

Úřední věstník

Evropské unie

C 157

Svazek 48

České vydání

Informace a oznámení

28. června 2005

Oznámení č.

Obsah

Strana

I Informace

.....

II Přípravné akty

Evropský hospodářský a sociální výbor

413. Plenární zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004

2005/C 157/01	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Evropské pojistné smlouvě — Nerevidovaný překlad	1
2005/C 157/02	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Cestovní ruch a sport: budoucí úkoly pro Evropu — Nerevidovaný překlad	15
2005/C 157/03	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise: Směrem k evropské strategii pro nanotechnologie COM(2004) 338 final	22
2005/C 157/04	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Evropská pravidla silničního provozu a registr automobilů — Nerevidovaný překlad	34
2005/C 157/05	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Podpoře námořní dopravy a přijímání a školení námořníků	42
2005/C 157/06	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k „návrhu rozhodnutí Komise týkajícího se použití ustanovení článku 86 Smlouvy na státní podpory ve formě kompenzace za veřejné služby udělované některým podnikům pověřeným poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu“ a k „návrhu směrnice Komise, kterou se mění směrnice 80/723/EHS o transparentnosti finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky“	48

CS

Cena:
30 EUR

(Pokračování na následující straně)

Oznámení č.	Obsah (pokračování)	Strana
2005/C 157/07	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o uznávání průkazů způsobilosti námořníků vydávaných v členských státech, kterou se mění směrnice 2001/25/ES COM(2004) 311 <i>final</i> -2004/0098 (COD)	53
2005/C 157/08	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o harmonizovaných informačních službách vnitrozemské plavby na vnitrozemských vodních cestách Společenství COM(2004) 392 <i>final</i> – 2004/0123 (COD) — Nerevidovaný překlad	56
2005/C 157/09	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady o zřízení agentury Společenství pro kontrolu rybolovu, kterým se mění nařízení (ES) č. 2847/93 o zavedení kontrolního režimu pro společnou rybářskou politiku (COM(2004) 289 <i>final</i> – 2004/0108 (CNS))	61
2005/C 157/10	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru – Evropský akční plán pro životní prostředí a zdraví na období 2004-2010 COM(2004) 416 <i>final</i>	65
2005/C 157/11	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady zavádějící humánní standardy odchytu některých živočišných druhů COM(2004) 532 <i>final</i> - 2004/0183 (COD)	70
2005/C 157/12	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Rady, kterou se mění směrnice 87/328/EHS týkající se uchovávání spermatu skotu určeného pro obchod uvnitř Společenství COM(2004) 563 <i>final</i> – 2004/0188 CNS	74
2005/C 157/13	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Podporování strukturální změny: průmyslová politika pro rozšířenou Evropu COM(2004) 274 <i>final</i> — Nerevidovaný překlad	75
2005/C 157/14	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zavedení zásady rovných příležitostí a rovnosti zacházení pro muže a ženy v otázkách zaměstnanosti a práce (COM(2004) 279 <i>final</i> – 2004/0084 (COD))	83
2005/C 157/15	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Studie souvislosti mezi zákonnou a nezákonnou migrací (COM(2004) 412 <i>final</i>)	86
2005/C 157/16	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o správě řízeného vstupu osob potřebujících mezinárodní ochranu do Evropské unie a posílení ochranných kapacit v regionech původu – „Zlepšení přístupu k trvalým řešením“ (COM(2004) 410 <i>final</i>) — Nerevidovaný překlad	92
2005/C 157/17	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu „Účinnější společný evropský azylový systém – jednotný postup jako další etapa“ COM(2004) 503 <i>final</i> – SEC(2004) 937	96
2005/C 157/18	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady týkajícího se přístupu k vnější pomoci Společenství COM(2004) 313 <i>final</i> – 2004/0048 COD	99

Oznámení č.	Obsah (pokračování)	Strana
2005/C 157/19	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: vytvořit pro Evropu udržitelný zemědělský model díky nové společné zemědělské politice (szp) – reforma odvětví cukru COM(2004) 499 <i>final</i>	102
2005/C 157/20	Stanovisko evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení komise – věda a technologie, klíč k budoucnosti evropy – směry pro budoucí politiku evropské unie k podpoře výzkumu COM(2004) 353 <i>final</i>	107
2005/C 157/21	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zákonném auditu ročních účetních závěrek a konsolidovaných účetních závěrek, kterou se mění směrnice Rady 78/660/EHS A 83/349/EHS COM(2004) 177 <i>final</i> – 2004/0065 (COD)	115
2005/C 157/22	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru pro regiony, s názvem: Zvýšit zaměstnanost starších pracovníků a oddálit odchod z trhu práce (COM(2004) 146 <i>final</i>) — Nerevidovaný překlad	120
2005/C 157/23	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Bílé knize o přezkumu nařízení (EHS) č. 4056/86, které stanovuje možná užití pravidel hospodářské soutěže ES na námořní dopravu COM(2004) 675 <i>final</i> — Nerevidovaný překlad	130
2005/C 157/24	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o založení víceletého programu Společenství pro podporu bezpečnějšího používání internetu a nových on-line technologií COM(2004) 91 <i>final</i> – 2004/0023 (COD)	136
2005/C 157/25	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Budoucí přístupnost Evropy námořní cestou: vývoj a jak jej předvídat	141
2005/C 157/26	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1260/1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech týkajících se prodloužení doby trvání programu PEACE a přidělování nových finančních prostředků COM(2004) 631 <i>final</i>	147
2005/C 157/27	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1059/2003 Evropského parlamentu a Rady o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS) z důvodu přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska k Evropské unii COM(2004) 592 <i>final</i> – 2004/0202 (COD)	149
2005/C 157/28	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Mezigenerační vztahy	150
2005/C 157/29	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Koexistence geneticky modifikovaných zemědělských plodin s konvenčním a ekologickým zemědělstvím	155
2005/C 157/30	Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: evropský akční plán pro biologické zemědělství a biologicky vypěstované potraviny (COM(2004) 415 <i>final</i>)	167

II

(Přípravné akty)

EVROPSKÝ HOSPODÁŘSKÝ A SOCIÁLNÍ VÝBOR

413. PLENÁRNÍ ZASEDÁNÍ VE DNECH 15. A 16. PROSINCE 2004

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Evropské pojistné smlouvě
NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/01)

Dne 17. července 2003 se Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s čl. 29, odst. 2 svého jednacího řádu, rozhodl, že vypracuje stanovisko k Evropské pojistné smlouvě

Specializovaná sekce „Jednotný trh, výroba a spotřeba“, pověřená přípravou práce Výboru v této věci, vypracovala své stanovisko dne 10. listopadu 2004 (zpravodaj: M. J. PEGADO LÍZ).

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (zasedání ze dne 15. prosince), Evropský hospodářský a sociální výbor přijal následující stanovisko 137 hlasy pro, 1 hlasem proti, 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Úvod: cíl podnětu a seznámení s důvody

cích ze současné rozdílnosti právních úprav, co se týče definování a ustanovení pojistné smlouvy;

1.1 Základní principy, kterými se řídí uzavírání a platnost pojistné smlouvy, se od jednoho členského státu Evropské unie k druhému liší podle jejich právních úprav, a to i přes společné základy a přes velmi podobnou strukturu.

— identifikovat společné zásady různých národních systémů, jimiž se řídí pojistné smlouvy a oblasti, jež mohou být předmětem harmonizace z hlediska odborného a právního;

1.2 Jelikož je pojistná smlouva základním prvkem fungování vnitřního trhu, protože přináší větší jistotu v obchodních vztazích mezi prodávajícími zboží a poskytovateli služeb a spotřebiteli, rozdíly v pravidlech, týkajících se hlavních aspektů pojistné smlouvy v národních právních rádech by mohly tvořit překážky k dosažení vnitřního trhu a bránit obchodování s tímto finančním nástrojem za hranicemi.

— zamyslet se nad možným řešením a navrhnout vzory, formulace nebo nástroje, jež by měly být přijaty, aby byla dosažena co nejvhodnější úprava pojistné smlouvy na úrovni Společenství.

1.3 Cílem tohoto stanoviska z vlastní iniciativy je tudíž upozornit kompetentní orgány na národní úrovni i na úrovni Společenství k nutnosti a příhodnosti:

— vypracovat přehled otázek a problémů pro spotřebitele a pro dosažení a dobré fungování vnitřního trhu, vyplývající

1.4 Od počátku přípravných prací na tomto stanovisku z vlastní iniciativy bylo zásadně důležité moci počítat se spoluprací a s účastí členů skupiny pověřené „Předefinováním práva, jímž se řídí evropská pojistná smlouva“, vedené a koordinované profesorem Fritzem REICHERTEM-FACILIDEM z Univerzity v Innsbrucku a skládající se z význačných právníků a odborníků na pojistné právo z 15 evropských zemí.

1.4.1 Byli jsme proto velmi potěšeni okamžitou odpovědí profesora REICHERTA-FACILIDSE na naše pozvání, v níž napsal, že je ochoten přijmout účast na naší práci jako odborný poradce zpravodaje, a ihned připravil první příspěvek (*position paper I*).

1.4.2 Stalo se však, že během práce na tomto stanovisku profesor REICHERT-FACILIDES zcela nečekaně zemřel.

1.4.3 Zájem, s nímž se profesor REICHERT-FACILIDES během celého svého života věnoval intenzivní akademické práci na téma pojišťovnictví, a jeho projekt „Předefinování“ bohatě odůvodňují odkaz na jeho práce v tomto stanovisku a rovněž zvláštní zmínku o naší vděčnosti za jeho neobyčejné zaujetí pro věc, čímž chceme vyjádřit svůj smutek nad touto ztrátou a vzdát upřímnou poctu jeho památce.

1.4.4 Tato příčina vysvětluje a odůvodňuje, proč níže uvádíme podstatnou část jeho „*position paper I*“, který vypracoval jako úvod k práci, jež je základem tohoto stanoviska, a který je jedním z jeho posledních spisů

„1. Rozmanitost evropských zákonů o pojistné smlouvě představuje vážnou překážku k dokončení jednotného pojistného trhu. Takový je od počátku postoj naší skupiny, k němuž se mimo jiné přihlásil i EHSV především ve svém stanovisku z vlastní iniciativy „Spotřebitelé na pojistném trhu“ z 29. ledna 1998 (Úř. věst. C 95, 30.3.1998, s. 72; viz např. odst. 1.6 a 2.1.9 pododst. 2). Zdá se, že se Komise mezitím k tomuto postoji připojila (viz sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě z 12. února 2003 „Koherentnější evropské smluvní právo – akční plán“, COM(2003)68 konečné znění, Úř. věst. C 63, 15.3.2003, s. 1, dále jen „akční plán“; viz v tomto dokumentu například odstavce 27, 47, 48, 74).

2. Harmonizace zákonů, což zjevně platí i pro právo pojistných smluv, se musí provádět jedině na základě velmi seriózního studií srovnávacího práva. Cílem naší skupiny je nalézt řešení „*restatement*“. Co znamená „*restatement*“? Tento termín vychází z anglického „*to restate*“, což znamená „vyjádřit znovu nebo přesvědčivě“. V právním oboru je „*restatement*“ odborný termín užívaný ve Spojených státech. Je dobře znám v odborných kruzích, popisuje souhrn pravidel pocházejících z pramenů různých, i když s podobnou podstatou, uvedených do systému a sjednocených s ohledem na dosažení „nejlepšího řešení“. Tuto práci provádí na soukromém základě, nikoliv legislativním, American Law Institute. Základní podobnosti mezi různými prameny ve Spojených státech vyplývají ze základu Common Law, jenž je společný pro (různá) soukromá práva různých federálních států. Stejně tak v evropském pojistném právu jsou podstatné podobnosti dány předmětem – pojištěním. Tento předmět již svou povahou zakládá potřebu vytvořit podobná pravidla. Hlavní linie vedoucí k „nejlepšímu řešení“ práva pojistných smluv by mohly být následující. V první řadě je nutné náležitě přihlížet k základní úloze každého zákona týkajícího se pojistných smluv, tedy poskytnout právní

rámec k účinnému krytí rizika pojistitelem a následně zajistit dobré fungování pojišťovací činnosti. V druhé řadě je zásadně důležité pečlivě vyvážit protichůdné zájmy stran. Vzhledem k tomu je nutné patřičným způsobem přiznat váhu nedávné tendence poskytnout pojistníkovi relativně velkou ochranu.

3. „*Restatement*“, v pojetí naší skupiny, se zaměřuje na obligatorní pravidla (zvláště kvazi-obligatorní) ve prospěch pojištěnce. Důvodem je to, že „*živoucí právo*“ pojistných smluv se v zásadě nenachází ve sbírkách zákonů, ale v obvyklých smluvních podmínkách. Aby byl tento stav skutečnosti zohledněn, je nutné vzít v úvahu nejen samotné skutečnosti, ale rovněž zachovat smluvní svobodu. Vedle toho je základním úkolem zákonodárce tuto svobodu omezit, což je nutné z důvodů veřejně politických a na ochranu pojištěnce (nebo třetích osob, v jejichž prospěch je postka uzavřena). Zvláštní pozornost se musí věnovat smluvním podmínkám, jež by mohly vést ke ztrátě pojistné ochrany. Technický prostředek k dosažení těchto cílů je – ve všech evropských právních rádech – legislativní vytvoření (kvazi) obligatorních právních ustanovení pojistné smlouvy. Problémy, jež vyvstávají z hlediska jednotného trhu, jsou následně popsány v akčním plánu: „... členské státy stanovily svá vlastní pravidla týkající se práv a povinností, které mohou nebo nemohou být zahrnuta do pojistné smlouvy nebo do jiné smlouvy o finančních službách. Pokud se tato pravidla liší, mohou ovlivnit produkty, které jsou navrhovány v přeshraničním kontextu“. Aby byl totiž podpořen vznik vnitřního pojistného trhu, je nutné harmonizovat/sjednotit tato omezení smluvní svobody, jež existují v pojišťovnictví, což by vedlo k tomu, že by všechny (standardní) smlouvy zachovávaly tato jednotná pravidla mohly být nabízeny v konkurenčním rámci ve všech evropských zemích, což by umožnilo vytvořit nerozdrobený trh. A to je právě cílem našeho projektu.

4. Samotné složení naší skupiny přihlíží k rozměru srovnávacího práva, jež je pro naši práci nezbytné (jak je uvedeno výše v bodě 2). Prací se tak účastní experti na pojistné smlouvy z 16 různých právních ráků.

5. Nabízí se otázka, zda má *Restatement* nahradit stávající vnitrostátní právní normy nebo přinést náhradní model (v současnosti by byl již 16. v pořadí), a to především pro přeshraniční smlouvy. Tento problém je uveden v akčním plánu, jenž otevírá diskusi o takzvané „*opčním*“ nástroji. Tato otázka nebude v našem rámci hlouběji probírána.

6. Srovnávací studie o právu pojistných smluv musí být prováděny pečlivě a musí věnovat velkou pozornost obecnému právu smluv. Skupina se do toho dala s náležitým přihlížením k takzvaným zásadám „*Lando/beale*“. Kromě toho úzce spolupracuje s „*Pracovní skupinou pro evropský občanský zákoník*“ (profesoři von Bar a Beale). V rámci této organizace byla skupině svěřena zvláštní odpovědnost za právo pojistných smluv“.

1.5 K přípravě tohoto stanoviska se konalo několik pracovních jednání za přítomnosti zástupců Evropské komise spojených s pojišťovníctvím a s dosažením vnitřního trhu, Evropského výboru pojistitelů (CEA) a Evropské organizace spotřebitelů (BEUC); zde bylo možné zjistit první dojmy, reakce a náměty k posuzovanému tému.

1.6 Bylo rovněž rozhodnuto, že bude vypracován dotazník pro celou řadu veřejných a soukromých subjektů, na úrovni národní i Společenství, představujících hlavní dotčené zájmy a že bude zorganizováno slyšení hlavních zástupců těchto zájmů (pojistitelů, podnikatelů a zástupců různých oborů a spotřebitelů) a specializovaných právníků, univerzitních učitelů a právníků provozujících praxi v různých zemích.

1.7 Toto stanovisko přináší syntézu odpovědí na uvedený dotazník i reakce a náměty shromážděné během slyšení dne 16. dubna 2004.

2. Několik precedentů k dané otázce

2.1 Toto téma není nové. Ve svém stanovisku „Spotřebitelé na pojistném trhu“⁽¹⁾, Evropský hospodářský a sociální výbor upozornil na „Návrh směrnice Rady o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se pojistné smlouvy“⁽²⁾, jejímž předmětem byla v podstatě snaha o harmonizaci určitých základních právních předpisů pojistné smlouvy a vyjádřil svoji lítost nad tím, že Komise v té době neměla v úmyslu se tomuto tématu věnovat, „i když podle obecného mínění pojistitelů i spotřebitelských organizací absence právní normy Společenství o pojistné smlouvě (harmonizační minimum základního práva) nepochybně působí celou řadu překážek a potíží na cestě ke skutečnému dosažení jednotného trhu v této oblasti“⁽³⁾.

2.1.1 Dále Výbor vyzvedl jako jednu z prvních zjištěných překážek obecné povahy pro skutečné dokončení jednotného trhu v pojišťovníctví „neexistující harmonizaci na úrovni základního práva, tedy absenci minimální právní úpravy pojistné smlouvy v Evropské unii“⁽⁴⁾.

2.1.2 Kromě toho Výbor upozornil na skutečnost, že neexistuje „na úrovni Společenství žádný zákonný rámec, jenž by definoval pravidla minimální transparentnosti při uzavírání pojistných smluv obecně nebo uváděl konkrétní příklady nepřiměřených obecných smluvních podmínek ve věci pojištění, či který by definoval obecné zásady, jakými jsou dobrá víra a rovnováha mezi stranami v oblasti pojišťovníctví“⁽⁵⁾.

(1) Zpravodaj: M. Manuel ATAÍDE FERREIRA, Úř. věst. C 95, 30.3.1998.

(2) COM(79)355 final, Úř. věst. C 190, 28.7.1979, pozměněné KOM(80)854 konečné znění, Úř. věst. C 355, 31.12.1980; stanoviska EHSV a EP byla zveřejněna v Úř. věst. C 146, 16.6.1980 a C 265, 13.10.1980. Tato stanoviska budou posouzena v odstavci 4 tohoto stanoviska.

(3) Op. cit. v bodě 2.1.9.

(4) Idem bod 2.3.1.1.1.

(5) Idem bod 3.4.

2.1.3 A konkrétně dodejme: „Odlišný způsob, jímž každý členský stát upravil tyto otázky nebo dokonce, pokud tak vůbec neučinil, absence úpravy – čímž je řešení problémů zcela ponecháno na trhu, kde volná soutěž zdaleka není dokonalá a kde se představitelé jedné strany snaží dohodnout na úkor strany druhé – jsou příčinou velkého množství různých řešení stejných situací v prostoru jednotného trhu, především u přeshraničních transakcí, jež jsou stále snazší díky nástupu informační společnosti“⁽⁶⁾.

2.1.4 A konečně po rozboru záležitostí, které by podle něj mohly/měly být předmětem harmonizace, v příslušném stanovisku Komise a členské státy na závěr upozornil na „vhodnost revize návrhu směrnice Komise z roku 1979 týkající se minimální harmonizace v pojišťovníctví, a to s ohledem na zásadu subsidiarity“⁽⁷⁾ a naléhá na Komisi, aby vyvinula veškeré úsilí k dosažení definice minimálních společných požadavků na úrovni Společenství používaných v pojistných smlouvách (návrh směrnice)⁽⁸⁾:

2.2 Spotřebitelské organizace i sdružení pojistitelů již ostatně dlouho zdůrazňují nutnost větší harmonizace práva týkajícího se pojistné smlouvy.

2.2.1 Od roku 1986 „European Consumer Law Group“ upozornil na nutnost přistoupit k určitému stupni harmonizace právních předpisů týkajících se pojistných smluv uvnitř Společenství a podrobně vyjmenoval aspekty smluvních pojistných vztahů, které podle něj, potřebují harmonizaci⁽⁹⁾.

(6) Idem bod 3.6.1.

(7) Idem bod 4.3.6.

(8) Do směrnice by měla být zahrnuta následující hlediska:

- Minimální předmluvní informace;
- seznam klíčových slov a jejich význam;
- seznam nepřiměřených podmínek vyskytujících se v pojištění;
- minimální obligatorní znění všech pojistných smluv;
- veškeré smluvní povinnosti společné všem pojistným smlouvám;
- základní principy a normy všech pojistných smluv;
- režim prozatímní náhrady v případě pojištění občanskoprávní odpovědnosti;
- obligatorní povaha přiměřeného poměru mezi pojistným a hodnotou rizika, především s ohledem na automatické snížení hodnoty pojištěných věcí z důvodu jejich stárí a následné snížení pojistného;
- stanovení minimálního harmonizovaného termínu k výkonu práva na odvolání vlastního tvrzení;
- povinnost, aby pojistné smlouvy byly jasné a srozumitelné a aby s nimi spojené obecné a zvláštní podmínky byly oznámeny v předmluvní fázi a před podpisem smlouvy;

Idem bod 4.5. Tato obecná zásada byla obnovena a opětovně potvrzena v několika stanoviscích EHSV, jako v nedávném stanovisku k „Návrh směrnice Komise pro oblast pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel“, zpravodaj: M. LEVAUX, odstavec 4.3, Úř. věst. C 95, 23.04.2003.

(9) „ECLG-Consumer Insurance“, *Journal of Consumer Policy* (1986), s. 205-228.

2.2.2 Evropská organizace spotřebitelů již v roce 1994 zdůraznila nutnost zavést „základní zákonný rámec“, aby byly upraveny hlavní aspekty pojistné smlouvy a aby tak byl stanoven „minimální společný právní základ“.

2.2.3 Podobný postoj v prosinci 1998 vyjádřily různé organizace zastupující spotřebitele.

2.2.4 Evropský výbor pojistitelů (CEA) v nedávném komentáři ke sdělení Komise o koherentnějším evropském smluvním právu zdůraznil, že Komise správně vyzdvihla, že „rozlišnost vnitrostátních ustanovení upravujících pojistné smlouvy uzavírané se spotřebiteli je překážkou přeshraničních pojišťovacích transakcí, a upřesnil, že co se týče harmonizovaného *acquis* Společenství, počet a složitost ustanovení vyskytujících v různém znění se a používaných ve smluvním pojistném právu představují skutečné problémy.“

2.2.4.1 Po vyjmenování celé řady situací, kdy se zbytečně opakují z nevysvětlitelných důvodů buď podobná nebo odlišná ustanovení v různých zněních používaných ve Společenství, nakonec vyjádřil svoji podporu „tomuto projektu na úpravu *acquis* Společenství“ za podmínky, že mu bude předcházet patřičná analýza nákladů a výnosů a konzultace se všemi dotčenými stranami a že se zaměří na překážky jednotného trhu ⁽¹⁰⁾.

2.3 Komise ve svém sdělení o „Evropském smluvním právu“ ⁽¹¹⁾ a o „Koherentnějším evropském smluvním právu – akční plán“ ⁽¹²⁾ v tomto směru po konzultaci mnoha instancí zdůraznila, že pojistné smlouvy jsou jednou z těch oblastí, které přinášejí nejvíce problémů v kontextu finančních služeb z důvodu existence „rozdílů mezi vnitrostátními právními předpisy“, používanými, takže by bylo na místě zvážit možnost zavést „větší shodu těchto opatření, aby byla vytvořena rovnováha mezi potřebou větší jednotnosti vnitrostátních pravidel a potřebou zachovat inovační dynamiku a rozmanitost volby na úrovni produktů“, což se má také stát prioritou „akce plynoucí z akčního plánu: lepší úprava“ ⁽¹³⁾.

2.4 A konečně Evropský parlament ve svém usnesení o sdělení Komise o výše jmenovaném „Akčním plánu“ vyjadřuje svoji lítost nad „absencí patřičných opatření k vypracování fakultativních nástrojů pro určité oblasti, jako je oblast spotřebitelských transakcí a pojištění, kde by podstatné výhody mohly přispět k dobrému fungování vnitřního trhu a k rozvoji transakcí a obchodu uvnitř Společenství“ a domnívá se, že „k usnadnění přeshraničního obchodu na vnitřním trhu by bylo vhodné přednostně přistoupit k zavedení f

akultativního nástroje pro některé oblasti, především pojistné smlouvy, a vyzývá tudíž Komisi, aby s ohledem na vysoký stupeň ochrany spotřebitele a na zavedení patřičných obligatorních předpisů urychleně vypracovala fakultativní nástroj pro oblast pojistných smluv“ ⁽¹⁴⁾.

3. Odpovědi na dotazník a slyšení 16. dubna 2004

3.1 Několik subjektů odpovědělo na dotazník rozeslaný s časovým předstihem, a to národní regulační úřady z různých zemí a sdružení zastupující zájmy pojistitelů, průmyslu, obchodu a spotřebitelů; celkem bylo 27 odpovědí.

3.1.1 Přišly odpovědi z Německa, Rakouska, Belgie, Slovenska, Slovinska, Finska, Francie, Lichtenštejska, Litvy, Malty, Norska, Polska a Švédska.

3.1.2 Členové Project Group „*Restatement of european insurance contract law*“ odpověděli dohromady ve společném stanovisku.

3.2 Valná většina se domnívá, že:

- a) chybějící harmonizace imperativních pravidel pojistného práva představuje překážku přeshraničnímu poskytování pojistných služeb a bylo uvedeno mnoho příkladů;
- b) je tato situace překážkou pojistného krytí od zahraničních pojistitelů pro spotřebitele, kteří se chtějí pojistit, a bylo uvedeno mnoho příkladů;
- c) tato skutečnost brzdí poskytování služeb pojišťovacích zprostředkovatelů za hranicemi a bylo uvedeno mnoho příkladů;
- d) harmonizace imperativních norem smluvního pojistného práva by přispěla k růstu přeshraničních pojistných operací k prospěchu pojistitelů, spotřebitelů a pojišťovacích zprostředkovatelů;
- e) směrnice Komise z let 1979/1980 je stále dobrým východiskem pro jednání v této věci, i když potřebuje přeformulovat s použitím jiných termínů a jiných parametrů, jak navrhl několik subjektů, kteří odpovídali a uvedli příklady.

3.3 Slyšení se zúčastnilo 46 zástupců 36 institucí ze 17 zemí.

⁽¹⁰⁾ Poznámka Evropského výboru pojistitelů ze 4.6.2003.

⁽¹¹⁾ COM(2001)398 final z 11.7.2001 (Úř. věst. C 255, 13.9.2001).

⁽¹²⁾ COM(2003)68 final z 12.2.2003.

⁽¹³⁾ Akční plán, bod 74; srovn. též body 27, 47 a 48 téhož dokumentu.

⁽¹⁴⁾ A5-0256/2003, schváleno na plenárním zasedání EP 2.9.2003, body 11 a 14.

3.4 Z obsahu odpovědí na dotazník i z diskuse během slyšení vyplývá, že bylo dosaženo obecné shody v těchto hlavních liniích:

3.4.1 Existují značné rozdíly mezi vnitrostátními právními systémy týkajícími se právní úpravy pojistných smluv.

3.4.2 Existuje značný nedostatek v harmonizaci právních předpisů pro pojišťovnictví na úrovni EU, což má vliv na vytvoření vnitřního trhu v této oblasti.

3.4.3 Určitý stupeň harmonizace je vhodný/potřebný především pro malé a střední pojistitele (individuální spotřebitele a MSP), aby se zabránilo nerovnostem a diskriminacím (hromadná rizika).

3.4.4 Je nutná postupná realizace (po krocích) a bez přehnaně tvrdého přístupu k harmonizaci právních předpisů pojistných smluv, jelikož harmonizace není cílem sama o sobě, ale jen nástrojem k dosažení vnitřního trhu, a musí se podřítit zásadám nutnosti a přiměřenosti.

3.4.5 Prioritním cílem harmonizace musí být:

- imperativní normy „mandatory rules“;
- obecná část smluvního pojistného práva.

3.4.6 Po formální stránce může být vzor smlouvy vyplývající z harmonizace „fakultativní“, ale jakmile bude přijat, musí být pro strany závazný ve všech svých termínech a prvcích.

3.4.7 Nástrojem Společenství pro přijetí takového vzoru musí být nařízení, aby byla zajištěna kompletní harmonizace.

3.4.8 K vypracování tohoto nástroje mohou být východiskem návrhy směrnice Komise z roku 1979 a 1980 ve znění pozdějších úprav po připomínkách EP a EHSV, ale musí být až do hloubky přepracovány s ohledem na vývoj, kterým mezitím pojistné právo prošlo.

3.4.9 Harmonizace, jejíž hrubé rysy by měly být určeny předem, by měla usnadnit růst přeshraničního pojištění a přispět k rychlejšímu rozvoji vnitřního trhu v této oblasti.

3.4.10 Právním základem tohoto druhu iniciativy by mohl být článek 95 Smlouvy.

3.5 Někteří dotázaní účastníci a subjekty také uvedli že:

3.5.1 Harmonizace musí být „fakultativní“ a vymezená definováním základního pojetí.

3.5.2 Harmonizace se musí provést pouze pro přeshraniční smlouvy a pro fyzické osoby.

3.5.3 Harmonizace není všelék na vyřešení otázky nedostatečného rozvoje vnitřního trhu v oblasti pojišťovnictví.

3.5.4 Zvláštní pozornost musí být věnována vzájemným pojišťovnám a institucím sociální péče a sociálního zabezpečení vzhledem k jejich zaměření.

4. Nutnost iniciativy na úrovni Společenství

4.1 Vnitřní trh a pojišťovnictví

4.1.1 Obecné připomínky ke vztahům mezi vnitřním trhem a pojišťovnictvím

4.1.1.1 Evropský vnitřní trh představuje prostor bez vnitřních hranic, v němž je zajištěn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu (čl. 14 odst. 2 Smlouvy o ES). Pojištění podle okolností spadá pod volně poskytované služby (články 49 až 55 Smlouvy o ES) nebo pod svobodu usazování. Pojistitelé nabízející své služby v jiném členském státě nebo kteří se tam usadí, tvoří konkurenci mezi produkty nabízenými v tomto státě a produkty, které oni sami nabízejí.

4.1.1.2 Z toho vyplývá větší svoboda volby pro potenciální pojistníky. V ideálním případě by pozitivní volba ze strany klientů, kteří hledají pojišťovací produkt, měla být vedena „neviditelnou rukou“, která řídí vnitřní pojišťný trh.

4.1.1.3 Jiných svobod se dotýkají otázky pojištění: je zaručen volný převod pojistného a příjmů z pojistného (článek 56 Smlouvy o EU). Kromě toho by pojistníci, využívající svobodu, kterou jim dává článek 18 Smlouvy o EU, neměli cítit negativní dopad na úrovni svých pojistek, když jejich obvyklé místo pobytu přejde z jedné jurisdikce do druhé.

4.1.2 Statut harmonizace pojistného práva a smluvního pojistného práva

4.1.2.1 Tato široká škála vztahů mezi pojištěním (pojistným právem) a svobodami stvrzenými Smlouvou o EU přivedla EU k harmonizaci důležitých oblastí pojistného práva s ohledem na (dobře) fungování vnitřního trhu. Právní předpisy o kontrole pojištění jsou dobře zharmonizovány v EU a EHP díky „třem generacím“ směrnic v oblasti pojišťovnictví.

4.1.2.2 Na tomto základě byl zaveden jednotný systém schvalování a kontroly prováděné v zemi původu, jak to ESD již předpokládá ve svém rozhodnutí ze 4. prosince 1986⁽¹⁵⁾. Co se týče smluvního pojistného práva, harmonizace je více méně omezena na otázky mezinárodního soukromého práva a mezinárodního procesního práva⁽¹⁶⁾.

4.1.2.3 Hmotně právní předpisy pojistných smluv jsou harmonizovány jen v některých oblastech a v rámci těchto oblastí pouze pro některé otázky. Harmonizace právních předpisů například hodně pokročila v pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel⁽¹⁷⁾. Společná pravidla existují také v oblasti pojištění právní ochrany⁽¹⁸⁾.

4.1.2.4 Nicméně velká většina norem hmotně právních předpisů pojistných smluv, tedy základní písemná formulace pravidel použitelných na všechna pojistná odvětví, i nadále podléhá vnitrostátním právním předpisům. To vede k otázce, zda harmonizace smluvního pojistného práva je nebo není nutná pro dobré fungování vnitřního pojistného trhu. Odpověď na tuto otázku by měla být kladná, když rozdíl mezi vnitrostátními právními úpravami pojistných smluv představují pro vnitřní trh překážku.

⁽¹⁵⁾ ESD, 04/12/1986, Sb. 1986, 3755 (Komise / Německo).

⁽¹⁶⁾ Mezinárodní procesní právo: nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní pravomoci, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních záležitostech, Úř. věst. L 12/1, 2001 (naposledy pozměněné Úř. věst. L 225/13, 2002), články 8 až 14; Mezinárodní soukromé právo: úmluva o zákoně o smluvních povinnostech z 19. června 1980, Úř. věst. L 166, 1980, především čl. 1 odst. 3 a 4; Směrnice: Druhá směrnice Rady (EHS) 88/357 ze dne 22. června 1988 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého jiného než životního pojištění, kterou se stanoví opatření k usnadnění účinného výkonu volného pohybu služeb a kterou se mění směrnice 73/239/EHS, Úř. věst. L 172/1, 1988, s.1 (naposledy pozměněná Úř. věst. L 228, 1992), zejména čl. 2 odst. c, d; čl. 3, 5, 7 a 8; Směrnice Rady 92/49/EHS ze dne 18. června 1992 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se přímého jiného než životního pojištění a o změně směrnice 73/239/EHS a 88/357/EHS (třetí směrnice o pojištění jiném než životním), Úř. věst. L 228/1, 1992 (naposledy pozměněná Úř. věst. L 35/1, 2003) především čl. 1 písm. a, b; články 27, 28, 30, 31; Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění, Úř. věst. L 345/1, 2002, především články 32, 33; Co se týče mezinárodního soukromého práva směrnic, viz Reichert-Facilides/d'Oliveira (ved.), *International Insurance Contract Law in the EC*, Deventer 1993; Reichert-Facilides (Hg.), *Aspekte des internationalen Versicherungsvertragsrechts im EWR*, Tübingen 1994.

⁽¹⁷⁾ Směrnice Rady (EHS) č. 72/166 ze dne 24. dubna 1972 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinností uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění, Úř. věst. L 103, 1972, s. 1 (naposledy pozměněná Úř. věst. L 8, 1984, s.17); Druhá směrnice Rady (EHS) č. 84/5 ze dne 30. prosince 1983 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, Úř. věst. L 8, 1984, s.17 (naposledy pozměněná Úř. věst. L 129/33, 1990); Třetí směrnice Rady (EHS) č. 90/232 ze dne 14. května 1990 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel, Úř. věst. L 129/33, 1990; Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2000/26 ze dne 16. května 2000 o sblížení právních předpisů členských států týkajících se občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a o změně směrnic Rady (EHS) č. 73/239 a 88/357 (Čtvrtá směrnice o pojištění motorových vozidel), Úř. věst. L 181/65, 2000; Komise navrhla pátou směrnici dne 7. června 2002, COM(2002)244 final, Úř. věst. C 227 E/387, 2002.

⁽¹⁸⁾ Směrnice Rady (EHS) č. 87/344 ze dne 22. června 1987 o koordinaci právních a správních předpisů týkajících se právní ochrany, Úř. věst. L 185, 1987, s.77.

4.2 Smluvní pojistné právo jako překážka vnitřního pojistného trhu

4.2.1 Současná situace: vnitřní pojistný trh není dokončen

4.2.1.1 Z empirických údajů vyplývá, že dosud přijatá opatření EU⁽¹⁹⁾ výrazně zlepšila fungování vnitřního pojistného trhu⁽²⁰⁾, i když stejně není dosud dokončen. To platí například o volném pohybu služeb v oblasti pojištění hromadného rizika, zajištěnou článkem 49 a následujícími Smlouvy o ES a uvedenou ve směrnicích o pojistném právu, ale ve skutečnosti v pojišťovnictví i jeho zákaznicky málo využívanou.

4.2.2 Obecné pozadí současné situace

4.2.2.1 Současnou situaci, jak byla popsána výše, lze vysvětlit zejména v obecném právním kontextu. Jeden z klíčových prvků v tomto směru je skutečnost, že pojištění je často považováno za „právní produkt“; s odkazem na skutečnost, že produkt prodáváný pojišťovnou je pojistná smlouva, určená samostatností stran a (imperativními) právními normami použitými na tuto smlouvu.

4.2.2.2 Dobré fungování vnitřního trhu jistě nemá vyvolávat znepokojení, jestliže samostatnost stran v oblasti smluvního pojistného práva stranám umožňuje, aby vytvářely pojistné produkty podle svých vzájemných preferencí.

4.2.2.3 Pojištění je však z velké části upraveno imperativními právními normami⁽²¹⁾. Některé tyto normy jsou ostatně imperativní na mezinárodní úrovni.

⁽¹⁹⁾ Viz bod 4.1.2.

⁽²⁰⁾ Viz Eurostat.

⁽²¹⁾ Těmto normám lze říkat „zcela imperativní“, pokud se od nich strany nemohou odchýlit zvláštní dohodou. Jsou naopak považovány za „částečně imperativní“, pokud se od nich mohou strany odchýlit (pouze), kdyby podmínky takové dohody byly pro zákazníka příznivější než ty, které mu dává zákon.

4.2.2.4 Produkt nabízený soukromým pojistitelem je totiž z velké části určen právem používaným na pojistné smlouvy. Proto mohou rozdíly mezi vnitrostátními pojistnými právy narušovat vnitřní trh. Akční plán Komise o koherentnějším evropském smluvním právu tuto skutečnost otevřeně uznává⁽²²⁾, což bude potvrzeno níže při zkoumání otázky z pohledu pojistitele (odstavec 4.2.3), pojistníka (4.2.4) a pojišťovacího zprostředkovatele (4.2.5).

4.2.3 Hledisko pojistitele

4.2.3.1 Pojistitelé produkují pojistné krytí. Jejich pojistné smlouvy jsou sestaveny na základě výpočtu rizika, který bere v úvahu právní prostředí, v němž se pojistná smlouva prodává. Pojistitel, který je schopen prodat produkt spadající do jednotného právního řádu v celém Společenství, je schopen se podílet na riziku krytém v EU bez disproporcí plynoucích z rozdílů mezi vnitrostátními právními předpisy v pojišťovnictví. Tak by rozdíly v pojistném právu neomezovaly svobody pojistitele.

4.2.3.2 Když se naopak právo používané na pojistnou smlouvu mění podle místa, kde je prodávána, ovlivní různá právní prostředí každého členského státu výpočet rizika a tudíž i použití zákona velkých čísel, na němž je pojištění jakožto výdělečná činnost založeno.

4.2.3.3 Z toho vyplývá, že pojistitelé, kteří prodávají své služby v jiné zemi než ve své vlastní, by měli sestavovat své pojistné smlouvy rozlišným způsobem podle používaného práva. To by představovalo větší překážku pro fungování vnitřního trhu.

4.2.3.4 Letmý pohled na právní normy Společenství v oblasti soukromého práva v pojišťovnictví ukazuje, že pojistitel je ve skutečnosti nucen přizpůsobit své smlouvy právnímu prostředí členského státu, kde jsou tyto prodávány. Podle čl. 7 odst. 1 písm. d) a h) druhé směrnice o pojištění jiném než životním⁽²³⁾, se na pojistnou smlouvu použije zákon členského státu, ve kterém se nachází riziko, a podle čl. 32 odst. 1 směrnice o životním pojištění⁽²⁴⁾ zákon členského státu závazku. Místo, ve kterém se nachází riziko nebo závazek je ve většině případů určeno obvyklým místem pobytu pojistníka⁽²⁵⁾.

⁽²²⁾ Úř. věst. C 63/1, 2003 (čl. 47 a 48 odst. 9: „Pojistné smlouvy zejména narážejí na stejné problémy“).

⁽²³⁾ Viz výše pozn. 20.

⁽²⁴⁾ Viz výše pozn. 20.

⁽²⁵⁾ Viz čl. 2 písm. d) druhé směrnice o pojištění jiném než životním; čl. 1, odst. 1 písm. g) směrnice o životním pojištění.

4.2.3.5 Pojistitel se může vyhnout tomuto výsledku, pokud si zvolí zákon pro pojistné smlouvy (pravděpodobně zákon místa usazení) po dohodě s pojistníkem. Tato svoboda volby je však zásadním způsobem omezena normami mezinárodního soukromého práva ve směrnicích o pojištění. U pojištění jiného než životního směrnice dovolují vybrat si zákon pouze pro pojistné smlouvy kryjící velká rizika⁽²⁶⁾. Členské státy – tedy členský stát, ve kterém se nachází riziko – mají možnost rozšířit rozsah samostatnosti stran⁽²⁷⁾. Ve všech ostatních případech směrnice dovolují jen omezenou samostatnost⁽²⁸⁾ stran a tak se nevyhýbají výše popsaným problémům pro pojistitele, kteří prodávají své smlouvy jinde, než v zemi svého sídla. Ve věci životního pojištění může samostatnost stran dovolit členský stát /závazek⁽²⁹⁾. V ostatních případech je svoboda stran ve volbě zákona velmi omezena⁽³⁰⁾.

4.2.3.6 Tato zjištění o situaci v evropském smluvním pojistném právu jasně ukazují, že v pojištění hromadného rizika pojistitel musí ve většině případů přizpůsobit svůj produkt právnímu prostředí obvyklého místa pobytu pojistníka⁽³¹⁾. Tento úkol je navíc ztěžován možností pojistníka změnit místo svého obvyklého pobytu po uzavření smlouvy⁽³²⁾.

4.2.3.7 Jediná výjimka evropského pojistného smluvního práva se týká pojištění velkých rizik při pojištění jiném než životním. V této oblasti si mohou pojistitel a pojistník zvolit

⁽²⁶⁾ Viz čl. 7 odst. 1 písm. f) druhé směrnice o pojištění jiném než životním (pozměněný článkem 27 třetí směrnice o pojištění jiném než životním); definice velkých rizik viz čl. 5, písm. d) a i) první směrnice o pojištění jiném než životním.

⁽²⁷⁾ Viz čl. 7 odst. 1 písm. a) a d) druhé směrnice o pojištění jiném než životním.

⁽²⁸⁾ Viz čl. 7 odst. 1 písm. a) a d) druhé směrnice o pojištění jiném než životním.

⁽²⁹⁾ Viz čl. 32 odst. 1 druhá věta směrnice o životním pojištění.

⁽³⁰⁾ Viz čl. 32 odst. 2 směrnice o životním pojištění.

⁽³¹⁾ Viz akční plán Evropské komise, Úř. věst. C 63, 15.03.2003 (odstavec 48: „V praxi se ukázalo jako nemožné zavést jednu pojistnou smlouvu, která by mohla být prodávána za stejných podmínek na různých evropských trzích“).

⁽³²⁾ I když taková změna nemá dopad na obecně používaný zákon, právní předpisy imperativní (mezinárodně) v místě nového obvyklého bydliště mohou být určeny soudem tohoto členského státu; podle čl. 9 odst. 1 písm. b) nařízení o soudní pravomoci, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí má pojistník právo podat stížnost proti pojistiteli v členském státě svého (nového) bydliště. Soudy tohoto členského státu mohou určit imperativní právní normy v souladu s čl. 7 odst. 2 druhé směrnice o pojištění jiném než životním a s čl. 32 odst. 4 bod 1 směrnice o životním pojištění (imperativní normy *lex fori*).

zákon, jenž použijí. Avšak i v případech pojistného krytí velkých rizik může soud členského státu, kde má pojistník místo pobytu (příslušný podle čl. 9 odst. 1 bod b) nařízení Brusel I⁽³³⁾) určit své imperativní právní normy⁽³⁴⁾.

4.2.3.8 Z toho vyplývá, že pojistitelé budou silně váhat s nabízením svých služeb v jiné zemi, než kde mají sídlo, každopádně pokud se bude jednat o pojištění hromadného rizika. Je oprávněné se domnívat, že změna na úrovni mezinárodního soukromého právního režimu by mohla tento problém vyřešit. Zdá se totiž, že výše uvedené překážky by padly, kdyby měly strany svobodu ve volbě použitého zákona a kdyby – v případě absence takové volby – tento zákon byl určen místem sídla pojistitele. Taková změna mezinárodního soukromého práva by v sobě nesla určitá nebezpečí pro základní zásady ochrany pojistníka a spotřebitele v mezinárodním soukromém právu. Dovolila by svobodně si zvolit zákon používaný i v oblasti obchodního pojištění pro spotřebitelské situace, v nichž by byl spotřebitel chráněn článkem 5 Římské úmluvy v jiných oblastech. Nestačilo by to tedy k úplnému řešení problému – soudy členského státu, ve kterém má pojistník místo pobytu, by i nadále určovaly své vlastní imperativní normy v mezinárodním měřítku. Pojistníci by především silně váhali s nákupem produktů v zahraničí, jelikož by věděli, že ztrácejí ochranu zákona země svého místa pobytu a že budou podléhat zahraničnímu pojistnému právu, které neznají⁽³⁵⁾.

4.2.4 Hledisko pojistníka

4.2.4.1 V rámci aktuálního režimu mezinárodního soukromého práva mohou mít pojistníci velký zájem o pojistné krytí nabízené v zahraničí. Jelikož vědí, že budou (ve většině případů) chráněni zákonem členského státu svého místa pobytu, budou ochotni k přeshraniční operaci koupě pojištění. Tito pojistníci si však nebudou moci koupit zahraniční produkty, i kdyby si to přáli: použití zákona země jejich místa pobytu totiž vždy změni pojistku, kterou kupují, na smlouvu více méně určenou tímto zákonem. A kdyby si stejně přáli koupit zahraniční pojistné produkty, dostali by se před zahraniční pojistitele, kteří by se velmi zdráhali jim požadované krytí poskytnout.

4.2.4.2 Jak jsme mohli vidět, tomuto váhání by pravděpodobně bylo možné zabránit změnou mezinárodního smluvního pojistného práva⁽³⁶⁾. Díky změně mezinárodního soukromého

práva by se však na místo váhání pojistitele vůči nabídce krytí dostalo neméně silné váhání pojistníka nad vhodností uzavřít pojistné krytí v zahraničí. Nelze tedy očekávat spontánní vytvoření vnitřního pojistného trhu.

4.2.4.3 Je nutné ještě zmínit jednu otázku. Na vnitřním trhu se pojistník těší volnému pohybu (viz zejména článek 18 Smlouvy o ES). Změna jeho obvyklého místa pobytu však může negativně ovlivnit situaci pojistníka. Za prvé, soudy členského státu, ve které se pojistník usadí, mohou určit nové imperativní právní normy v mezinárodním měřítku, které by mohly ovlivnit pojistnou smlouvu zakoupenou v předcházejícím místě pobytu. Za druhé, zákony ve věci povinného pojištění by mohly stanovit krytí odlišné od toho, které si pojistník koupil v předcházejícím místě svého pobytu. Za třetí, pojistník si může přát, aby se rizika nacházela v různých členských státech a byla kryta jednou pojistnou smlouvou.

4.2.4.4 Současná právní situace dosud nedovoluje takové „euro-pojistky“; místo nich se uzavírají „zastřešující smlouvy“ (ve skutečnosti je smluv tolik, kolik je dotčených členských států). Schází tedy možnost „přenosné“ pojistky pro „mobilního“ pojistníka⁽³⁷⁾, který během svého života žije a pracuje v různých zemích EU.

4.2.5 Hledisko pojišťovacích zprostředkovatelů

4.2.5.1 Zprostředkovatelé hrají významnou roli v distribuci pojistných smluv. Jsou klíčovým prvkem vytvoření vnitřního pojistného trhu. To platí především o pojišťovacích makléřích. Zprostředkovatelé využívají volného pohybu služeb – zajištěného článku 49 až 55 Smlouvy o ES a zavedeného směrnici o pojišťovacích zprostředkovatelích⁽³⁸⁾ – a zásadně tak přispívají k tvorbě a k dobrému fungování vnitřního pojistného trhu. V odvětví pojištění hromadného rizika má makléř větší snahu se pokusit umístit riziko na zahraniční pojistný trh než sám zákazník.

4.2.5.2 Je však málo pravděpodobné, že by informace o zahraničním trhu a jeho produktech makléři neznalému zákonů tohoto trhu nějak významně pomohly. Vzhledem k tomu, že produkty, které se nacházejí na zahraničním pojistném trhu jsou koncipovány podle místně platného práva, makléř nemůže předpokládat, že obsah a cena pojistky

⁽³³⁾ Viz výše pozn. 20.

⁽³⁴⁾ Pojistitel se tomu může vyhnout, jestliže do smlouvy vloží doložku o soudní pravomoci podle čl. 13 odst. 5 ve spojení s čl. 14 odst. 5 nařízení o soudní pravomoci, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí, doložku uznávající výhradní pravomoc soudů členského státu, kde má pojistitel sídlo. Obecně je pojištění velkých rizik z hlediska pojistitele mnohem příznivější.

⁽³⁵⁾ Viz odstavec 4.2.4.

⁽³⁶⁾ Viz výše odstavec 4.2.3.

⁽³⁷⁾ Basedow, *Die Gesetzgebung zum versicherungsvertrag zwischen europäischer Integration und verbraucherschutzpolitik*, v Reichert Facilities/Shnyder (H.g.), *Versicherungsrecht in Europa Kernperspektiven am Ende des 20 Jahrhunderts*, ZRS 2000 (Beiheft 34) 13 30 (at p 20).

⁽³⁸⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2002/92 ze dne 9. prosince 2002 o zprostředkování pojištění, Úř. věst. L 9, 15.1.2003, s. 3

zůstanou úplně stejné v právním prostředí jeho (zahraničního) zákazníka. Makléři se tudíž nemohou snadno obracet na zahraniční pojistné trhy, aby tam umístili hromadné riziko, ale musí vyjednávat smlouvy individuálně, což může vést k prohibivním transakčním nákladům a tak omezovat dobré fungování vnitřního pojistného trhu.

4.2.6 Podobné obavy existující ve spojitosti s pojištěním uzavřeným v pobočkách

4.2.6.1 Často se říká, že pojištění ze své povahy vyžaduje zeměpisnou blízkost pojistitele a pojistníka. V budoucnu by tak přeshraniční prodej mohl být v pojištnictví méně častý než v jiných oblastech (například v prodeji knih po internetu atd.). Z důvodu vztahů se zákazníky by mohly pojistitelé dát přednost působení v jiných členských státech prostřednictvím svých poboček nebo dceřiných společností.

4.2.6.2 Zastánci tohoto názoru se v zásadě nestaví proti harmonizaci smluvního pojistného práva. Snaží se spíše ukázat, že dopad se omezí na určitou část pojistných smluv, které budou skutečně uzavřeny v rámci přeshraniční operace, nebo na zákazníky, kteří jsou fakticky mobilní a střídavě pobývají v tom či onom členském státě.

4.2.6.3 Skutečný dopad bude nicméně větší. Když se budou pojistné smlouvy v jiných členských státech prodávat přes pobočky nebo dceřiné společnosti, objeví se stejné problémy pro zákazníky, zprostředkovatele a pojistitele. Pojistitelé musí své produkty přizpůsobit místním podmínkám, včetně místního právního rámce, a budou tak muset své produkty přepracovat. Z tohoto důvodu nelze pojistku sestavenou v jednom členském státě prodávat přes pobočku v jiném členském státě, aniž by se provedly značné změny s ohledem na odlišné místní (právní) prostředí. Zprostředkovatelé a pojistníci stojí před problémem, jenž tkví v tom, že prostě na svém trhu nenajdou zahraniční pojistné produkty.

4.2.6.4 Harmonizace smluvních pojistných práv by výrazně snížila náklady na koncipování produktu na vnitřním trhu. Pojistitelé, kteří se usadí v jiném členském státě, by mohli zákazníkům poskytovat pouze rady prostřednictvím svých agentů a služby vyřizování škodných případů prostřednictvím svých regionálních kompetentních kanceláří atd. I když pojistitelé působí přes své dceřiné společnosti, pojišťovací skupiny by se mohly podělit o úkoly a náklady spojené s koncipováním produktu.

4.2.6.5 Zákazníci by tudíž měli opravdový prospěch z vnitřního trhu. Na vnitřním trhu založeném na harmonizovaném smluvním pojistném právu by se inovace v pojištnictví snáze dostaly přes hranice. Evropské zákazníky by mohli využívat možnost přístupu k pojistným produktům se zahraniční koncepcí.

4.3 Zvláštní prvek: harmonizace smluvního pojistného práva a rozšíření EU

4.3.1 1. května 2004 k EU přistoupilo deset nových členských států, z nichž se osm nachází ve fázi transformace. Jejich právní předpisy pro pojištnictví se musely přizpůsobit *acquis* Společenství, což byla základní podmínka připojení se k EU⁽³⁹⁾. Modernizace právních předpisů pojistných smluv je podmínkou *sine qua non* pro dobré fungování pojistných trhů v těchto zemích. Jestliže některé nové členské státy přijaly v této věci moderní předpisy, jiné to musí teprve udělat.

4.3.2 Harmonizace právních předpisů pojistných smluv by tedy měla posloužit zájmům rozšířeného vnitřního pojistného trhu a pomoci novým členským státům modernizovat jejich právní předpisy a vyvarovat se dalším rozdílům mezi vnitrostátními systémy. Bylo by potřebné, aby Evropská komise tyto země co možná nejrychleji informovala, pokud se bude chystat k harmonizaci předpisů pojistných smluv.

5. Návrh směrnice Komise z roku 1979

5.1 Jak již bylo uvedeno výše, Komise v roce 1979 předložila první návrh směrnice o koordinaci právních a správních předpisů upravujících pojistné smlouvy⁽⁴⁰⁾. Tento návrh byl vypracován v souladu s ustanoveními obecného programu pro odstranění překážek volného pohybu služeb, jenž pro přímé pojištění stanovil koordinaci právních a správních předpisů upravujících pojistné smlouvy, „pokud by rozdíl v těchto předpisech poškozovaly pojistníky nebo třetí osoby“⁽⁴¹⁾.

5.2 Podle zmiňovaného návrhu je nedostatečná koordinace provedená tehdy platnými směrnicemi o pojištění a skutečnost, že Smlouva zakazuje jakékoliv diskriminační jednání ve věci poskytování služeb založené na tom, že podnik nemá sídlo v členském státě, v němž je poskytování prováděno.

⁽³⁹⁾ Viz Heiss, „Expanding the insurance *acquis* to accession candidates: From the Europe agreements to full membership“, Heiss (vyd.), „An internal market in an enlarged European Union“, Karlsruhe 2002, 11–22.

⁽⁴⁰⁾ Dok. COM(79)355 final z 10. července 1979, Úř. věst. C 190/2, 28.7.1979.

⁽⁴¹⁾ Úř. věst. 15.01.1962, hlava V, C) a).

5.2.1 V tomto smyslu bylo v návrhu uvedeno, že by měla být harmonizována právní úprava týkající se „určitých obecných otázek vztahujících se především k existenci krytí s ohledem na placení pojistného, na délku trvání smlouvy a na postavení pojištěnců, kteří nejsou pojistníky“ a také pro „důsledky plynoucí na jednu stranu z chování pojistníka při uzavírání a během smlouvy, týkající se hlášení rizika a škody a na druhou stranu z jeho postoje vůči opatřením pro případ škody“.

5.2.2 Návrh také upřesnil, že „členské státy mohou být oprávněny, co se týče problémů řešených touto směrnicí, ke stanovení různých řešení jen pokud je to výslovně stanoveno ve znění této směrnice“, aniž by to zpochybnilo cíle sledované návrhem, čímž bude učiněn důležitý krok směrem k úplné harmonizaci v této oblasti ⁽⁴²⁾.

5.3 EHSV ve svém stanovisku k tomuto návrhu ⁽⁴³⁾, stručně a jednoduše:

- a) poznamenal, že se Komise omezila na koordinaci několika bodů považovaných za zásadní, ale že by následně měly být harmonizovány ještě další otázky;
- b) vyjádřil svou lítost nad tím, že nebylo stanoveno žádné rozlišení mezi hromadnými riziky na jedné straně a obchodními a průmyslovými riziky na straně druhé;
- c) připomenul, že z působnosti je vyloučeno i zdravotní pojištění;

⁽⁴²⁾ Návrh předpokládal zejména harmonizaci v následujících oblastech:

- a) formální stránka pojistné smlouvy;
- b) právo na vystavení záruky při uzavírání smlouvy a její minimální formální požadavky;
- c) jazyk uzavírání smlouvy;
- d) režim prohlášení pojistitele při uzavírání smlouvy, která by mohla mít vliv na ocenění a přijetí rizika a důsledky jejich absence nebo úmyslných omylů;
- e) režim prohlášení pojištěnce během trvání smlouvy týkajících se skutečností nebo okolností, které by mohly způsobit zvýšení rizik a důsledky nedodržení této povinnosti;
- f) režim důkazního břemena při nedodržení výše uvedených povinností;
- g) režim pojistného v případě snížení rizika; účinek prodlení s úhradou celého pojistného nebo jeho části během trvání pojistné smlouvy;
- h) účinek prodlení s úhradou celého pojistného nebo jeho části během trvání pojistné smlouvy;
- i) povinnosti pojistníka v případě škody;
- j) režim zrušení smlouvy;
- k) možnost stran odchýlit se od ustanovení stanovených ve směrnici za podmínky, že to bude výhodnější pro pojistníka, pojištěnce nebo pro poškozenou třetí osobu.

Režim návrhu směrnice by se použil na všechna nepřímá pojištění jiná než životní, s výjimkou následujících odvětví:

- a) vozidla železniční;
- b) vzdušná plavidla;
- c) plavidla námořní, jezerní a říční;
- d) nákladní doprava;
- e) občanskoprávní odpovědnost z provozu vzdušných, námořních, jezerních a říčních plavidel;
- f) úvěry a záruky vzhledem k jejich zvláštní povaze.

⁽⁴³⁾ Stanovisko (HSV) č. 226/80 z 27. února 1980, zpravodaj: M. DE BRUYN (Úř. věst. C 146, 16.06.1980).

d) vyjádřil svou lítost nad tím, že nebyla upravena situace smluv podepsaných pojistiteli, kteří se usadili v některé z členských zemí, a týkajících se rizik, která se nacházejí ve třetích zemích, ani situace smluv podepsaných pojistníky, kteří mají bydliště mimo Společenství;

e) žádal, aby na přiměřenou ochranu fyzických osob a MSP byly stanoveny zvláštní předpisy pro:

- 1) lhůtu na rozmyšlenou a právo na odvolání vlastního tvrzení;
- 2) nepřiměřené podmínky;
- 3) výslovné formulace výjimek a lhůt;
- 4) přiměřené předmluvní informace;
- f) požadoval, aby se právo na podání opravných prostředků třetích poškozených osob stalo předmětem směrnice *ad hoc* nebo další fáze koordinace.

5.4 EHSV poté rozebral každý článek návrhu zvlášť a zformuloval k nim své kritické připomínky, které si i dnes zaslouží, aby byly řádně zváženy před vypracováním zcela nové iniciativy v této věci.

5.5 Evropský parlament se rovněž tehdy k návrhu vyjádřil ⁽⁴⁴⁾ a uvážil především, že „harmonizace bude zárukou stejného stupně ochrany pojistníků bez ohledu na zákon, který si zvolí“.

5.5.1 EP zvláště pak předložil několik návrhů změn, zejména co se týče rozsahu působnosti směrnice (zrušení výjimek), podstatných náležitostí pojistné smlouvy, ohlašovací povinnosti pojistníka, jejích důsledků pro existenci smlouvy, ať již jde o počáteční okolnosti či o jejich změnu během působnosti smlouvy, důkazy, jež musí pojistník předložit v případě škody a podmínky zrušení smlouvy.

5.5.2 Připomínky EP jasně ukazují, jak je výslovně upřesněno, záměr zajistit „spravedlivou rovnováhu [...] mezi zájmy pojistitele a pojištěnce“.

⁽⁴⁴⁾ Úř. věst. C 265, 13.10.1980.

5.6 Po těchto připomínkách měla Komise příležitost vypracovat upravený návrh⁽⁴⁵⁾, do kterého zahrnula připomínky a návrhy EHSV i EP a kde poprvé upozornila na skutečnost, že „koordinace právních předpisů týkajících se pojistných smluv by usnadnila poskytování služeb v jednom členském státě ze strany pojišťovatelů jiného členského státu“, což byl první výraz snahy o realizaci jednotného trhu v oblasti finančních služeb⁽⁴⁶⁾.

5.6.1 Podle tohoto návrhu Komise měla nabýt směrnice účinnosti 1. července 1983, ale vzhledem k absenci politické vůle členských států nebyla nikdy přijata.

5.7 *Nakolik je návrh předložený Komisí v letech 1979/1980 ještě aktuální?*

5.7.1 Odpovědi na dotazník a veřejné slyšení dne 16. dubna 2004 ukázaly obecnou shodu názorů: tento návrh, i když je více než 20 let starý, musí být považován za příspěvek, který je platný a představuje dobré východisko pro novou iniciativu v této věci.

5.7.2 Bylo však rovněž zdůrazněno, že současná potřeba harmonizace pojistné smlouvy přesahuje návrh z roku 1980 a že se navrhaná pravidla musí opírat o diskusi vedenou z pohledu podrobné studie srovnávacího práva.

6. Postupy harmonizace

6.1 Nalezení nejlepšího řešení za použití metody srovnávacího práva

6.1.1 Každému pokusu o harmonizaci evropského smluvního pojistného práva musí předcházet přípravné práce srovnávacího práva. Tyto práce na akademické úrovni hodně pokročily. Srovnávací práce byly už totiž provedeny v oblasti obecného smluvního práva a zavdaly podnět k Obecným zásadám smluvního práva. V oblasti smluvního pojistného práva bylo nebo bude zveřejněno velké množství výsledků výzkumných prací ze srovnávacího práva⁽⁴⁷⁾. V roce 1999, profesor Reichert-Facilides založil skupinu „Restatement of European Insurance Contract Law“. Členové této skupiny jsou odborníci na pojistné právo a představují různé právní řády (uvnitř i vně EU).

⁽⁴⁵⁾ COM(80)854 final z 15. prosince 1980, Úř. věst. C 355, 31.12.1980.

⁽⁴⁶⁾ V novém návrhu Komise je nutné zdůraznit následující prvky:

- a) vyjmutí zdravotního pojištění, jak navrhoval EHSV;
- b) více podrobností o postupu při zrušení smlouvy, protože se možnosti smlouvu zachovat dává přednost oproti jejímu prostému a jednoduchému zrušení;
- c) lepší formulace režimu důkazního břemene.

⁽⁴⁷⁾ Viz Basedow/Fock (ved.), *Europäisches Versicherungsvertragsrecht I*, Tübingen, díl I a II 2002, díl III 2003; Reichert-Facilides (ved.), *Insurance Contracts*, in: *International Encyclopedia of Comparative Law* (dosud nezveřejněno).

6.1.2 Hlavní směry cesty k nalezení „nejlepšího řešení“ pro smluvní pojistné právo by mohly být tyto: za prvé, je nutné vzít patřičně v úvahu zásadní poslání práva v této oblasti, tedy poskytnout právní rámec umožňující pojišťovateli účinné krytí rizik a tudíž zajišťující dobré fungování pojišťovací činnosti. Dále je krajně důležité nalézt řádnou rovnováhu mezi protichudnými zájmy stran. Co se týče tohoto hlediska, je nutné brát patřičně v úvahu moderní tendenci, podle níž je pojišťovníkovi poskytován relativně vysoký stupeň ochrany.

6.1.3 Na základě těchto připomínek se zdá, že úsilí vyvinuté s cílem zlepšit vnitřní pojistný trh by se mělo zaměřit na imperativní právní normy. Tyto normy tvoří nezbytný rámec pro strany, aby mohly vykonávat své právo smluvní svobody, i když jinak představují překážku vnitřního pojistného trhu, pokud nejsou harmonizovány. Potřeby právní úpravy v pojišťovnictví jsou tudíž slučitelné s požadavky harmonizace vnitřního pojistného trhu.

6.2 Harmonizační opatření musí pojišťovníkovi poskytnout vysokou úroveň ochrany

6.2.1 Zákony o pojistné smlouvě – alespoň její částečně imperativní ustanovení – se snaží chránit nejslabší stranu a z funkčního hlediska je možné je nazývat zákony na ochranu spotřebitele. Tradičně jde však ochrana pojištěníka dále než obecné spotřebitelské právo: všichni, jako soukromí spotřebitelé, šéfové drobných podniků, jsou chráněni pojištěním, které uzavřou.

6.2.2 V rámci harmonizace evropského spotřebitelského práva má EU povinnost poskytnout spotřebitelům vysokou úroveň ochrany (viz např. čl. 95 odst. 3 Smlouvy o ES). Tento pojem se rovněž používá v legislativních aktech založených na jiných článcích Smlouvy o ES, které udělují zákonodárnou pravomoc EU (v pojišťovnictví se obvykle jedná o čl. 47 odst. 2 ve spojení s článkem 55 Smlouvy o ES). Harmonizační opatření pro smluvní pojistné právo by tudíž mělo pojišťovníkovi poskytnout vysokou úroveň ochrany.

6.3 Harmonizace minimální nebo úplná?

6.3.1 Analýza problémů, které se nyní vyskytují na vnitřním pojistném trhu, jasně ukazuje na nutnost plné harmonizace smluvního pojistného práva. Minimální harmonizace by členským státům dovolila použít vyšší úroveň ochrany, jak to stanoví evropské právní předpisy, a vytvořila by tak další překážky vnitřního pojistného trhu.

6.3.2 Minimální harmonizační normy by nepoškodily fungování vnitřního trhu, kdyby platný režim mezinárodního soukromého práva byl nahrazen právními normami směřujícími k provádění právních předpisů státu, kde má sídlo pojistitel. Tímto způsobem by pojistitel vyvíjel své produkty v souladu s ustanoveními vnitrostátního práva (což by přinejmenším umožnilo poskytnout minimální úroveň ochrany v evropském měřítku) a mohl by je prodávat s použitím právních předpisů „země původu“ ve všech ostatních členských státech. Pojištěnec by měl jistotu, že dostane minimální úroveň ochrany, přestože bude podléhat zahraničním právním předpisům.

6.3.3 Taková změna režimu mezinárodního soukromého práva však není pravděpodobná ani žádoucí. Za prvé, by spotřebitele pojištých služeb připravila o ochranu, kterou jim poskytuje článek 5 Římské úmluvy, jenž chrání „pasivního“ spotřebitele, a to i v oblastech, kde materiální právo spotřebitelů je harmonizováno. Za druhé, imperativní zákonná ustanovení země místa pobytu pojištěnce by byla určena soudy, takže by přetrvávaly překážky fungování vnitřního trhu. Za třetí, je třeba poznamenat, že podle nařízení Společenství týkajícího se soudní pravomoci, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí, pojistitel může svého pojištěnce soudně stíhat pouze před soudy místa pobytu pojištěnce (viz čl. 12, odst. 1, kromě několika výjimek). Pojištěný si pravděpodobně zvolí možnost podání žaloby u stejných soudů, podle čl. 9 odst. 1 pod odst. b uvedeného nařízení.

6.3.4 Změna režimu mezinárodního soukromého práva by tudíž vedla k situaci, kde by příslušné soudy byly nuceny ve většině případů použít zahraniční zákon. Spory ve věci pojištění by byly čím dál tím více složitější a nákladnější, a to i v případě harmonizace pojištění práva. Z tohoto důvodu není možné takový přístup doporučit. V zásadě by měl režim mezinárodního soukromého práva zachovat současný stav a právní předpisy pojištých smluv by měly být plně harmonizovány. To ale neznamená, že je nutné vyloučit jakoukoliv možnost zlepšení stávajícího režimu soukromého práva. Jinými slovy, dokud nebude pojištná smlouva harmonizována, „euromobilní“ občan by mohl být oprávněn si vybrat mezi zákonem svého místa pobytu a zákonem jeho státní příslušnosti.

6.4 Vyzaduje vnitřní pojištný trh harmonizaci obecného smluvního práva?

6.4.1 Právní předpisy pojištých smluv jsou systematicky doplňovány do obecného smluvního práva. Z toho vyplývá otázka, zda harmonizace právních předpisů týkajících se pojištých smluv může dosáhnout svého cíle pouze když je harmonizováno celé smluvní právo (nebo alespoň obecné smluvní právo) nebo zda je možné harmonizaci provést nezávisle na něm. Zdá se, že poslední řešení převažuje.

6.4.2 Jak jsme se již zmínili, překážku dobrého fungování vnitřního pojištného trhu představují imperativní ustanovení, která by tudíž měla být předmětem harmonizace. Obecné smluvní právo je však svou povahou nekogentní, i když existují některá imperativní ustanovení. Avšak tato ustanovení se nejvíce odlišují mezi jednotlivými členskými státy, aby absence harmonizace mohla porušit fungování vnitřního pojištného trhu. Navíc nemají velký vliv na pojištný produkt jako takový.

6.4.3 Výjimky existují, ale harmonizace pojišťovnictví se s tím může vyrovnat, jak to ukazuje směrnice týkající se nepřiměřených podmínek ve spotřebitelských smlouvách⁽⁴⁸⁾, která se používá i na pojištné smlouvy⁽⁴⁹⁾. Stačilo by, kdyby se rozsah působnosti znění právních předpisů Společenství týkajících se pojištých smluv rozšířil na hromadná rizika, aby byl uspokojen vnitřní pojištný trh.

6.4.4 Tyto argumenty nemají za cíl vést při o harmonizaci obecného smluvního práva. Ponechávají tuto otázku k posouzení evropským institucím. Harmonizace obecného smluvního práva by ve skutečnosti zjednodušila úkol harmonizace právních předpisů pojištých smluv. Jediným cílem předkládaných argumentů je snaha ukázat, že harmonizace právních předpisů pojištých smluv může dosáhnout svého vlastními silami.

6.5 Zavedení fakultativního nástroje nebo harmonizace vnitrostátních právních předpisů o pojištých smlouvách?

6.5.1 Rozdíl mezi harmonizací vnitrostátních právních předpisů a fakultativním nástrojem

6.5.1.1 Akční plán pro koherentnější evropské smluvní právo zdůraznil možnost zavedení fakultativního nástroje namísto harmonizace nebo sjednocení vnitrostátních právních předpisů ve věci smluv. Hlavní rozdíl mezi těmito dvěma přístupy spočívá v tom, že fakultativní nástroj by nevedl ke změnám vnitrostátních předpisů ve věci smluv, protože by se dotčené strany buď rozhodly, že se tímto nástrojem vázat nebudou (*opt out*) nebo že k němu přistoupí (*opt in*), podle toho, zda tento nástroj stanoví či nikoliv tyto dvě možnosti. Tímto způsobem se vytvářejí paralelní právní režimy (režim evropský a režim národní) a strany si mohou jeden z nich zvolit.

⁽⁴⁸⁾ Směrnice Rady (EHS) č. 93/13 ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, Úř. věst. L 95, 1993, s.29.

⁽⁴⁹⁾ Seznam zvláštních nepřiměřených podmínek v pojištých smlouvách by mohl být zaveden v souladu s podnětem HSV o „Spotřebitelích na pojištném trhu“ (HSV č. 116/98 z 29.1.1998) a se studií objednanou Komisí a koordinovanou Střediskem spotřebitelského práva Univerzity v Montpellier (smlouva AO-2600/93/009263) o nepřiměřených podmínkách vyskytujících se v některých pojištých smlouvách, podle toho co Komise nedávno navrhla ve věci spotřebitelského úvěru (COM(2002)443 final).

6.5.1.2 Na druhou stranu harmonizace nebo sjednocení vnitrostátních právních předpisů ve věci smluv by nahradila evropským řešením tradiční pojetí národních právních předpisů. Strany by neměly možnost si vybrat mezi vnitrostátním a evropským modelem.

6.5.2 Výhody a nedostatky obou přístupů

6.5.2.1 Co se týče vnitřního pojistného trhu, obě řešení přinášejí tutéž jasnou výhodu: odstraňují překážky obchodování s pojistnými smlouvami v Evropě a volného pohybu pojištěnce uvnitř Společenství, aniž by rozdíly ve smluvním pojistném právu měly škodlivé účinky na pojistnou smlouvu. Z tohoto důvodu je jeden či druhý z těchto dvou přístupů lepší v porovnání se současnou situací a volba mezi nimi nakonec není otázkou principiální ale politickou.

6.5.2.2 Harmonizace právních předpisů pojistných smluv by se mohla ukázat jako více svazující než přijetí opčního nástroje. Jelikož by evropské řešení nahradilo národní „tradiční“, národní právnická elita (praktici i akademici) by mohla váhat s odpovědí na výzvu k harmonizaci.

6.5.2.3 Dalším ambivalentním faktorem je vzájemný vztah mezi stupněm interference s vnitrostátními právními předpisy a rychlým dosažením výsledků pro vnitřní trh. Jelikož fakultativní nástroj by nezrušil vnitrostátní předpisy, lze ho považovat za „měkký“ přístup a může být pro trhy snáze přijatelným řešením. Na druhou stranu existuje obava, že fakultativní nástroj by mohl subjekty jednotného trhu (například pojistitele a makléře) stavět do vyčkávací pozice: každý subjekt by váhal před přijetím role prvního v řadě a čekal by, až se projeví někdo jiný a snažil by se získat výhody ze (špatných) zkušeností konkurence. Anebo by byl fakultativní nástroj považován za „okno příležitosti“, které chce každý otevřít jako první díky prodeji pojištění po internetu? Harmonizace by jistě umožnila zaznamenat okamžité výsledky, protože by se žádný subjekt nemohl vyhnout jejímu provedení. Na druhou stranu by mohla být intervence pocítována jako velmi, či dokonce příliš silná.

6.5.2.4 Skutečnost, že fakultativní nástroj nemůže plně nahradit harmonizaci vyvolává obavy odborného rázu. Můžeme si to snadno ukázat na příkladu pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel. Harmonizace pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel je pro mobilitu evropských občanů nejdůležitější, protože přináší nezbytnou ochranu obětem dopravních

nehod. Je evidentní, že ochrana obětí nesmí záviset na tom, zda si strany pojistné smlouvy zvolí evropský nástroj. Z tohoto důvodu by fakultativní nástroj nemohl nahradit harmonizaci vnitrostátních právních předpisů ve věci pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel.

6.5.2.5 Na závěr se nabízí otázka, zda fakultativní nástroj přinese dobré výsledky v takové oblasti jako je pojistné právo, pro něž je charakteristická nerovnováha mezi stranami. Vybíraly by si strany uvážlivě nebo by volba proběhla jednostranně tím, že by pojistitelé do obecných pojistných podmínek dali ustanovení o přijetí (*opt in*) nebo odmítnutí (*opt out*)?

6.5.2.6 Není nejdůležitější vědět, zda tento cíl bude dosažen harmonizací vnitrostátních právních předpisů nebo zavedením fakultativního nástroje, ale tato otázka nicméně vyžaduje pečlivé prozkoumání.

6.6 Vypracování obecných pojistných podmínek na úrovni Společenství?

6.6.1 Poslední otázka se týká případného nahrazení harmonizace právních předpisů vypracováním obecných pojistných podmínek na úrovni Společenství. Obavy spojené s tím, že pojistitelé musí přihlížet k právním předpisům každého členského státu, by totiž byly zmírněny (i když ne odstraněny), kdyby byl tento úkol uchopen společně a s podporou evropských institucí.

6.6.2 Není však možné s tímto přístupem souhlasit. Za prvé, jestliže obecné podmínky používané v EU mohou přihlížet k rozdílu mezi vnitrostátními právními předpisy, vyžadují stále ještě oddělený výpočet rizika a mohly by poškodit občany, kteří se často přemísťují po území Společenství.

6.6.3 Kromě toho by tento přístup vedl ke stanovení standardních podmínek, což by mělo negativní dopad na hospodářskou soutěž na pojistném trhu. Je nutné připomenout, že jednou z hlavních etap tvorby jednotného pojistného trhu bylo zrušení práva členských států na systematickou kontrolu obecných pojistných podmínek před jejich uvedením na trh⁽⁵⁰⁾. Taková kontrola vede k nedostatečné rozmanitosti pojistných produktů, k užší možnosti výběru spotřebitelů a tudíž k omezení hospodářské soutěže. Vypracování obecných pojistných podmínek na úrovni Společenství představuje ze strukturního hlediska totéž riziko.

⁽⁵⁰⁾ Viz článek 29 třetí směrnice o pojištění odpovědnosti za škodu a článek 34 směrnice o životním pojištění.

7. Oblasti harmonizace

7.1 Jak bylo ukázáno výše, harmonizace musí zahrnovat imperativní ustanovení právních předpisů pojistných smluv. Dále je nutné určit, zda se má tato harmonizace týkat právních předpisů pojistných smluv jako celku nebo jen určitých oblastí zvlášť.

7.2 Pojistné právo se obvykle dělí na dvě části: na jedné straně je obecné právo obsahující ustanovení, jež se používají u všech pojistných smluv, a na druhé straně zvláštní ustanovení používaná pro různá pojistná odvětví. Je na místě si položit otázku, zda vnitřní pojistný trh vyžaduje harmonizaci obecných ustanovení, zvláštních ustanovení pro určitá pojistná odvětví nebo obojího.

7.3 Teoreticky je nutná harmonizace jak obecných tak zvláštních ustanovení: dotýkají se produktu a tím pádem působí na fungování vnitřního pojistného trhu. Ustanovení vztahující se na slíbené záruky, obvykle formulované v obecním právu, tak ovlivňují vztah rizika a pojistného, stejně tak jako například zvláštní ustanovení u životního pojištění. Proto by harmonizace v zásadě neměla činit rozdíly mezi těmito dvěma druhy ustanovení.

7.4 Bylo by však možné harmonizaci provést v několika fázích. V tom případě by bylo vhodné sestavit pořadí priorit. Jako rozumné se jeví nejdříve harmonizovat právo obecné. V rámci vnitrostátních režimů platného smluvního pojistného práva je mnoho pojistných odvětví, jež nejsou předmětem zvláštních a imperativních ustanovení⁽⁵¹⁾, ale pouze ustanovení obecných. Nejvíce naléhavá je proto harmonizace obecných ustanovení právních předpisů pojistných smluv, pokud budou imperativní. Taková harmonizace by umožnila okamžitě vytvořit vnitřní pojistný trh pro všechna pojistná odvětví nepodléhající zvláštním a imperativním právním ustanovením. Jakmile bude tento úkol dokončen, odvětví podléhající uvedeným ustanovením, jako životní pojištění a zdravotní pojištění, by se rovněž měla stát předmětem harmonizace.

7.5 Během první fáze, by mohla být harmonizována následující ustanovení:

- a) Předmluvní povinnost, především informační;
- b) Vyhotovení smlouvy;
- c) Pojistná smlouva, druh, účinky a formální požadavky;
- d) Délka trvání smlouvy, prodloužení a zrušení;
- e) Pojišťovací zprostředkovatelé;
- f) Zvýšené riziko;

⁽⁵¹⁾ Četná ustanovení týkající se zvláštních odvětví, která se vyskytují ve vnitrostátních právních předpisech pojistných smluv, nemají obligatorní povahu a nejsou tedy sama o sobě překážkou vnitřního trhu.

- g) Pojistné;
- h) Předmět pojištění;
- i) Pojištění ve prospěch třetí osoby.

8. Závěry a doporučení

8.1 Pojištění dnes představuje zásadní službu pro obchodní vztahy jednak mezi prodávajícími a poskytovateli a také mezi nimi a spotřebiteli.

8.2 Některé ze základních principů, které upravují uzavírání a platnost pojistné smlouvy, se většinou liší mezi jednotlivými vnitrostátními právními řády členských států EU.

8.3 Tato situace tvoří překážku přeshraničního obchodování s tímto finančním nástrojem a tudíž zamezuje dosažení vnitřního trhu v této oblasti.

8.4 Určitá harmonizace imperativních ustanovení takzvané „obecné části“ pojistného práva může rozhodujícím způsobem přispět k odstranění celé řady překážek a potíží, s nimiž se setkávají pojišťovací společnosti, pojišťovací zprostředkovatelé, pojištěnci a pojistníci, ať už dodavatelé nebo spotřebitelé, při provádění přeshraničních pojišťovacích operací.

8.5 Tento názor jednomyslně sdílejí všechny dotčené strany, které byly v této otázce konzultovány a vyslyšeny.

8.6 Pokud jde o způsob provedení této harmonizace, zdá se, že by se mělo jít cestou postupného sbližování ve snaze v první fázi případně přijmout vzor pojistné smlouvy, který by byl fakultativní ale závazný ve svých termínech a prvcích.

8.7 Během přípravných prací bude nutné přihlížet k návrhům směrnice Komise z roku 1979 a 1980 ve světle úvah a analýz, jimž je podrobilo několik dotčených stran zástupujících občanskou společnost a právní instance členských států, a vzít řádně v úvahu vývoj, který tato oblast v mezidobí zaznamenala.

8.8 Nástrojem Společenství, který by se měl použít, by mělo být nařízení a jeho právní základ, článek 95 Smlouvy.

8.9 Na základě úvah vyjádřených v tomto stanovisku, EHSV naléhavě vyzývá Komisi, aby se k této otázce vrátila a začala studiem srovnávacího práva a srovnávacím studiem vnitrostátních praxí v oblasti pojistných smluv, aby byla potvrzena nutnost, vhodnost a možnost pokračovat v pracích, jež povedou k harmonizaci smluvního pojistného práva na úrovni Společenství.

8.10 V rámci těchto prací, bude nutné vzít v úvahu již dosažené výsledky univerzitních výzkumů v této věci.

8.11 EHSV Komisi doporučuje, aby takto provedené práce byly uveřejněny a aby se staly předmětem veřejné diskuse, a to především prostřednictvím Zelené knihy, jež je nezbytným základem pro vypracování nástroje Společenství, který by byl pokládán za nejvhodnější.

8.12 EHSV si je vědom, že tento významný příspěvek k dosažení vnitřního trhu finančních služeb bude možné konkretizovat pouze při jasné politické vůli členských států podpořit tuto iniciativu harmonizace smluvního pojistného práva.

8.13 EHSV vyzývá Evropský parlament, aby se k této iniciativě připojil a aby jí po obnovení podpory cíle harmonizace imperativních ustanovení obecné části smluvního pojistného práva přiznal vhodný stupeň priority ve své politické agendě.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Cestovní ruch a sport: budoucí úkoly pro Evropu

NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/02)

Dne 29. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s čl. 29 odst. 2 Jednacího řádu rozhodl zpracovat stanovisko vydávané na téma: Cestovní ruch a sport: budoucí úkoly pro Evropu

Specializovaná sekce „Jednotný trh, výroba a spotřeba“, která má na starosti přípravu činnosti výboru na toto téma, schválila toto stanovisko dne 10. listopadu 2004. Zpravodajem byl **pan Pesci**.

Na svém 413. plenárním zasedání dne 15. prosince 2004 Evropský hospodářský a sociální výbor schválil toto stanovisko 144 hlasy pro, 1 hlasem proti, hlasování se zdrželi 2 členové.

Předmluva

Rozkvět lidí, měst a obcí podporuje výměna a sdílení kladných hodnot vycházející z úcty k ostatním a z rozvíjení vzájemného porozumění, tolerance, pohostinnosti a vzájemné ochoty vyměňovat si získané zkušenosti a plány do budoucnosti.

Ve stále se rychleji vyvíjející společnosti charakterizované dalekosáhlými společenskými, geopolitickými a technologickými změnami, kde musí vývoj hodnot alespoň držet krok s materiálním pokrokem, je zřejmě důležité uchopit veškeré příležitosti, velké i malé, sloužící k posilování a šíření těchto hodnot.

Cestovní ruch a sport jsou přirozenými nástroji, které slouží k posilování a šíření hodnot. Jedná se o vlastní společenské a kulturní činnosti i o hospodářské aktivity, které jsou vzájemně propojené a které vzájemně uznávají řadu základních hodnot – zvědavost, schopnost přijímat změnu a učit se a zásadu stejné příležitosti.

Cestovní ruch a sport mohou dále přispívat k dosažení cílů lisabonské strategie, podle nichž by se Evropa měla do roku 2010 stát nejkonkurenceschopnější světovou ekonomikou založenou na znalostech. Zvyšující se hospodářský vliv těchto oblastí se skutečně stává hybnou silou ekonomik v zemích EU.

Přijetí návrhu Ústavní smlouvy, jež poprvé uznává, že cestovní ruch patří do pravomocí EU, by mělo zajistit ještě větší význam tohoto příspěvku. EHSV to považuje za první významný krok k evropskému rozvoji, podpoře a koordinaci politiky pro cestovní ruch a vítá skutečnost, že do výše uvedeného ústavního textu byl zařazen i článek o sportu.

1. Úvod

1.1 Cestovní ruch a sport budou v budoucnosti významně přispívat k hospodářské a společenské prosperitě Evropy. Jejich úlohu všeobecně uznává celý svět.

1.2 Státy a obce je ve stále vyšší míře považují za klíčové způsoby sloužící k rozšiřování pozitivních hodnot a poselství a k rozvoji ekonomiky trvale udržitelné ze společenského i z ekologického hlediska.

1.3 Sport vždy přitahoval velké masy lidí, kteří mají společnou vášně, jež je nutí neustále cestovat kvůli tomu, aby viděli sportovní soutěže, velké i malé.

1.4 Dnes poskytuje cestovní ruch celou škálu zajímavých sportovních akcí, které jsou zvláště v posledních letech velice úspěšné a které občas pomáhají oživit oblasti, jež jsou částečně nebo zcela v úpadku ⁽¹⁾.

1.5 Některé sportovní destinace se tak staly destinacemi turistickými a naopak, jsou stále více provázané a vzájemně v sobě nacházejí možnosti k poskytování služeb a zajištění růstu.

1.6 Tak se tyto jednotlivé destinace stávají zajímavějšími nejen pro mladé (i starší) lidi, ale i pro lidi s nějakým handicapem, kteří konečně poznají větší, a tedy doposud nepoznaný požitek ze svátků sportu.

1.7 V roce 2002 navštívilo Evropu 411 milionů lidí, což je více než 5 % HDP a což přineslo Evropě asi 58 % podíl na trhu cestovního ruchu. Jenže Světová organizace cestovního ruchu (WTO) odhaduje, že podíl Evropy na světovém trhu cestovního ruchu kvůli konkurenci ze strany nových soutěžitelů do roku 2020 poklesne na 46 %, a to i přesto, že se počet turistů téměř zdvojnásobí.

1.8 V souvislosti s tímto stanoviskem podpořil EHSV veřejné jednání na téma cestovní ruch a sport: budoucí úkoly pro Evropu, které se konalo v Římě za účasti vedoucích představitelů odvětví cestovního ruchu a sportu z Itálie i z Evropy a vedoucích jednotek pro cestovní ruch a sport Evropské komise. Odehrál se tam velmi cenný dialog, který přinesl mnoho návrhů a témat k zamyšlení ⁽²⁾.

1.9 Na základě římského veřejného slyšení a i vzhledem k tomu, že letošní Světový den cestovního ruchu WTO (27. září 2004) byl věnován tématu sport a turistika: dvě životní síly pro vzájemné porozumění, kulturu a rozvoj společnosti, zpracoval EHSV několik bodů k diskusi o budoucí kompaktnější politice analýz a činností v obou odvětvích.

⁽¹⁾ Vhodným příkladem tohoto procesu je město Turín, které díky nadcházejícím zimním olympijským hrám a paralympiádě v roce 2006 oživuje opuštěné průmyslové čtvrti a využívá i předměstské oblasti, díky čemuž dochází k rozvoji všech sektorů místní ekonomiky.

⁽²⁾ Veřejné jednání na téma cestovní ruch a sport: budoucí úkoly pro Evropu, které se konalo 22. dubna 2004 v sídle Národní rady pro hospodářství a práci (CNEL) v Římě.

⁽³⁾ Viz poznámka č. 3.

1.10 Evropa, která je v roce 2004 hostitelem mistrovství Evropy v kopané v Portugalsku a 28. olympijských a paralympijských her v Řecku, má během následujících pěti let hostit řadu světových sportovních soutěží a jejich vliv z hlediska pohybu turistů a hospodářských toků bude značný, takže všechny turistické destinace v Evropě tak, jak budou zahraniční návštěvníci cestovat po kontinentu, získají výjimečnou příležitost.

2. Cestovní ruch a sport: budoucí úkoly pro Evropu

2.1 V následujících letech se tedy světové sdělovací prostředky budou soustřeďovat na Evropu po řadu dlouhých období najednou. Evropská unie bude při všech těchto příležitostech ⁽³⁾ v centru pozornosti sdělovacích prostředků, v rámci různých kanálů a na různých úrovních. O Evropě se tedy bude, alespoň na vysokých místech, mluvit v politickém a sociálně-kulturním smyslu v souvislosti s cestovním ruchem a samozřejmě i se sportem.

2.2 Toto období zahrnující významné sportovní soutěže tedy musí evropská společnost brát nejen jako ekonomickou příležitost, ale v první řadě i jako příležitost k zamyšlení a pro šíření kulturních a společenských hodnot s ohledem na růst a trvale udržitelný rozvoj.

2.3 Je zřejmé, že tyto akce nabízejí ohromný prostor pro zpracování a uskutečňování opatření ke školení a vzdělávání občanů členských států i ostatních zemí. Zvláštní pozornost je nutno věnovat mladým lidem a lidem, kteří jsou nejméně integrováni do společenských struktur, např. lidem s nějakým handicapem.

2.4 Pokud jde o konkurenceschopnost cestovního ruchu, následující léta s takovým množstvím důležitých světových sportovních soutěží mohou pro Evropu znamenat významnou příležitost, takže si bude moci vytvořit a využívat možnosti tržního výběru se zaměřením na kvalitní zařízení cestovního ruchu a poskytování trvale udržitelných služeb.

2.5 Evropská unie se nyní skládá z 25 států, se všemi výhodami, které to přináší pro 450 milionů obyvatel nového Společenství. Proto tam nyní bude vyšší počet dostupných destinací, lidí toužících po cestování a sportovců a akcí, které se co nejrychleji stanou součástí evropských programů a sérií turnajů.

3. Cestovní ruch a sport: dvojí strategie pro Evropu

3.1 Cestovní ruch je odvětvím, které podporuje mír a integraci národů a tak umožňuje mírovou koexistenci na základě zásad tolerance a vzájemné úcty.

3.2 Cestovní ruch dokazuje, že může pomoci zvyšovat životní úroveň milionů lidí na celém světě a podpořit spravedlivější hospodářský rozvoj přístupnější většímu počtu lidí.

3.3 Má významný vliv na zaměstnanost. V tomto sektoru působí v Evropě více než dva miliony podniků, které zaměstnávají přes 8 milionů lidí, nepočítaje pomocný personál.

3.4 Cestovní ruch má skutečně mezioborovou povahu a má i vyšší kapacitu k vytváření zaměstnanosti než jiná odvětví.

3.5 Je to ale i odvětví, které nejvíce trpí hospodářskými poklesy, mezinárodními krizemi a sezónními faktory, takže jeho vliv na dlouhodobou zaměstnanost je omezený, jakkoli důsledně prokazuje jistou obecnou resistenci díky různorodosti produktů, které nabízí a jejichž rozličnost vyrovnává vliv strukturálních a nepředvídaných problémů a umožňuje jejich absorbování v rámci daného odvětví.

3.6 V následujících letech budeme stát před úkolem vytvořit a udržet společensky a ekonomicky stabilní rámec ve všech částech 25tičlenné Evropy, který odstraní všechny formy vyloučení ze společnosti. Cestovní ruch, sport a kultura musí být reálně dostupné pro všechny, se zvláštními výhodami poskytovanými nejvíce znevýhodněným sociálním skupinám.

3.7 Evropská komise již načrtla tento proces ve Sdělení o spolupráci pro budoucnost evropského cestovního ruchu z listopadu 2001 ⁽¹⁾ a v následujícím sdělení z listopadu 2003 nazvaném Základní orientace pro trvalou udržitelnost evropského turismu ⁽²⁾. Nyní jde o to naplnit myšlenky, které jsou v těchto dokumentech obsaženy.

3.8 Pokud má být ale dosaženo kvalitního cestovního ruchu, musí se integrovat s ostatními výrobními, příp. zábavními sektory společnosti. Sport, který je charakterizován bohatstvím hodnot, kultur a pravidel a zásad, je při rozvíjení trvale udržitelného růstu na všech úrovních ideálním partnerem.

3.9 Podobně jako cestovní ruch patří nyní sport k nezákladnějším lidským činnostem naplňujícím volný čas a současně je i hybnou silou s významným potenciálem pro společenský růst a hospodářský rozvoj.

3.10 Hodnoty, které rozvíjí a které, jak je velmi dobře známo, se datují už k prvním řeckým olympiádám v 8. století před naším letopočtem, jsou velmi důležité v oblasti politiky pro výchovu mládeže a stále více se v ní objevují.

3.11 Hospodářské dimenze sportu v posledních letech přesáhly všechna měřítka. Významné sportovní soutěže se obecně staly ohromnými společenskými událostmi, které šíří a prosazují hodnoty mezi všemi věkovými skupinami na celém světě.

3.12 Sportovní soutěže současně vytvářejí nové formy cestovního ruchu, které spojují obvyklé formy dovolené s možností věnovat se nějakému konkrétnímu sportu. V tomto smyslu slouží významné akce jako katalyzátor a pobízejí lidi, aby se zabývali novými sporty.

3.13 Na jedné straně tak sport využívá výhod infrastruktury a služeb cestovního ruchu a na druhé straně sám vytváří řadu příležitostí pro rozvoj cestovního ruchu, jež významným způsobem využívá sportovní soutěže, které se konají v turistických destinacích: považte jen, kolik lidí jezdí na mistrovství světa v kopané nebo na olympijské hry, a hlavně to, jak se díky těmto akcím zvyšuje prestiž hostitelských zemí.

3.14 Toto stanovisko bere v úvahu v první řadě, i když nikoli výlučně významné sportovní soutěže, které – obecně řečeno – přinášejí evropským destinacím největší zisk a kulturní a společenský prospěch a poskytují jim největší publicitu.

3.15 Z čistě obecného hlediska znamená „významná sportovní událost“ takovou akci, která dokáže přitáhnout velký počet turistů, kteří v dané destinaci přenocují a tím podpoří ekonomiku cestovního ruchu této destinace.

3.16 Významné události lze využít k podpoře hodnot, způsobu chování a praxe, jež lze následně uskutečňovat a rozvíjet v bezpočtu akcí, které se konají na místní úrovni ⁽³⁾.

3.17 Složitě vztahy mezi cestovním ruchem a sportem jsou však součástí širších souvislostí, jež dále zahrnují oblasti sociální, kulturní a životního prostředí. Moderní turista hledá stále komplexnější dovolenou, která dokáže uspokojit současně jeho rekreační, kulturní a sportovní potřeby v rámci jediné akce.

⁽¹⁾ COM(2001) 665 final

⁽²⁾ COM(2003) 716 final

⁽³⁾ Místní soutěže, závody mezi školami, amatérské turnaje, regionální sportovní akce, univerziády atd.

4. Institucionální úroveň

4.1 V minulosti tvořil jediný právní základ politiky cestovního ruchu Společenství čl. 3 písm. u) Smlouvy o ES, který obsahuje obecný odkaz na opatření v oblasti cestovního ruchu. V oblasti, která má tak silný vliv na ekonomiku mnoha zemí EU, to znamená významnou překážku k dosažení skutečné evropské politiky cestovního ruchu.

4.2 Cestovní ruch má opravdu velice meziodvětvovou povahu: dotýká se téměř všech výrobních odvětví a služeb a vyžaduje efektivní úspory z rozsahu jak v oblasti regionálního řízení, tak i pokud jde o příslušný rozhodovací proces a vytváření příslušné politiky.

4.3 Ovšem zvláště od roku 1999 ukazují instituce Společenství nový a vyšší zájem o cestovní ruch⁽¹⁾. EHSV aktivně tento nový trend sleduje a nadšeně vítá zahrnutí *ad hoc* ustanovení týkajícího se cestovního ruchu do evropské ústavy⁽²⁾.

4.4 To naznačuje konec dlouhého a někdy škodlivého odsouvání cestovního ruchu na okraj pozornosti a nabízí nezbytné podmínky, aby bylo toto odvětví uznáno jako politika EU a oficiálně zařazeno mezi ně.

4.5 EHSV doufá, že cestovní ruch bude nadále schopen počítat se speciálně zaměřenými a konkrétními evropskými opatřeními, programy a iniciativami. V této souvislosti bude nutno zřídit jediný řídicí orgán na úrovni Společenství vytvořený podle vzoru evropských agentur, které řídí konkrétní odvětví⁽³⁾.

4.6 V rámci všech akcí vítá EHSV skutečnost, že Evropská unie již zpracovává politiku cestovního ruchu podporující trvale udržitelný rozvoj všeho druhu⁽⁴⁾.

4.7 Pokud jde o evropskou politiku týkající se sportu, podporuje ji řada dokumentů, zejména Evropská sportovní charta (1992), Amsterodamská smlouva, jež popisuje společenský význam sportu, a Prohlášení připojené k Niceské smlouvě, které vymezuje sportu zvláštní místo mezi oblastmi v kompetenci Společenství.

4.8 Částečně díky impulsu z vrcholné schůzky v Nice se dostalo sportu právoplatného místa v ústavě pro Evropu, která byla přijata v červnu 2004, kde je mu věnováno jedno konkrétní ustanovení⁽⁵⁾.

4.9 Aby zdůraznila společenský a výchovný význam sportu, vyhlásila Komise rok 2004 Evropským rokem výchovy sportem. To je způsob, jak prostřednictvím Unie upozornit na toto odvětví i na financování výchovy, zvyšování povědomí a rozvojové projekty ve školách a ve vzdělávacích organizacích.

4.10 Tato iniciativa dále podporuje mobilitu studentů, i když s omezeným financováním, takže studenti mohou navštěvovat místa mimo své trvalé bydliště, čím uspokojují svou touhu cestovat a objevovat nová místa i chuť věnovat se svým oblíbeným sportům.

4.11 Způsob integrace cestovního ruchu, sportu a kultury je jedním z úkolů, který musíme v následujících letech řešit v zájmu podpory evropské ekonomiky a zajištění kvalitního života pro všechny.

4.12 Tato otázka se stává prioritou ve světle výše uvedených lisabonských cílů, které musí v každém případě brát v úvahu měnící se hospodářskou situaci zemí EU, aby byl zaručen trvale udržitelný růst a rozvoj.

4.13 V rámci Evropského fóra o cestovním ruchu a Evropského fóra o sportu by bylo možno zorganizovat speciální semináře a propagovat novátorské iniciativy jako součást vytváření nové strategie na evropské úrovni, jejímž cílem by měla být integrace cestovního ruchu, sportu a kultury. Tyto novátorské iniciativy by mohly zahrnovat studentské výměny, kampaně zaměřené na zvýšení veřejného povědomí sloužící k zapojení „sportovních“ turistů do kulturního a společenského života místa, kde se koná daná akce, případně kurzy k získání nových dovedností. Z tohoto pohledu je nejpodstatnější zapojit v první řadě občanskou společnost a soukromý sektor.

4.14 Právní uznání obou odvětví – cestovního ruchu a sportu – v návrhu Ústavní smlouvy znamená významný krok směrem k dosažení těchto cílů, zvláště pokud jde o podporu a rozvoj konkurenceschopnosti evropských podniků působících v těchto dvou odvětvích.

5. Bezpečnost a olympijské příměří

5.1 Jak již bylo uvedeno, následující léta budou naplněna sportovními soutěžemi a miliony lidí se budou sjíždět z celého světa, aby je zhlédli.

⁽¹⁾ Např. Evropský akční plán zaměstnanosti v cestovním ruchu v roce 1999, Sdělení Komise ze dne 13. listopadu 2001 o spolupráci pro budoucnost evropského cestovního ruchu, usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. května 2002, Usnesení Rady ze dne 21. května 2002 o budoucnosti evropského cestovního ruchu a Sdělení Komise z listopadu 2003 o základní orientaci pro trvalou udržitelnost evropského turismu.

⁽²⁾ Článek I-17 a článek III-281 (oddíl 4).

⁽³⁾ Například Evropská agentura pro hodnocení léčivých přípravků, Evropská agentura pro bezpečnost a zdraví při práci, Evropský úřad pro bezpečnost potravin, Evropská agentura pro životní prostředí atd.

⁽⁴⁾ EHSV se podílí na tomto procesu vydáním stanoviska z vlastní iniciativy na téma Společensky udržitelný cestovní ruch pro všechny (Úř. věst. C 32 ze dne 5.2.2004), které mělo být příspěvkem k vydání dalších opatření.

⁽⁵⁾ Článek I-17 a článek III-282 (oddíl 5).

5.2 V tomto období dalekých cest, významných sportovních soutěží a jejich podrobného pokrytí zprostředkovaného sdělovacími prostředky vyvstává urgentní otázka bezpečnosti. Tuto otázku je nutno řešit zcela odpovědně, bez zbytečné paniky, ale při zajištění veškerých opatření k prevenci a sledování, nezbytných k tomu, aby byl zabezpečen hladký průběh jednotlivých sportovních akcí.

5.3 Spolupráce a včasné vytvoření společné akční strategie tvoří v tomto ohledu rozhodující prvek organizace významných sportovních soutěží.

5.4 Bezpečnost tedy musí být základem organizace veškerých akcí, které se budou konat v následujících letech, a musí v zásadě vycházet z prevence.

5.5 Valné shromáždění OSN přijalo 6. září 2000 Deklaraci, v jejímž 10. bodě se uvádí: „Vyzýváme členské státy, aby individuálně i kolektivně respektovaly olympijské příměří nyní i v budoucnosti a aby podporovaly Mezinárodní olympijský výbor v jeho úsilí o prosazování míru a lidského porozumění prostřednictvím sportu a olympijských ideálů.“

5.6 Nedávná zasedání Evropské rady v Bruselu (12. prosince 2003) a Evropského parlamentu (1. dubna 2004) vydala podobné výzvy. Zvláště Evropský parlament přivítal skutečnost, že MOV (Mezinárodní olympijský výbor) vytvořil Mezinárodní nadaci pro olympijské příměří jako organizaci, jejímž cílem je podpora myšlenky míru a porozumění prostřednictvím sportu.

5.7 Ve svém příspěvku k debatě o bezpečnosti zdůrazňuje EHSV potřebu podpory olympijského příměří jako univerzálního poselství týkajícího se všech světových sportovních soutěží v následujících letech. Dokonce prohlašuje, že sportem lze přispět k šíření kultury dialogu a k novým příležitostem pro setkávání lidí.

6. Integrovaná trvalá udržitelnost

6.1 Jak již bylo uvedeno, mezi cestovním ruchem a sportem vznikají složité vazby, jež mají dopady ve společenské a hospodářské oblasti a v oblasti ochrany životního prostředí. Tyto vztahy jsou o to složitější, když se jedná o velké (významné) akce.

6.2 Při organizaci akcí tedy musí být brány v úvahu všechny zásady trvalé udržitelnosti – sociálně-kulturní, hospodářské a ekologické. V oblasti sportu a sportovních destinací musí

platit pokyny vztahující se k trvale udržitelnému cestovnímu ruchu přijatá Evropskou komisí ve výše uvedeném nedávném Sdělení o základní orientaci pro trvalou udržitelnost evropského turismu⁽¹⁾ a zhodnocené ve stanovisku EHSV o společensky trvale udržitelném cestovním ruchu pro každého⁽²⁾.

6.3 Ze společenského a kulturního hlediska by sportovní soutěže v první řadě měly být příležitostí k posílení svébytnosti a ke kulturní výměně. Proto se navrhuje, aby byla v několika regionech různých evropských zemí poskytnuta podpora iniciativám a akcím turistické nebo sportovní povahy (podle vzoru programu Interreg).

6.4 Ze společenského a hospodářského hlediska bychom chtěli zdůraznit, že největší pozornost při organizaci akcí by měla být věnována obcím. Všechny služby a infrastruktura by měly být plánovány s ohledem na jejich budoucí využití obyvateli. Obce by též měly být konzultovány ohledně vytváření pracovních příležitostí a realizace školení týkajících se akcí.

6.5 Již byly vytvořeny modely sloužící k měření kapacity destinací a souvisejících služeb z hlediska ekologické trvalé udržitelnosti a dalších kritérií. Bylo by vhodné, aby se používání těchto modelů rozšířilo i na sportovní soutěže, v souvislosti – jak již bylo řečeno – s podporou jednotného přístupu ve třech základních oblastech: společenské, hospodářské a ochrany životního prostředí.

6.6 Musejí tedy být nalezeny a rozvíjeny způsoby přípravy a tvorby vzorů pro tyto akce s cílem maximalizace vytvářeného zisku a přidané hodnoty, zvláště pro hostitelský region a obci, na které vždy mají takové akce nepříznivý dopad a jen zřídka z nich něco podstatného získají.

6.7 Velké sportovní soutěže mohou znamenat příležitost pro rozvíjení vysoce specializovaných dovedností a kvalifikace, které zase mohou být pro dané destinace užitečné ve střednědobém a dlouhodobém měřítku v souvislosti s výstavbou zařízení a uspokojováním potřeb návštěvníků. Současně mohou pomáhat při rozšiřování nejlepší praxe v oblasti integrovaného řízení cestovního ruchu a sportu.

6.8 Organizace složitých akcí vyžaduje v první řadě nalezení míst, kde by mohlo docházet ke konfliktům mezi místními obyvateli a krátkodobými návštěvníky z hlediska využívání zdrojů, služeb a zařízení a jejich kvality.

⁽¹⁾ COM(2003) 716 final.

⁽²⁾ Úř. věst. C 32 ze dne 5.2.2004.

6.9 Bude nezbytná úzká spolupráce mezi organizátory, pořadateli, místními orgány, zástupci konečných uživatelů a zúčastněných společenských organizací a obecně mezi všemi, kdo se na akci nějak podílejí.

6.10 Sportovní soutěže musí být součástí střednědobého a dlouhodobého plánování v rámci hostitelské destinace i země. Zvláště se musí vzít v úvahu dopad, jaký bude akce mít na celkovou pověst dané turistické a sportovní destinace.

6.11 Je dobře známo, že často je překážkou rozvoje cestovního ruchu jeho sezónní povaha. Sportovní soutěže často pomáhají prosazovat politiku zaměřenou na rozvoj cestovního ruchu a ekonomiky cestovního ruchu v průběhu celého roku, čímž se zvyšují zisky a zajišťují stabilní dlouhodobé pracovní příležitosti.

6.12 Je výhodné trvale sledovat současné i budoucí zkušenosti, aby bylo možno vytvořit vzorovou praxi plánování a řízení sportovních soutěží, kde by se zcela uplatňovaly výše uvedené společenské, ekologické a hospodářské faktory. Zvláště pak se zdá jako velice užitečné sledovat to, jak jsou využívána zařízení a jaké je po skončení následné využití staveb a služeb vytvořených pro určitou akci.

6.13 EHSV obecně zdůrazňuje možnost přijetí opatření, úkonů a doporučení v rámci několikaletého programu pro trvale udržitelný evropský cestovní ruch vytvořením Agendy 21 pro sport a pro nejpobulárnější destinace, kde se organizují sportovní soutěže.

6.14 Je nutno systematicky zaznamenávat, šířit a společně využívat vhodnou praxi a zkušenosti s plánováním a řízením sportovních soutěží s turistickou dimenzí v zájmu toho, aby bylo organizování nadcházejících významných akcí v rámci EU co nejlépejší.

7. Cestovní ruch, sport a vzdělávání

7.1 EHSV opět zdůrazňuje potřebu posílit na všech úrovních cíle odborné přípravy a vzdělávání jako součást politiky na podporu sportu a cestovního ruchu.

7.2 Po tomto přístupu se též volá v Prohlášení o zvláštnostech sportu, které je přílohou závěrů ze zasedání Evropské rady v prosinci 2000 v Nice, v němž se zdůrazňuje, že „Společenství musí ... přihlížet ke společenské, vzdělávací a kulturní úloze sportu ... v zájmu toho, aby byl respektován a posilován etický kodex a solidarita, které jsou nezbytné k zajištění jeho společenské funkce.“

7.3 Integrace a podpora pozitivních hodnot společných pro cestovní ruch a pro sport může být účinným způsobem k zajištění integrace na úrovni obcí, destinací a států.

7.4 Série akcí, která začala v roce 2004, má proto stále se zvyšující význam vzhledem k plánovanému cíli využívání významných akcí, které budou přitahovat velkou pozornost sdělovacích prostředků i institucí jako nástroj rozšiřování zásad a pokynů pro vzdělávání.

7.5 S rozšířením EU o 10 nových zemí tyto příležitosti ještě porostou. Využívání sítí sdělovacích prostředků umožní rozšiřovat a sdílet s členskými státy vzdělávací projekty, jejichž pomocí se seznámí s Uníí a s národy Unie a budou si vyměňovat hodnoty sportovního chování, fair play a soutěživosti.

7.6 Klíčovými hodnotami, které lze rozvíjet a sdílet, jsou tolerance, otevřený a vlídný přístup a ochota k výměně názorů mezi různými národy a etnickými skupinami. Realizace těchto klíčových hodnot především v nových členských státech vyžaduje jak příslušné školní vzdělání a školení všech dospělých, zaměstnaných v oblasti cestovního ruchu a sportu tak i intenzivní výměnu zkušeností, kterou je nutno podporovat. Turisté spojují své cesty i s jistým očekáváním ve smyslu výše uvedených hodnot.

7.7 V oblasti sportovních a turistických událostí by se měla zvláštní pozornost věnovat šíření zásady práva všech skupin obyvatelstva – a zvláště neprivilegovaných skupin: mladých, starších a handicapovaných lidí – věnovat se různým sportům a účastnit se sportovních akcí.

7.8 Jak se uvádí ve výše zmíněném Prohlášení o zvláštnostech sportu, které je přílohou závěrů ze zasedání Evropské rady v roce 2000 v Nice, „Pro tělesné a duševně postižené nabízí pěstování fyzických a sportovních činností zvláště vhodnou možnost k rozvoji talentu jednotlivce, rehabilitace, společenské integrace a solidarity ...“.

7.9 Tato opatření, jejichž cílem je prospěch pro neprivilegované skupiny společnosti, musí realizovat ústřední vlády a místní orgány, národní federace, sportovní organizace, amatérské kluby a školy.

7.10 Školy jsou nejlépeší půdou k šíření pozitivních hodnot a rozvoji vzájemného porozumění, protože komplikované vztahy mezi sportem, cestovním ruchem a vzděláváním lze v plné míře využívat tak, že se začne již s dětmi školního věku.

7.11 Proto se navrhuje, aby byla nadále podporována mobilita studentů a jejich výměny pomocí pořádání sportovních soutěží, které dávají příležitost k tomu, aby se seznámili s místní kulturou a životem.

7.12 Dále se také navrhuje, aby byla zvýšena spolupráce mezi členskými státy, zejména v oblasti výměny informací o nejlepších praktikách včetně zapojení sportovních turistů do kulturního a společenského života obcí, které hostí sportovní akce, aby bylo možné snížit násilí a netoleranci všeho druhu a vytvářet příležitosti k vzájemnému rozvoji.

7.13 Mimoto stojí také za to, aby se zjistilo, zda existuje potřeba kurzů sloužících rozvoji nových dovedností nezbytných při pořádání turistických a sportovních akcí, při zahrnutí všech aspektů společenského vývoje, integrované trvalé udržitelnosti, komunikace a marketingu, které se vztahují k cestovnímu ruchu.

8. Předběžné závěry

8.1 Cestovní ruch a sport se mohou stát laboratoří sloužící rozvoji, výměně a sdílení pozitivních hodnot, inspirovaných úctou k druhým a zaměřených na vzájemné porozumění, toleranci a oboustranný souhlas. Tato odvětví tomuto úkolu přirozeně vyhovují a jejich úloha je zvláště důležitá ve společnosti, jejíž dynamika se neustále zvyšuje a kterou charakterizují hluboké sociálně-kulturní, geopolitické a technologické změny.

8.2 Cestovní ruch a sport dále mohou významnou měrou přispět k naplnění cílů zahrnutých v lisabonské strategii. Je to právě jejich rostoucí hospodářský vliv, který by se mohl stát hybnou silou ekonomiky Evropské unie, zvláště pak pokud budou zcela využity možnosti rozvoje a rozšíření dovedností vztahujících se k těmto dvěma odvětvím.

8.3 Začlenění cestovního ruchu a sportu do konečné verze evropské ústavy znamená pro tato dvě odvětví historický obrat. EHSV doufá, že na úrovni Společenství nyní dojde v těchto dvou oblastech k významným aktivitám, a navrhuje, aby byla využita otevřená metoda koordinace, která zaručí výměnu dovedností a znalostí a srovnání na evropské úrovni.

8.4 Sport a cestovní ruch tvoří dva komplexní a svébytné sektory, proto je velice obtížné je studovat společně a vzájemně je z hospodářského a společenského hlediska srovnávat. EHSV proto navrhuje vytvoření **společné evropské monitorovací agentury** a databanky za účelem sběru a třídění znalostí z nejlepší praxe, které by byly následně poskytovány členskými státy na podporu rozvoje v těchto dvou odvětvích.

8.5 EHSV dále doufá, že Evropská unie bude podporovat **studie a výzkum** zaměřený na možnost provádět na evropské úrovni srovnávací analýzu společného společenského, hospodářského a ekologického vlivu cestovního ruchu a sportu.

8.6 Rozšíření kultury volného přístupu k cestovnímu ruchu a sportu pro všechny a vytvoření politiky na podporu této kultury musí být prioritou v rámci všech rozvojových opatření v těchto dvou odvětvích vzhledem k potřebám neprivilegovaných sociálních skupin – mladých, starších a handicapovaných lidí – a též těch, kteří nemají na utrácení. Proto by EHSV rád viděl vznik kampaně na podporu povědomí o tom, že dostupnost a trvalá udržitelnost patří k nezbytným charakteristikám, díky nimž se zvyšuje konkurenceschopnost účastníků trhu.

8.7 Navrhuje se založení **Evropské agentury pro cestovní ruch**, jejíž úlohou by bylo zajišťovat zachování specifika tohoto odvětví, provádění analýz jeho problémů, připravovat případné směry vývoje a nacházet inovační nástroje trvale udržitelného rozvoje, které by se staly součástí strukturálních opatření EU.

8.8 Cestovní ruch a sport tvoří mnohostranný složitý fenomén s vysokým rozvojovým potenciálem. Tento názor vyjadřuje potřebu horizontální integrace obou oborů na evropské úrovni, aby bylo možno jejich potenciál realizovat na sociálně-ekonomickém i kulturním poli. Mimoto EHSV zdůrazňuje potřebu věnovat při plnění navrhovaných opatření neustále pozornost jejich trvalé udržitelnosti v těchto oblastech i z hlediska ochrany životního prostředí.

8.9 EHSV nazvalo toto stanovisko *Prohlášením z Říma o cestovním ruchu a sportu*, aby tím získalo větší profil a výrazněji se rozšířilo na všech významných turistických a sportovních událostech na evropské úrovni.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise: Směrem k evropské strategii pro nanotechnologie

COM(2004) 338 final

(2005/C 157/03)

Dne 12. května 2004 se Evropská Komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor podle článku 262 Smlouvy o založení Evropského Společenství ve věci sdělení Komise: Směrem k evropské strategii pro nanotechnologie

Specializovaná sekce Jednotný trh, výroba, spotřeba, který odpovídá za práci výboru na dané téma, formulovala své stanovisko 10. listopadu 2004, zpravodajem byl pan Antonello **PEZZINI**.

Na svém 413. plenárním zasedání dne 15. prosince 2004 přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 151 hlasů pro a 1 hlas se zdržel hlasování.

1. Úvod

1.1 Výbor si je vědom skutečnosti, že předkládané stanovisko se týká částečně nového předmětu, jehož terminologie je málo všeobecně známa nebo je zřídka kdy používána. Z tohoto důvodu výbor pokládal za účelné uvést řadu definic a podrobností o stavu výzkumu a aplikací v oblasti nanotechnologií v USA a v Asii.

1.2 Obsah**2. Definice****3. Úvod****4. Podstata návrhu Komise****5. Hlavní prvky vývoje v USA a v Asii****6. Všeobecné poznámky****7. Konkrétní poznámky****8. Závěry****2. Definice**

2.1 **Nano** – předpona značící miliardtinu celku. V daném případě se jedná o nanometry, tj o miliardtinu metru (čili tisícinu mikronu tisícinu mikrometru)

2.2 **Mikro** – předpona značící miliontinu celku. V daném případě se jedná o mikrony – mikrometry, tj o miliontiny metru (čili tisícinu milimetru)

2.3 **Nanovědy** – Pojmem nanovědy se rozumí nový přístup k tradičním vědám (chemie, fyzika, elektronická biologie, atd.), a vědám, kdy je předmětem zájmu základní struktura a chování materiálů na úrovni atomů a molekul. Tyto vědy ve skutečnosti studují potenciál atomů v různých vědeckých oborech ⁽¹⁾.

2.4 **Nanotechnologie** – Pojmem nanotechnologie se rozumí technologie umožňující manipulovat s atomy a molekulami tak, že jsou vytvářeny nové povrchy a objekty s odlišným charakterem nebo uspořádáním atomů, které lze využívat v každodenním životě. ⁽²⁾ Jedná se o technologie, které umožňují manipulace v oblasti miliardtin metru.

2.5 **Navíc k výše uvedeným definicím je účelné uvést podrobněji vědeckovýzkumná hlediska. Pojem nanotechnologie** popisuje více oborový přístup k vytváření materiálů, mechanismů a systémů, s využitím zásahů do materiálů v měřítku nanometru.

2.6 **Nanomechanika** – Rozměry objektů začínají být při zjišťování jejich vlastností důležité, jestliže se (tyto rozměry) dostanou do oblasti jednoho až několika málo desítek (tuctů) nanometrů (ty pak představují objekty složené z několika málo desítek až několika málo tisíc atomů). V tomto rozsahu rozměrů (velikostí) má např. určitý objekt složený ze 100 atomů železa zcela odlišné chemické a fyzikální vlastnosti od objektu složeného z 200 atomů železa, a to i když jsou oba objekty složené z týchž atomů. Přitom mechanické a elektromagnetické vlastnosti tuhých látek složených z nanočástic se radikálně liší od vlastností tuhých látek tradičních (tj. homogenních jsoucích bez nanočástic) se stejným chemickým složením, a jsou ovlivněny vlastnostmi jednotlivých jednotek, z nichž jsou složeny.

2.7 To představuje zásadní vědecko-výzkumnou a technickou novinku, která mění přístup k výrobě a zpracování materiálů ve všech oblastech vědy a techniky. Nanotechnologie tedy není nějakou novou vědeckou oblastí spojující části chemie, fyziky a biologie, ale spíše novým způsobem, jak lze v chemii, fyzice a biologii postupovat.

2.8 Z toho vyplývá, že materiály nebo systémy s nanostrukturou jsou složeny z jednotek nanometrických velikostí (struktury sestavené z jednotlivých atomů, na které jsme zvyklí, nejsou nadále relevantní) a proto skýtají určité vlastnosti, které lze zabudovat do komplexních struktur. Je proto jasné, že modely výroby (materiálů), založené na souborech jednotlivých atomů nebo molekul které jsou všechny stejné, by měly být změněny a nahrazeny přístupy, ve kterých je základním parametrem rozměr (stavebních částic).

⁽¹⁾ Interview s komisařem Busquinem (souhrn viz IP/04/820 z 29. června 2004).

⁽²⁾ Viz pozn. 1.

2.9 Představu o revolučním dopadu nanotechnologií si lze učinit z tvrzení, že nanotechnologie představuje ekvivalent k objevu nové periodické tabulky prvků, která je mnohem větší a složitější než tabulka původní, a ze zjištění, že lze překonat omezení vyplývající z fázových diagramů, (jako je např. možnost smísení dvou materiálů, *původně pokládaných za nemísitelné*, pozn. př.).

2.10 Nanotechnologie jsou proto mezioborově průřezové technologie, které umožňují přesunout důraz z jednotlivých funkcí na celou množinu (soubor) funkcí. Počet aplikací nanotechnologie stále roste, uvedme alespoň několik málo oblastí: zdraví/zdravotnictví, informační technologie, věda o materiálech, výroba (zpracování materiálů), energetika, bezpečnost, lety do vesmíru, optika, akustika, chemické látky, potravin y a ochrana životního prostředí.

2.11 Díky těmto aplikacím, z nichž některé jsou již dostupné a využívané veřejností (³), lze reálně (*realisticky*) prohlásit, že *nanotechnologie by mohly významně zlepšit kvalitu života, konkurenceschopnost zpracovatelského/výrobního průmyslu a udržitelný rozvoj* (⁴).

2.12 **Mikroelektronika** – Pod pojmem mikroelektronika se rozumí odvětví elektroniky zabývající se vývojem integrovaných obvodů, vestavěných mezi jednotlivé polovodičové oblasti, s nepatrnými rozměry. Mikroelektronika je v současné době schopna vytvářet jednotlivé komponenty o rozměrech v oblasti 0,1 mikrometru (tj. 100 nanometrů (⁵)).

2.13 **Nanoelektronika** – Pojmem nanoelektronika se rozumí věda, která studuje a vyrábí elektrické obvody, které jsou: z jiných materiálů než je křemík; vyrobené jinými technologiemi než se užívá pro křemíkové obvody, a které pracují na podstatně odlišném souboru principů (⁶).

2.13.1 Nanoelektronika se stává jednou ze základních disciplín nanotechnologií, stejně jako je elektronika v současnosti prvkem řady vědních oborů i průmyslových procesů (⁷).

2.13.2 Vývoj v oblasti elektrických a elektronických součástek se stal velmi rychlým. Během několika málo dekád byly elektronky nahrazeny polovodiči, čipy, mikročipy a nyní nanočipy, složené z prvků, z nichž každý obsahuje jen několik málo stovek atomů. Jeden nanočip může obsáhnout stejné množství informací, jako dvacetipětisvazková Encyclopaedia Britannica (⁸).

(³) Viz bod 6.1.5 závěrů.

(⁴) Viz pozn. 1 1.

(⁵) Středisko pro mikro a nanoelektroniku milánské Polytechniky / Micro and nanoelectronics centre at the Politecnico di Milano, Prof. Alessandro Spinelli.

(⁶) Ibidem /tamtéž.

(⁷) Investice do nanoelektroniky v současné době obnášejí celkem 6 miliard EUR, z čehož 1/3 představuje nano a mikro-elektronika, 1/3 diagnostika, 1/3 materiály (zdroj: Evropská Komise, Výzkum DG).

(⁸) Zdroj: Evropská Komise, Výzkum DG- 2003

2.13.3 Vědci a výrobci elektroniky si rychle uvědomili, že čím je čip menší, tím rychlejší je tok informací (⁹). Nanoelektronika proto umožňuje informace ovládat mnohem rychleji a uchovávat či obsáhnout je v extrémně malých prostorech.

2.14 **Skenovací tunelový (tunelovací) mikroskop** je přístroj, za který jeho tvůrci dostali Nobelovu cenu, a který byl rovněž nazván „čočkou pro 21. století“. Tento mikroskop umožňuje „vidět“ materiály v atomickém měřítku. Při práci se hrot mikroskopu pohybuje rovnoběžně s povrchem (*sledovaného materiálu*). Tunelový jev způsobuje přechod elektronů z povrchu na hrot mikroskopu. Tím vzniká proud (*tunelový proud*), který roste se zmenšováním vzdálenosti hrotu od povrchu. Proud je přepočítáván na obraz, který představuje topografii povrchu materiálu v nanometrickém měřítku.

2.14.1 **Tunelový jev** – V tradiční mechanice se částice s určitou energií nemůže dostat z díry, pokud nemá energii dostatečnou k výskoku. V mechanice kvantové je však – v důsledku principu neurčitosti – situace (*od tradiční mechaniky*) velmi odlišná. Jestliže je částice uzavřena do nějaké díry, míra neurčitosti její polohy je malá, a proto je – v důsledku principu neurčitosti – neurčitost její rychlosti vysoká. Z tohoto důvodu je pro takovou částici je pravděpodobné, že bude mít energii dostačující k úniku z díry, i když její průměrná energie by k tomu nestačila (¹⁰).

2.15 **Uhlíkové nanotrubičky** – Uhlíkové nanotrubičky představují zvláštní způsob uspořádání uhlíkových atomů. V současnosti představují nejdolnější a přitom nejlehčí známý materiál. Jsou šestkrát lehčí a stokrát pevnější než ocel. Jejich průměr je několik málo nanometrů a délka může být mnohem větší, než je řada mikronů (¹¹).

2.16 **Sebe-uspořádání (sebe-organizování se) „makromolekul“** – Sebe-uspořádání makromolekul je procedura používaná v laboratořích k napodobování přírody: každý živý organismus je sám sebou organizován. Procedurou sebe-organizace či *sebe-uspořádání* se tvoří rozhraní mezi elektronickými obvody a biologickými tkáněmi. Cílem, který, jak vědci věří, není příliš vzdálený, je umožnit hluchým slyšet a nevidomým vidět. (¹²).

(⁹) Viz bod 3.3.1.

(¹⁰) Tullio Regge: „Il vuoto dei fisici“, L'Astronomia, No. 18 September-October 1982.

(¹¹) Zdroj: Evropská Komise, Výzkum DG- 2003

(¹²) Různé experimenty jsou v pokročilé fázi, a „dialog“ rozhraní se již zdařil mezi hadím neuronem a elektronickým čipem.

2.17 **Biomimetika** ⁽¹³⁾ – Biomimetika je vědní obor studující zákony stavby přírodních molekulárních struktur. Znalost těchto zákonů by mohla umožnit vytvoření umělých nanomotorů, založených na stejných principech, jaké představují stávající nanomotory přírodní. ⁽¹⁴⁾.

3. Úvod

3.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (dále jen EHSV) oceňuje jasnost, s jakou bylo sdělení o nanotechnologiích zkoncipováno a sdílí přání Komise nemarnit čas při hodnotném přispívání k dané diskusi. EHSV rovněž vítá mnohé texty, které byly publikovány, včetně těch ve formě CD ROMŮ, určených jak odborníkům, tak mládeži.

3.1.1 Zvláště vzdělávací CD ROMY jsou velmi důležitým kulturním nástrojem pro šíření nezbytných informací o nanotechnologiích mezi širokou veřejností, někdy neinformovanou, a jsou často určeny mladým lidem.

3.2 EHSV zastává názor, že poznatky o nanotechnologiích, které mohou vést k novým a prospěšným objevům v mnoha oblastech každodenního života, by měly být šířeny užitím co nejobecněji přístupné terminologie. Kromě toho musí být výzkum nových výrobků přizpůsoben potřebám spotřebitelů a jejich poptávce, přičemž by nikdy neměl být ponechán stranou zřetel na udržitelný rozvoj.

3.2.1 Zvláštní úlohu musí sehrát novináři a provozovatelé mas-médií, zejména ze specializovaného tisku, neboť jsou první, kdo šíří informace o nových úspěšných případech, stejně jako výzkumníci podněcují vědu k získání skutečných výsledků.

3.2.2 Současné indikátory (*ukazatele*) pokroku nanotechnologií čerpají ze čtyř hlavních pramenů: 1) publikace ⁽¹⁵⁾; 2) patenty; 3) zahájení činnosti nových podniků; 4) obrat. EU vede v počtu publikací s podílem 33 %, následují USA s podílem 28 %. Pro Čínu nejsou k dispozici přesná čísla, ale zdá se, že i počet čínských publikací roste. USA je na prvním místě v počtu patentů s podílem 42 %, druhé místo zaujímá EU, s podílem 36 %. Co se týče zahajování činnosti podniků, z každých 1000 pravých nanotechnologických firem jich 600 vzniká v USA a 250 v Evropské unii. Celkově vzato údaje o obratu nasvědčují

tomu, že současných 50 miliard EUR vzroste do r. 2010 na přibližně 350 miliard EUR, přičemž v r. 2015 se celkový obrat očekává již na úrovni 1 000 miliard EUR ⁽¹⁶⁾.

3.3 Nanotechnologie a nanověda představují nejen nový přístup k vědě o materiálech a k materiálovému inženýrství, ale především představují jeden z nejslibnějších a nejdůležitějších mnoha oborových nástrojů pro nové produkční systémy, vysoce inovační vynálezy a dalekosáhlé aplikace pro různé sektory společnosti.

3.3.1 V nanometrickém měřítku získávají konvenční materiály vlastnosti odlišné od vlastností svých makroskopických protějšků, čímž umožňují vytvářet systémy pracující lépe a výkonněji. Radikální novinkou nanotechnologií je, že zmenšením měřítka materiálů se mění jejich fyzikální a chemické vlastnosti. To umožňuje dosáhnout produkční strategie podobné přístupu využitého v přírodě k tvorbě komplexních systémů, který se vyznačuje racionálním využíváním energie, minimalizací spotřeby surovin a tvorby odpadu. ⁽¹⁷⁾.

3.3.2 Produkční procesy spojené s nanotechnologií by proto měly být vyjádřením nových přístupů, s plným uvážením těchto nových vlastností a s cílem zajistit maximální přínosy pro evropský hospodářský a sociální systém.

3.4 Nanotechnologický přístup se rozšiřuje do všech výrobních sektorů. Sektor, v nichž jsou v současnosti uplatňovány nanotechnologie k jistým výrobním procesům, jsou: elektronika ⁽¹⁸⁾; chemie ⁽¹⁹⁾; farmacie (výroba farmak) ⁽²⁰⁾; mechanika ⁽²¹⁾; průmysl automobilový, letecký a kosmický ⁽²²⁾, zpracovatelský ⁽²³⁾ a výroba kosmetických přípravků.

3.5 Nanotechnologie by mohly dalekosáhle pomoci Evropské unii dosáhnout cílů stanovených Lisabonským zasedáním Rady tím, že budou rozvíjet společnost založenou na znalostech, a podnítí její sebetransformaci na společnost představující nejdynamičtější a nejkonkurenceschopnější sílu na světě, přičemž bude chráněno životní prostředí, bude podporována soudržnost a budou vytvářeny nové podniky a nová pracovní místa pro vysoce kvalifikované pracovníky, nové odborníky-specialisty a školitele.

⁽¹⁶⁾ Zdroj: Evropská Komise, Výzkum DG.

⁽¹⁷⁾ Zdroj: Univerzita Milano, Katedra fyziky, Mezioborové středisko pro nanostrukturované materiály a rozhraní.

⁽¹⁸⁾ Viz Technology Roadmap for Nanoelectronics, European Commission, IST Programme, Future and emerging technologies, Second edition, 2000. (Cestovní mapa pro technologie nanoelektroniky, Evropská Komise, Program IST: Budoucí a objevující se technologie), druhé vydání 2000.

⁽¹⁹⁾ Nanostrukturované přísady pro polymery, barvy a maziva.

⁽²⁰⁾ Nanostrukturované vektory pro aktivní ingredience, diagnostické systémy.

⁽²¹⁾ Povrchové úpravy mechanických částí ke zlepšení jejich odolnosti a funkčnosti.

⁽²²⁾ Pneumatické systémy, strukturální materiály, regulační a monitorovací systémy.

⁽²³⁾ Technické a inteligentní materiály.

⁽¹³⁾ Z řečtiny, *mimesis* - napodobovat přírodu.

⁽¹⁴⁾ Například nezávislý pohyb spermií.

⁽¹⁵⁾ To jsou kvantitativní spíše než kvalitativní údaje. Užitečné by bylo podrobnější posouzení, jako např. posouzení, na něž se odvolává Královská společnost UK.

3.6 Podle Komise by se Evropa mohla těšit z ústředního postavení v oblasti nanotechnologií, ale musela by nejprve uspět s definitivním potvrzením skutečné konkurenční výhody pro evropský průmysl a společnost a zajistit dostatečnou návratnost vysokých investic do nezbytného výzkumu.

3.6.1 Skutečným problémem je nutnost porozumět strategickému významu těchto technologií, které se týkají širokých sektorů hospodářství a společnosti. Zásadní je rovněž vhodně propojená politika v oblasti nanotechnologií a nanovědy, již musí být poskytnuty podstatné zdroje. Rovněž musí být zajištěna podpora sektoru soukromého, finančního, průmyslového a školického.

4. Podstata návrhu Komise

4.1 Záměrem Komise v dotyčném sdělení bylo zahájit diskusi na institucionální úrovni o koherentní iniciativě s cílem:

- zvýšit investice do výzkumu a vývoje a zlepšit jeho koordinaci tak, aby bylo posíleno průmyslové využívání nanotechnologií a současně byla udržena vysoká úroveň vědeckého výzkumu a konkurenceschopnost;
- vybudovat výzkumná a vývojová zařízení (*ústavy-laboratoře*) konkurenceschopná v celosvětovém měřítku („*poles of excellence*“ *nanotechnologické póly vynikající jakosti*), v nichž by byly brány v úvahu potřeby jak průmyslu, tak vědecko-výzkumných organizací;
- podporovat mezioborové vzdělávání a školení výzkumných pracovníků společně se stálou silnou orientací na podnikatelsky slibné příležitosti (*doslovně: se silným podnikatelským postojem či sklonem k podnikání*);
- zajistit příznivé podmínky pro transfer technologií a (*příznivé podmínky pro*) inovace k zajištění toho, že vynikající úroveň výzkumu a vývoje v EU povede k tvorbě výrobků a procesů, které budou zdrojem hodnot (bohatství);
- začlenit společenské ohledy do procesu výzkumu a vývoje již v raném stádiu;
- řešit veškerá potenciální rizika ohledně zdraví veřejnosti, bezpečnosti, ochrany životního prostředí a ochrany spotřebitele v předstihu, a to tvorbou dat pro posouzení rizika a začleněním procedury posouzení rizika do každého kroku životního cyklu výrobků založených na nanotechnologiích a přizpůsobováním stávajících metod a v případě nutnosti vypracováním metod nových;
- doplňovat výše uvedené aktivity vhodnou spoluprací a iniciativami na mezinárodní úrovni.

4.2 Konkrétněji navrhuje Komise následující:

- zřídit evropskou výzkumnou síť (*European Research Area*) pro nanotechnologie;

- vybudovat instituce základního a aplikovaného výzkumu a vysoce kvalitní univerzitní pracoviště, otevřená pro společnost, zejména pro střední a malé podnikatelské společnosti;
- významně investovat do lidských zdrojů na úrovni EU a na úrovni členských států;
- zajišťovat odpovědný rozvoj podporou průmyslových inovací, patentování, systémů metrologie a normalizace, regulace a ochrany bezpečnosti, zdraví veřejnosti a životního prostředí a podporou ochrany spotřebitelů a investorů;
- zkonsolidovat dialog akademické/vědeckovýzkumné obce se společností, na základě vzájemné důvěry a pokračujícího otevřeného dialogu;
- udržovat a rozšiřovat silnou a strukturovanou mezinárodní spolupráci, se společnou terminologií a společnými kodexy jednání, a se sladěným úsilím zaměřeným na předcházení případům vyloučení z rozvoje nanotechnologií;
- koordinovat strategická opatření a opatření společné politiky – a to na úrovni Společenství – s podporou dostatečných finančních a lidských zdrojů.

5. Hlavní prvky vývoje v USA, Asii a Oceánii

5.1 V USA byl v r. 2001 zahájen výzkumný program základního a aplikovaného výzkumu („národní nanotechnologická iniciativa“ National Nanotechnology Initiative – NNI), který koordinuje činnosti řady amerických institucí působících v oblasti nanotechnologií. Pro finanční rok 2005 tento program získal fondy přesahující 1 miliard USD, čímž se zdvojnásobil jeho počáteční rozpočet z r. 2001. Hlavní účely tohoto financování jsou: základní a aplikovaný výzkum, vývoj či vybudování špičkových (*nanotechnologických*) pracovišť (*ústavů*) a zařízení, či *středisek (středisek excelence)* a vyhodnocování a ověřování (verifikace) důsledků (*rozvoje nanotechnologií*) pro společnost, zejména z hledisek etických, právních, zdravotních a bezpečnostních, společně s rozvojem lidských zdrojů.

5.1.1 NNI přímo financuje 10 federálních institucí a koordinuje činnost různých dalších pracovišť či institucí. Národní vědecká nadace (National Science Foundation NSF), Úřad základních energetických věd ministerstva energetiky, ministerstvo obrany a národní ústavy zdraví – všechny tyto instituce významně zvýšily své rozpočty zaměřené konkrétně na nanotechnologie. Zvláště ministerstvo energetiky investovalo ohromné obnosy a mj. zřídilo pět velkých institucí – vědecko-výzkumných středisek pro nanovědy, přičemž tato střediska jsou otevřená pro výzkumné pracovníky z celé vědecko-výzkumné obce. Mezitím se rovněž po řadu let rozvíjel nanotechnologický program ministerstva obrany, mj. v důsledku služeb vyžadovaných ozbrojenými silami USA.

5.1.2 Tyto hlavní prvky vývoje byly umožněny přijetím základního zákona o americké nanotechnologické politice v prosinci r. 2003, „zákona o výzkumu a vývoji nanotechnologie v 21. století“. Mimo jiné byl tímto zákonem zřízen Národní nanotechnologický koordinační úřad (*National Nanotechnology Coordination Office*), který byl pověřen následujícími úkoly:

- předefinovat cíle, priority a parametry vyhodnocování,
- koordinovat činnost agentur a dalších federálních institucí/aktivit,
- investovat do programů výzkumu a vývoje v oblasti nanotechnologií a souvisejících věd,
- vybudovat – na základě hospodářské soutěže – mezioborová nanotechnologická výzkumná střediska v různých geografických lokalitách, aniž by byla vyloučena účast sektoru státního a průmyslového
- pokročit ve vývoji aplikací nanotechnologií v soukromém sektoru, včetně činností souvisejících se zřizováním nových společností,
- zajišťovat vzdělávání a školení zakončené osvědčením, pěstování a konsolidování technické a inženýrské kultury v oblasti nanotechnologií/nanověd,
- zajistit, aby byly při rozvoji nanotechnologií respektovány etické, právní a environmentální aspekty a organizovat konsezuální konference a diskuse s veřejností a občanskou společností,
- podporovat vzájemné sdílení informací akademickou obcí, průmyslem, státními institucemi, orgány ústřední a regionální veřejné správy;
- vypracovat plány využití federálních programů, jako např. program inovačního výzkumu pro malé podniky a výzkumný program transferu technologií malým podnikům, (Small Business Innovation Research Program a Small Business Technology Transfer Research Program) tak, aby bylo udrženo vše-prostupující šíření nanotechnologického rozvoje v podnikatelských kruzích, avšak s tím, že do tohoto rozvoje budou zahrnuti i malé podniky

5.1.3 Národní normalizační a technický ústav (*National Institute of Standards and Technology NIST*) zahájil v zájmu posílení výše uvedeného zákona zvláštní program pro vypracování metod zpracování materiálů v sektoru nanotechnologií, soustředěný na vypracování norem pro metrologii, spolehlivost a jakost, řízení procesů a nejlepší zpracovatelskou praxi. Šíření výsledků tohoto programu středním a malým podnikům umožní „Partnerství pro rozšíření technologií zpracování/výroby“ („Manufacturing Extension Partnership“).

5.1.4 Výše uvedený zákon činí ustanovení pro zřizování informačních středisek, jejichž úkolem je:

- vedení či řízení komercializace nanotechnologií a přenosu (*transferu*) technologií a nových koncepcí při jejich transformaci do komerčních a vojenských výrobků,
- demonstrace nejlepších praxí universit a laboratoří ve státním i soukromém sektoru z hlediska jejich přenosu (*transferu*) do oblasti komerčního využívání.

5.1.5 Existují rovněž plány na zřízení Amerického střediska nanotechnologické připravenosti, (*American Nanotechnology Preparedness Center*), jehož účelem by bylo zpracování, koordinace, shromažďování a šíření studií o etických, právních, vzdělávacích a environmentálních dopadech nanotechnologií, o dopadech nanotechnologií na zaměstnanost, a studií předjímacích související problémy tak, aby bylo možné předcházet potenciálním negativním opožděným/protahovaným účinkům.

5.1.6 Konečně, organizační rámec stanovený zákonem je doplněn zřízením Střediska pro výrobu/zpracování nanomateriálů (*Center for Nanomaterials Manufacturing*) s úkolem stimulovat, provádět a koordinovat výzkum nových výrobních/zpracovatelských technologií a shromažďovat a šířit jeho výsledky tak, aby bylo usnadněno jejich předávání (*transfer*) průmyslovým podnikům v USA.

5.1.7 Zákon rovněž stanovuje pro období let 2005 až 2008 relevantní finanční částky přidělené hlavním institucím a federálním ministerstvům, jako jsou výše uvedené instituce NSF, DOE, NASA a NIST ⁽²⁴⁾.

5.2 Po vyhlášení americké národní nanotechnologické iniciativy (NNI) došlo k významným změnám v politice vědeckého výzkumu a technického vývoje v Asii a v Oceánii, kde byla přijata rozhodnutí zaměřená na to, aby těmto regionům bylo umožněno zaujmout přední postavení ve vývoji nanotechnologií. Nanotechnologie získaly nejvyšší prioritu v řadě asijských i tichomořských států, s celkovými výdaji přesahujícími pro r. 2003 1,4 mld USD. Přes 70 % z těchto výdajů se vztahuje k Japonsku, ale velké investice byly učiněny také v Číně, Jižní Korei, na Tchaj-wanu, v Hong-kongu, Indii, Malajsii, Thajsku, Vietnamu a Singapuru, nemluvě o Austrálii a Novém Zélandu.

⁽²⁴⁾ Víceleté finanční alokace stanovené zákonem ze 3. prosince 2003:

- (a) **National Science Foundation**
 - (1) USD 385 mil. pro 2005
 - (2) USD 424 mil. pro 2006
 - (3) USD 449 mil. pro 2007
 - (4) USD 476 mil. pro 2008
- (b) **Department of Energy**
 - (1) USD 317 mil. pro fiskální rok 2005
 - (2) USD 347 mil. pro fiskální rok 2006
 - (3) USD 380 mil. pro fiskální rok 2007
 - (4) USD 415 mil. pro fiskální rok 2008
- (c) **National Aeronautics and Space Administration**
 - (1) USD 34,1 mil. pro 2005
 - (2) USD 37,5 mil. pro 2006
 - (3) USD 40 mil. pro 2007
 - (4) USD 42,3 mil. pro 2008
- (d) **National Institute of Standards and Technology**
 - (1) USD 68,2 mil. pro 2005
 - (2) USD 75 mil. pro 2006
 - (3) USD 80 mil. pro 2007
 - (4) USD 84 mil. pro 2008
- (e) **Environmental Protection Agency**
 - (1) USD 5,5 mil. pro fiskální rok 2005
 - (2) USD 6,05 mil. pro fiskální rok 2006
 - (3) USD 6,413 mil. pro fiskální rok 2007
 - (4) USD 6,8 mil. pro fiskální rok 2008

5.3 Japonsko zahájilo již v polovině osmdesátých let řadu pěti- až desetiletých programů v oblasti nanověd a nanotechnologií. V r. 2003 představoval rozpočet programů výzkumu a vývoje nanotechnologií a materiálů 900 milionů USD, avšak témata, která s nanotechnologiemi souvisí, spadají i do oblasti programů věd o životě, o životním prostředí a o informační společnosti. Připočteme-li i příspěvky vynaložené v těchto oblastech, činí celkový rozpočet vyhrazený pro sektor nanověd v r. 2003 téměř 1,5 mld USD, s nárůstem pro rok 2004 přibližně o 20 %. Silně zastoupen je zde rovněž japonský soukromý sektor, s dvěma velkými tradičními obchodními společnostmi, Mitsui & Co a Mitsubishi Corporation. Rovněž řada dalších velkých japonských společností (např. NEC, Hitachi, Fujitsu, NTT, Toshiba, Sony, Sumitomo Electric, Fuji Xerox, atd.) již významně investovala do nanotechnologií.

5.3.1 Ve svém současném pětiletém plánu pro období let 2001 až 2005, přidělila Čína nanotechnologiím rozpočet přibližně 300 milionů USD. V oblasti nanotechnologií je v Číně podle čínského ministra pro vědu a techniku zaangažováno přibližně 50 universit, 20 institucí a více než 100 společností. Mezi Pekingem a Šanghají bylo zřízeno nanotechnologické inženýrské středisko a základna pro nanotechnologický průmysl, které zajišťují funkci přiměřené platformy (*základny*) pro komercializaci nanotechnologií. Dále čínská vláda vyhradila 33 milionů USD na zřízení národního výzkumného střediska pro nanovědy a nanotechnologie s cílem lépe koordinovat vědecké a výzkumné úsilí v sektoru nanotechnologií

5.3.2 V r. 2002 založila Čínská akademie věd (CAS) Nanotechnologické inženýrské středisko (Čínské akademie věd) (CASNEC CAS Nanotechnology Engineering Centre), s celkovým rozpočtem 6 milionů USD, jako platformu pro urychlování komercializace nanověd a nanotechnologií. V Hong-kongu jsou dva hlavní zdroje financující vývoj nanotechnologií: Grantová výzkumná rada (*Grant Research Council*) a Fond pro inovace a techniku (*Innovation and Technology Fund*); tyto dva zdroje vynaložily v období let 1998 až 2002 celkově 20,6 milionů USD. Hong-kongská Universita vědy a techniky spolu s Polytechnickou universitou (*University of Science and Technology a Hong Kong Polytechnic University*) financovaly svá vlastní nanotechnologická střediska částkou téměř 9 milionů USD.

5.3.3 V Austrálii a na Novém Zélandu zatím Australská rada pro výzkum (*Australia Research Council ARC*) během posledních pěti let zdvojnásobila financování konkurenčních projektů a plánuje v různých lokalitách zřídit až osm špičkových pracovišť (*vrcholových středisek – centres of excellence*), zaměřených na podrobnější výzkum oblastí jako např. technologie kvantových počítačů, kvantová atomová optika, fotovoltika, pokročilá fotonika a pokročilé optické systémy.

5.3.4 MacDiarmidův ústav pro pokročilé materiály a nanotechnologie na Novém Zélandu je národním koordinátorem pro výzkum vysoké úrovně a školení v oblasti vědy o materiálech a nanotechnologiích; pracuje v těsné spolupráci s universitami a s různými partnery včetně průmyslového výzkumu (*Industry Research Ltd. IRL*) a Ústavu geologických a nukleárních věd (*Institute of Geological and Nuclear Sciences IGNS*).

5.3.5 Tento ústav (*MacDiarmid Institute*) je soustředěn zejména na následující sektory: nanoinženýrské materiály, optoelektronika ⁽²⁵⁾, supervodiče, uhlíkové nanotrubice, lehké materiály a komplexní tekutiny, senzorké a zobrazující systémy, a konečně na nové materiály pro skladování (akumulaci) energie.

6. Všeobecné poznámky

6.1 Rozmach nanotechnologií ve světě, v Americe, v Asii i v Oceánii, dokazuje, že Evropa má nejvyšší čas přijmout systematické a koordinované opatření pro zajištění společného financování – ze strany Společenství i členských států – základního i aplikovaného výzkumu a jeho urychleného přenosu výsledků do nových výrobků, procesů a služeb.

6.2 Společná evropská strategie by měla být založena na:

- účinné podpoře vědeckému a technickému výzkumu a vývoji, demonstračním projektům a vzdělávání, jakožto součástí budování evropské inovační a výzkumné sítě (*infrastruktury*) (*European Innovation and Research Area*);
- co největší souhře (*součinnosti*) průmyslu a akademické obce (ve sféře výzkumu, vzdělávání, a pokročilého doškolování);
- urychlování vývoje průmyslových a mnohaoborových aplikací a vývoje kontextu ekonomického, sociálního, právního, regulačního, daňového a finančního, do kterého musí práce nového inovačního podnikání a nových profesních profilů dobře zapadat;
- zabezpečení etických, environmentálních, zdravotních a bezpečnostních zájmů během celé doby životnosti vědeckých aplikací; a na podpoře vztahů s občanskou společností a řízení záležitostí metrologických a technicky-normalizačních;
- pokračování v evropské koordinaci politik, opatření, institucí a sítí, tak aby byly schopny udržet a zlepšovat současné konkurenceschopné úrovně vývoje vědy a techniky a vývoje aplikací;
- okamžitým zapojení nových členských států do procesu studia a aplikace nanověd pomocí účelových opatření, využitím finančních přidělů poskytovaných fondem ERDF a ESF ⁽²⁶⁾ a pomocí společných programů, řízených stávajícími akreditovanými evropskými výzkumnými středisky ⁽²⁷⁾.

⁽²⁵⁾ Optoelektronika je technika spojující odvětví optiky a elektroniky. Studuje mechanismy transformující elektrické signály na signály optické a naopak, je využívána v CD přehrávačích, laserových systémech atd.

⁽²⁶⁾ ERDF, European Regional Development Fund: Evropský regionální rozvojový fond - jeden ze strukturálních fondů, který - v rámci Priority IV (místní rozvojové systémy) může být využit pro financování výzkumných ústavů a zařízení.

ESF, European Social Fund, Evropský sociální fond, další ze strukturálních fondů, který v rámci Priority III (lidské zdroje) může být využit k financování školení pro výzkumné pracovníky a k informování podnikatelů..

⁽²⁷⁾ CD ROMy a nedávná publikace CD pro Výzkum (*Research DG*) uvádí široké spektrum evropských výzkumných středisek a jejich zaměření. Podrobnější informace lze nalézt na adrese: <http://cordis.lu/nanotechnology>

6.3 Vypracování a uskutečnění společné strategie by mělo být zaměřeno na dosažení vysoké kritické velikosti *nanotechnologií* a jejich vysoké přidané hodnoty. Výrobní a servisní společnosti, zvláště malé podniky, by měly být schopny využívat výsledky této strategie pro vlastní inovační a konkurenční vývoj, přičemž by současně měly přispívat k vytváření špičkových celoevropských sítí (*trans-European networks of excellence*) společně s universitami, s veřejnými i soukromými výzkumnými středisky a s finančními orgány.

6.4 Vypracování této strategie musí být pevně zakotveno v samotných cílech či strategii společnosti. (*Vývoj této strategie musí být pevně zakotven ve vývoji samotné společnosti*). To znamená, že tato strategie musí být dobře zdůvodněna (*pevně podložena*) velkým přínosem, který může znamenat nejen pro konkurenceschopnost evropské ekonomiky, založené na znalostech, ale rovněž a především pro zdraví, životní prostředí, bezpečnost a kvalitu života evropské veřejnosti. To také znamená zaměření nanotechnologií na stranu poptávky, tak aby byly řešeny problémy veřejnosti, organizací a podniků, neboť ty (*tyto problémy v uvedených oblastech*) nejvíce potřebují skutečná řešení (*vyžadují nejvíce pozornosti*).

6.5 Tento závazek společnosti jako celku musí být spolehlivě zajištěn. K tomu je nutná transparentnost a bezpečnost samotného nanotechnologického procesu od základního výzkumu, po všechny navazující kroky až k aplikacím výsledků a jejich demonstraci a vývoji na trhu inovačních výrobků a služeb. Dále je nezbytná jasná a srozumitelná dohoda se širokou veřejností prokazující zajištění toho, že po celou dobu životnosti těchto výrobků, včetně fáze jejich konečné likvidace, budou tyto výrobky podléhat kontrole a stálému posuzování rizik.

6.6 V sektoru nanotechnologií je nutné vypěstovat pozitivní vztahy mezi vědou a společností tak, aby byly vyloučeny překážky nebo stagnace rozvoje nanotechnologií, v protikladu k tomu, co nedávno nastalo během rozvoje jiných nových technologií.

6.7 Esenciální (*nezbytné a zásadní*) je i vytváření nových evropských zařízení (*ústavů, laboratoří a institucí*) a nových mnohaoborových vědeckých a akademických profilů. To však rovněž předpokládá získání plné důvěry přispívatelů a tvůrců politik, kteří si musí být vědomi (*potřebují si být jisti ohledně*) pozitivního potenciálu nanotechnologické revoluce.

6.8 Z těchto důvodů rozvoj nanotechnologií představuje nejen velký intelektuální a vědecký úkol, ale rovněž – a to

především – úkol pro společnost jako celek. Jevy, pro které jsou na makro-úrovni vědecké principy známy, jsou na úrovni nanorozměrů změněny, zvýrazněny, utlumeny nebo zcela vyloučeny; důsledkem toho mohou být dopady na aplikace, v některých případech radikální. Ve fázi vývoje jsou nové výrobní postupy, nové přístupy, odlišné typy služeb a rovněž nové profese pro jejich zvládnutí.

6.8.1 Pro tuto rychlou transformaci je nutná strategie vytváření a/nebo předdefinování funkcí vrcholového managementu (vedení), k zajištění toho, aby odpovědní pracovníci byli schopni řídit dotýčný přechod (*na nanotechnologie*), najít a uplatnit nové formy řízení tohoto procesu, vytvářet nové profesní profily a přilákat nejlepší mozky na celosvětové úrovni.

6.9 Finanční plány Společenství pro období let 2007-2013, nedávno zveřejněné Komisí, by měly být posouzeny a přeformulovány v kontextu s úkoly, které vyplývají z nové (nanotechnologické) technické revoluce. K tomu postačí dodat, že Kongres USA schválil rozpočet pro nanotechnologie jen pro samotný finanční rok 2004 ve výši přes 700 milionů EUR. Podle odhadu Národní nadace pro vědu USA (*US National Science Foundation, NSF*), činily v r. 2003 veřejné investice v sektoru nanotechnologií – investice vynaložené různými vládními organizacemi po celém světě – přes 2700 milionů EUR, a to v následujícím členění:

— přibližně 700 milionů EUR v USA (kromě toho bylo dalších 250 milionů EUR vynaloženo ministerstvem obrany);

— 720 milionů EUR v Japonsku;

— méně než 600 milionů EUR v Evropě, včetně Švýcarska;

— přibližně 720 milionů EUR v ostatních částech světa.

6.10 Pokud se týká budoucnosti, růst celosvětové průmyslové produkce v sektoru nanotechnologií se odhaduje na více než 1000 mld EUR během 10 až 15 let s tím, že k tomu bude potřeba dalších více než 2 milionů kvalifikovaných pracovníků.

6.10.1 Tento odhad potvrzuje zásadu, že nanotechnologie představují pokrok pro strategii zaměstnanosti⁽²⁸⁾. Rozvoj společnosti zaměřené na znalosti bude poměřován její schopností citlivě a inteligentně využívat těchto nových zdrojů zaměstnanosti (*tvorby nových pracovních míst*) a pokroku.

6.11 Pro zajištění úspěchu strategie EU v této oblasti je proto esenciální vybudování finančních a lidských zdrojů a zajištění koordinace na úrovni Společenství.

⁽²⁸⁾ Viz procesy (*nazvané dle měst, kde byly projednány*, pozn. př.) Luxembourg (1997), Cardiff (1998), Cologne (1999) a Lisbon (2000), o využití rozvoje ke zvýšení a zlepšení zaměstnanosti.

6.12 Jak v Asii, tak v USA se ukázal nevyhnutelným společný přístup různých politik, přímo či nepřímo se týkajících vývoje nanotechnologií, s cílem vstřícně reagovat tváří v tvář potřebě vzniku nové oblasti podnikání, nového doškolení a nového regulačního a technicko-právního rámce.

6.13 Jak bylo prokázáno mnoha již provedenými studiemi⁽²⁹⁾, nanotechnologie umožňují výrobu, manipulaci a umísťování objektů, přičemž rovněž ve velkém měřítku zajišťují vstřícný (podpůrný) technický přístup ke konkurenceschopnému zpracování či výrobě při konkurenceschopných výrobních nákladech.

6.14 V dlouhodobém výhledu bude věda schopna zajistit nástroje pro sestavování nano-objektů, tak aby mohly být vytvářeny komplexní systémy schopné vykonávat funkce, které jednotlivé samostatné součásti vykonávat nemohou. Odhadnout dobu potřebnou pro dosažení vlastního konečného cíle, tedy uvedení těchto komplexních systémů na trh, je ještě obtížné, ale dosažení tohoto cíle musí být soustavně podporováno vhodnými podpůrnými nástroji.

6.15 Již byly vyrobeny různé „inteligentní“ (či „chytřé“) materiály⁽³⁰⁾, které jsou již pro spotřebitele dostupné:

- vysoce trvanlivé materiály pro automobilový, letecký a kosmický průmysl,
- vysoce účinná maziva,
- nanočástice snižující tření,
- povrchová úprava mechanických částí,
- extrémně malé a chytré počítačové paměti (*Intelligent Sticks*), s kapacitou 1 GB⁽³¹⁾,
- pružné CD schopné obsáhnout více než 20 hodin hudby,
- samo čistící se povrchy tkanin, keramiky a skla⁽³²⁾,
- sklo s elektricky nastavitelnou průhledností,
- tepelně odolná skla, schopná snášet i extrémně vysoké teploty,
- nekorodující (nerezové) a oděruvzdorné nanostrukturované kovové plechy,
- diagnostické systémy,

⁽²⁹⁾ Zdroj: Evropská Komise, Výzkum DG

⁽³⁰⁾ Jedná se o nanostrukturované povrchy s odlišnými vlastnostmi, než mají povrchy klasické.

⁽³¹⁾ Jedná se o extrémně užitečné nástroje, které mohou pojmout enormní množství dat, obrazů a hudby.

⁽³²⁾ Způsob, jakým jsou povrchy strukturovány a obohaceny o určité typy atomů, brání špině a prachu před přímým stykem s textilními, keramickými nebo skleněnými povrchy takto upravenými.

— speciální barvy pro ochranu zdí a budov,

— speciální barvy pro ochranu stěn, vlaků/metra a dalších objektů před sprejery.

6.15.1 Mnohé nové aplikace, kromě případů popsaných výše, se již používají nebo jsou ve stádiu konečného doladování a brzy se stanou součástí každodenního života. Tyto aplikace směřují k pokroku nebo dokonce k revoluci v „domotice“⁽³³⁾ a přispějí ke zlepšení kvality života veřejnosti. (Pozn. překl: pojem „Domotics“ domotika se vztahuje k využívání počítačů a robotů pro domácnostní spotřebiče, či k informačním a sdělovacím technologiím využívaným pro zvýšení pohodlí v domech a jejich okolí).

6.16 Díky biomimetice studium možností propojovat biologické tkáně s elektrickými obvody umožní v blízké budoucnosti navracet sluch lidem/organismům s vadami sluchu a zrak lidem/organismům) s vadami zraku.

6.16.1 V laboratorním stádiu jsou již dnes různé typy mikromotorů⁽³⁴⁾. Ty jsou schopny zasáhnout předem stanovený cíl, např. najít infikovanou buňku a zničit ji, aby bylo preventivně zabráněno infikování jiných buněk. V současné době však zásah na nezdravých buňkách ovlivňuje rovněž zdravé buňky, což často vede ke značnému poškození orgánů.

6.16.2 Vědecké aplikace nanotechnologií jsou již schopné poskytovat řadu praktických výsledků přímo využitelných v každodenním životě. Náklady jsou bohužel ještě příliš vysoké. Aby tyto náklady klesly na dostupnou úroveň, povědomí o těchto nových možnostech se musí stát běžnou znalostí, s cílem změnit hluboce zakořeněné postupy a návyky, které většinou brání změnám a vedou k odkládání těchto změn.

6.17 Tradiční textilní/ oděvní/ obuvnický průmysl se v celé Evropské unii dostal do krize, v neposlední řadě v důsledku konkurence výrobků ze států, kde nejsou dodržovány základní pracovní normy, nebo kde nejsou brány v úvahu náklady na ochranu životního prostředí ani na bezpečnost a ochranu zdraví na pracovišti.

6.17.1 V mnoha evropských státech roste výroba inteligentních a/nebo technických tkanin, včetně tkanin navržených s pomocí nano-prachů, s ročním nárůstem okolo 30 %. Zvláště důležité jsou tkaniny určené ke zlepšení všech bezpečnostních aspektů: od silniční bezpečnosti k ochraně před kontaminací, před chemickými činidly, alergizujícími výrobky a atmosférickými působky atd.⁽³⁵⁾

⁽³³⁾ Z latinského *domus*, domotika je věda studující všechny aspekty rozvoje v domech

⁽³⁴⁾ Univerzita v Grenoblu již provedla pokusy na řadě typů mikromotorů založený na využití kinesinu (pozn. př.: podrobnosti o kinesinu - i o posledních výsledcích s mikromotory - lze nalézt na Internetu na adrese: <http://www.proweb.org/kinesin/>)

⁽³⁵⁾ Viz stanovisko EHSV 967/2004 a studie provedené v odvětví textilu univerzitami v Gentu a Bergamu.

6.18 Nanotechnologie znamená převrat i v oblasti lékařství, zejména pro diagnostiku a léčbu vážných nádorů a neurodegenerativních chorob spojených se stářím. Specificky navržené nanočástice lze využívat jako tzv. markéry (značující částice) pro vysoce účinné diagnózy infekčních agens (původců infekce) nebo vlastností metabolitů, nebo jako vektory pro léčiva, která mají být deponována v určitých místech nebo orgánech zasažených vysoce lokalizovanou chorobou. Systémy tohoto druhu jsou již využívány v různých experimentech.

7. Konkrétní (specifické) poznámky

7.1 Nanotechnologický přístup k novým materiálům představuje vytváření nových funkcí či vlastností využíváním komponent (skladebných částic) v měřítku nanorozměrů. Dobrým příkladem toho jsou technologie výroby a zpracování trvanlivých (*odolných vůči opotřebení*) a účinných materiálů pro automobilový a letecký průmysl, což jsou oblasti, v nichž si Evropa udržuje určitý náskok před svými hlavními konkurenty. Bylo již jasně prokázáno, že nanostrukturované systémy mohou významně snižovat tření mezi dvěma styčnými (dotýkajícími se) povrchy, čímž snižují jejich opotřebení.

7.1.1 Jedním z mnoha příkladů různých komerčních aplikací nanotechnologie je případ vývoje nanostrukturovaných materiálů a povrchů s cílem snížit tření a opotřebení. Tyto systémy hrají klíčovou úlohu při vývoji nových a vysoce účinných průmyslových procesů, s nízkými vlivy na životní prostředí. Přibližně 25 % celosvětové spotřeby energie je ztraceno třením⁽³⁶⁾, a ztráty v důsledku opotřebování mechanických dílů jsou odhadovány na 1,3 % až 1,6 % HDP průmyslových států. Náklady spojené s problémy tření, opotřebení a mazání (lubrikace) lze odhadnout na přibližně 350 miliard EUR ročně, a to v následujícím členění: pozemní doprava (46,6 %), průmyslové procesy (33 %), dodávky energie (6,8 %), letectví (2,8 %), spotřeba v domácnostech (0,5 %), a jiné (10,3 %)⁽³⁷⁾.

7.1.2 Nové technické platformy proto musí být vytvořeny na základě přístupů, které berou v úvahu zvláštnosti nanotechnologií a zejména skutečnost, že rozměry a funkce spolu koincidují (*splývají* či *se překrývají*), tj. skutečnost, že řízení rozměrů koinciduje s řízením funkcí. Uvažme například případ lubrikace: **pokud jsou nanometrické částice správných rozměrů zabudovány do povrchu, zanikne i sama potřeba lubrikace, neboť funkci mazání zde v důsledku svých rozměrů převzaly nanočástice.**

7.1.3 Nanostrukturované materiály a nátěry, jejichž skladebné složky mají nanometrické rozměry, mohou významně snížit výše uvedené podíly ztrát. Například snížení koeficientu tření o 20 % v převodovce vozidel by mohlo vést ke snížení ztrát energie jen v samotném sektoru dopravy o 0,64 % až 0,80 %, což odpovídá ročně úsporám ve výši 26 miliard EUR.

7.1.4 Zkoušení (*testování*) a průmyslové aplikace povrchů představují z hlediska udržitelného růstu klíčové technologie. Zpráva ministerstva obchodu a průmyslu UK popisuje stav průmyslu povrchového inženýrství v období let 1995 až 2005 a výhled do r. 2010⁽³⁸⁾. Zpráva svědčí o tom, že v r. 1995 obnášel trh pro procesy modifikací povrchů v Anglii celkově přibližně 15 miliard EUR, a zahrnul výrobu zboží v celkové hodnotě okolo 150 miliard EUR, z nichž 7 miliard bylo spojeno s vývojem technologií ochrany povrchů před opotřebením. Podle předpovědi pro r. 2005 dosáhne sektor povrchových úprav v UK hodnoty 32 miliard EUR, a zahrne průmyslové procesy v hodnotě okolo 215 miliard EUR.

7.1.5 Prognózy těchto údajů pro evropský trh vedou k odhadu 240 miliard EUR pro povrchové úpravy a k odhadu hodnoty takto ošetřené produkce jiných sektorů ve výši přibližně 1600 miliard EUR.

7.2 K tomu, aby mohl těžit z nanotechnologií⁽³⁹⁾, musí být rozvoj průmyslu založen na schopnosti spojovat tradiční výrobní procesy a technologie (*technologie top-down*) s inovačními procesy schopnými vytvářet nové nanometrické ingredience a s procesy schopnými s těmito ingrediencemi manipulovat a začleňovat je do výrobků, a to s využitím stávajících nebo nových platform.

7.2.1 Zásadní význam má přístup založený na regulaci. Kromě obecných iniciativ uskutečňovaných s orientací na spotřebitele, musí být další iniciativy orientovány na průmyslové asociace, orgány místní správy a na neziskové organizace, tak aby byly zapojeny do přehledu ekonomické, politické a sociální sítě. Významnou roli by zde mohla sehrát odborná střediska (*Competence centres*)⁽⁴⁰⁾, položením základů v zájmu větší koordinace místních a evropských iniciativ a vytvářením (*politicko-hospodářského*) klimatu příznivého pro nanotechnologické inovace. V této souvislosti musí být přijato opatření k posuzování dopadů nanotechnologií na zdraví a na životní prostředí, a jakákoli iniciativa EU (tj. iniciativy shora dolů *top-down*) musí přesně zapadat (vhodně se doplňovat s iniciativami) do působení iniciativ, o kterých již bylo rozhodnuto a které jsou podporovány na úrovni místní (tj. do působení iniciativ zdola nahoru *bottom-up*).

⁽³⁸⁾ A. Matthews, R. Artley and P. Holiday, 2005 Revisited: The UK Surface Engineering Industry to 2010, NASURF, Dera, 1998. (Revidovaný text: Průmysl inženýrství povrchů v UK)

⁽³⁹⁾ Poznámka: Neexistuje nic takového, jako je průmyslový rozvoj nanotechnologií, ale spíše je rozvoj těžící z nanotechnologií

⁽⁴⁰⁾ Např. uvažme zkušenosti (společnosti) Servitec, „inovačního pólu“ Dalmine – Bergamo (více informací o společnosti Servitec, koordinující činnost desítek dalších společností viz na adrese <http://www.tno.it/APSTI/dalmine.htm>, pozn. př.)

⁽³⁶⁾ Zdroj: Oakridge National Laboratory, USA.

⁽³⁷⁾ tamtéž.

7.3 Evropský hospodářský a sociální výbor by rád znovu zdůraznil, že si je vědom velkého potenciálu rozvoje nanověd a nanotechnologií jako součásti uplatnění Lisabonské strategie. Spojení vědeckých oborů relevantních pro přístup založený na jednotkách hmoty v měřítku nanometrů představuje nové základy pro integraci poznatků, inovací, techniky a vývoje.

7.4 Koordinace na evropské úrovni je stále ještě spíše kusá (*roztříštěná fragmentární*) navzdory úsilí vynakládanému v rámci 6. rámcového programu. Do ohniska pozornosti se dostala racionalizace využívání zdrojů. Zatímco základní výzkum a vývoj nových průmyslových procesů již silně podporován je, nedostává se řízení a podpory se nedostává iniciativám vytvářejícím skutečný pokrok v technologiích výroby masového měřítka. Podpora pro úsilí o vybudování systému regulace rozvoje nanotechnologií na evropské úrovni je stále ještě ve stavu zrodu.

7.5 V členských státech je skutečná koordinace esenciální, ale dosud neexistovala, zejména v oblasti aplikací výsledků výzkumu. V řadě evropských států čelí podniky, zejména podniky střední a malé následujícím obtížím:

- nedostatek základních znalostí z oblasti nanověd a nanotechnologií,
- nedostatek odborníků schopných propojovat potřeby společnosti s možnostmi nanotechnologií,
- neschopnost posoudit dopady nových technologií na technologické a tržní procesy,
- potíže při rozmísťování a posuzování nových nanostrukturovaných materiálů,
- neschopnost začleňovat nanotechnologické procesy do tradičních výrobních procesů,
- potíže při posuzování vývoje trhu pro nanovýrobky,
- nedostatečné propojení universit /vysokých škol s inovačními středisky.

7.6 Evropský hospodářský a sociální výbor se domnívá, že je velmi důležité využívat výzkum pro návrh systémů užitečných pro zdraví veřejnosti a každodenní život využívajících principu mimese, tj. napodobování přírody.

7.7 Evropský hospodářský a sociální výbor vítá zrod sítě „Nanofórum“⁽⁴¹⁾ a doufá, že publikace vzniklé v rámci této sítě budou překládány a šířeny do všech členských států. Jazyk těchto publikací by měl být pokud možno jednoduchý a srozumitelný širokému okruhu čtenářů. University a výzkumná střediska by měla být schopna využívat poznatky získané Nanofórem.

7.7.1 Evropský hospodářský a sociální výbor je rovněž přesvědčen o tom, že Evropská nanoelektrická technická základna („European nanoelectronics technology platform“), navržená skupinou vysoké úrovně⁽⁴²⁾, bude ještě daleko úspěšnější, pokud bude moci bránit vzniku zbytečných a drahých duplicit (*překrývání se*) ve výzkumu, a bude pracovat v těsné spolupráci s Komisí.

7.8 Evropský hospodářský a sociální výbor rovněž zastává stanovisko, že do r. 2008 by investice EU do těchto sektorů měly být zvýšeny ze současných 3 miliard EUR ročně na 8 miliard EUR ročně s tím, že Komise bude pravidelně kontrolovat následující aspekty:

- zvýšení tržních kvót,
- veřejné a soukromé investice do výzkumu,
- zvýšení počtu studentů studujících nanotechnologie.

8. Závěry

8.1 Evropský hospodářský a sociální výbor plně souhlasí se závěry Rady konkurenceschopnosti ze dne 24. září 2004 o významu role nanověd a nanotechnologií a o jejich potenciálu. Dosud dosažené výsledky nasvědčují tomu, že je důležité zvýšit odbornost a vybudovat nástroje které umožňují pracovat s atomy s cílem vytvářet nové struktury a modifikovat vlastnosti stávajících materiálů.

8.2 V tomto ohledu doporučuje Evropský hospodářský a sociální výbor **okamžité zahájení společné, integrované a odpovědné strategie na celoevropské úrovni**, soustředěné zejména na rozvoj společného úsilí v oblasti výzkumu a vývoje techniky a vědeckých a technických demonstrací a školení; interakci průmyslu s akademickou obcí; urychlení vývoje průmyslových a mnohaoborových aplikací; a větší otevřenou koordinaci – na evropské úrovni – politik, opatření, institucí a sítí. Jako součást této strategie musí být na mezinárodní úrovni od počátku vyvinuto zvláštní úsilí k zajištění etických, environmentálních, zdravotních a bezpečnostních zájmů během celé doby životnosti vědecko-výzkumných aplikací a k podpoře vhodné technické normalizace.

⁽⁴¹⁾ Členem sítě Nanoforum je: Institute of Nanotechnology (UK), (koordinátor činnosti sítě); UDI Technologiezentrum (DE); CEA-LETI (FR); CMP Científica (ES); Nordic Nanotech (DK); a Malsch Techno Valuation (NL).
<http://www.nanoforum.org>.

⁽⁴²⁾ Viz předchozí poznámku: „Vision 2020“, ze dne 29. června 2004. (zpráva: Vize pro r. 2020)

8.3 Evropský hospodářský a sociální výbor by rád zdůraznil nutnost tuto **strategii pevně zakotvit do rozvoje společnosti**, tak aby znamenala pozitivní přínos nejen konkurenceschopnosti evropské ekonomiky, ale také – a to především – přínos lidskému zdraví, životnímu prostředí, bezpečnosti, a kvalitě života.

8.3.1 V souvislosti s touto poznámkou by Evropský hospodářský a sociální výbor zdůraznil důležitost **zajištění odpovědného a udržitelného rozvoje nanotechnologií od samotného počátku**, s cílem plnit oprávněná očekávání občanské společnosti ohledně environmentálních, zdravotních, etických, průmyslových a ekonomických aspektů.

8.3.2 Evropský hospodářský a sociální výbor doporučuje podstatné **zvýšení zdrojů vyhrazených pro základní výzkum**, neboť vysoká úroveň technická či technologická a průmyslová je vždy založena na vysoké úrovni vědy.

8.3.3. **V Barceloně vytyčený cíl 3 %** ⁽⁴³⁾ by měl být splněn, přičemž přiměřená část těchto prostředků by měla být využita v oblasti nanovědy, ve vývoji aplikací a konvergence nanotechnologií, biotechnologií a informačních a vědních technologií.

8.3.4. **Finanční plány Společenství pro období let 2007-2013**, nedávno zveřejněné Komisí, by měly být posouzeny a přeformulovány v kontextu úkolů, které vyplývají z této nové nanotechnologické revoluce.

8.3.5. Zvýšení fondů, v něž doufáme, musí být následně respektováno ve vhodných finančních ustanoveních pro nadcházející sedmý rámcový program. Relevantní obnosy by měly reflektovat obnosy přidělované v jiných státech, např. v USA.

8.4 Evropský hospodářský a sociální výbor je přesvědčen o tom, že Evropa by měla zahájit **akční plán na vysoké úrovni s definitivní cestovní mapou, harmonogramem a společným přístupem**, který by zajišťoval nezbytný konsensus všech hráčů (aktérů) občanské společnosti na **sdílené vizi**. Tato vize musí být zformulována jako jasné a transparentní cíle, které představují odezvu na požadavky ekonomického a sociálního pokroku a na požadavek zlepšení kvality života, bezpečnosti a zdraví pro všechny.

8.5 Podle názoru tohoto výboru je nutné zřídit technické platformy (*základny*) s vysokou kritickou velikostí, s vysokou evropskou přidanou hodnotou, spojující veřejné i soukromé aktéry (*hráče*) z oblasti vědy, financí a správy, kteří jsou aktivní v různých konkrétních oblastech aplikací

8.6 Výbor by rád znovu zdůraznil naléhavou nutnost **zřídit evropské ústavy vysoké úrovně a posílit odborná střediska** (*centres of competence CCs*). Jejich rozmístění a specializace by byla určena na základě těsné spolupráce mezi evropskými a místními orgány tak, aby byly podpořeny homogenní průmyslové oblasti pro místní specializované výroby, kde kritické

úrovně výzkumu a vývoje již bylo pravděpodobně bylo dosaženo.

8.6.1 Odborná střediska (CCs) by měla být schopna provádět vysoce kvalitní výzkum – a zajistit jeho transfer – zaměřený na aplikace a inovace, využívání nanotechnologií, zejména v oblastech, jako jsou např. nanoelektronika, nanobiotechnologie a nanomedicína.

8.7 Výzkumníci si musí být jistí tím, že je jejich duševní vlastnictví chráněno, zejména v takto citlivých oblastech. Evropský hospodářský a sociální výbor má za to, že pokud má být zajištěn úspěch aplikovaného výzkumu v oblasti nanotechnologií, pak musí dostat nejvyšší prioritu řešení patentových záležitostí jasným a uspokojivým způsobem. Pro splnění potřeb výzkumníků, společností a výzkumných středisek by měla být na evropské úrovni zařízena podpůrná „nano-patentová poradna“ (*Nano-IPR helpdesk*).

8.8 Komise v součinnosti s členskými státy musí vystupovat své úsilí a podporu podrobných studií na univerzitách a výzkumných střediscích pro zajištění schůdnosti postupů patentování s přímými a ne nákladnými procedurami, zvláště v takto inovačním sektoru.

8.8.1 Pokud se jedná o mezinárodní spolupráci, práce na bezpečnostních a normalizačních opatřeních by měla postupovat v součinnosti i se státy, které nejsou členy EU. Zvláštní pozornost by měla být věnována Číně, která významně investuje do oblasti nanotechnologií. USA a Japonsko mezitím uplatňují v oblasti nanotechnologií velmi agresivní politiku (např. uveďme dohodu mezi Čínou a státem Kalifornie o vybudování výzkumných a vývojových středisek vysoké úrovně pro lékařské (bio-lékařské) nanotechnologie).

8.8.2 Evropský hospodářský a sociální výbor se domnívá, že musí být vyvinuto další úsilí o **zvýšení počtu nanotechnologických společností** v EU, a to nikoli nejméně prostřednictvím **Evropské iniciativy pro růst**, zahájené v prosinci r. 2003. Za tímto účelem je nutné soustavně podporovat a zlepšovat vztahy mezi universitami (vysokými školami), nanotechnologickými inovačními středisky a společnostmi.

8.8.3 Pro velké i malé společnosti jsou nutná opatření pro zaměření se na vývoj procesů založených na nanotechnologiích, tj. jejich přesměrování z nanotechnologií na nanovýrobu. Evropa by měla následovat americký příklad vypracování plánu na využívání federálních programů, jako je např. Inovační výzkumný program pro malé podniky nebo Výzkumný program transferu technologií pro malé podniky („Small Business Innovation Research Program“ a „Small Business Technology Transfer Research Program“) s cílem udržet vše-prostupující šíření nanotechnologického rozvoje v podnikatelských kruzích, avšak s tím, že do tohoto rozvoje budou zahrnuty i malé podniky.

⁽⁴³⁾ 3 % HNP by se měly investovat do výzkumu a rozvoje jak z veřejného sektoru (z členských států a Společenství) tak z průmyslu.

8.8.4 Průmyslové asociace zde mohou sehrát důležitou roli jak na úrovni celostátní, tak na úrovni místní. Generální ředitelství (DG) pro výzkum a podnikání by mohla společně podporovat řadu intenzivních osvětových kampaní zahrnujících všechny ekonomické a sociální aktéry na základě pozitivních zkušeností získaných v Trieste ⁽⁴⁴⁾.

8.8.5 Podle názoru Evropského hospodářského a sociálního výboru by zřízení Evropského informačního střediska (*pro nanotechnologie*) (European information clearing house) ⁽⁴⁵⁾ představovalo velmi důležitý mechanismus usnadňující:

- komercializaci nanotechnologií a transfer nanotechnologií a nových koncepcí do komerčních a vojenských výrobků,
- šíření postupů nejlepší praxe universit (vysokých škol) a soukromých a veřejných laboratoří z hlediska jejich přenosu do oblasti komerčního využívání.

8.9 Současné a ve spojení s relevantními evropskými fóry by měla působit řada celosvětových fór, otevřených pro členské státy OSN a schopných řešit otázky či záležitosti týkající se:

- patentů,
- etických pravidel,
- sociálního konsensu,
- environmentálních aspektů,
- udržitelného rozvoje,
- bezpečnosti spotřebitelů.

8.10 **Evropská investiční banka (EIB)**, možná s podporou Evropského investičního fondu (**EIF**), by měla zřídit úvěrový fond (instituci) řízený ve spojení s úvěrovými institucemi, regionálními finančními orgány specializovanými na půjčky společnostem, se společnostmi poskytujícími kapitál na riskantní podniky a s ručitelskými společnostmi, s cílem usnadnit založení a růst podniků orientujících vlastní výrobu na nanotechnologické výrobky.

8.10.1 Program „Růst a životní prostředí“ (*Growth and Environment Programme*), představuje pozitivní zkušenost s dosažením vynikajících výsledků v minulosti (ačkoli hlavně v oblasti životního prostředí). Tento program by mohl být imitován s cílem podnítit růst nového typu produkce založené na nanotechnologiích ⁽⁴⁶⁾.

8.11 Výzkum a jeho výsledky a implikace pro výrobky by měly být orientovány na splnění požadavků veřejnosti a požadavků udržitelného rozvoje. V této souvislosti musí být přijato opatření k **posuzování dopadů nanotechnologií na zdraví a na životní prostředí**, a jakákoli iniciativa EU (tj. iniciativy shora dolů *top-down*) by měla přesně zapadat (*vhodně se doplňovat s iniciativami...*) do působení iniciativ, o nichž bylo rozhodnuto a které jsou podporovány místně (tj. *doplňovat se s iniciativami zdola nahoru bottom-up*).

8.12 Nutností je pokračující a vědecky dobře fundovaný **dialog s veřejností**. Nové technologie založené na využívání manipulace s atomy musí být transparentní a vzhledem k veřejnosti musí být zajištěno, že tyto technologie nejsou spojeny s žádnými skrytými riziky pro zdraví a životní prostředí. Historie nás učí, že strach a obavy z nových výrobků velmi často vznikají spíše z nevědomosti než ze skutečného nebezpečí.

8.12.1 To je jedním z důvodů, proč Evropský hospodářský a sociální výbor doufá, že bude zavedeno stále a přímé propojování výzkumných výsledků s všeobecně přijatými **etickými principy**, pro jejichž stanovení bude nutný **mezinárodní dialog**.

8.13 Protože technické základny (*technology forums*) ⁽⁴⁷⁾ jsou ve fázi zrodu, musí být **zvláštní pozornost** věnována **novým členským státům EU** a musí být zajištěno, že nové členské státy jsou v nich zastoupeny a že mají přímé spojení s evropskými špičkovými pracovišti (*středisky excelence* European centres of excellence).

8.14 Evropský hospodářský a sociální výbor se domnívá, že za **koordinaci** výzkumu v rozsáhlé oblasti nanověd (oblasti, v níž by měl základní výzkum rozhodně spadat do způsobilosti „European Research Council“ ESR, což ještě musí být ustanoveno) by měla **nést odpovědnost Komise**, která ve vzájemné dohodě s Parlamentem a Radou může zabezpečit evropské veřejnosti co nejvyšší možnou přidanou hodnotu a mimo jiné širší, dalekosáhlejší a zacílenější využívání výsledků výzkumu.

8.15 Evropský hospodářský a sociální výbor by rád vyzval Komisi k podávání zpráv – jednou za dva roky – o vývoji nanotechnologií, s cílem kontrolovat pokrok implementace přijatého akčního plánu a navrhnout jeho možné změny a aktualizace.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽⁴⁴⁾ Nanoforum, Trieste, 2003, účast více než 1 000 lidí.

⁽⁴⁵⁾ Viz: American nanotechnology legislation of December 2003. (americká legislativa týkající se nanotechnologií z r. 2003)

⁽⁴⁶⁾ The Growth and Environment Programme, (program růstu a životního prostředí), řízený EIF ve spojení s různými evropskými finančními institucemi, pomohl zlepšit environmentální postavení (*environmental credentials*) středních, malých a mikropodniků prostřednictvím spolufinancování a úvěrů

⁽⁴⁷⁾ Viz bod 6.3.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Evropská pravidla silničního provozu a registr automobilů**NEREVIDOVANÝ PŘEKŁAD**

(2005/C 157/04)

Dne 29. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl v souladu s článkem 29, odstavcem 2 svých interních směrnic vypracovat stanovisko na téma: „Pravidla silničního provozu /registr automobilů“.

Specializovaná sekce „Doprava, energie, infrastruktura a informační společnost“, pověřená provedením prací Výboru souvisejících s touto záležitostí, přijala stanovisko ze dne 5. října 2004 (zpravodaj: p. PEGADO LIZ).

Na svém 413. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 15. až 16. prosince 2004 (schůze ze dne 15. prosince) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 147 hlasů pro, 1 hlas byl proti a 3 členové se zdrželi hlasování.

1. Úvod: předmět stanoviska a odůvodnění

1.1 Na schůzi, která se konala 29. ledna 2004, schválil EHSV žádost odborné skupiny „Doprava, energie, infrastruktura a informační společnost“ o vypracování stanoviska z vlastní iniciativy týkajícího se evropských pravidel silničního provozu.

1.2 Vzhledem k tomu, že volný pohyb osob ⁽¹⁾ je jednou ze základních svobod zakotvených ve Smlouvě, že zrušení hranic mezi členskými státy ⁽²⁾ je jedním z cílů Evropské unie, který byl ještě posílen přijetím Schengenské dohody ⁽³⁾ a vzhledem k tomu, že oblast dopravy je předmětem společné politiky Společenství, ⁽⁴⁾ je zřejmé, že sbližování právních systémů v oblasti silničního provozu má prvořadý význam, a to zejména ve světle jeho budoucích dopadů na zavedení jednotného trhu ⁽⁵⁾.

1.3 Na tomto místě je třeba připomenout význam silniční přepravy osob a zboží v Evropě sestávající z 15 států a její exponenciální nárůst v posledních letech.

Z nejnovějších dostupných statistických údajů vyplývá zejména, že v roce 2001:

- odvětví pozemní dopravy zaměstnávalo 3,9 miliónů osob;
- silniční přeprava zboží představovala 45 % z celkového objemu dopravy a oproti roku 1970 zaznamenala 120 % nárůst;
- silniční přeprava osob představovala 86,8 % celkového objemu přepravy osob a oproti roku 1970 zaznamenala 128 % nárůst;
- obrát (údaje z roku 2000) pozemní přepravy osob (55,455 miliónů eur) a zboží (220,87 miliónů eur) představuje cca 49 % celosvětového obrátu plynoucího z přepravy (566,193 miliónů eur) (údaje týkající se Řecka nebyly k dispozici) ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Články 39 a násl. Smlouvy o ES.

⁽²⁾ Článek 2, bod 4 Smlouvy o EU a Články 61 a násl. Smlouvy o ES.

⁽³⁾ Protokol č. 2 Smlouvy o EU.

⁽⁴⁾ Články 70 a a násl. Smlouvy o ES.

⁽⁵⁾ Články 95 a a násl. Smlouvy o ES.

⁽⁶⁾ Srv. „Energy & Transport in figures“, GŘ pro energetiku a dopravu, ve spolupráci s EUROSTATem (2003).

1.4 Silniční přeprava osob a zboží se však řídí řadou rozdílných předpisů platných v jednotlivých státech, a to i na úrovni základních pravidel a zásad upravujících automobilový provoz.

1.4.1 Platí rovněž řada mezinárodních úmluv, které mají rozdílnou působnost a jejich ustanovení jsou někdy protichůdná.

1.4.2 Z uvedených údajů vyplývá, že se na řidiče automobilu cestujícího po Evropě vztahuje řada rozdílných právních řádů a z nich vyplývající odlišná, někdy dokonce i protichůdná pravidla.

1.4.3 Tato situace se ještě vyostřila v důsledku nedávného rozšíření EU o nové členské státy, které mají rovněž svá vlastní pravidla automobilového provozu.

1.5 Cílem tohoto stanoviska z vlastní iniciativy je přesvědčit Komisi o nezbytnosti a vhodnosti legislativní iniciativy, jejímž cílem bude harmonizace pravidel silničního provozu v Evropské Unii a která bude zároveň respektovat některé opodstatněné výjimky. Toto stanovisko obsahuje porovnání právních systémů některých států, na jehož základě upozorní na rozdíly mezi právními režimy upravujícími pravidla silničního provozu v jednotlivých členských státech a nastíní možná řešení jejich harmonizace na evropské úrovni.

1.6 Pro vypracování tohoto stanoviska bylo považováno za nezbytné vyslechnutí stran, kterých se tato problematika týká především (zástupců účastníků silničního provozu, výrobců automobilů a zákonodárných orgánů); proto bylo uspořádáno veřejné slyšení, které se uskutečnilo v rámci druhého setkání studijní skupiny 17. května 2004 za účasti osob příslušného sektoru.

1.6.1 Za účelem usnadnění diskuse a shromáždění informací byl členům studijní skupiny předložen dotazník.

2. Události předcházející této iniciativě

2.1 Idea vypracování univerzálních pravidel silničního provozu není žádnou novinkou; jen na evropské úrovni jí již předcházela celá řada obdobných aktivit, jejichž cílem byla především snaha o kodifikaci této problematiky, svého času vyjádřená na VIII. Mezinárodním právním kongresu o automobilové dopravě ⁽⁷⁾.

2.2 Na 38. konferenci německé Rady o soudních pravomocích v oblasti dopravy v lednu 2000 dospěla pracovní skupina IV k závěru, že dosažení harmonizace evropských dopravních předpisů je významným cílem ⁽⁸⁾.

2.3 Komise navrhla celou řadu iniciativ, které konstatují stejné obavy a mají stejný cíl, které však dosud plně neakceptovaly ideu vypracování Evropských pravidel silničního provozu jako takovou ⁽⁹⁾.

⁽⁷⁾ P. Argante RIGHETTI, Generální prokurátor, Bellinzona – Tessin, „*Criteri di applicazione delle norme di circolazione per i veicoli stranieri in caso di diffinità fra la Convenzione di Ginevra e la legislazione interna degli Stati aderenti*“, Automobile Club di Perugia, 8-10 září 1961.

⁽⁸⁾ Toto téma bude nutno projednat při příležitosti 5. Evropských dnů o právu silničního provozu, které se budou konat v Trevíru v říjnu 2004 a rovněž v rámci 1. Evropského kongresu o silnicích na téma „Mobilita v rozšířené Evropě: úkoly a odpovědnost silničního sektoru“, který se bude konat v Lisabonu ve dnech 24. - 26. listopadu 2004.

⁽⁹⁾ V tomto ohledu je nutno upozornit na význam následujících instrumentů: listina Rady z 17. června 1998 zakládající úmluvu o rozhodnutích o ztrátě řidičského oprávnění (JO C 216 ze dne 10.7.1998), nařízení (CE) č. 2411/98 ze 3. listopadu 1998 (JO L 229 ze dne 10.11.1998) o označování motorových vozidel států EU v mezinárodním provozu rozlišovací značkou, směrnice 1999/37/ES a 2003/127/ES z 29. dubna 1999 a z 23. prosince 2003 o dokumentech o evidenci vozidel (JO L 138 ze dne 1.6.1999 a L 10 ze dne 16.1.2004), rozhodnutí Rady z 26. června 2000 o posílení bezpečnosti silničního provozu (JO C 218 ze dne 31.7.2000), doporučení Komise ze dne 6. dubna 2004 o aplikaci uvedených předpisů v oblasti bezpečnosti silničního provozu (JO L 111 ze dne 17.4.2004), rozhodnutí Komise ze dne 23. prosince 2003 o technických požadavcích realizace Směrnice 2003/102/ES o ochraně chodců a jiných zranitelných uživatelů dopravních komunikací (JO L 31 ze dne 4.2.2004), Směrnice 2004/11/ES ze dne 11. února 2004 o omezovacích rychlostí u některých kategorií motorových vozidel (JO L 44 ze dne 14.2.2004), rozhodnutí Komise ze dne 2. dubna 2004 o aplikaci Směrnice Rady 72/166/EHS o kontrole povinnosti uzavřít pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel (JO L 105 ze dne 14.4.2004), návrh Směrnice ze dne 21. října 2003 o evropském řidičském průkazu (COM (2003) 621 konečný), návrh de Směrnice o ustavení společných pravidel pro určité případy silniční přepravy zboží (COM (2004) 47 konečný ze dne 2.2.2004) a návrh nařízení o přístupu k Schengenskému informačnímu systému úřadů v členských státech odpovědných za vydávání registračních osvědčení pro vozidla (COM(2003) 510 konečný ze dne 21. srpna 2003). Stejný informativní cíl mají i nařízení č. 39, 60, 62, 71, 73, 78, 101 a 103 Evropské hospodářské komise Spojených národů (CEE/NU) (JO L 95 ze dne 31.03.2004).

2.4 Zvláštní pozornost si zaslouží závěry studie, která byla v nedávné době vypracována pro Generální ředitelství Komise pro energii a dopravu a která klade důraz na důvody uznání nezbytnosti „harmonizace dopravních předpisů a opatření pro jejich účinnou aplikaci“ prostřednictvím „budoucích legislativních iniciativ“ na úrovni EU ⁽¹⁰⁾.

2.5 EHSV již v řadě svých stanovisek upozorňoval na nezbytnost rozšíření „volného pohybu vozidel“ a nutnost pověřit „úřady jednotlivých států zrušením některých vnitřních ustanovení, která komplikují občanům těchto států užívání vozidel, evidovaných v jiném členském státě.“ ⁽¹¹⁾.

3. Nástin smluvních ustanovení a vymezení jejich působnosti

3.1 Mezinárodní právní úprava silniční dopravy vychází z několika úmluv, z nichž nejvýznamnější je Pařížská úmluva (1926), Ženevská úmluva (1949) a Vídeňská úmluva (1968).

3.2 **Mezinárodní úmluva o jízdě motorovými vozidly** byla uzavřena 24. dubna 1926 v Paříži 40 státy s cílem usnadnit mezinárodní turistiku. V současné době platí ve více než 50 státech.

3.2.1 Základním cílem této úmluvy je:

- a) definovat minimální technické požadavky týkající se automobilů, jejich registrace a světel a rovněž jejich identifikace v každém navštíveném státě;
- b) upravit vydávání a platnost mezinárodních průkazů automobilů, jejichž cílem je umožnit jejich přístup na území států, které uzavřely Úmluvu, a provoz na tomto území;
- c) uznávat některé řidičské průkazy a stanovit náležitosti mezinárodních oprávnění, umožňujících řízení automobilů (mezinárodních řidičských průkazů), platných ve státech, které uzavřely tuto úmluvu, a výše uvedené průkazy neuznávají, avšak oprávnění vyžadují;

⁽¹⁰⁾ „Comparative Study of Road Traffic Rules and corresponding enforcement actions in the Member States of the European Union“, studie provedená společností TIS.PT, která se zabývá poradenstvím v oblasti dopravy, inovací a systémů a dokončená v únoru 2004.

⁽¹¹⁾ Viz stanovisko Úř. věst. C 110, 30.4.2004 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, obsahující změnu Úmluvy k provedení Schengenské dohody ze dne 14. června 1985 ohledně postupného rušení kontrol na společných hranicích, pokud se týká přístupu členských států pověřených vydáváním registračních osvědčení vozidel v rámci Schengenského informačního systému (COM (2003) 510 konečný; zpravodaj: M. Barros Vale. Viz rovněž mj. stanovisko Úř. věst. C 112, 30.4.2004 o návrhu Směrnice o řidičských průkazech (zpravodaj: M. Simons) a stanovisko Úř. věst. C 108, 30.4.2004 o sdělení Komise – Informační technologie a komunikace pro účely bezpečné a flexibilní registrace vozidel (zpravodaj: M. Ranocchiaro).

d) zavést několik (šest) výstražných znamení signálů, které jsou státy, jež uzavřely úmluvu, povinny v rámci silniční dopravy užívat;

e) vytvořit systém výměny informací o řidičích, držitelích mezinárodních certifikátů a průkazů, kteří se stali účastníky vážné dopravní nehody nebo kteří porušili právní ustanovení daného státu týkající se silničního provozu.

3.2.2 Tato úmluva usnadnila celní procedury, ale nezbavila řidiče povinnosti znát a dodržovat pravidla silničního provozu platná v daném státě.

3.2.3 Vstup této úmluvy v platnost závisel na její ratifikaci jednotlivými státy a na uložení nástroje této ratifikace. Úmluvu lze kromě toho aplikovat pouze v hlavním městě státu, který ji uzavřel; její platnost v oblastech, které podléhají jakékoli formě správy, je nutno vyhlásit formou zvláštního oznámení.

3.3 Úmluva o silniční dopravě, která byla podepsána 17 státy v Ženevě 19. září 1949, platí v současné době ve více než 120 státech. Tato úmluva ruší Úmluvu z roku 1926 mezi státy, které ji uzavřely, a přidruženými státy.

3.3.1 Tato úmluva rozvinula zásady vymezené v předchozí úmluvě v souladu se zjištěným rozvojem automobilového průmyslu. Svědčí o zvýšení důrazu na bezpečnost silničního provozu.

3.3.2 Tato úmluva neobsahuje přímou definici dopravního značení, ale stanoví povinnost členských států toto značení sjednotit a užívat je pouze v nezbytně nutných případech.

3.3.3 Tato úmluva obsahuje jen málo dopravních předpisů a věnuje se téměř výhradně problematice opatření při míjení vozidel, pravidlům přednosti v jízdě a osvětlení.

3.3.4 Vstup této úmluvy v platnost se řídil stejnými mechanismy, které byly popsány výše; dosažení její harmonizace však záviselo na schopnosti jednotlivých států podřídit se některým jejím ustanovením a neakceptovat její případné změny.

3.4 **Úmluva o silničním provozu** z 8. listopadu 1968, kterou uzavřelo 37 států ve Vídni, v současné době platí přibližně ve 100 státech. Tato úmluva mimo jiné ukončila platnost úmluvy z roku 1926 a úmluvy z roku 1949 okamžikem ratifikace a uložení nástroje této ratifikace.

3.4.1 Text této úmluvy je nejvíce propracován z hlediska předpisů silničního provozu; obsahuje třicet článků zabývajících se touto problematikou a ustanovení o manévrech, která představují základní jádro moderních dopravních předpisů. Úmluva z roku 1968 přesahuje minimalistické úpravy předchozích úmluv, které se omezovaly na míjení vozidel, dopravní značení a obdobné záležitosti. Tato úmluva stanoví nejen zásady, které musí řidiči dodržovat při provádění nejriskantnějších manévru (například předjíždění, změny směru, opatření, která je nutno dodržovat ve vztahu k chodcům), ale upravuje i zastavení a stání vozidla, nastoupení a vystoupení osob, provoz v tunelu – tj. veškeré situace typické pro řízení automobilu.

3.4.2 Vídeňská úmluva zachází dále, než předchozí texty: v podstatě ukládá signatářským a přidruženým státům povinnost sjednotit vlastní právní ustanovení s pravidly silničního provozu stanovenými v této Úmluvě; tato skutečnost poskytuje řidičům pohybujícím se na území ostatních přidružených států výhodu znalosti základních pravidel silničního provozu.

3.4.3 Jednotlivé státy si však ponechaly možnost odmítnout změny této úmluvy.

3.5 Z těchto shrnutí obsahu uvedených úmluv vyplývá, že na území Evropské unie, které bylo v nedávné době rozšířeno o dalších deset členských států, platí tři mezinárodní úmluvy, a to nikoli vždy ve stejném rozsahu⁽¹²⁾; znamená to, že k úplnému sjednocení pravidel silničního provozu dosud ani zdaleka nedošlo, a to tím spíše, že vedle uvedených úmluv platí ještě zákony všech 25 členských států, které navíc podléhají průběžným změnám⁽¹³⁾.

3.6 Některé překážky se již podařilo odstranit nebo jsou právě odstraňovány, jako například zrušení hranic, podmínky homologace automobilů a jejich komponentů, vzájemné uznávání řidičských průkazů a harmonizace pravidel, která je upravují. Zásadní problém v oblasti silniční dopravy však dosud přetrvává – jedná se o pravidla dopravního značení.

3.7 Pokud jde o vztah k ostatním státům, úmluvy usnadňují celní procedury a možnost řídit vozidla na území Evropské unie, ale občané třetích států, kteří navštíví Evropskou unii, se musí i nadále řídit všemi zákony o silniční dopravě, které platí v jednotlivých státech Unie.

⁽¹²⁾ Ve vztazích mezi Portugalskem a Německem tak například platí Úmluva z roku 1926; vztahy mezi Portugalskem a Belgií upravuje Úmluva z roku 1949; mezi Německem a Belgií platí Úmluva z roku 1968. Okruh možností se ještě rozšíří, vezmeme-li v úvahu i státy, které se na vstup do Evropské unie teprve připravují. Například mezi Německem, Irskem a Nizozemím platí Úmluva z roku 1926, mezi Nizozemím, Portugalskem a Švédskem Úmluva z roku 1949 a mezi Finskem, Itálií, Rakouskem a Lotyšskem Úmluva z roku 1968. Tato různorodost se odvíjí od toho, že některé státy přijaly nejnovější instrumenty a jiné nikoli. Rovněž platí, že pokud dva nebo více států přistoupí k novějšímu instrumentu, jejich vztahy se přestanou řídit předchozími úmluvami, které však nadále platí pro ty státy, které danou nejnovější úmluvu nepřijaly.

⁽¹³⁾ Například Portugalsko v nedávné době přepracovalo svá pravidla silničního provozu a Itálie toto opatření právě dokončuje.

4. Některé evidentní rozdíly mezi právními systémy jednotlivých států

4.1 Stručná studie srovnávacího práva jasně poukázala na výrazné rozdíly mezi právními rámci jednotlivých států, které upravují pravidla silničního provozu; tyto rozdíly se týkají významných oblastí, které představují skutečné překážky volného pohybu a které mohou ohrozit bezpečnost osob a zboží a přispět ke zvýšení nehodovosti v rámci celé EU.

4.2 V toto dokumentu se budeme zabývat zejména, nikoli však výhradně, zjištěními výše uvedené studie, kterou vypracovala Komise a v níž jsou tyto aspekty podrobně rozebírány ⁽¹⁴⁾.

4.3 V této souvislosti by bylo možné uvést řadu příkladů, ale soustředíme se jen na několik nejvýznamnějších rozdílů právního režimu, které mohou způsobit mimořádné problémy při řešení běžných situací:

Maximální povolená rychlost mimo obec na silnicích se směrově oddělenými jízdními pruhy

B	120 km/h
PT	90 km/h
UK	70 MPH (112 km/h)

Závažné přestupky

B	+ 10 km/h
PT	+ 30 km/h

Obsah alkoholu v krvi

SV	0,2
UK	0,8

Lékárnička v povinné výbavě osobních vozidel

EL	Ano
FR	Ne

Červené + oranžové světlo na semaforu; připravit se k jízdě

DK/FI	Ano
NL/ES	Ne

⁽¹⁴⁾ Srv. poznámka č. 10 výše.

Povinnost dát přednost v jízdě cyklistům na kruhovém objezdu

DE	Ano
PT	Ne

Lékárnička v povinné výbavě osobních vozidel

EL	Ano
FR	Ne

Mají prostředky hromadné dopravy po výjezdu ze zastávky přednost?

ES	Ano
IT	Ne

Povinnost svícení ve dne mimo obec

IT	Ano
LU	Ne

Značka zákazu stání

IE	Bílý podklad, červený okraj
Ostatní státy	Modrý podklad, červený okraj

Zákaz přepravovaných osob vystoupit z vozidla do jednoho jízdního pruhu

PT	Ano
IT	Ne

4.4 Další obdobné rozdíly lze nalézt, jak o tom podrobně informuje výše zmíněná studie, v oblastech, jako jsou například podmínky získání řidičského průkazu, dopravní značení, povinná bezpečnostní výbava, přecházení vozovky chodci, pravidla přednosti v jízdě, používání světél, nástup a výstup osob, používání vyhrazených pruhů, předjíždění, klasifikace vozidel, typ pneumatik, užívání přívěsů, signalizačních tabulí apod. Zmiňovaná studie uvádí celkem 45 rozdílů v základních pravidlech, běžně užívaných v každodenním silničním provozu.

4.5 Je nutno mít na zřeteli fakt, že pokud existují významné rozdíly již na úrovni formulace základních pravidel dopravy, situace v oblasti jejich výkladu a aplikace v jednotlivých členských státech je ještě mnohem komplikovanější; je tomu tak v důsledku odlišného posuzování přestupků a rovněž velmi různorodé škály postihů za tyto přestupky.

5. Stručný nástin slyšení z 17. května 2004

5.1 Veřejného slyšení, které se konalo 17. května 2004, se zúčastnili zástupci řady soukromých organizací zastupujících zájmy automobilistů, automobilového průmyslu, pojišťoven a organizací zabývajících se bezpečností silničního provozu, předsednictva AIT/FIA a TIS-PT, firmy pověřené koordinací výše uvedené studie⁽¹⁵⁾. V průběhu tohoto slyšení se podařilo shromáždit řadu relevantních příspěvků vyjadřujících názory hlavních zúčastněných stran občanské společnosti, které umožnily objasnit a osvětlit řadu významných aspektů tohoto stanoviska.

Průzkumu se zúčastnila i řada institucí, které písemně odpověděly na předem doručený dotazník.

5.2 Uvedené odpovědi a sdělení, která z tohoto slyšení vyplynula, svědčí o všeobecném souhlasu se zněním a s vhodností iniciativy EHSV, jejímž cílem je dosáhnout určité míry harmonizace pravidel silničního provozu na evropské úrovni. Někteří účastníci rovněž vyjádřili svůj vstřícný postoj k možnému a žádoucímu sblížení systémů registrace a evidence automobilů.

5.3 V této souvislosti byly obzvláště zdůrazněny následující prvky:

- a) rámcové rozhodnutí EU z 8. května 2003, týkající se vzájemného uznávání a přeshraničního uplatňování peněžitých sankcí uložených v důsledku porušení pravidel silničního provozu, předpokládá a vyžaduje sjednocení pravidel silničního provozu v rámci Evropy;
- b) zároveň je třeba brát ohled na jednací řád upravující stánování a aplikaci trestních a občanskoprávních postihů a možnosti obhajoby účastníků silničního provozu dle práva jednotlivých členských států;
- c) pravidla řízení automobilů jsou totiž v jednotlivých státech velice odlišná, což s sebou nese zvýšené riziko pro osobu řídící vozidlo ve státě, jehož není občanem;
- d) kromě rozdílů zmíněných ve studii konzultantské společnosti TIS-PT byly zdůrazněny hlavní rozdíly, které se týkaly:

- obsahu alkoholu v krvi,
- rychlostních omezení,
- dopravní signalizace, signálů dopravních policistů a silničního značení,
- postihů za porušení těchto předpisů a jednacích řádů upravujících jejich aplikaci,
- povinné bezpečnostní výbavy;

e) proces legislativního sblížení, jehož cílem je konečná harmonizace dopravních předpisů na úrovni Společenství, by měl probíhat formou postupných kroků;

f) úplnou harmonizaci není možné realizovat okamžitě, s výjimkou aspektů zásadního významu;

g) tyto aspekty by měly povinně zahrnovat:

- různá hlediska bezpečnosti silničního provozu,
- povinnou výbavu motorových vozidel (například náhradní žárovky, výstražné trojúhelníky hands-free telefon, airbagy apod.),
- dopravní a silniční značení,
- kritéria pro vydávání řidičských oprávnění,
- jednotný řidičský průkaz s jednotným bodovým systémem pro postih řidičů,
- charakteristiku postihů za nejzávažnější přestupky;

h) toto legislativní sblížení by se mělo řídit Vídeňskou úmluvou;

i) před podáním jakýchkoli návrhů by měly být vypracovány analýzy nákladů/zisků podobné těm, které již byly provedeny v oblasti některých odvětví dopravy nebo v oblasti určitých iniciativ týkajících se bezpečnosti silničního provozu⁽¹⁶⁾;

j) obzvláštní důraz by měl být kladen na účinnou aplikaci pravidel silničního provozu, kontrolu jejich dodržování a na postih za přestupky.

5.4 Z obdobných aspektů doplňujících všechny iniciativy vztahující se ke zkoumaným oblastem byly obzvláště zdůrazněny následující aspekty:

a) sjednocení systémů automatických plateb mýtného na dálnicích a na mostech⁽¹⁷⁾;

⁽¹⁶⁾ Srv. zpráva European Transport Safety Council nazvaná „Cost Effective EU Transport Safety Measures“ (2003) a závěrečná zpráva „Cost-Benefit Analysis of Road Safety Improvements“ společnosti ICF Consulting, Ltd, Londýn, ze dne 12. června 2003.

⁽¹⁷⁾ Srv. směrnice 2004/52/ES z 29. dubna 2004 týkající se interoperability systémů elektronických silničních poplatků ve Společenství (JO L 166 ze dne 30.4.2004).

⁽¹⁵⁾ Viz články 2.3 a 4.

- b) normalizace definic váhy a rozměru vozidel a z nich vyplývajících omezení;
- c) minimální úroveň přípravy řidičů podle jednotlivých typů vozidel;
- d) větší důraz na poskytování první pomoci;
- e) definice minimálních norem kvality v oblasti výstavby silniční infrastruktury;
- f) pořádání vzdělávacích kampaní zaměřených na silniční dopravu a na prevenci nehod na různých úrovních vzdělávání mládeže i dospělých.

6. Rozsah působnosti a dosah evropských pravidel silničního provozu

6.1 Ze slyšení zmiňovaného v předchozím odstavci jasně vyplynulo, že respondenti si přejí další vývoj směrem k harmonizaci pravidel silničního provozu, která by se však neměla omezit pouze na dopravní předpisy, ale měla by zahrnovat například i dopravní infrastrukturu a bezpečnost.

6.2 Za celé období své existence vytvořila Evropská unie nespočet legislativních nástrojů v oblasti silniční dopravy: řidičské průkazy, homologace vozidel a jejich komponentů, pravidla přepravy, pojištění vozidel apod. V tomto případě je jejím cílem zavést pravidla silničního provozu s výhledem na jejich harmonizaci, která bude moci přispět i ke splnění dalších cílů, zejména zajištění bezpečnosti provozu, vzhledem k jistotě a bezpečnosti vyplývající ze znalosti chování v provozu.

6.3 Jak již bylo řečeno, nejkomplexnější text upravující problematiku silničního provozu obsahuje Vídeňská úmluva z roku 1968. Vyjadřuje znepokojení z vyčerpání možností a prezentuje zvláštnosti tohoto mezinárodního instrumentu přijatého skupinou evropských států, které ji uzavřely s cílem přimět signatářské i přidružené státy, aby přizpůsobily svůj právní systém textu této úmluvy. Vzhledem k tomu, že se jedná o nejznámější text, který je evropskými zeměmi nejlépe přijímán, může tato úmluva sloužit jako výchozí bod obsáhlejší debaty o evropských pravidlech silničního provozu.

6.4 Návrh, který zde byl vznesen, se týká zahájení harmonizace pravidel silničního provozu, která tvoří základní jádro nejmodernějších evropských dopravních předpisů, zejména (nikoli však výhradně):

- a) všeobecných pravidel upravujících řízení vozidel, startování a zařazení rychlostního stupně, rychlost a vzdálenost mezi vozidly;
- b) znamení dávaných řidičem;

- c) rychlosti jízdy (nemusí být nutně totožná s maximální povolenou rychlostí);
- d) práva přednosti v jízdě (všeobecné pravidlo, na křižovatkách, na silničních odbočkách, na kruhových objezdech a mezi vozidly);
- e) předjíždění;
- f) změny směru jízdy;
- g) zpětného chodu vozidla;
- h) změny směru jízdy vozidla;
- i) zastavení a stání;
- j) kapacity a rozměrů vozidel, přepravy osob a nákladů, nastupování a vystupování osob, nakládání a vykládání nákladu;
- k) osvětlení vozidel a užití světel;
- l) provozu vozidel s právem přednosti v jízdě a vozidel pohybujících se ve vyhrazených pruzích (například na dálnicích a obdobných komunikacích, úrovnových přejezdech a pruzích vyhrazených určitým kolejovým nebo nekolejovým vozidlům);
- m) užívání alkoholu a psychotropních látek;
- n) užití bezpečnostních pomůcek (bezpečnostní pásy a dětské bezpečnostní sedačky);
- o) povinných dokladů;
- p) chování v případě nehody nebo poruchy;
- q) jednotných definic a pravidel, která lze použít pro jednotlivé uživatele veřejných komunikací, zejména řidiče motocyklů, čtyřkolek, trojkolek a mopedů, cyklisty a uživatele kolečkových bruslí nebo skateboardů, a invalidní řidiče;
- r) pohybu chodců a opatření, která musí dodržovat řidiči;
- s) zvláštních pravidel, která musí řidiči vozidel dodržovat ve vztahu k veřejné dopravě a k přepravě speciálních nákladů a vozidel;
- t) přepravy pomocí zvířat.

6.5 Dopravní značení musí doplňovat, vysvětlovat nebo poskytovat výjimku z dopravních předpisů. Může obsahovat řadu pokynů, které mohou přispět ke zvýšení bezpečnosti silničního provozu. Do budoucna bude rovněž nutno sjednotit jak formu, tak význam tohoto značení a pravidla určující jeho umístění a platnost ve vztahu k pravidlům silničního provozu a tím zajistit lepší řízení silničního provozu, pokud jde o kvantitu a viditelnost.

6.6 Dopravní značení se netýká pouze dopravních značek. Je nutno sjednotit rovněž signály dopravních policistů, světelnou signalizaci, znamení dávaná řidičem a silniční značení.

6.7 Nerespektování předpisů a dopravního značení je považováno za přestupek, což předpokládá jednotná pravidla kontroly jejich dodržování, zejména v oblasti povolené rychlosti a konzumace alkoholu a psychotropních látek. Kromě toho je nutné, aby se členské státy shodly na definici jednání, které bude kvalifikováno jako přestupek, aby nedocházelo k situacím, kdy by totéž jednání bylo v jednom státě klasifikováno jako přestupek a ve druhém nikoli. Cílem je tedy jednotná klasifikace přestupků.

6.8 V důsledku uvedených skutečností je třeba studovat a konkretizovat zjednodušené mechanismy vedoucí k jednotné interpretaci evropských dopravních předpisů vzhledem k tomu, že postihy za přestupky proti dopravním předpisům musí následovat rychle, aby byla zachována účinnost daných pravidel (žádoucím cílem je de facto zjednodušený postup při vydávání předběžných opatření soudem).

7. Jednotná registr automobilů na evropské úrovni

7.1 Vzhledem k tomu, že se požadavky, nástroje a postupy týkající se registrace automobilů v jednotlivých členských státech navzájem rovněž výrazně liší, byla při veřejném slyšení projednávána rovněž možnost zaměřit se na vytvoření jednotné evropské registrace vozidel, která získala řadu příznivých ohlasů.

7.2 Byly rovněž zvažovány klady a zápory centrálního evropského registru vlastnictví automobilů, který by obsahoval nejdůležitější údaje týkající se práv a povinností vyplývajících z vlastnictví vozidla, které by se týkaly daného automobilu a způsobu jeho držení/užívání. V průběhu slyšení byly zdůrazněny výhody tohoto typu řešení pro legální obchod s automobily v rámci Společenství, pro prevenci podvodů a krádeží souvisejících s automobily a pro postihy za porušení pravidel silničního provozu, kterých se dopustí řidiči z jiných členských států EU.

7.3 Ze slyšení vyplynulo konstatování, že nejvhodnější řešení by vzhledem ke stávajícím podmínkám představovalo zavedení jednotného registru automobilů, vázaného na jednotlivá vozidla a nikoli na jejich vlastníky nebo držitele, při kterém by bylo možné využít dosud získané zkušenosti s informačním systémem založeným na registračním čísle vozidla a na identifikaci majitelů v rámci pojištění motorových vozidel (3. směrnice).

7.4 Díky uvedeným opatřením se rozšíří možnosti nákupu, pojištění a registrace vozidel v libovolném členském státě, což významně přispěje ke zvýšení objemu přeshraničních transakcí týkajících se vozidel, ke zvýšení mobility občanů a turistů a k rozvoji vnitřního trhu ⁽¹⁸⁾.

7.5 Evropský systém registrace automobilů se tedy jeví jako vysoce žádoucí a pravděpodobně s sebou nepřinese žádné zvýšené náklady s výjimkou první fáze, která si vyžádá větší koordinaci a kooperaci mezi stávajícími národními registry. Tento systém by mohl přinést značné výhody vyplývající z přesné identifikace držitele vozidla (ať už by jím byl majitel nebo by se jednalo o jiný právní režim) a právní jistoty v oblasti transakcí s vozidly, usnadnit prevenci krádeží a podvodů a kontrolu a postihy přestupků spáchaných ve všech členských státech.

7.6 Zvláštní pozornost je nutno věnovat daňové problematice, která by měla být harmonizována v maximální možné míře, aby nedocházelo k odlivu transakcí souvisejících se získáním a registrací vozidla do států, které by nabízely příznivější podmínky, a k následnému snížení daňových příjmů členských států s méně příznivým daňovým systémem.

8. Právní báze a adekvátní nástroj Společenství

8.1 Za stávajícího stavu věcí se EHSV domnívá, že nejadekvátnějším právním nástrojem realizace iniciativy se zde navrhaným dopadem je směrnice o minimální harmonizaci.

8.2 Právní základna pro přijetí této směrnice by měla zohlednit dopad uvedené iniciativy jako prostředku realizace vnitřního trhu a jako nástroje rozšíření volného pohybu evropských občanů v europrostoru.

9. Závěry a doporučení

A) *týkající se pravidel provozu na evropských silnicích*

9.1 EHSV je toho názoru, že určitá míra harmonizace legislativy týkající se pravidel silničního provozu je nejen účinným prostředkem rychlejšího zavedení vnitřního trhu, ale může mít příznivý dopad i na zajištění bezpečnějšího pohybu automobilů na evropském trhu..

9.2 EHSV se rovněž domnívá, že tato harmonizace pravděpodobně rozhodujícím způsobem přispěje ke zvýšení bezpečnosti silniční dopravy, k prevenci nehod a tedy k větší svobodě pohybu občanů Evropské unie.

9.3 EHSV se domnívá, že existují příznivé podmínky pro zahájení přípravných prací na legislativní iniciativě EU týkající se výše zmíněných cílů, která by zohlednila různé názory a obtíže zdůrazněné v tomto stanovisku.

⁽¹⁸⁾ Někteří členové studijní skupiny navrhli, aby byl již nyní zaveden režim umožňující nákup automobilů na mezinárodní bázi a zavedení nadnárodního automobilového registru pro osoby, které se dočasně z pracovních důvodů pohybují v rámci jednoho z členských států, popřípadě se přemísťují pravidelně a z nezbytných důvodů.

9.4 EHSV se domnívá, že za stávajícího stavu věcí je vhodné zvážit možnost využití směrnice o minimální harmonizaci na základě Vídeňské úmluvy; tato směrnice by definovala základní pravidla silničního provozu a dopravního značení, podmínky vydávání řidičských oprávnění a řidičských průkazů a povahu přestupků a odpovídajících sankcí a představovala by první krok k zavedení Evropských pravidel silničního provozu.

B) týkající se jednotného evropského registru automobilů

9.5 EHSV se rovněž domnívá, že by bylo možno výrazně zvýšit bezpečnost automobilů pomocí jejich snadnější lokalizace, a že by tomuto cíli mohlo významně napomoci vytvoření jednotného evropského systému registrace automobilů na evropské úrovni, jehož cílem by byla přímá evidence automobilů.

9.6 EHSV je rovněž toho názoru, že závazný nástroj Společenství by mohl být základem pro vytvoření jednotného systému registrace automobilů s využitím rozsáhlých zkušeností nabytých v minulosti na základě spolupráce mezi příslušnými orgány jednotlivých států.

9.7 EHSV důrazně vyzývá Komisi, aby v této záležitosti zahájila předběžná šetření nezbytná pro provedení analýzy

nákladů/zisků v různých oblastech, kterých by se harmonizace mohla týkat.

C) Shrnutí

9.8 EHSV navrhuje, aby Komise prostřednictvím Zelené knihy zahájila veřejnou diskusi o této iniciativě s cílem shromáždit názory a postřehy co nejširšího okruhu stran, kterých se daná problematika týká.

9.9 EHSV vyzývá Komisi, aby nadále pokračovala v již započatých šetřeních s cílem dosahovat stále vyššího stupně harmonizace v oblasti související s všeobecným provozem a pro zvýšení bezpečnosti automobilů samotných.

9.10 EHSV upozorňuje členské státy na nezbytnost a vhodnost přijetí opatření vedoucích k neustálému prohlubování spolupráce a koordinace v oblasti pravidel silničního provozu, prevence nehod, první pomoci a odškodňování obětí.

9.11 EHSV očekává, že Evropský parlament tuto iniciativu bezvýhradně podpoří a vyzývá Komisi a Radu, aby pokračovala v uskutečňování cílů uvedených v tomto dokumentu.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Podpoře námořní dopravy a přijímání a školení námořníků

(2005/C 157/05)

Dne 29. ledna 2004 se Evropská hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 29, odst. 2 jednacího řádu rozhodl vypracovat stanovisko k: Podpoře námořní dopravy a přijímání a školení námořníků.

Specializovaná sekce „Doprava, energie, infrastruktura a informační společnost“, která odpovídala za přípravu aktivit Výboru v této věci, schválila své stanovisko dne 5. října 2004. Zpravodajem byl **pan Chagas**.

Na svém 413. plenárním zasedání dne 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 15. prosince 2004) schválil Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 137 hlasy pro, 1 hlasem proti a 5 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 V roce 1996 Evropská komise a irské předsednictví Rady ministrů EU rovněž zorganizovaly mezinárodní konferenci v Dublinu pod názvem „Je námořník Evropské unie ohroženým druhem?“ Tato konference potvrdila, že evropští námořníci jsou velmi důležití pro udržitelnost evropského námořnictví. Byla vypracována řada návrhů na znovuvytvoření dostatečně početné základny kvalifikovaných námořníků. V roce 1996 předložila Komise ve svém sdělení analýzu „Směrem k nové námořní strategii“⁽¹⁾. Tyto obavy odráží i usnesení ze dne 24. března 1997 o nové strategii zvýšení konkurenceschopnosti námořní dopravy Společenství.⁽²⁾ Rada ministrů Evropské unie vyslovila souhlas se sdělením Komise a „*inter-alia*“ uznala, že pozitivní opatření jsou potřebná na podporu zaměstnanosti námořníků Společenství.

1.2 Ve svém sdělení o školení a přijímání námořníků Komise uznala výrazný úbytek dobře vyškolených pracovníků⁽³⁾, zejména důstojníků, za poslední dvě desetiletí. Od počátku 80. let 20. století dochází k významnému poklesu jak loďstva, tak námořníků v EU. Výjimku však tvoří odvětví pravidelné osobní a trajektové přepravy, která je stále z velké části provozována plavidly pod vlajkou EU a jejich posádku tvoří převážně občané EU. Toto odvětví, členské státy a Komise čelí problematice snižujícího se počtu námořníků EU, v mnoha případech spojených s nedostatkem kvalifikovaných námořníků. Opatření určená na zastavení a zamezení tohoto poklesu však byla z velké části neúčinná.

1.3 Několik studií a výzkumných projektů usilovalo o zjištění důvodů a snažilo se čelit snižování počtu námořníků EU. Sem je možné zahrnout:

— studii z roku 1996 o námořnických profesích v Evropské unii (financováno Komisí);

⁽¹⁾ COM (96) 81 final, z 08/04/1997

⁽²⁾ Úř. věstník C 109, 8.4.1997, str.1

⁽³⁾ COM (2001) 188 final, z 6/4/2001 Stanovisko EHSV, Úř. věstník C 80 z 3/4/2002, str. 9

— společná studie FST/ECSA z roku 1998 (financováno Komisí)⁽⁴⁾;

— výzkumný projekt METHAR⁽⁵⁾ a výzkumný projekt METNET⁽⁶⁾ (oba financovány Evropskou komisí v rámci RTD programu Doprava, respektive jeho čtvrtého a pátého rámce).

1.4 Aktuální zpráva o lidských zdrojích z roku 2000 (BIMCO/ISF)⁽⁷⁾, uveřejněná v dubnu 2000, je pravděpodobně nejobsáhlejší studií o celkové nabídce a poptávce po obchodních námořnících k danému datu. Byl odhadován nedostatek 16 000 důstojníků, čili 4 % pracovní síly. Výhled do roku 2010, pokud jde o důstojníky, je v závislosti na růstu, dovednostech, úbytku nebo nárůstu školení odhadován, podle pečlivé analýzy, buď na nárůst okolo 11 %, nebo pokles okolo 24 %. Očekává se, že další aktualizace v roce 2005 také ukáže deficit v této oblasti. Podle společné studie FST/ECSA z roku 1998⁽⁸⁾, je EU velmi vážně ovlivněna nedostatkem důstojníků. Jedná se o nedostatek přibližně 13 000 důstojníků v roce 2001, a toto číslo se má zvýšit na nedostatek 36 000 důstojníků v roce 2006.

1.5 Nejnovější studie⁽⁹⁾ provedená ve Spojeném království (UK) na Univerzitě v Cardiffu, pod vedením Ministerstva dopravy, odbor pro námořní dopravu a námořní společnost, zjistila výrazný nedostatek pokud jde o počet kvalifikovaných námořníků vhodných pro obsazení pozic v námořních pobřežních základnách v UK.

⁽⁴⁾ Zdroj: Společná studie Odborové federace pracovníků v dopravě v Evropské unii (FST) a Evropské sdružení majitelů lodí (ECSA): „Zlepšení pracovních příležitostí pro námořníky EU: Průzkum na stanovení priorit školení a vzdělávání námořníků“ (1998)

⁽⁵⁾ METHAR: Harmonizace evropských systémů školení a vzdělávání námořníků

⁽⁶⁾ METNET: Tématická síť vzdělávání, školení a pohybu námořníků

⁽⁷⁾ Aktuální zpráva o lidských zdrojích z roku 2000 BIMCO (Baltická a mezinárodní námořní rada)/ISF (Mezinárodní lodní federace) – Celosvětová nabídka a poptávka po námořnících-duben 2000

⁽⁸⁾ Viz poznámka pod čarou 4

⁽⁹⁾ Zdroj: Studie s názvem „Požadavky hospodářství UK na pracovníky se zkušenostmi s prací na moři 2003“ zpracovaná na žádost ministerstva dopravy, komory námořní dopravy a Námořní společnosti UK univerzitou v Cardiffu.

1.6 Komise považuje námořní dopravu na krátké vzdálenosti za integrální část dopravního systému.⁽¹⁰⁾ Třebaže bylo rozvinuto mnoho iniciativ na podporu námořní dopravy na krátké vzdálenosti, zejména v rámci linií vytýčených pro státní pomoc námořní dopravě, nedošlo k žádnému výraznému materiálnímu zlepšení s ohledem na zaměstnání námořníků EU. Registrovaná tonáž EU přestala klesat a v některých případech zaznamenaly členské státy nárůst. Počet námořníků EU nicméně neustále klesá.

2. Doporučení Komise podporující námořní dopravu a přijímání a školení námořníků⁽¹¹⁾

2.1 Komise připustila, že zaměstnání a školení jsou dvě problematiky, za které mají hlavní zodpovědnost členské státy. Zároveň stanovila a vypracovala doporučení s ohledem na prioritní aktivity:

- a) správná aplikace existujícího komunitárního a mezinárodního práva, které se týká životních a pracovních podmínek a kvality námořní přepravy za účelem zlepšení sociálních podmínek jakožto prostředku k přijímání a udržení vysoce kvalitního personálu;
- b) uznala zvyšující se konkurenceschopnost kvůli levné pracovní síle pocházející mimo EU při pravidelné osobní trajektové přepravě v rámci Evropské unie. Při hledání řešení tohoto problému byla zjištěna potřeba zavést paralelní opatření se sociálními partnery;
- c) členské státy a sociální partneři zorganizují koordinované informační kampaně na národní a evropské úrovni, aby tak lidé znovu nabyli dojmu o námořním průmyslu a mladí lidé tak mohli získat informace o příležitostech a důsledcích při kariéře námořníka;
- d) majitelé lodí prozkoumají možnosti pokud jde o zlepšení životních a pracovních podmínek, včetně služebních cest a odměňování;
- e) zajistit zachování vysoce kvalitního systému školení námořníků v EU s členskými státy a sociálními partnery a zároveň zajistit dostatečný počet školících prostor;
- f) členské státy a sociální partneři rozvinou a využijí příležitostí nabízené nástroji Společenství, které jsou k dispozici pro finanční podporu školení námořníků;
- g) vzít na vědomí, že Společenství může podporovat snahy průmyslu na zastavení současného úbytku námořníků EU sponzorováním několika ad hoc výzkumných projektů prostřednictvím šestého rámcového programu.

2.1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor vyjádřil stanovisko,⁽¹²⁾ že všichni zainteresovaní, kterým bylo sdělení Komise o školení a přijímání námořníků určeno, by měli věnovat zvláštní pozornost těmto doporučením. Výbor upozornil na potřebu zlepšit životní a pracovní podmínky na palubě, vyzval k ratifikaci a prosazování příslušných mezinárodních norem a tam, kde je to nutné, k provedení příslušných aktivit na zvyšování prestiže a sociálního a pracovního uspokojení námořních profesí. Výbor dále upozornil na potřebu spolupráce a podporu této profese členskými státy a sociálními partnery.

2.2 Komise potvrdila, že námořní doprava je problematika, za kterou mají hlavní zodpovědnost členské státy. Zároveň stanovila a vypracovala doporučení s ohledem na prioritní aktivity. Jelikož byl kladen důraz na námořní přepravu na krátkou vzdálenost, nebyl tento sektor spoután žádnými opatřeními:

- a) legislativní akce zahrnují implementaci směrnice o některých formalitách pro lodě připlouvající do nebo odplouvající z přístavů v členských zemích (IMO-FAL), implementace programu Marco Polo, standardizace a harmonizace intermodálních nákladových jednotek, mořských cest a zlepšení environmentálních vlastností námořní dopravy;
- b) technické aktivity zahrnují návod k celním procedurám pro námořní přepravu na krátkou vzdálenost, stanovení a odstranění překážek pro úspěšnější námořní přepravu na krátkou vzdálenost, přibližování národních aplikací a computerizaci celních procedur Společenství a rozvoj výzkumu a technologií;
- c) operační aktivity zahrnují jednorázová místa administrativní obsluhy, zajišťování důležité role ústředních míst pro námořní přepravu na krátkou vzdálenost a zajišťování spolehlivého fungování a dozoru nad propagačními centry pro krátkou námořní přepravu, propagují námořní přepravu na krátkou vzdálenost jakožto alternativní dopravu a získávají statistické údaje.

2.2.1 Evropský hospodářský a sociální výbor podpořil sdělení Komise ve svém stanovisku⁽¹³⁾ k akčnímu programu na podporu námořní přepravy na krátkou vzdálenost. Výbor však upozornil na potřebu odstranění překážek, aby se námořní přeprava na krátkou vzdálenost mohla rozvíjet intermodálně. Výbor vyjádřil obavy pokud jde o související problematiku. Výbor rovněž zdůraznil význam průběžného monitorování vykonávaných aktivit.

⁽¹⁰⁾ COM (2003) 155 final, ze 7.4. 2003

⁽¹¹⁾ Viz poznámka pod čarou 3

⁽¹²⁾ Stanovisko EHSV, Úř. věstník C 80 z 3.4.2002 str. 9

⁽¹³⁾ Stanovisko EHSV, Úř. věstník C 32 z 5.2. 2004, str. 67

3. Doporučení Rady podporující námořní dopravu a přijímání a školení námořníků

3.1 Rada potvrdila⁽¹⁴⁾ všeobecnou strukturu a politické směry sdělení Komise týkající se „školení a přijímání námořníků“. ⁽¹⁵⁾ Zároveň uznala význam námořní dopravy ve světě a pro obchod v rámci Společenství. Dále uznala, že námořní doprava je nejefektivnější, nejvíce environmentálně přátelský a nejlevnější způsob dopravy.

3.2 Rada uznala konkurenční charakter námořní dopravy a zdůraznila význam boje proti nevyhovující námořní přepravě, a to jednak přijímáním mezinárodních norem a jednak vyplněním mezer v mezinárodní legislativě, čímž by byl kladen důraz na význam implementace a prosazování existující legislativy včetně legislativy vztahující se k životním a pracovním podmínkám námořníků, které jsou hlavními prvky bezpečnosti lodí.

3.3 Obzvláště potvrdila význam lidského faktoru pro kvalitu námořní dopravy a potřebu příznivě ovlivňovat názor veřejnosti, a to jak s ohledem na obrázek, tak na atraktivnost námořnické profese pro budoucí kariéru.

3.4 Dále potvrdila pozitivní vliv předpisů Společenství pro státní pomoc v námořním sektoru a důležitost při udržování konkurenceschopnosti loďstva členských států a zvyšování počtu plavidel registrovaných pod vlajkou členských států.

3.5 Třebaže Rada potvrdila význam námořní dopravy, stanovila a vypracovala doporučení, „*inter alia*“ k následujícím specifickým oblastem:

- a) brzké vytvoření revidovaných předpisů Společenství pro státní pomoc v námořním sektoru, aby bylo zajištěno zachování konkurenceschopnosti a podpora znalostí o námořním sektoru, stejně jako zaměstnání evropských námořníků;
- b) zlepšení image námořní dopravy členskými státy;
- c) další podpora kvalitní námořní dopravy prostřednictvím souladu s právními nástroji IMO a ILO, stejně jako s legislativou Společenství v rámci státní kontroly vlajek (FSI) a státní kontroly přístavů (PSC);
- d) možnosti stanovení evropského systému odměňování kvality uznávajícího kvalitní operátory pracující „*inter alia*“ v souladu s bezpečnostními normami, životními a pracovními podmínkami námořníků, bezpečností a ochranou životního prostředí jakožto podnětu k podpoře kvalitní námořní dopravy;

e) uvítala záměr Komise vypracovat zprávu o možném rozvoji konkrétních procedur vzájemného uznávání osvědčení způsobilosti v rámci Společenství, v naprosté shodě s požadavky STCW;

f) sociální partneři: přispění k úsilí členských států a Komise o přilákání mladých lidí k námořnické profesi, včetně vytvoření atraktivních pracovních a platových podmínek. To rovněž zahrnuje podporu zaměstnanosti žen na moři i na zemi;

g) majitelé lodí: zajištění a zachování dostatečné úrovně zaměstnanosti občanů EU na palubě jejich lodí a v jejich společnostech. Zejména je třeba, aby podporovali kariérní růst s výhledem na mobilitu, podporu a budoucí zaměstnání tím, že podepíší s mladými důstojníky smlouvy s kariérním růstem. K tomu je třeba doplnit zlepšení v pracovních a životních podmínkách s využitím moderních technologických a komunikačních prostředků;

h) význam úmluv vztahujících se k pracovním normám, tj. úmluvy ILO.

4. Stanoviska Evropského parlamentu vztahující se k podpoře námořní dopravy a přijímání a školení námořníků

4.1 V mnoha případech Evropský parlament čelil problematice podpory námořní dopravy a námořnické profese. Zejména ve svém posledním usnesení o zlepšování bezpečnosti na moři (P5_TA_PROV(2004)0350), v souvislosti s nehodou tankeru Prestige nedaleko pobřeží španělské Galicie, by řada návrhů mohla, jestliže budou implementovány, významně přispět, přímo či nepřímo, k podpoře námořní dopravy EU s přínosem jak pro majitele lodí, tak pro námořníky EU.

4.2 Mimo jiné bere EHSV se zájmem na zřetel následující doporučení obsažené v této zprávě:

4.2.1 „[EP] vyzývá k souhrnné a kohezní evropské námořní politice, která by měla za svůj cíl vytvoření evropské oblasti námořní bezpečnosti; domnívá se, že tato politika by měla být založena na těchto opatřeních:

— zákaz nevyhovujících plavidel;

— ...

— zlepšení životních a pracovních podmínek a školení námořníků ...“

⁽¹⁴⁾ 2515. zasedání Rady z 5.6.2003, 9686/03 (Tisk. zpráva 146)

⁽¹⁵⁾ Viz poznámka pod čarou 3

4.2.2 „[EP] zdůrazňuje, že v zájmu bezpečnosti na moři je velmi důležité, aby námořníci dostávali plat, který by určoval hodnotu jejich práce a proto by mělo skončit jejich přetěžování, ke kterému dochází na mnoha lodích; vyzývá Komisi, aby pokračovala v pracích na harmonizaci tohoto povolání a za jeho lepší stav v evropském měřítku prostřednictvím legislativy a aby za tímto účelem pracovala v rámci IMO.“

4.2.3 „[EP] požaduje opatření na zvyšování prestiže námořnických povolání a jejich atraktivnosti pro mladé lidi obecně a pro mladé Evropany obzvlášť.“

5. Obecné poznámky a zjištění

5.1 Jakožto součást probíhajícího programu trvale udržitelného rozvoje v rámci EU je uznáno, že námořní doprava má klíčovou úlohu. Význam námořní dopravy byl stanoven v Bílé knize Komise pod názvem „Evropská dopravní politika na rok 2010: čas rozhodnout se“⁽¹⁶⁾ a nastíněn v dokumentu námořní politiky s názvem „Evropská legislativa a cíle pro námořní dopravu“⁽¹⁷⁾.

5.2 Námořní doprava přepravuje 40,7 % v hodnotovém vyjádření a 69,9 % v hmotnostním vyjádření vývozu/dovozu EU⁽¹⁸⁾. Tento údaj je výrazně vyšší u členských států se statutem ostrova. Námořní doprava je nejdůležitější způsob dopravy s ohledem na vnější obchod EU.

5.3 Námořní doprava přepravuje 12 % v hodnotovém vyjádření 19,7 % v hmotnostním vyjádření obchodu v rámci Společenství.⁽¹⁹⁾ Pro vzdálené ostrovy a některé regiony je tento údaj značně vyšší, zejména ve Spojeném království a Irsku, jejichž hospodářství, blahobyt a prosperita jsou téměř zcela závislé na námořní dopravě.

5.4 Zdravý a živý průmysl námořní dopravy přispívá ke správě jiných druhů dopravy. Kromě toho úspěšný průmysl námořní dopravy napomáhá správě a prosperitě celého námořního sektoru. Zejména plnění požadavků na vyškolené, vysoce kvalitní námořníky, aby se dostali do pod sektorů služeb, financí, volného času a výroby. Ačkoliv existuje možnost náhrady některých prvků, alternativní metody nejsou vždy žádoucí nebo možné.

5.5 Je nutné rozlišovat mezi lodníky a důstojníky. Zdá se, že majitelé lodí mají spíše sklon zaměstnávat důstojníky EU, navzdory vyšším nákladům na pracovní síly.

⁽¹⁶⁾ Bílá kniha „Evropská dopravní politika na rok 2010: čas rozhodnout se“ - Evropská komise 2001

⁽¹⁷⁾ Námořní politika „Evropská legislativa a cíle pro námořní dopravu“ - Evropská komise 2002

⁽¹⁸⁾ Energie a doprava EU v číslech, statistická příručka pro rok 2003 - Evropská komise

⁽¹⁹⁾ Viz poznámka pod čarou 16

5.6 Významný počet důstojníků EU je zaměstnaný na moři ve velmi rizikových oblastech na významných pozicích napříč celým průmyslem na různých lodích na moři. Zkušenosti těchto pracovníků jsou extenzivně využity jak v námořních dopravních společnostech, tak v managementu loďstev v rámci i mimo EU.

5.7 Lodníci EU byli ve výrazném počtu nahrazeni námořníky ze zemí, které nejsou členy EU, na plavidlech registrovaných pod vlajkou EU. Stále častěji se zaměstnání lodníků vztahuje k specializovaným plavidlům, včetně těch, které jsou umístěny v pobřežním energetickém sektoru. To je důsledek opatření majitelů lodí na snížení nákladů, aby se takto snížily jejich náklady na pracovní síly.

5.8 Uznává se, že námořní přístavy jsou velmi důležitými dopravními středisky pro podporu obchodu a hospodářský rozvoj členských států. Význam námořních přístavů jakožto dopravních středisek je podpořen statistickými údaji zahrnutými ve Výroční zprávě za rok 2003 Evropské organizace námořních přístavů.⁽²⁰⁾ Námořní přístavy EU jsou závislé na vysoce kvalifikovaných a zkušených námořnících u celé řady pracovních pozic. Třebaže jsou námořní lodivodi a přístavní velitelé snadno identifikovatelnou skupinou, zkušenosti námořníci jsou zaměstnávání v managementu přístavu a logistických operacích.

5.9 Významné množství výnosů se v EU generuje ve formě poskytování specializovaných služeb námořní dopravy. Kromě přímého řízení a operace loďstev se tento jev rozšiřuje i na oblasti, jako jsou makléřské, právnícké a finanční služby.

5.10 Výroba zařízení, včetně bezpečnostních zařízení pro lodě a průmysl volného času, je v EU významná. Řada bývalých námořníků je zaměstnána v tomto pod sektoru v oblasti rozvoje i prodeje.

5.11 Stavba lodí, i když je značně postižena konkurencí, zejména z Dálného východu, je významná pro hospodářství některých členských států a regionů. Pozornost je nyní věnována bojovým plavidlům, výletním lodím a vysoce specializovaným plavidlům. Existuje rovněž výrazná činnost pokud jde o opravu lodí a zabezpečení příbřežního energetického sektoru.

5.12 Je zde také významná poptávka po vysoce kvalifikovaných a zkušených námořnících v regulačních orgánech členských států EU. Tyto zaměstnanci jsou důležití pro zajištění adekvátní kontroly plavidel FSI a PSC, aby byla zajištěna bezpečnost života na moři a ochrana mořského prostředí.

⁽²⁰⁾ Výroční zpráva Organizace námořních přístavů za rok 2003

5.13 Střediska vzdělávání námořního personálu Společenství poskytují vysoký standard vzdělávání/školení občanů mimo EU, což pomáhá bezpečnosti navigace, bezpečnosti života na moři a ochraně mořského prostředí.

5.14 Vysoce kvalifikovaní a zkušení námořníci EU jsou žádáni pro udržitelný rozvoj podsektorů souvisejících s námořní infrastrukturou a službami. Společný návrh projektu ⁽²¹⁾ ECSA/ETF na mapování kariérní cesty v námořním průmyslu byl přijat a jeho závěry by měly být dostupné v průběhu roku 2005.

5.15 Je zde nedostatečný důkaz, který by dokazoval, že mladí občané EU nechtějí začínat svou kariéru v průmyslu námořní dopravy. Tam, kde existují efektivní propagační kampaně nabízející příležitosti v rámci průmyslu námořní dopravy, je tím přitahován významný počet uchazečů.

6. Profese námořníka

6.1 Uznává se, že v této profesi pracovní síla stále víc a víc stárne a že současná úroveň přijímání nových pracovníků je nedostatečná, aby nahradila současný počet námořníků EU. Toto platí zejména s ohledem na vyšší důstojníky, kteří nejsou zaměstnaní na plavidlech s vlajkou EU, ale je po nich poptávka na lodích pod zahraničními vlajkami. Vzhledem k času potřebnému na školení těchto jednotlivců a aby tito pracovníci nabyli potřebné zkušenosti, je nutné uznat, že se situace v současné době stává v některých členských státech kritickou.

6.2 Zdá se, že atraktivnost námořnictví jakožto profese se v členských státech EU výrazně odlišuje. To může být důsledkem rozdílných ekonomických okolností, geografické polohy nebo kultury.

6.3 Bylo naznačeno, že mladí lidé jsou stále více neochotní trávit dlouhý čas na moři, poněvadž je to považováno za sociálně a finančně neatraktivní. Existuje však málo povolání, které nabízejí delší období na dovolenou, aby se lidé mohli věnovat rekreační činnosti a cestovat.

6.4 Existuje empirický důkaz ze Spojeného království naznačující, že existuje-li efektivní propagační kampaň podporující zvýšení povědomí o kariéře v průmyslu námořní dopravy, je dostatečný počet mladých lidí žádající o nabízená školící místa.

6.5 V zájmu udržitelnosti průmyslových odvětví námořní infrastruktury a jako součást propagační kampaně na přemluvení mladých lidí k námořnické profesi, je velmi důležité nabízet „kariéru v námořní dopravě“ namísto „kariéry na moři“. Pokud se tak stane, bude to představovat širší příležitosti, které jsou k dispozici a sníží se tím odpor mladých lidí a rodičů ke kariéře v tomto odvětví.

⁽²¹⁾ Společný návrh projektu ECSA/ETF na mapování kariérní cesty v námořním průmyslu 2004

6.6 Námořní vzdělávání a školení, třebaže vyhovuje ustanovením úmluvy STCW a kodexu ISM, musí zabezpečit, že kurzy jsou aktuální, plní potřeby průmyslu a připravují jednotlivce na technologickou změnu.

6.7 Námořníci z rybářského průmyslu a vojenského námořnictva poskytují užitečnou, i když omezenou rezervu pro další pracovní sílu v odvětví námořní dopravy. Při úpadku rybářského průmyslu a zmenšení námořních sil EU, se počet těch, kteří jsou k dispozici pro zaměstnání v sektoru námořní dopravy buď na moři anebo na pobřeží, snižuje. Je nepravděpodobné, že by výrazné snížení ve velikosti rybářských loďstev poskytlo významné počty, v důsledku stárnutí pracovní síly.

6.8 Je také velice důležité udržet si námořníky pocházející z EU, aby se tím zachovala kvalifikovaná úroveň námořnictva v Evropě. Kromě toho, pokud budou mít adekvátní vzdělání, mohou vytvořit důležitý rezervní potenciál na místa důstojníků.

7. Námořní doprava

7.1 Je potvrzeno, že existuje celá řada iniciativ na podporu námořní přepravy na krátkou vzdálenost v členských státech. V některých případech je ještě v počátcích a její účinky ještě nebyly stanoveny. Zdá se však, že mezi členskými státy existuje malá spolupráce. Iniciativy jako je politika „Dálnice na moři“ jsou užitečné při zvyšování profilu námořní dopravy. Je potřeba zapojit všechny členské státy do opatření na spolupráci, aby byla námořní doprava plně využita.

7.2 Třebaže se potvrzuje, že návody pro státní pomoc s ohledem na podpůrná opatření pro námořní dopravu jsou důležitá pro zajištění spravedlivé soutěže mezi členskými státy a zvýšení konkurenceschopnosti, může být efektivnost takovýchto opatření sporná, vzhledem k pokračujícímu poklesu zaměstnanosti námořníků EU.

7.3 Existuje důkaz, který naznačuje, že některé členské státy plně nevyužívají ustanovení, která v současnosti existují v rámci předpisů pro státní pomoc. Navíc, zdá se, že je zde nedostatek vůle provést změnu tam, kde omezení buď existují anebo se má za to, že existují.

7.4 Ačkoli se uznává, že je v odpovědnosti členských států podporovat námořní dopravu, zdá se, že nedostatek centrální koordinace brání dalšímu rozvoji. V důsledku toho neměly iniciativy, jako Marco Polo anebo projekty Dálnice na moři vytvořené na podporu námořní přepravy na krátkou vzdálenost, dosud příležitost se uplatnit.

8. Doporučení

8.1 Komise by měla provést příslušné aktivity a vypracovat doporučení, aby se:

- a) zhodnotily existující opatření určená na podporu námořní dopravy členskými státy;
- b) zhodnotily existující opatření určená na podporu přijímání a školení námořníků v členských státech;
- c) odhadl počet námořníků EU potřebný k udržení námořní infrastruktury a souvisejícího průmyslu;
- d) prozkoumala funkčnost a přiměřenost stávajících opatření směrnic státní pomoci s ohledem na kvalifikaci první úrovně. Dále, aby se přezkoumala ustanovení o propojení školení 2. a 3. úrovně osvědčení STCW pro službu/školení během zaměstnání na palubě lodí;
- e) zajistilo stanovení priorit k podpoře najímání, výcviku a udržení občanů EU v námořních profesích.

8.2 Členské státy by měly provést příslušné činnosti a vypracovat doporučení, aby se:

- a) zajistilo, že hlavní a konsolidované úmluvy ILO, novelizované úmluvy IMO a směrnice EU budou implementovány a dodržovány, aby se zajistily vhodné pracovní a životní podmínky;
- b) poskytla dostatečná finanční podpora na školení při co největším využití předpisů pro státní pomoc. Toto by mělo, tam, kde je to vhodné, využívat daňové režimy a režimy sociálního zabezpečení;
- c) stanovily všechna další opatření nutná pro podporu přijímání a školení námořníků EU;
- d) pracovalo se sociálními partnery za účelem zavedení efektivní informační kampaně na podporu mladých lidí, aby začali budovat kariéru v odvětví námořní dopravy;
- e) zabezpečilo, že je k dispozici dostatečné financování pro zajištění vysoce kvalitních vzdělávacích/ školících institucí pro specializované námořní školení;
- f) povzbudila širší podpora s ohledem na školení námořníků s námořních odvětví;
- g) zabezpečila potřebná dopravní infrastruktura za účelem usnadnění a rozšíření používání námořní dopravy;

h) podpořilo používání námořní dopravy jako environmentálně přátelského způsobu dopravy;

- i) zabezpečila řada lodí dostupná pro splnění strategických a hospodářských potřeb;
- j) zabezpečilo, že opatření nejsou zaváděna, aby kriminalizovala námořnickou profesi a odstranila se všechna platná opatření, která se snaží kriminalizovat námořník, zejména kapitány lodí.

8.3 Evropský parlament a Rada by měly:

- a) podporovat návrhy Komise pro opatření na podporu námořní dopravy;
- b) podporovat návrhy Komise pro opatření na podporu přijímání a školení námořníků;
- c) monitorovat aktivity Komise s ohledem na opatření zaměřená na podporu námořní dopravy;
- d) monitorovat aktivity Komise s ohledem na opatření zaměřená na podporu přijímání a školení námořníků.

8.4 Majitelé lodí by měly provést příslušné aktivity, aby se:

- a) zabezpečila dostatečná zaměstnanost a sociální podmínky za účelem podpory přijímání a udržení vysoce kvalitních námořníků EU;
- b) usilovalo o získání vysoce kvalitních jednotlivců a zabezpečilo příslušné školení;
- c) zabezpečil dostatečný počet školících a v návaznosti pracovních pozic, aby se zajistila nabídka vyšších důstojníků EU;
- d) prozkoumaly způsoby rozvoje námořní dopravy pro obchod v rámci EU a vnější obchod.

8.5 Odborové svazy by měly provést příslušné aktivity, aby se:

- a) podporoval kariérní postup v odvětví námořní dopravy;
- b) usilovalo o zabezpečení vysokého profesního postavení námořníků EU;
- c) zahrnula účast při podpoře námořního odvětví včetně námořní přepravy na krátkou vzdálenost.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k „návrhu rozhodnutí Komise týkajícího se použití ustanovení článku 86 Smlouvy na státní podpory ve formě kompenzace za veřejné služby udělované některým podnikům pověřeným poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu“ a k „návrhu směrnice Komise, kterou se mění směrnice 80/723/EHS o transparentnosti finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky“

(2005/C 157/06)

Dne 19. března 2004 se Komise v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ohledně věci výše uvedené.

Odborná skupina „Doprava, energetika, infrastruktura, informační společnost“, pověřená přípravou práce Výboru v této věci, vypracovala své stanovisko dne 5. října (zpravodaj: p. HERNÁNDEZ BATALLER – spolupřizpovodaj: p. BURANI).

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 15. prosince 2004), Evropský hospodářský a sociální výbor přijal následující stanovisko 140. hlasy pro a 9 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 S ohledem na čl. 3 písm. g) Smlouvy o ES činnost Společenství zahrnuje „systém zajišťující, aby na vnitřním trhu nebyla narušována hospodářská soutěž“. Zachování účinné kontroly, jejímž cílem je zabránit tomu, aby poskytování podpor členskými státy nenarušovalo hospodářskou soutěž, tvoří základní prvek tohoto systému.

1.2 Nutnost kontrolovat státní podpory byla několikrát připomenuta na zasedáních Evropské rady. Ve svých závěrech přijatých na summitu ve Stockholmu dne 24. března 2001 Evropská rada zdůraznila důležitost „snížit výši veřejných podpor v Evropské unii a učinit systém transparentnějším. (...) Za tímto účelem musí členské státy do roku 2003 prokázat, že se jejich veřejné podpory snižují ve vztahu k HDP, přičemž vezmou v úvahu nutnost podpory přeměrovat k horizontálním cílům obecného zájmu, včetně cílů soudržnosti“.

1.3 Evropská komise předkládá návrh na regulování státních podpor udělovaných ve formě kompenzace za veřejné služby některým podnikům, jimž je svěřeno poskytování služeb obecného hospodářského zájmu (SOHC). Tento návrh obsahuje rozhodnutí, ad hoc rámec Společenství a změnu směrnice 80/723/EHS o transparentnosti finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky⁽¹⁾.

1.4 Cílem tohoto návrhu je aplikovat ustanovení Smlouvy a zvláště pak ustanovení o hospodářské soutěži na finanční kompenzace zaplacené členskými státy některým službám obecného hospodářského zájmu tak, aby na sebe vzaly specifické náklady plynoucí ze závazků poskytování veřejných služeb, a to veškeré nebo jejich část.

1.4.1 Nicméně návrh zavádí rozlišování mezi různými druhy kompenzací, a následně vymezuje svoji působnost. Tak by se z nových ustanovení mohly vyjmout kompenzace odpovídající čtyřem kritériím, která definoval Evropský soudní dvůr v rozsudku Altmark⁽²⁾ a Enirisorse, tedy: příjemce musí být skutečně pověřen plněním jasně definovaných závazků veřejné služby; parametry, na jejichž základě se kompenzace vypočítá, musí být objektivně a transparentně stanoveny předem; kompenzace by neměla překročit nezbytné krytí veškerých nákladů nebo jejich části, spojených s plněním závazků poskytování veřejné služby, a to s přihlédnutím k příslušným výnosům a k přiměřenému zisku; pokud výběr podniku, jemuž se svěří plnění těchto závazků, neprobíhá v rámci řízení na veřejném trhu, kde by bylo možné vybrat kandidáta schopného poskytovat služby s nejnižšími náklady pro společnost, výše potřebné kompenzace musí být určena na základě analýzy nákladů, které by nesl průměrný podnik, řádně vedený a vhodně vybavený dopravními prostředky, aby mohl uspokojit požadavky veřejné služby při zajištění přiměřeného zisku a aby mohl tyto závazky plnit. Soudní dvůr se domnívá, že se na tyto kompenzace nevztahují ustanovení Smlouvy týkající se „státních podpor“.

1.4.2 Z působnosti jsou rovněž vyňaty hospodářské podpory *de minimis*, jež jsou předmětem nařízení Komise (ES) č. 69/2001 ze dne 12. ledna 2001⁽³⁾, a podpory pro určité veřejné rozhlasové služby⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Rozsudek z 24.7.2003 ve věci C-280/00, dosud nezveřejněn ve Sbírce.

⁽³⁾ Rozsudek z 27.11.2003 ve spojených věcech C-34/01 a C-38/01, dosud nezveřejněn ve Sbírce.

⁽⁴⁾ Úř. věst. L 10, 13.1.2001, s. 30. Jedná se o finanční podpory, jejichž výše nepřesahuje za dobu tří let 100 000 EUR na jeden podnik. Je nutné zdůraznit, že toto nařízení není uplatňováno v odvětví dopravy a činnosti spojených se zpracováním výrobků vyjmenovaných v příloze I Smlouvy a s jejich obchodováním.

⁽¹⁾ Návrh směrnice pozměňující směrnici 2000/52/ES (Úř. věst. L 193, 29.7.2000, s.75).

1.4.3 Zároveň a s ohledem na ustanovení článku 73 Smlouvy o ES a nařízení Rady (EHS) č. 1191/69⁽¹⁾ a 1107/70⁽²⁾ jsou z působnosti zkoumaného návrhu vyloučeny některé podpory poskytované v odvětví pozemní dopravy – železniční, silniční a lodní – především v případě podniků provozujících výhradně městskou, příměstskou nebo regionální dopravu.

1.4.4 A konečně na základě důvodů přednesených samotnou Evropskou komisí a s přihlédnutím ke specifickým cílům společné dopravní politiky jsou z působnosti návrhu rovněž vyjmuty kompenzace za veřejné služby v odvětví letecké nebo námořní dopravy⁽³⁾, kromě námořní dopravy, pokud služba zajišťuje dopravní spojení s ostrovy a pokud roční objem této dopravy nepřesahuje 100 000 cestujících.

1.4.5 V důsledku toho a s ohledem na článek 1 rozhodnutí se působnost návrhu kromě výše uvedené služby dopravního spojení s ostrovy vztahuje na kompenzace za veřejné služby, které představují státní podpory poskytované podnikům působícím ve všech odvětvích uvedených ve Smlouvě o ES a spadají do následujících kategorií:

- 1) kompenzace za veřejné služby udělované podnikům, jejichž čistý roční obrát plynoucí ze všech činností nepřesáhl stanovený strop⁽⁴⁾, a to za dvě předcházející účetní období před poskytnutím podpory za služby obecného hospodářského zájmu, a jeho roční výše kompenzace za předmětné služby nepřesáhla stanovený strop⁽⁵⁾; pro úvěrové instituce je tento strop nahrazen stanovením limitu bilanční sumy;
- 2) kompenzace za veřejné služby přiznané nemocnicím, jež vykonávají činnost služeb obecného hospodářského zájmu;
- 3) kompenzace za veřejné služby přiznané podnikům zajišťujícím sociální ubytování, jež vykonávají činnost služeb obecného hospodářského zájmu.

1.4.6 Za určitých podmínek se uplatnění rozhodnutí na tato odvětví nezabývá slučitelností státních podpor s čl. 86 odst. 2 Smlouvy o ES. Komise proto navrhuje, aby se rozlišovalo mezi

⁽¹⁾ Konkrétně se jedná o služby uvedené v bodech 49 až 56 sdělení Komise zveřejněném v Úř. věst. C 320, 15.11.2001.

⁽²⁾ Úř. věst. L 156, 28.6.1969. Poslední změna nařízením (EHS) č. 1893/91 (Úř. věst. L 169, 29.6.1991, s. 1).

⁽³⁾ Úř. věst. L 130, 15.6.1970. Poslední změna nařízením (ES) č. 543/97 (Úř. věst. L 84, 26.3.1997, s. 6).

⁽⁴⁾ Nicméně normy, jež lze uplatnit na tato odvětví, se nacházejí v nařízení Rady (EHS) č. 2408/92 ze dne 23.7.1992 (Úř. věst. L 240, 24.8.1992, s. 8), jež se týká přístupu leteckých společností Společenství k leteckým tratím uvnitř Společenství, které bylo naposledy změněno nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1882/2003 (Úř. věst. L 284, 31.10.2003, s. 1), a v nařízení Rady (EHS) č. 3577/92 ze dne 7. 12.1992 (Úř. věst. L 364, 12.12.1992, s. 7) týkajícím se námořní kabináže.

⁽⁵⁾ Tyto částky budou upřesněny podle výsledků konzultace, kterou Komise zahájila ve věci obsahu tohoto návrhu.

státními podporami, jejichž značná výše může velmi narušit hospodářskou soutěž, na jedné straně a podporami v menší výši na straně druhé.

1.4.7 Stejně tak na rozdíl od platné směrnice 80/723/EHS a zvláště pak definice „podniků povinných vést oddělené účty“, která nezávisle na právním vymezení kompenzací za veřejné služby obsahuje vedení oddělených účtů, pokud podniky přijímají tyto kompenzace vykonávají další činnost kromě služeb obecného hospodářského zájmu, Komise ještě více zdůrazňuje nutnost zajistit transparentnost finančních vztahů mezi členskými státy a veřejnými podniky nebo podniky, které musí plnit požadavky veřejné služby.

1.4.8 A konečně se ustanovení návrhu budou uplatňovat, aniž by byla dotčena přísnější zvláštní ustanovení týkající se závazků poskytování veřejných služeb, jež jsou obsažena v právních předpisech a sektorálních opatřeních Společenství, a platná ustanovení Společenství ve věci veřejných trhů.

1.4.9 V každém případě návrh omezuje svoji působnost na služby, které představují služby obecného hospodářského zájmu ve smyslu čl. 86 odst. 2 Smlouvy, aniž by tak bylo toto pojetí definováno.

1.4.10 Další ustanovení návrhu, jako ustanovení o účetnictví a o výjimce z oznamování podpor, o požadavcích ve věci provozování veřejných služeb a o výpočtu kompenzace se zdají být konkrétnější.

1.4.11 Článek 2 návrhu rozhodnutí stanoví, že kompenzace za veřejné služby, které splňují podmínky v návrhu uvedené, jsou slučitelné se společným trhem a jsou osvobozeny od předběžné oznamovací povinnosti podle čl. 88 odst. 3 Smlouvy.

1.4.12 Podle článku 4 návrhu rozhodnutí, musí být provozování veřejné služby svěřeno úředním aktem (právně závazným aktem, nařizovacím aktem nebo smlouvou), kde se uvede přesná povaha závazků veřejné služby, dále dotčené podniky a území.

1.4.13 Otázka kompenzace je pojednána s maximální stručností jak v článku 5 rozhodnutí, tak i v odstavcích 12 až 23 posuzovaného rámce Společenství. Tato ustanovení v zásadě uvádějí, že výše kompenzace nesmí překročit náklady vzniklé při plnění závazků veřejné služby, a to s přihlédnutím k příslušným výnosům a k přiměřenému zisku z plnění těchto závazků.

1.4.14 Uzané náklady za poskytování služeb obecného hospodářského zájmu mohou krýt veškeré variabilní náklady vzniklé při poskytování služby obecného hospodářského zájmu, přiměřený příspěvek na fixní náklady a vhodné výnosy z kapitálu, pokud jsou za služby obecného hospodářského zájmu hrazeny⁽¹⁾. Náklady spojené s činnostmi mimo služby obecného hospodářského zájmu nemohou být v žádném případě počítány jako vynaložené za služby obecného hospodářského zájmu. Obecně výpočet nákladů „musí být proveden v souladu s přijatými účetními zásadami“.

1.4.15 Výnosy musí zahrnovat alespoň veškeré výnosy ze služeb obecného hospodářského zájmu. Přiměřeným ziskem se má rozumět míra kapitálových výnosů, která musí brát v úvahu riziko nebo absenci rizika, jemuž je podnik vystaven v souvislosti se státní pomocí⁽²⁾.

1.4.16 A konečně stát musí pravidelně kontrolovat, zda nedochází k přeplatkům kompenzace. Jelikož nadměrná kompenzace není pro fungování služeb obecného hospodářského zájmu nutná, představuje neslučitelnou státní podporu, která musí být státu vrácena. Nicméně pokud výše přeplatku kompenzace nepřesáhne 10 % výše roční kompenzace, tento přeplatek může být převeden do následujícího roku. Je možné, že některé služby obecného hospodářského zájmu budou vyžadovat velmi rozdílné náklady v jednotlivých letech. Přeplatek vyšší než 10 % za několik let tedy může být pro fungování služeb obecného hospodářského zájmu nutný. Za tohoto předpokladu bude stát muset provádět pravidelnou sektorální bilanci, která nesmí být delší než tři roky, a takto zjištěný přeplatek za toto období se bude muset vrátit.

2. Obecné připomínky

2.1 Zkoumaný návrh odpovídá závazku, jenž Komise přijala při jednání Evropské rady v Laekenu v prosinci 2001, ke zlepšení právní jistoty v oblasti kompenzace veřejných služeb a konkrétně k zavedení podpůrného rámce Společenství pro státní podpory poskytované podnikům, jimž je svěřeno poskytování za služby obecného hospodářského zájmu⁽³⁾.

⁽¹⁾ Tento strop může být stanoven na základě ročního průměru, jež představuje aktualizovanou sumu kompenzací poskytnutých v průběhu platnosti smlouvy nebo za pětileté období.

⁽²⁾ Viz rozsudek Soudního dvora z 3.7.2003, Chronopost, spojené věci C-83/01P, C-93/01P a C-94/01P, dosud nezveřejněn ve Sbírce.

⁽³⁾ Podle čl. 5 odst. 4 rozhodnutí bude nutné vzít v úvahu existenci či absenci výlučných nebo zvláštních práv, udělených dotčeným členským státem, který může rovněž zavést podněcující kritéria, spojená především s kvalitou poskytované služby.

2.2 Právní nejistota, která vládne v oblasti norem pro financování služeb obecného zájmu a zvláště pro uplatňování norem týkajících se státních podpor, je nesporná i přes judikaturu Soudního dvora – výše uvedené rozsudky Altmark a Enirisorse – která pamatuje na právní kritéria, jež by měla být v této oblasti povinně dodržována.

2.3 Je nicméně nutné objasnit tato kritéria a především metody výpočtu nákladů (transparentnost, parametry) a také povahu závazků veřejných služeb, jež jsou předmětem kompenzace⁽⁴⁾.

2.4 V tomto smyslu se návrh jeví jako zvláště vhodný pro hospodářské subjekty, jelikož dokud regulační rámec nenabude účinnosti, veškerá veřejná podpora, jež tyto subjekty obdrží jakožto poskytovatelé služeb obecného hospodářského zájmu, která nebude Komisi oznámena, může být považována za nepovolenou bez ohledu na její výši.

2.5 Z tohoto důvodu by nebyly chráněny před činnostmi, jež by zpochybnila jejich legálnost před soudními orgány členských států.

2.6 Toto riziko je tím větší, že existují dvě oblasti – financování a přidělování trhu – kde se pravomoci členských států k určení a rozvoji provozování služeb obecného hospodářského zájmu často střetávají s různými základními právními pravidly Společenství.

2.7 Členské státy tak mají velmi volný prostor k rozhodování o vhodnosti provozování služeb obecného hospodářského zájmu a o prostředcích k jejich financování, takže i když zde schází harmonizace na úrovni Společenství, zásadní mez této diskreční moci spočívá v dodržování evropské legislativy ve věci hospodářské soutěže⁽⁵⁾, aniž by tím bylo dotčeno plnění jejich společenského poslání a plné dodržování zásady subsidiarity, jež je závaznou právní normou ústavní povahy, kterou musí Unie i členské státy dodržovat a která nesmí vést ke zpochybnění *acquis*.

2.8 Bylo by vhodné, aby se Komise zamyslela nad tím, jak u každého návrhu explicitně přednést důvody jeho předložení (právní základ, nutnost a proporcionalita) a jeho provedení na úrovni Společenství (kritéria subsidiarity, kvalitativní nebo kvantitativní ukazatele), a to ve jménu řádných postupů a v souladu s protokolem o uplatňování zásad subsidiarity a proporcionality.

⁽⁴⁾ COM(2001) 598 final.

⁽⁵⁾ Komise ES, Pracovní dokument služeb Komise „Zpráva o veřejné konzultaci Zelené knihy o službách obecného zájmu“, Brusel, 29.3.2004, SEK(2004)326, s. 27-28.

2.9 Mnohé důvody, z nichž byly některé uvedeny výše, vedou k tomu, aby byl přijat návrh Komise, jejímž prvotním cílem je vést členské státy k plnění základních závazků, jako je transparentní provádění postupů ve věci veřejných trhů a zaujmutí ostražitého postoje vůči případným negativním účinkům, které by mohly poškodit volnou hospodářskou soutěž, pokud by podniky plnily závazky poskytování služeb obecného hospodářského zájmu neúčinně⁽¹⁾.

2.10 EHSV se vyslovuje ve prospěch legislativního návrhu, který by vedl k rozšíření kritérií předložených Soudním dvorem, aby kompenzace za závazky z veřejných služeb byly vyjmuty z působnosti ustanovení Smlouvy, jež se týkají státních podpor.

3. Zvláštní připomínky

3.1 Je však nutné upozornit, že analýza zkoumaného návrhu odhalila určitý počet formálních i zásadních otázek.

3.2 Tři hlavní cíle návrhu jsou shrnuty následovně: zajistit předpoklad shody státních podpor v „relativně omezené“ výši pro podniky pověřené poskytováním služeb obecného hospodářského zájmu se společným trhem, posílit právní jistotu, co se týče kompenzací za poskytování služeb obecného hospodářského zájmu, přesahujících tuto výši, a to prostřednictvím rámce Společenství s určením hodnotících kritérií, zavést kritéria, jež určí, že tyto kompenzace mohou tvořit státní podporu.

3.3 EHSV se domnívá, že by bylo vhodné rozšířit ustanovení návrhu na veškeré kompenzace udělované za jasně určené a stále závazky veřejných služeb, které by bez přelátků kryly vynaložené náklady, přičemž se rozumí, že příjemce povede oddělené účty a že se celý případ může kdykoliv stát předmětem dodatečné kontroly a může být sankcionován Komisí a Soudním dvorem.

3.4 Návrh však přesně nevytyčuje svou působnost, která je především v případě rozhodnutí stanovena podle nedostatečně homogenních kritérií, které buď některé situace nebo odvětví vylučují (viz výše odst. 1 bod 2) nebo je vymezují obecně a spíše podle kvantitativních než kvalitativních kritérií (viz výše odst. 1 bod 3).

⁽¹⁾ Mezi mechanismy financování používané členskými státy patří přímá finanční podpora prostřednictvím státního rozpočtu, zvláštní nebo vylučná práva, příspěvky subjektů na trhu, stanovení průměrné sazby a financování založené na solidaritě; viz Komise ES, COM(2004) 374, s. 13.

3.5 Tytéž výtky lze vznést, co se týče použití některých ustanovení s nejasným právním pojetím, jako že výpočet nákladů uznaných za služby obecného hospodářského zájmu „musí být proveden v souladu s přijatými účetními zásadami“ (viz výše odst. 1 bod 4) nebo odkaz na uplatnění rozhodnutí na „služby obecného hospodářského zájmu ve smyslu čl. 86 odst. 2 Smlouvy“, tedy na pojem, jenž jak je známo, není definován ani ve smlouvách, ani v odvozeném právu Společenství.

3.6 EHSV se domnívá, že podobně jako jiné druhy dopravy by měly být z působnosti návrhu vyjmuty všechny druhy námořní ostrovní kabotáže, pokud Komise nepředloží vhodné důvody pro jejich začlenění.

3.7 V tomto smyslu a vzhledem k vysoce odborné a instrumentální povaze cílů návrhu se zdá být rozumný požadavek, aby Komise vyvinula větší úsilí na vymezení pojmu služby obecného hospodářského zájmu ve vztahu k jiným pojmům, které se překrývají v ústavní tradici členských států, jako pojem veřejných služeb a služeb veřejného zájmu⁽²⁾. Obecné termíny, jimiž Komise pojem služby obecného hospodářského zájmu popisuje, by totiž z působnosti návrhu vyloučily činnosti představující značný společenský zájem, jako financování výzkumu ve vztahu s pokrokem ve zdravotnictvím nebo s ochranou spotřebitelů⁽³⁾.

3.8 Je na místě z tohoto hlediska zdůraznit, že jestliže je velmi potřebné na nadnárodní úrovni právně vymezit pojetí služeb obecného zájmu a služeb obecného hospodářského zájmu, nezdá se již tak nezbytné na stejném stupni definovat sociální služby, a to alespoň ze dvou důvodů: za prvé by tyto služby spadaly do rámce Společenství, jen pokud by poskytovateli přinášely hospodářský zisk, a za druhé by za tohoto předpokladu byly nutně zahrnuty do jednoho z výše uvedených pojmů.

3.9 Kromě toho se návrh nedotýká ani statusu, jenž by se měl dát některým způsobům financování služeb obecného hospodářského zájmu, jako je financování založené na solidaritě, které může způsobit problémy s přístupem na některé národní trhy (viz pojištění), ani stanovení kritérií hodnocení řádných postupů na úrovni Společenství, díky kterým by byla především objasněna legálnost slavného „sbírání smetany“⁽⁴⁾.

3.10 Návrh zavádí stejná kritéria pro zachování základního právního rámce vnitřního trhu, aniž by činil rozdíly mezi odvětvími a aniž by bral v úvahu reakci subjektů.

⁽²⁾ Viz také dokument Evropského parlamentu „Zpráva o Zelené knize o službách obecného zájmu“, Brusel, 17.12.2003, dok. A5-0484/2003 konečné znění, EP 323.188, s. 11-13, a dokument Výboru regionů „Stanovisko k Zelené knize o službách obecného zájmu“, Úř. věst. C 73, 23.3.2004, s.7, a to zvláště s. 10-11.

⁽³⁾ Evropský hospodářský a sociální výbor se touto otázkou několikrát zabýval, především nedávno ve svém stanovisku k Zelené knize o službách obecného zájmu z 11.12.2003, Úř. věst. C 80, 30.3.2004, s.66.

⁽⁴⁾ Viz Příloha I („Definice termínů“) Bílé knihy o službách obecného zájmu, COM (2004) 374, s. 23.

3.11 Zakládá se tak na chybné zásadě stejného přístupu k situacím, které se mezi sebou liší. V tomto světle by distribuce pitné vody, sanace měst nebo recyklace odpadu byla srovnatelná s distribucí elektřiny nebo plynu, zatímco se jedná o odvětví, která nefungují za stejných podmínek (ochrana životního prostředí, infrastruktura atd.) a jejichž trhy si nejsou podobné (místní a regionální trhy na jedné straně a trhy s národním, nadnárodním nebo mezinárodním rozsahem na straně druhé). Není vhodné stavět tato odvětví na stejnou úroveň a uplatňovat na ně stejná nadnárodní pravidla financování.

3.12 Stejně tak všechna odvětví nejsou pro subjekty poskytující služby obecného hospodářského zájmu stejně přitažlivá. Některé služby vyžadují zvláštní infrastrukturu a jejich provozování si žádá určité vybavení, což zcela logicky vede k růstu nákladů nebo dokonce vylučuje soukromé investice vzhledem k nedostatečné výši krátkodobého a střednědobého zhodnocení.

3.13 Ostatně návrh, jehož právním základem je čl. 86 odst. 3 Smlouvy o ES, vytváří další mezeru, jež ve smlouvách existuje mezi výkladem práva hospodářské soutěže (které v čl. 86 odst. 2 Smlouvy dává službám obecného hospodářského zájmu takové výjimky) a pozitivním uznáním, jak je tomu v článku 16 téže smlouvy, v článku 36 Charty základních práv. Tento pohled relativizuje základní místo, jež služby obecného hospodářského zájmu mají jak v politické činnosti EU (sociální a územní soudržnost), tak pro možnost dát občanům záruku, aby požívali základních práv, jako například volného pohybu.

3.14 Problémy, jež návrh vyvolává tudíž v zásadě vyplývají z legislativní techniky, kterou Komise použila, alespoň co se týče dvou otázek: jeho instrumentální účelnosti a legislativní účinnosti. Co se týče první otázky, technika použitá v návrhu připomíná dobře známou typologii nařízení o blokových výjimkách, která je prakticky běžná v právním režimu Společenství, jež se týká hospodářské soutěže na vnitřním trhu. Tím,

že se *de facto* asimilují odlišné situace, vzniká riziko skryté harmonizace, která by na právní úrovni nerozpoznala složitost služeb obecného hospodářského zájmu, zatímco by se měla dát přednost pozornějšímu právnímu přístupu s větším rozsahem.

3.15 Na tuto připomínku navazuje připomínka další, týkající se druhé otázky, a to legislativní účelnosti. Jelikož schází předběžný návrh rámcové směrnice – který Výbor několikrát požadoval⁽¹⁾ – jenž by upevnil cíle a základní legislativní zásady týkající se služeb obecného hospodářského zájmu a upřesnil by na jednu stranu pojmy použité ve smlouvách a v sektorálních směrnících a na druhou stranu podmínky podpory různých subjektů⁽²⁾, zkoumaný návrh sám o sobě nezaručuje úroveň právní jistoty, kterou vyžaduje toto odvětví vnitřního trhu.

3.16 Bez vzpomínané právní infrastruktury je možné očekávat nesčetné spory na úrovni použití a interpretace, které povedou k paralyzování kompetentních právních orgánů. Uskutečnění tohoto návrhu by mohlo vést k porušení zásady subsidiarity, jež se v současném stavu integračního procesu těší zesílenou ochranou, jak dosvědčuje článek I-9 a *ad hoc* protokol připojený k návrhu Smlouvy základající Ústavu pro Evropu, jenž byl vypracován Evropským konventem.

3.17 EHSV si přeje, aby snahu o posílení hospodářské, sociální a územní soudržnosti nenarušovalo zavedení uvedeného rámce. Je nutné zachovat podpory, které mají napomáhat hospodářskému rozvoji oblastí s mimořádně nízkou životní úrovní nebo s vysokou nezaměstnaností, a podpory, které mají usnadnit rozvoj určitých hospodářských činností nebo hospodářských oblastí, a přitom je přesměrovat k cílům soudržnosti.

3.18 Možná je potřeba znovu uvážit provádění politiky ve věci státních podpor na úrovni Společenství, jelikož činnost Komise se může zdát stále těžší, co se týče vztahů s regionálními nebo místními pravomocnými orgány, s nimiž by měla přímo jednat o všech otázkách přímo spojených s jimi poskytovanou podporou.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Vyrovnání sazeb a křížové financování mezi výnosnými a deficitními službami přináší zvláště riziko způsobení negativních důsledků v liberalizovaných odvětvích.

⁽²⁾ Úř. věst. C 241, 7.10.2002, odstavec 4.4.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o uznávání průkazů způsobilosti námořníků vydávaných v členských státech, kterou se mění směrnice 2001/25/ES

COM(2004) 311 final-2004/0098 (COD)

(2005/C 157/07)

Dne 6. května 2004 se Rada rozhodla v souladu s článkem 80 odst. 2 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Doprava, energie, infrastruktura a informační společnost“, která byla pověřena přípravou podkladů pro Výbor k tomuto tématu, přijala toto stanovisko dne 24. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan Chagas.

Na svém 413. plenárním zasedání (jednání dne 15. prosince 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 140 hlasů pro, 4 členové se zdrželi hlasování.

1. Pozadí

1.1 Dne 26. dubna 2004 Komise předložila návrh směrnice na uznávání průkazů způsobilosti u námořníků vydávaných v členských státech, kterou se mění směrnice 2001/25/ES⁽¹⁾. Cílem návrhu je stanovení zjednodušeného postupu pro uznávání průkazů způsobilosti, které jsou vydávány v členských státech.

1.2 Podmínky výcviku, kvalifikace a strážní služby námořníků jsou stanoveny v Úmluvě Mezinárodní námořní organizace o normách výcviku, kvalifikace a strážní služby námořníků z roku 1978 v platném znění (úmluva STCW). Tato úmluva, mimo jiné, stanoví konkrétní kritéria pro uznávání průkazů způsobilosti námořníků vydávaných smluvními stranami velitelům, důstojníkům nebo radistům.

1.3 Výše uvedené mezinárodní podmínky byly transponovány do právních předpisů Společenství směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2001/25/ES⁽²⁾ ze dne 4. dubna 2001 ve znění směrnice 2003/103/ES⁽³⁾ o minimální úrovni výcviku námořníků (směrnice). Členské státy proto musí námořníkům vydávat průkazy způsobilosti v souladu s těmito normami.

1.4 Co se týká uznávání průkazů způsobilosti členskými státy, směrnice 2001/25/ES stanoví, že uznávání průkazů způsobilosti námořníků, kteří jsou státními příslušníky nebo nejsou státními příslušníky členských států, podléhá ustanovením směrnic 89/48/EHS⁽⁴⁾ a 92/51/EHS⁽⁵⁾ o obecném systému pro uznávání odborného vzdělávání a přípravy. Obecný systém stanoví postup pro uznávání dokladů o odborné

kvalifikaci námořníků, který zahrnuje srovnání dosaženého vzdělání a přípravy a rovněž odpovídající kvalifikace. Vyplynou-li ze srovnání velké rozdíly mohou dotyční námořníci podléhat konkrétním kompenzačním opatřením. Je paradoxní, že v současné době je v rámci EU vzájemné uznávání průkazů způsobilosti mezi členskými státy mnohem složitější než uznávání průkazů způsobilosti vůči třetím zemím.

1.5 V souladu se směrnicí Komise navrhuje, aby členské státy automaticky uznávaly všechny průkazy způsobilosti vydávané v jiném členském státě. Hlavním cílem navrhovaného opatření je, aby všichni námořníci, kteří získali kvalifikaci v jednom členském státě a jsou držiteli průkazu způsobilosti, mohli sloužit na lodích plujících pod vlajkou jiného členského státu bez dalších podmínek.

1.6 Komise se dále domnívá, že je vhodné, aby byl do právních předpisů Společenství zaveden požadavek úmluvy STCW týkající se znalosti jazyků námořníků. Tento požadavek umožní, aby námořníci na palubě lodí účinně komunikovali, což usnadní volný pohyb námořních odborníků.

1.7 Návrhy Komise mají za cíl změnit směrnici 2001/25/ES a dodatečně upravit:

⁽¹⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/25/ES o minimální úrovni výcviku námořníků.

⁽²⁾ Viz poznámka pod čarou 1.

⁽³⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2003/103/ES ze dne 17.11.2003, kterou se mění směrnice 2001/25/ES o minimální úrovni výcviku námořníků.

⁽⁴⁾ Směrnice Rady 89/48/EHS o obecném systému pro uznávání vysokoskolských diplomů vydaných po ukončení odborného vzdělávání a přípravy.

⁽⁵⁾ Směrnice Rady 92/51/EHS o druhém obecném systému pro uznávání odborného vzdělávání a přípravy, kterou se doplňuje směrnice 89/48/EHS.

— povinnost členských států přijmout opatření k prevenci a trestání v souvislosti s podvodným získáním průkazu způsobilosti námořníka a

— pravidelné hodnocení týkající se dodržování podmínek směrnice 2001/25/ES ze strany členských států.

2. Obecné připomínky

2.1 EHSV uznává potřebu zavedení postupu, který ve všech členských státech usnadní uznávání průkazů způsobilosti námořníků vydávaných v rámci Unie v souladu s požadavky na minimální úroveň výcviku směrnice 2001/25/ES, v platném znění.

2.2 EHSV také uznává potřebu zabezpečení úplného a trvalého dodržování stávajících podmínek pro splnění mezinárodních závazků.

2.3 EHSV se ve svých závěrech ze dne 5. června 2003 zmiňuje o důrazu, který klade Rada na potřebu podpory mobility námořníků v Unii ⁽⁶⁾.

2.4 EHSV také upozorňuje na to, že stávající obecný systém pro uznávání odborného vzdělávání a přípravy je poněkud těžkopádný a zabraňuje vzájemnému uznávání průkazů způsobilosti vydávaných v členských státech

2.5 EHSV bere na vědomí, že nedávno zavedený postup pro uznávání průkazů způsobilosti mimo Unii je jednodušší, a tudíž mohou být námořníci, kteří získali kvalifikaci v některém členském státě, znevýhodněni. Navrhované změny, jež jsou v souladu s mezinárodními podmínkami, by měly tuto případnou nevýhodu napravit.

2.6 EHSV dále bere na vědomí, že některé členské státy si vyhrazují místa na pozicích velitelů a prvních palubních důstojníků pro své státní příslušníky, což potvrdil i Soudní dvůr v případech C-47/02 a C-405/01; tyto případy potvrzují, že členské státy mohou zabránit volnému pohybu námořníků a vyhradit si tak místa na tyto pozice pro své vlastní státní příslušníky. Nejméně restriktivní politiky z členských států mají souvislosti s zaměstnáváním jiných státních příslušníků Nizozemsko a Spojené království.

2.7 EHSV uznává potřebu společného pracovního jazyka, kterému budou všichni námořníci rozumět a v němž budou schopni komunikovat. Je to důležité zejména pro případy nouzových situací a pro zlepšení sociálních podmínek na palubě.

2.8 EHSV vítá skutečnost, že Komise upozorňuje na šíření podvodně získaných průkazů způsobilosti, což uvádí nedávno zveřejněná studie Mezinárodní námořní organizace ⁽⁷⁾, a apeluje na členské státy, aby učinily a prosadily všechna potřebná opatření a zabránily tak podvodnému získávání, vydávání a padělání průkazů způsobilosti námořníků.

2.9 I když EHSV uznává potřebu účinnějšího a jednoduššího systému vzájemného uznávání průkazů způsobilosti v členských státech, domnívá se také, že je stále zapotřebí zavést postupy, které budou aktivně potírat podvodné vydávání průkazů. Hostitelské členské státy musí mít k dispozici příslušné postupy, aby průkaz způsobilosti vydaný v jiném členském státě mohl být použit na lodi v hostitelském členském státě.

2.10 EHSV se domnívá, že hostitelský členský stát bude požadovat minimální úroveň jazykových znalostí od všech držitelů průkazů způsobilosti a zároveň musí splnit požadavky na znalost námořního práva takového členského státu. Proto bude zapotřebí vydávání „dokumentů o uznání“.

2.11 EHSV uznává, že Evropská agentura pro námořní bezpečnost (EMSA) má důležitou úlohu spočívající v zabezpečení dodržování a souladu podmínek ve všech členských státech a udržení administrativních nákladů na minimální úrovni. Je to zejména důležité pro zabezpečení vysokého profesionálního postavení námořníků, kteří získají odborné vzdělání v členských státech.

2.12 I když EHSV uznává významnou úlohu EMSA, je si vědom jejích omezení. Přesto EHSV upozorňuje Komisi na potřebu příslušných finančních, lidských a technických zdrojů.

2.13 EHSV upozorňuje Komisi na možné nepříznivé účinky, jestliže umožní, aby se neomezené množství státních příslušníků jednoho členského státu plavilo na lodích jiného členského státu. I když EHSV uznává, že výše uvedené je v souladu s volným pohybem pracovníků a zároveň je to v některých případech dokonce nutnost, upozorňuje na to, že nedostatek omezení počtu vydávaných průkazů může nepříznivě ovlivnit další zaměstnávání námořníků v určitých členských státech, což může v konečném důsledku ovlivnit trvalou udržitelnost a růst námořních dovedností v EU.

2.14 EHSV apeluje na členské státy, aby spolupracovaly se svými sociálními partnery, vytvořily tak vyrovnaný režim zaměstnanosti a zajistily trvalou udržitelnost a růst námořních dovedností v EU.

2.15 EHSV vyjadřuje zklamání nad tím, že Komise v současné době neusiluje o zavedení všeobecně aplikovaných ochranných sociálních předpisů pro všechny námořníky zaměstnané na plavidlech plujících pod vlajkou EU, ačkoli již před časem vyřešila uznávání státních příslušníků třetích zemí a nyní hledá také řešení pro vzájemné uznávání průkazů způsobilosti námořníků EU.

⁽⁶⁾ O podpoře námořního průmyslu a námořnické profese v Unii.

⁽⁷⁾ Studie o podvodných praktikách spojených s průkazy způsobilosti a potvrzeními, Seafarers International Research Centre (SIRC) 2001.

3. Konkrétní připomínky

3.1 Článek 1

Výbor bere na vědomí, že se směrnice bude vztahovat na námořní profese prováděné státními příslušníky členských států a státními příslušníky jiných států, kteří jsou držiteli průkazu způsobilosti vydaného členským státem. Je důležité, aby se směrnice nevztahovala na průkazy způsobilosti vydané původně ve třetí zemi a schválené členským státem.

3.2 Článek 3

I když se v odstavci 2 uznává, že kterýkoli námořník, jenž je držitelem příslušného průkazu nebo jakékoli jiného průkazu uvedeného v odstavci 1, může sloužit na palubě lodí plujících pod vlajkou jiného členského státu, mělo by tak stát pouze poté, co mu byl vydán formální důkaz uznání. Takový důkaz uznání je požadován proto, aby se zabránilo podvodnému používání průkazů a k potvrzení jazykových znalostí a znalostí námořního práva hostitelského členského státu.

3.3 Článek 4

EHSV uznává, že je zapotřebí, aby námořníci získali přiměřené jazykové znalosti, jak je upravují oddíly A-II/1, A-III/1, A-IV/2 a A-II/4 předpisu STCW. Směrnice se však poněkud nejasně vyjadřuje o tom, že pro členské státy bude obtížné zajistit dodržování příslušných předpisů, protože povinnost podle předpisu STCW, která ukládá, že námořníci musí mít přiměřené jazykové znalosti, případně na hostitelský členský stát. Jakmile bude tato podmínka splněna, může členský stát vydat potvrzení o uznání.

3.4 Článek 5

EHSV vítá skutečnost, že byla začleněna ustanovení o prevenci podvodu. Používání podvodných průkazů způsobilosti může nejen potenciálně ohrozit bezpečnost lidského života na moři, ale také způsobit vážnou škodu na mořském prostředí a podkopat postavení námořnické profese. Vydání příslušného potvrzení o uznání přispěje k prevenci podvodného používání průkazů.

3.5 Článek 6

EHSV vítá roli EMSA, která má zabezpečit přijímání a prosazování příslušných opatření ze strany členských států sloužících k prevenci a trestání podvodného používání průkazů.

3.6 Článek 7

EHSV bere na vědomí a vítá skutečnost, že Komise bude za pomoci Agentury v pětiletých intervalech prověřovat, zda členské státy dodržují podmínky výcviku a kvalifikace stanovené ve směrnici 2001/25/ES.

4. Závěr

4.1 I přes výše uvedené připomínky EHSV přijímá a vítá návrh Komise.

4.2 EHSV uznává potřebu jednoduššího systému uznávání průkazů v členských státech. Domnívá se však, že by automatické uznávání průkazů nemělo vyloučit potřebu pro zabezpečení jazykových znalostí, znalostí námořního práva hostitelského členského státu a prevenci podvodného používání průkazů. Hostitelské členské státy proto budou muset zavést příslušné postupy.

4.3 I když EHSV uznává, že je žádoucí, aby byl vytvořen účinný a spolehlivý systém uznávání průkazů způsobilosti vydávaných v členských státech, vyjadřuje obavu, že Komise neřeší budoucí zaměstnávání státních příslušníků EU ani udržení a růst námořních dovedností v Evropě.

4.4 EHSV schvaluje úlohu určenou Komisi spolu s EMSA při zabezpečování integrity postupů a žádostí, které má Komise posuzovat a které se týkají zabezpečení přiměřených zdrojů, jenž budou k dispozici jak na úrovni členských států, tak na evropské úrovni.

4.5 I když EHSV uznává význam, který Komise klade na vzdělávání a výcvik námořníků v zájmu bezpečnosti života na moři a ochrany mořského prostředí, je znepokojen tím, že nebyla přijata žádná další opatření k tomu, aby na lodích členských států nedocházelo k zneužívání státních příslušníků třetích zemí ani občanů EU.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o harmonizovaných informačních službách vnitrozemské plavby na vnitrozemských vodních cestách Společenství

COM(2004) 392 final – 2004/0123 (COD)

NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/08)

Rada dne 8. června 2004 rozhodla požádat Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 71 Smlouvy zakládající Společenství o stanovisko k předloze výše uvedeně.

Odborná skupina Doprava, energie, infrastruktura, informační společnost pověřená přípravnými pracemi přijala své stanovisko dne 24. listopadu 2004. Zpravodajem byl **pan Simons**.

Výbor schválil na svém 413. plenárním zasedání 15. a 16. prosince 2004 (zasedání dne 15. prosince) 144 hlasy pro, 1 hlas se zdržel hlasování, následující stanovisko:

1. Úvod

1.1 Evropská komise předložila dne 25. 5. 2004 návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o harmonizovaných informačních službách vnitrozemské plavby (RIS) na vnitrozemských vodních cestách Společenství. Evropská komise tím hodlá podporovat budoucí rozvoj vnitrozemské plavby na základě integrace a harmonizace stávajících národních telematických služeb, které byly v posledních letech zavedeny respektive jsou zaváděny v různých členských státech.

1.2 Politické pozadí návrhu směrnice tvoří podpora jiných přepravních jako alternativa k silniční dopravě, k řešení problémů nejednotné dopravní politiky minulých let, které jsou označovány jako příčina velkých problémů evropského dopravního systému.

Vnitrozemská plavba disponuje dostatečnými kapacitami jak v infrastrukturním tak také v lodně technickém ohledu, aby mohla ze silnice převzít podstatně vyšší podíl celkového objemu přepravy nákladů v Evropě. Prostřednictvím přeshraničních vodních cest a četných tuzemských vodních cest v Evropě může vnitrozemská plavba dopravně obsloužit velkou část svrchovaného evropského území. Sektor vnitrozemské plavby je charakterizován inovacemi v nejrůznějších oblastech. Vnitrozemské plavbě se díky tomu, že je více známá jako alternativa k silniční dopravě, již podařilo se získat nové trhy.

1.3 Evropský hospodářský a sociální výbor již v různých stanoviscích (z vlastní iniciativy), konzultacích a obecných

závěrech ve výborech připisoval význam postavení vnitrozemské plavby na trhu Společenství⁽¹⁾. Zvláštní pozornost zasluhuje odstranění jak národních, tak také mezinárodních infrastrukturních nedostatků, přičemž Evropský hospodářský a sociální výbor neustále vyzývá členské státy Unie zejména k provádění náležité údržby vodních cest. Přiměřenou údržbu vodních cest považuje výbor za základní podmínku, bez níž lze stěží považovat zavedení avizovaných informačních služeb vnitrozemské plavby za účelné. Neplnění tohoto základního předpokladu vede již dnes k problémům, které mohou ohrozit budoucí vývoj postavení vnitrozemské plavby⁽²⁾.

1.4 Komise se v rámci strategie Bílé knihy zavazuje, že bude dále podporovat tento sektor při jeho přizpůsobování novým potřebám trhu. Přitom tlačí na zavedení moderních informačních a komunikačních technologií (ICT), aby především zlepšila řízení provozu a dopravu na vnitrozemských vodních cestách

⁽¹⁾ To jsou: DI CESE 48/2002 rev.: Společné závěry přijaté na 5. zasedání Smíšeného poradního výboru EU / Rumunsko v Bukurešti dne 23. a 24. května 2002 k tématu „Optimalizace Dunaje jako transevropského dopravního koridoru“, zpravodajka: Dr. Bredima-Savopoulou; stanovisko EHSV k „Realizaci strukturovaného sociálního dialogu v celoevropských dopravních koridorech“ Úřední věstník č. C 85, 8. 4. 2002, zpravodajka: paní Alleweldt; stanovisko EHSV k tématu „Budoucnost transevropské sítě vnitrozemských vodních cest“, Úřední věstník č. C 80, 3. 3. 2002, zpravodaj: pan Levaux a stanovisko EHSV ke „Snaze o celoevropskou úpravu vnitrozemské plavby“, Úřední věstník č. C 10, 14. 1. 2004, zpravodaj: pan Simons.

⁽²⁾ Tak existuje například v Nizozemsku v roce 2004 investiční stop na údržbu vodních cest, zatímco jsou nutné minimální investice ve výši 35 milionů EUR, aby se vyřešily stávající stagnace a zabránilo se stagnacím dalším; potřebné prostředky však budou k dispozici teprve v roce 2007.

V Německu se odhaduje náhradní investiční potřeba pro období 2000 – 2020 na více než 11 miliard EUR. To odpovídá ročním podílům ve výši více než 500 milionů €, zatímco nový plán spolkových dopravních cest na období 2001 – 2015 vychází z průměrné roční potřeby pro údržbu ve výši 440 mil. EUR (znalecký posudek Planco „Potenciály a budoucnost německé vnitrostátní plavby“, listopad 2003).

1.5 Evropská komise zastává názor, že zavedení koncepce RIS povede ke kompatibilitě a interoperabilitě mezi současnými a novými systémy RIS na evropské úrovni. To má povzbudit výrobce vybavení k tomu, aby vyráběli hardware a software RIS do rozumné a obhajitelné náklady.

1.6 Mezinárodní říční komise, Ústřední komise pro plavbu na Rýně a Dunajská komise podporují rozvoj a zavádění RIS. Ústřední komise pro plavbu na Rýně již za tímto účelem schválila pro Rýn technické principy a specifikace určené směrnicí, které byly vypracovány Mezinárodním svazem lodní dopravy (PIANC).

2. Uživatelé a význam informačních služeb (RIS) pro vnitrozemskou plavbu

2.1 Podle návrhu směrnice je koncepce informačních služeb vnitrozemské plavby nejzávažnější změnou v tomto sektoru za několik desetiletí. Koncepce se zaměřuje na zřízení informačních služeb, které podporují plánování a řízení procesu provozu a dopravy. Za tímto účelem mají být na národní úrovni integrovány samostatně vyvinuté telematické aplikace do interoperativní koncepce.

2.2 Zavedení RIS má podle návrhu prospět celému evropskému sektoru vnitrozemské plavby, přičemž je oživení vnitrozemské plavby zavedením RIS zajímavé zvláště s ohledem na přijetí zemí střední a východní Evropy do Evropské unie.

Současně má RIS příslušným orgánům usnadnit úkoly, zejména řízení provozu a monitorování nebezpečných nákladů. Má se zlepšit bezpečnost a životní prostředí, poněvadž zúčastnění budou lépe informováni a zkrátí se doby odezvy v případech nouze.

2.3 Výhody zavedení harmonizovaných služeb vnitrozemské plavby se mají vztahovat jak na služby týkající se provozu tak také na dopravy. To znamená, že výhody směrnice mají prospět jak národním orgánům, tak také vnitrozemské plavbě. Tím směrnicí sleduje cíle jak veřejnoprávní, tak také soukromoprávní povahy.

2.4 Různé cíle a výchozí body využívání systému k veřejnoprávním a soukromoprávním účelům vyžaduje zvláštní kontrolu informací a služeb a vyvarování se neurčitěho užívání. Musí být zachována ochrana soukromé sféry v elektronické komunikaci při využívání dat k veřejnoprávním účelům.

3. Výhody RIS pro budoucí rozvoj vnitrozemské plavby

3.1 Informační služby vnitrozemské plavby jsou podle návrhu směrnice posuzovány jako podpora potencionálního přesunutí přepravy na loď a silnější začlenění vnitrozemské plavby do mezinárodních koncepcí, které s sebou přinášejí společenský užitek. Podle návrhu se od RIS očekává strategický užitek ve čtyřech směrech, a sice

- vyšší konkurenceschopnost,
- optimalizované využívání infrastruktur,
- zlepšení týkající se bezpečnosti a ochrany před nebezpečím,
- zlepšená ochrana životního prostředí.

3.2 Se zřetelem na první aspekt klade EHSV důraz na to, že vyšší konkurenceschopnost má zlepšit postavení celého sektoru vůči jiným přepravním. Zamýšlené služby nesmějí vést k dalšímu zhoršování konkurenceschopnosti vnitrozemské plavby nových a budoucích členských států, která je již oslabena na základě hospodářské situace v těchto státech. Při poskytování prostředků na realizaci služeb je nutno přikládat význam především tomuto aspektu (¹).

3.3 V důsledku efektivnějšího plánování cest se podle návrhu očekávají omezení čekacích dob stejně jako rendementových ztrát na základě přizpůsobených rychlostí. Kromě toho má RIS prostřednictvím informačních rozhraní se všemi účastníky zásobovacího řetězce podporovat zahrnutí přepravce vnitrozemská plavba do intermodálních dopravních řetězců.

3.4 Známé výhody vnitrozemské plavby, jako bezpečnost, odvrácení nebezpečí a ochrana životního prostředí je nutno dále zdůrazňovat společně s podporou konkurenceschopnosti vůči jiným přepravním. Vnitrozemská plavba je dnes považována za nejbezpečnějšího přepravce (²).

3.5 V oblasti ochrany životního prostředí si bude vnitrozemská plavba již v dnešní situaci moci udržet svůj dosavadní náskok vůči ostatním přepravním. Podle jedné nedávno zveřejněné studie o ekologických výkonech vnitrozemské plavby (³) lze vyvodit závěr, že vnitrozemská plavba může přispět ke zlepšení ekologického výkonu transportního řetězce. To zase může přispět k realizaci cílů stanovených Kyotským protokolem s ohledem na snížení výfukových plynů.

(¹) Všechny dunajské státy se již účastní projektů RIS-Lead k harmonizaci služeb vnitrozemské plavby (viz COMPRIS: Consortium, Operational Management Platform 2002-2005, kterých se účastní 44 partnerů z 11 států, mezi jinými Slovensko, Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko). Očekává se, že informační služby vnitrozemské plavby budou zásadně modernizovat dunajskou plavbu (viz: „Strategy and achievements on the implementation of RIS in the Danube region“, 13.10.2004).

(²) EU Energy and transport in figures, statistical pocketbook 2003, Part 3: Transport, chapter 6: Safety.

(³) Royal Haskoning: „Environmental Performance of Inland Shipping“, ze dne 27. ledna 2004.

3.6 Rozhodnutí ministrů životního prostředí EU ze dne 28. června 2004, stanovit obsah síry v pohonných hmotách pro vnitrozemské lodě v roce 2010 na 0,1 procenta, odpovídá rovněž ekologické uvědomělosti vnitrozemské plavby. Vysoký podíl síry v pohonných hmotách ohrožuje lidské zdraví a může vést k překyselení půdy a vody. Vnitrozemská plavba přispěje k potlačení těchto rizik, aby si zachovala svoji pověst ekologického přepravce. Evropská vnitrozemská flotila používá již dnes převážně pohonné hmoty s menším obsahem síry než 0,2 procenta.

Kromě montáže motorů produkujících málo zplodin vede rovněž používání pohonných hmot chudých na škodliviny k tomu, že ekologická bilance vnitrozemské plavby zůstává v porovnání s jinými přepravci pozitivní.

Proklamovaným užtkem na základě zavedení informačních služeb vnitrozemské plavby, které povedou k dalšímu omezování spotřeby energie ve vnitrozemské plavbě, lze podpořit snahu vnitrozemské plavby o realizaci jejich cílů ochrany životního prostředí.

4. Návrh směrnice a oblast jeho použití

4.1 Směrnice má zavazovat členské státy, aby usnadňovaly podmínky pro zavedení a používání harmonizovaných informačních služeb vnitrozemské plavby (RIS) a zaručovaly regulační rámec pro vymezení a další rozvoj. Východiskem je bezprostřední integrace již existujících technologií, (článek 1).

4.2 Omezení oblasti použití na vodní cesty tříd IV a vyšší se jeví EHSV jako přiměřené. Je nutno uvítat, že s odkazem na klasifikaci vodních cest podle evropského vymezení, byl zvolen dynamický odkaz.

4.3 Směrnice definuje speciální závazky členských států a ohledem na poskytování potřebných dat pro realizaci cesty, elektronických plavebních lístků a zpráv pro provozovatele plavby a úřady.

Závazek států poskytnout pouze pro vodní cesty třídy Va a vyšší podle klasifikace evropských vnitrozemských vodních cest elektronické plavební lístky způsobilé pro navigaci, naráží u EHSV na pochyby s přihlédnutím k německé, belgické, české a polské síti vodních cest (článek 4).

4.4 Směrnice **zásadně** nezavazuje soukromé uživatele, to znamená provozovatele lodní dopravy, aby instalovali vybavení nutné pro účast na RIS. Členské státy se ovšem vyzývají, aby

podnikly vhodná opatření a zasazovaly se o to, aby uživatelé a lodě odpovídali požadavkům na vybavení stanoveným ve směrnici. Ke splnění tohoto požadavku a ke stimulaci užívání služeb provozovateli lodní dopravy jsou dle názoru výboru zapotřebí vedle poskytování potřebných dat ze strany členských států také stimuly pro příslušné dovybavení na palubách lodí.

Z důvodů transparentnosti a zásady dobrovolnosti je nutno vyvarovat se závazného zavedení využívání služeb. Metody a podněty k co nejširšímu využívání systému provozovateli lodní dopravy k realizaci cílů zamýšlených směrnicí by však měly být součástí opatření členských států se zřetelem na zavedení RIS.

4.5 Technické specifikace pro plánování, zavádění a provoz služeb budou stanoveny technickými směrnicemi (směrnice RIS). Pro zachování jednotných systémů tyto mají být podle názoru výboru v souladu s již existujícími směrnicemi a specifikacemi relevantních mezinárodních organizací.

4.6 Využívání dat v rámci informačních služeb vnitrozemské plavby k veřejným a podnikově hospodářským účelům vyžaduje zvláštní ochranu soukromé sféry provozovatelů lodní dopravy. Bezpečnost dat si podle názoru výboru zaslouží s ohledem na nejruznější citlivá data zvláštní pozornost a vyžaduje ochranu před předáváním veřejným orgánům.

4.7 Komise ustanoví pro provádění a realizaci navrhované směrnice výbor v souladu s rozhodnutím Rady ze dne 28. června 1999, kterým se stanoví způsoby vykonávání prováděcích ustanovení, jimiž bude Komise pověřena (1999/468/EG). K zajištění realizace směrnice ve smyslu stanovených cílů a zamýšlené podpory vnitrozemské plavby má podle názoru EHSV tento výbor, který se skládá ze zástupců členských států Evropské unie, při své práci konzultovat také zástupce odborových svazů (článek 11).

5. Realizace směrnice

5.1 Akceptace uživatelů

Z pohledu výboru je nutno přikládat zvláštní význam realizaci směrnice. Standardizované služby vnitrozemské plavby musí zprostředkovávat užitečné informace, které mohou přispět k podpoře lodní dopravy. Telematické průzkumy v členských státech Unie ukázaly, že vnitrozemská plavba ještě v dostatečné míře nedisponuje možnostmi používání RIS

Podle názoru výboru jsou nevyhnutelná podpůrná opatření na podporu požadavků na vybavení při zavádění směrnice, aby se stimulovala akceptace uživatelů a provozovatelů lodní dopravy. V důsledku toho výbor podporuje společný návrh nizozemského a rakouského ministerstva dopravy na vypracování společného realizačního návrhu RIS pro Evropskou komisi. Výbor vítá podporu realizačních projektů v (budoucích) členských státech z relevantních podpůrných programů EU, zejména s ohledem na zavádění RIS v hospodářsky slabších regionech.

Efektivita informačních služeb vnitrozemské plavby závisí na co největším využívání ze strany provozovatelů lodní dopravy. Generální plány, které je nutno za tímto účelem vyvinout, musí dle názoru výboru odpovídat těmto požadavkům.

5.2 Náklady

Jak je uvedeno v úvahách návrhu směrnice, je nutno povzbudit evropské výrobce vybavení, aby vyráběli hardware a software RIS za rozumné a obhajitelné náklady. Evropská komise zastává názor, že zavádění koncepce RIS povede ke kompatibilitě a interoperabilitě mezi současnými a novými systémy RIS na evropské úrovni. K realizaci takového povzbuzení je podle názoru výboru potřebná další stimulace a kontrola ze strany Komise. K tomu mohou přispět pravidelné informace a publikace.

Kromě vysokých nákladů na hardware a software RIS je doposud z pohledu provozovatelů lodní dopravy omezen přenos dat a internetová komunikace přes GSM na základě vysokých komunikačních nákladů. Podle názoru výboru je nutno v rámci zavádění směrnice podporovat ty komunikační systémy, které nejlépe odpovídají požadavkům vnitrozemské plavby a které lze z hlediska nákladů efektivně využívat.

6. Základ následujících doporučení

6.1 Největší hospodářskou výzvou Evropské unie je realizace jejího růstového potenciálu. Za tímto účelem je nutno rozvíjet a podporovat koncepce udržitelného růstu. Přeprava nákladů hraje důležitou úlohu na trhu Společenství. Cítí však, že je na základě chybějící koherentní politiky provozu a dopravy konfrontována s velkými potížemi, které jsou způsobeny především kongescí v silniční dopravě, chybějící spoluprací v železničních společnostech a chybějícím volným přístupem k trhu.

6.2 Budoucnost Evropy spočívá mimo jiné na moři. Moře a vodní cesty hrají v naší společnosti důležitou úlohu. V rámci Evropské unie žije 50 % obyvatelstva v blízkosti pobřeží nebo

na břehu některé z 15 největších evropských řek. S rozšiřováním Evropské unie bude vnitrozemská lodní doprava hrát ještě důležitější úlohu na vnitřním trhu. Mnohé nové členské státy mají splavné vodní cesty, které se budou používat pro přepravu nákladů. V rámci politiky ohlášené Komisí může vnitrozemská plavba jako taková stejně jako součást intermodálního dopravního řetězce hrát důležitou úlohu při integraci nových členských států a rozvíjení jejich růstového potenciálu.

6.3 Fungování nákladní přepravy závisí na bezproblémové infrastruktuře. Rozumná údržba a ošetřování stávající infrastruktury vodních cest a odstranění nedostatků jsou základním předpokladem pro stimulaci intermodálních koncepcí přepravy nákladů a stimulaci úlohy vnitrozemské plavby. Přiměřené udržování vodních cest považuje výbor za základní předpoklad, bez něhož by zavádění avizovaných informačních služeb vnitrozemské plavby bylo s těžší možno považovat za účelné. Neplnění tohoto základního předpokladu vede již dnes k nedostatkům, které mohou ohrozit budoucí rozvoj pozice vnitrozemské plavby. Výbor proto vyzývá členské státy k tomu, aby přijaly potřebná opatření a poskytly prostředky

7. Doporučení obecné povahy

7.1 Zavedení právního rámce pro harmonizované informační služby vnitrozemské plavby na vnitrozemských vodních cestách Společenství je nutno ve výše uvedené souvislosti uvítat. Harmonizované informační služby na vnitrozemských vodních cestách mohou za předpokladu široké akceptace přispět k realizaci takto propagovaného cíle rozvíjet modál shift směrem k vnitrozemské plavbě jako alternativnímu přepravci s růstovým potenciálem a výhodami v oblasti bezpečnosti a ochrany životního prostředí.

Největší hospodářskou výzvou pro Evropskou unii je rozvoj jejího růstového potenciálu, a proto je nutno podporovat udržitelný rozvoj. Přeprava nákladů hraje důležitou úlohu na vnitřním trhu, je však v celé Evropě značně omezována dopravními zácpami, které tak ohrožují hospodářský rozvoj v Evropské unii. Jako řešení se nabízí přesunutí dopravy a udržitelný rozvoj prostřednictvím snadnějšího využívání inteligentních dopravních řešení.

Hospodářský rozvoj Evropy bude tudíž podmíněn silnou, vyrovnanou dopravní politikou a na to musí v rozsáhlé míře brát zřetel evropské pracovníci s rozhodovací pravomocí.

Za tímto účelem je nutno vytvořit a zajistit adekvátní rámec, aby se rozvoj vnitrozemské plavby stal politickou prioritou.

V návaznosti na úspěchy v rámci přesunutí dopravy na lodní dopravu na krátké tratě lze cílenými opatřeními a za předpokladu politické podpory dosáhnout také v oblasti vnitrozemské plavby srovnatelných úspěchů.

7.2 Národohospodářský užitek při odlehčení silnice, integraci vnitrozemské plavby do intermodálních dopravních řetězců a šetrném využívání přírodních zdrojů ještě efektivnějším vytížením lodního prostoru hovoří pro evropskou podporu telematiky ve vnitrozemské plavbě a harmonizaci služeb vnitrozemské plavby. Ve smyslu efektivního zavádění opatření obsažených v návrhu směrnice udělí EHSV následující doporučení, která se při zavádění informačních služeb vnitrozemské plavby považují za nutná:

- převzetí dosud přijatých technických směrnic jiných relevantních mezinárodních organizací v rámci směrnice RIS;
- závazek pro státy, aby na vodních cestách třídy IV a vyšších podle klasifikace evropských vnitrozemských vodních cest daly k dispozici elektronické plavební lístky způsobilé pro navigaci;
- ochrana dat před neurčitým užíváním;
- konzultace odvětví v rámci výboru pro realizaci směrnice, který ustanovila respektive ustanoví Komise.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

8. Zvláštní připomínky

8.1 Podpůrná opatření k realizaci směrnice na palubě vnitrozemských plavidel jsou nutná.

Vnitrozemská plavba ještě v dostatečné míře nedisponuje možnostmi pro používání RIS, zatímco efektivita informačních služeb vnitrozemské plavby závisí na co možná největším využívání ze strany provozovatelů lodní dopravy. V rámci generálních plánů, které je nutno vyvinout, je třeba cílenými opatřeními těmto požadavkům vyhovět. Tyto se vztahují na:

- vypracování návrhu realizace RIS;
- stimulaci a podporu provozovatelů lodní dopravy při zavádění potřebného vybavení na palubě lodí, aby bylo možno efektivně využívat systém ve smyslu cílů směrnice;
- podporu nákladově efektivních komunikačních systémů, které nejlépe splňují požadavky vnitrozemské plavby;
- monitorování nákladů výrobců hardware a software RIS.

9. EHSV doporučuje použití těchto opatření ve smyslu efektivní realizace návrhu směrnice.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady o zřízení agentury Společenství pro kontrolu rybolovu, kterým se mění nařízení (ES) č. 2847/93 o zavedení kontrolního režimu pro společnou rybářskou politiku

(COM(2004) 289 final – 2004/0108 (CNS))

(2005/C 157/09)

Dne 14. května 2004 se Rada v souladu s článkem 37 Smlouvy zakládající Evropské společenství rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“, pověřená přípravou práce Výboru v této věci, schválila stanovisko dne 16. listopadu 2004 (zpravodaj: p. SARRÒ IPARRAGUIRRE).

Evropský hospodářský a sociální výbor schválil následující stanovisko na svém 413. plenárním zasedání dne 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 15. prosince) 138 hlasy pro, 3 hlasy proti a 7 se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 1. ledna 2003 vstoupila v platnost reforma společné rybářské politiky (SRP), jejímž hlavním cílem je zachování a udržitelné využívání rybolovných zdrojů. V tomto smyslu byla stanovena řada závazných pravidel jak pro rybářský sektor ve Společenství, tak pro členské státy.

1.2 V. kapitola nařízení 2371/2002⁽¹⁾ definuje systém Společenství pro kontrolu a provádění rybářské politiky, jasně vymezuje kompetence členských států a Evropské komise a stanovuje způsoby spolupráce a koordinace mezi členskými státy navzájem, jakož i mezi nimi a Komisí, aby bylo zajištěno dodržování pravidel SRP.

1.3 Evropská komise se domnívá, že pro uplatnění pravidel SRP členskými státy je nezbytná spolehlivá operačně kontrolní a inspekční struktura na úrovni Společenství, dostatečné kontrolní a inspekční prostředky, jakož i vhodná strategie pro zajištění koordinovaného nasazení těchto prostředků.

1.4 Tímto novým návrhem nařízení⁽²⁾ Komise zamýšlí zřídit agenturu Společenství pro kontrolu rybolovu, dále nazývanou „agentura“. Coby specializovaný technický orgán Společenství by měla za úkol zajišťovat, aby členské státy jednotně a účinně aplikovaly pravidla společné rybářské politiky, organizovat operační koordinaci jejich kontrolní a inspekční činnosti a podporovat spolupráci mezi státy.

1.5 Evropská komise proto navrhuje, aby agentura koordinovala inspekci a kontrolu prováděnou členskými státy v souladu s povinnostmi Společenství v oblasti inspekce a kontroly; aby koordinovala nasazení národních kontrolních

a inspekčních prostředků společně řízených členskými státy; aby jim pomáhala předávat informace o rybolovné činnosti, jakož i o kontrolní a inspekční činnosti Komise a třetím stranám; a aby též pomáhala členským státům plnit úkoly a povinnosti, kterými jsou pověřeny v souladu s pravidly společné rybářské politiky.

1.6 Komise proto navrhuje, aby agentura směla poskytovat placené smluvní služby členským státům, pomáhat jim školit inspektory, podporovat společné získávání produktů a služeb týkajících se kontroly a inspekce a koordinovat implementaci společných pilotních projektů členskými státy.

1.7 Návrh tohoto nařízení stanovuje, že agentura bude orgánem Společenství, jež bude právnickou osobou a bude mít vlastní zaměstnance. Komise navrhuje, aby agentura měla správní radu, v níž bude mít každý členský stát, jehož loď se zabývá rybolovem živých mořských zdrojů, svého zástupce, dále v ní budou čtyři zástupci Komise, jakož i čtyři zástupci z rybářského sektoru jmenovaní Komisí. Agentura bude navíc řízena výkonným ředitelem.

1.8 Komise navrhuje, aby agentura byla financována příspěvkem Společenství, platbami za služby poskytované agenturou členským státům a platbami získanými z publikování, školení a dalších služeb poskytovaných agenturou.

1.9 Komise plánuje, že agentura zahájí činnost v roce 2006 s rozpočtem 4,9 miliónů EUR a s 38 zaměstnanci po dobu prvního roku, a pak bude od roku 2007 disponovat rozpočtem 5,2 miliónů EUR a 49 zaměstnanci. Sídlo agentury bude ve Španělsku.

⁽¹⁾ Nařízení (ES) č. 2371/2002 Rady z 20. prosince 2002 o zachování a udržitelném využívání rybolovných zdrojů v rámci společné rybářské politiky (Úř. věstník L 358 z 31.12.2002).

⁽²⁾ COM(2004) 289 final z 28.04.2004.

2. Obecné připomínky

2.1 Ve sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu s názvem „K jednotnému a účinnému provádění SRP“⁽¹⁾ se stanovuje, že po uskutečnění studie proveditelnosti v koordinaci s členskými státy má být vytvořena agentura Společenství pro kontrolu rybolovu. Komise předkládá tento návrh nařízení, aniž by předběžně uskutečnila tuto studii proveditelnosti, čehož EHSV lituje.

2.2 EHSV vítá návrh Komise vytvořit agenturu a souhlasí s jejím cílem zajistit účinné provádění SRP, sjednotit inspekční akce a bdít nad prováděním pravidel v celé Evropské unii. EHSV si uvědomuje nezbytnost jednotně a účinně uplatňovat pravidla SRP, ale domnívá se, že za tímto účelem musí být tímto sektorem přijata a pochopena. Proto se musí tento sektor od samého počátku podílet na procesu rozhodování, což spočívá především ve spolupráci během vypracovávání vědeckých stanovisek, která vytýčí směr pro strategie a opatření pro zachování rybolovných zdrojů. Proto se EHSV domnívá, že agentura by též měla přispívat ke zlepšení vědeckých stanovisek tím, že bude podporovat účast sektoru na jejich vypracování. Bylo by vhodné začlenit tento poslední bod mezi úkoly agentury uvedenými v článku 4 návrhu nařízení.

2.3 Vzhledem k tomu, že tato agentura bude první agenturou, jež se bude výlučně věnovat problematice rybolovu, EHSV se domnívá, že návrh nařízení by měl stanovit možnost pozdějšího rozšíření jejich pravomocí.

2.4 Z toho důvodu je EHSV toho názoru, že agentura by mohla poskytovat členským státům a Komisi technickou a vědeckou pomoc pro účinné provádění pravidel SRP, zejména co se týče možností kontroly inspekčních a kontrolních opatření a kontroly jejich účinnosti. Agentura by navíc mohla být pověřena podporou školení inspektorů a zaměstnanců specializovaných v kontrole tím, že by vytvořila specifické školicí centrum. A konečně by agentura mohla přispět k nezbytnému úsilí o harmonizaci sankcí ustanovených v jednotlivých členských státech.

2.5 Návrh nařízení Rady stanovuje, že operační koordinace zajišťovaná agenturou bude pokrývat inspekci a kontrolu až do prvního místa prodeje rybných produktů pocházejících z rybolovné činnosti prováděné na území členských států, ve vodách Společenství nebo mimo vody Společenství rybářskými loděmi Společenství. EHSV se domnívá, že pole působnosti operační koordinace agentury musí být širší. Mělo by na jedné straně zahrnovat inspekci a kontrolu nejen po první místo

prodeje rybných produktů, ale během celého potravinářského řetězce, což znamená až do prodeje finálnímu spotřebiteli. Na druhé straně by měly povinnosti agentury zahrnovat koordinaci kontroly rybných produktů pocházejících z rybářských lodí plavících se pod vlajkou třetích zemí, zejména těch, které provádějí nezákonný, nedeklarovaný a neregulovaný rybolov.

2.6 EHSV považuje za vhodné, aby agentura mohla poskytovat pomoc jak Společenství a členským státům ve vztazích s třetími zeměmi a s regionálními rybářskými organizacemi, tak i přímo těmto organizacím, jelikož taková pomoc přispěje k zachování a udržitelnému využívání rybolovných zdrojů ve vodách třetích zemí a v mezinárodních vodách. Z toho důvodu je podle EHSV důležité, aby rozpočet přidělil agentuře dostatečné finanční prostředky pro splnění tohoto úkolu, což přispěje k trvale udržitelnému rozvoji rybolovu.

2.7 EHSV souhlasí s myšlenkou vyjádřenou v článku 6 návrhu nařízení týkající se zřízení monitorovacího centra Společenství pro rybolov s cílem organizovat operační koordinaci společné kontrolní a inspekční činnosti. EHSV se nicméně domnívá, že projednávaný návrh nařízení by měl být podrobněji definovat úkoly tohoto centra, aby nedocházelo k duplikacím s kompetencemi členských států. Podle Výboru je důležité, aby agentura po svém otevření aplikovala ustanovení týkající se utajení uvedených v článku 33 návrhu nařízení Rady.

2.8 Typ plánů pro společné zavádění, jak je upřesněn ve III. Kapitole návrhu Komise, je podle názoru EHSV klíčový pro úspěšnou, jednotnou a vyváženou aplikaci politiky kontroly jednotlivých členských států. EHSV se domnívá, že obsah těchto plánů pro společné zavádění, postup jejich schvalování, realizace a zhodnocení jsou adekvátní, a má za to, že členské státy by měly s agenturou úzce spolupracovat, aby se tyto plány uskutečnily.

2.9 Výbor se domnívá, že je nezbytné každoročně provádět hodnocení efektivnosti všech plánů pro společné zavádění, které je stanoveno v návrhu nařízení za účelem ověření, zda různá loďstva dodržují platná pravidla pro konzervaci a kontrolu.

2.10 EHSV souhlasí s návrhem zřídit informační síť mezi Komisí, agenturou a kompetentními úřady členských států, ale má za to, že agentura a Komise by měly provést vše nezbytné pro to, aby bylo zachováno utajení shromážděných a sdílených údajů, jak se vyžaduje po členských státech v článku 17, odstavci 2 návrhu nařízení.

⁽¹⁾ COM (2003) 130 final z 21.3. 2003

2.11 Co se týče interní struktury a fungování agentury, projednáváný návrh stanovuje, že agentura bude orgánem Společenství, který je právníckou osobou. EHSV bezvýhradně souhlasí s tímto upřesněním, protože agentura musí být orgánem, který slouží celému Společenství a jedná zcela transparentně, přičemž se nenechává ovlivňovat specifickými zájmy Komise či členských států. EHSV se v této souvislosti obává neupřesněného způsobu náboru úředníků agenturou, ať již jsou jmenováni či detašováni na dobu určitou Komisí nebo členskými státy.

2.12 EHSV vítá, že pro zaměstnance agentury platí zaměstnanecké předpisy pro úředníky Evropských společenství, režim platný pro ostatní zaměstnance Společenství a předpisy společně schválené institucemi Evropských společenství, jakož i jasné vymezení smluvních a nesmluvních závazků agentury a jejich zaměstnanců při plnění jejich funkcí. Navíc se Výboru zdá logické, že Soudní dvůr Evropských společenství má soudní pravomoc pro veškeré spory vyplývající ze smluv uzavřených agenturou a týkající se náhrady škody.

2.13 Úhelný kámen struktury agentury, tak jak jej Komise uvádí v článku 25 návrhu, je správní rada stejně jako v jakémkoli státním či soukromém podniku. EHSV se obává přílišné závislosti této správní rady na Komisi, na niž připadá deset hlasů ve srovnání s jediným hlasem přiděleným každému členskému státu, jehož lodě se zabývají rybolovem živých mořských zdrojů. Na členské státy dohromady připadá nejvýše dvacet hlasů a Komise tedy bude moci snadno prosadit svá rozhodnutí. EHSV se domnívá, že každý představitel Evropské komise by měl mít jediný hlas stejně jako ostatní představitelé.

2.14 Komise mimoto navrhuje jmenovat do správní rady čtyři zástupce z rybářského sektoru, kteří se nebudou účastnit hlasování. EHSV má za to, že počet zástupců sektoru navržených Komisí je příliš nízký a bylo by vhodné ho zvýšit nejméně na osm s tím, že se výslovně stanoví jejich jmenování evropskými organizacemi zaměstnavatelů a pracujících a udělí se jim hlasovací právo. Podle názoru Výboru by měl návrh nařízení určit minimální kritéria, která by měli splnit zástupci sektoru, aby mohli zasedat ve správní radě. Také by měla uvést, že zástupci sektoru též smějí jmenovat náhradníky do správní rady.

2.15 Komise navrhuje, aby schůze správní rady svolával její předseda a aby se konaly jednou do roka jako řádná zasedání či z podnětu předsedy, na žádost Komise nebo třetiny zastoupených členských států. EHSV se domnívá, že v návrhu nařízení by mělo být uvedena „jedna třetina členů správní rady agentury“, protože zástupci sektoru mohou mít též důvod ke svolání schůze správní rady.

2.16 Návrh nařízení stanovuje v článku 27, odstavci 4, že správní rada může rokovat bez účasti zástupců z rybářského sektoru, pokud je věc důvěrná či existuje střet zájmů. EHSV navrhuje zrušit tento odstavec vzhledem k tomu, že by v praxi docházelo k výraznému omezení účasti zástupců z rybářského sektoru na schůzích správní rady.

2.17 Jedním z úkolů, které návrh nařízení přiděluje správní radě, je schválení obecné zprávy o činnosti agentury za předešlý rok a pracovního programu agentury na příští rok, který správní rada musí předložit Evropskému parlamentu, Radě, Komisi, Účetnímu dvoru a členským státům. Aby se zvýšila transparentnost a účast rybářského sektoru, EHSV má za to, že nařízení by též mělo stanovit, aby předání těchto dokumentů Poradnímu výboru pro rybolov a akvakulturu Evropské Unie (Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture) bylo závazné.

2.18 Článek 29 návrhu nařízení vyžaduje, aby zástupci sektoru, kteří zasedají ve správní radě, učinili prohlášení týkající se jejich zájmů, buď těch, které by mohly být na újmu jejich nezávislosti, nebo veškerých přímých či nepřímých zájmů, které by mohly být považovány za újmu na jejich nezávislosti. EHSV se domnívá, že toto prohlášení o zájmech není vhodné ani nezbytné, protože všichni zástupci rybářského sektoru, kteří provádějí činnost a mohou být vybráni, mají přímý zájem na rybolovu, což může být na újmu jejich nezávislosti. Prohlášení o zájmech by mohlo být popřípadě rozšířeno na ostatní členy správní rady.

2.19 EHSV je též znepokojen příliš velkou pravomocí v rozhodování, kterou bude mít Komise při výběru, jmenování a odvolání výkonného ředitele. V této souvislosti by mělo být v článku 31 návrhu nařízení upřesněno, že o odvolání výkonného ředitele na návrh Komise by stejně jako o jeho jmenování měla rozhodnout dvoutřetinová většina členů správní rady. Podle názoru Výboru by bylo vhodné, aby byl seznam možných kandidátů na místo výkonného ředitele předem předán Poradnímu výboru pro rybolov a akvakulturu, aby se mohl ke kandidaturám nezávisně vyjádřit.

2.20 Rozpočet agentury musí být alespoň během prvních let po jejím zřízení a na začátku její činnosti získáván především prostřednictvím příspěvku Společenství stanoveného v celkovém rozpočtu Evropské unie, jelikož druhé dva zdroje příjmů, tedy platby za služby poskytované agenturou členským státům a platby za publikace a školení se uskuteční až po uplynutí jisté doby. Výbor má za to, že po dobu prvních tří let existence agentury je vhodné dodržovat jistou rozpočtovou pružnost vzhledem k tomu, že návrh Komise může být v této souvislosti příliš restriktivní.

2.21 EHSV si přeje vyjádřit podporu systému plnění a kontroly rozpočtu uvedenému v návrhu nařízení, zejména provizorní kontrole ročních účtů agentury Účetním dvorem, jakož i neomezené aplikaci ustanovení nařízení (ES) č. 1073/1999⁽¹⁾ pro boj proti podvodu, korupci a další nezákonné činnosti. Je velice důležité, aby agentura přistoupila na meziinstitucionální dohodu z 25. května 1999 týkající se inter-ních vyšetřování prováděných Evropským úřadem proti podvodům (OLAF).

2.22 Projednávaný návrh nařízení mění nařízení (EHS) č. 2847/93⁽²⁾, které zřizuje kontrolní režim aplikovatelný na společnou rybářskou politiku, zejména článek 34 (c), který stanovuje, že doba trvání inspekčních a kontrolních programů pro rybolov stanovená Komisí nesmí převyšovat dva roky a zodpovědnost za přijetí vhodných opatření co se týče jak lidských, tak materiálních zdrojů, leží na členských státech. Změna uvedená v návrhu nařízení prodlužuje tuto lhůtu na tři roky či na jakoukoli dobu trvání stanovenou k tomuto účelu v odpovídajícím renovačním plánu a stanovuje, že členské státy provedou kontrolní a inspekční programy na základě plánů pro společné zavedení. EHSV schvaluje tuto změnu.

2.23 Aby byly dodrženy stanovené lhůty a v souladu s článkem 40 týkajícím se zahájení činnosti agentury, EHSV má za to, že tento návrh nařízení by měl vstoupit v platnost 1. ledna 2005, aby agentura mohla zahájit činnost od 1. ledna 2006.

3. Závěr

3.1 EHSV blahopřeje Komisi k návrhu zřídit agenturu pro kontrolu rybolovu. Vyzývá ji, aby agentuře přidělila dostatečný rozpočet pro dosažení jejích cílů, stanovila možnost rozšíření jejích pravomocí a dodržela lhůty stanovené v návrhu nařízení.

3.2 EHSV také žádá Evropskou komisi, aby brala v úvahu doporučení uvedená v předchozím stanovisku, především:

3.2.1 Nařízení by mělo umožnit agentuře rozšířit oblast pravomocí.

— Agentura by se též měla zabývat otázkou zlepšení vědeckých stanovisek a podporovat účast sektoru v jejich vypracovávání.

— Agentura by mohla poskytovat technické a vědecké rady členským státům a Komisi ohledně účinné aplikace norem

společné rybářské politiky, zvláště ohledně efektivnosti a možností kontroly uplatňování navržených kontrolních a inspekčních opatření.

— Agentuře by mohl být přidělen úkol podporovat školení inspektorů a pracovníků specializovaných pro kontrolní činnost a vytvořit speciální školicí centrum.

— Agentura by mohla přispívat k nezbytnému úsilí v oblasti harmonizace sankcí v různých členských státech.

3.3 Oblast uplatnění operační koordinace agentury by měla být širší. Bylo by vhodné, aby na jedné straně pokrývala inspekci a kontrolu, a to nejen do prvního místa prodeje rybných produktů, ale též během celého potravinového řetězce, tedy od výlovu produktu až po dobu, kdy se dostane k finálnímu spotřebiteli, a na druhé straně by bylo třeba mezi její funkce zařadit koordinaci kontroly mořských produktů pocházejících z rybářských lodí plavících se pod vlajkou třetích zemí, zejména těch, které provádějí nezákonný, nedeklarovaný a neregulovaný rybolov.

3.4 Agentura musí být orgánem sloužícím celému Společenství, který jedná transparentně a nezávisle a nemůže být ovlivněn specifickými zájmy Komise ani členských států.

3.5 Správní rada by měla zajistit vyvážené zastoupení členských států, Evropské komise a zástupců sektoru.

3.6 Počet zástupců sektoru ve správní radě je tak, jak jej navrhuje Komise, velmi nízký a proto by bylo třeba ho zvýšit nejméně na 8 zástupců a výslovně uvést, že budou jmenováni evropskými organizacemi zaměstnavatelů a pracujících a budou mít hlasovací právo.

3.7 Agentura by měla přísně dodržovat pravidla utajení stanovená v článku 33 návrhu nařízení.

3.8 Odstavec 4 článku 27 návrhu nařízení by se měl vyškrt-nout.

3.9 Prohlášení o zájmech, které se požaduje na zástupcích sektoru v článku 29, není vhodné ani nezbytné. V případě potřeby se bude vyžadovat od všech členů správní rady.

3.10 Nařízení by mělo podrobně popsat funkce střediska Společenství pro kontrolu rybolovu.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Úř. věstník L 136 z 31.5. 1999.

⁽²⁾ Úř. věstník L 261 z 20.10. 1993.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru – Evropský akční plán pro životní prostředí a zdraví na období 2004-2010

COM(2004) 416 final

(2005/C 157/10)

Dne 10. června 2004 se Komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na základě článku 262 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova a životní prostředí“, která je zodpovědná za přípravu prací Výboru k tomuto tématu, přijala své stanovisko dne 16. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan BRAGHIN.

Na svém 413. plenárním zasedání dne 15. prosince 2004, přijal Evropský hospodářský a sociální výbor 146 hlasy pro a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Podstata stanoviska

1.1 Výbor, který považuje problematiku životního prostředí a zdraví za prioritní strategické cíle, ale domnívá se, že navrhovaný plán nepředstavuje dostatečným způsobem strukturovaný a souhrnný plán konkrétních činností spolu s časovým plánem, vyzývá Radu a Evropský parlament, aby podpořily úsilí Komise při definování konkrétnějšího akčního plánu a tím zajistily, že bude k těmto otázkám přijat integrovaný přístup s jasněji definovanými cíli a přesnějším návodem pro zavedení příslušných politik Společenství a národních politik.

1.2 Majíce na paměti tento cíl, EHSV doporučuje, aby se příslušné úřady průběžně zapojovaly do nových aktivit za stálé účasti expertů a zainteresovaných subjektů, zejména s ohledem na:

— identifikaci existujících možností pro začlenění definovaných cílů do konkrétních výzkumných programů vztahujících se k tomuto tématu. Zároveň je třeba stanovit předpokládané činnosti pro akční program v oblasti veřejného zdraví a program Společenství pro životní prostředí;

— učinění okamžitých kroků, aby bylo možné zahrnout problematiku životního prostředí a zdraví mezi prioritní oblasti při diskusi, která proběhne v rámci Sedmého rámcového programu. To samé by mělo být učiněno v příští diskusi o novém akčním programu v oblasti veřejného zdraví;

— vyčlenění finančních prostředků, v rámci těchto programů, které budou použity na tři hlavní cíle stanovené jako priority (s kterými se EHSV zcela ztotožňuje) a na 13 stanovených činnostech,

— rozvoj výzkumných metod pro hodnocení rizika a metod pro harmonizaci a testování, aby mohla být zajištěna silná vědecká základna pro hodnocení výsledků a bylo dosaženo cílů;

— implementaci a podporu spolupráce a označení činností za účelem rychlejšího získávání údajů, aby mohly být jednotlivé činnosti efektivnější. Dále je třeba rozhodnout o úspěšných zásadách na národní, regionální a místní úrovni, které by mohly být použity i na jiných územích,

— definování konkrétních odpovědností a povinností příslušných úřadů a určení efektivních způsobů spolupráce a koordinace činností, jakož i vyčlenění finančních prostředků na jejich realizaci.

1.3 EHSV doporučuje, aby bylo vynaloženo další úsilí na nalezení konkrétních způsobů jak překonat převážně kognitivní přístup a jak přijmout skutečný a autentický akční plán s konkrétními a, je-li to možné, kvantitativními cíli. Naléhá na Komisi, aby přijala kroky k urychlení implementace akčního plánu a stanovila cíle a činnosti, které jsou mimořádně důležité pro druhou fázi tohoto akčního plánu.

1.4 Konečně, EHSV upozorňuje všechny evropské instituce a členské státy na jejich politickou odpovědnost, aby zajistily, že je věnována dostatečná pozornost základním cílům stanoveným ve sdělení v rámci probíhajících diskusí ohledně financování Evropské unie a jejich činností v období 2007 až 2013. Výbor dále naléhá na Komisi, aby v dostatečném časovém předstihu vypracovala potřebnou dokumentaci a tím zajistila cílenější dotace pro tyto společné priority.

2. Shrnutí sdělení Komise

2.1 Komise vydala Strategii životního prostředí a zdraví v červnu 2003 (dále jen iniciativa SCALE⁽¹⁾), ve které navrhovala, aby byl zastáván integrovaný přístup zahrnující užší spolupráci v oblastech zdraví, životního prostředí a výzkumu. Její přidaná hodnota spočívá ve vypracování systému Společenství integrujícího informace o stavu životního prostředí, ekosystému a lidského zdraví. Takto bude možné efektivněji provést hodnocení celkového dopadu životního prostředí na lidské zdraví tím, že budou brány do úvahy vlivy, jako např. koktejlův efekt či kombinované a kumulativní vlivy. Hlavním cílem této strategie je vypracovat „rámec příčina – důsledek“ pro životní prostředí a zdraví, který by poskytl potřebné informace pro rozvoj politiky Společenství týkající se zdrojů a možností dopadu faktorů stresu na zdraví.

2.2 Tato strategie klade zvláštní důraz na děti, jelikož jsou více vystaveny neblahým vlivům a jsou zranitelnější než dospělí. Dnešní výzvou je realizovat tyto závazky týkající se práva dětí vyrůstat a žít ve zdravém životním prostředí.

2.3 Iniciativa SCALE předpokládá účast přibližně 150 expertů rozdělených do 9 technických pracovních skupin a stejného počtu zástupců ze všech členských států, včetně členů národních agentur, výzkumných center, univerzit, zdravotních a environmentálních služeb, průmyslových odvětví a sociálních podniků, kteří napomáhali vypracovávat doporučení v poradních a koordinačních skupinách, na regionálních konferencích, fórech a neformálních setkáních mezi členskými státy.

2.4 Akční plán pro období 2004-2010 předložený se sdělení⁽²⁾ je určen k zajištění odborných informací pro EU potřebných k pomoci se snižováním nepříznivých dopadů některých faktorů životního prostředí na zdraví ve všech 25 členských státech a k zajištění lepší spolupráce mezi aktéry v oblastech životního prostředí, zdraví a výzkumu.

2.5 Akční plán se zaměřuje na tato tři základní témata:

— zlepšení informačního řetězce pro pochopení vazeb mezi zdroji znečištění a dopady na zdraví (činnosti 1-4);

— doplnění znalostí posilováním výzkumu a zaměřením se na objevující se problémy související se životním prostředím a zdravím (činnosti 5-8);

⁽¹⁾ Sdělení Komise k Evropské strategii životního prostředí a zdraví COM(2003) 338 final. EHSV předložil své stanovisko k tomuto sdělení na svém 404. plenárním zasedání dne 10. prosince 2003. Zpravodajem byl pan Ehnmark. Úř. věstník C 80 z 30.3.2004.

⁽²⁾ Sdělení Komise – Evropský akční plán životního prostředí a zdraví na období 2004-2010, COM(2004) 416 final z 9.6.2004, svazek I a II

— přezkoumání politik a zlepšení komunikace (činnosti 9-13).

2.6 Akční plán se zejména zaměřuje na získávání lepších znalostí o vazbách mezi faktory životního prostředí a respiračními nemocemi, poruchami neurologického vývoje, rakovinou a narušením endokrinního systému, to vše s ohledem na zvyšující se výskyt u dětí. Akční plán stanoví cílené činnosti výzkumu na zlepšení a zdokonalení znalostí o příslušných příčinných vazbách. Zároveň bude zlepšeno sledování zdravotního stavu, aby bylo možné získat lepší představu o výskytu nemocí napříč Společenstvím.

2.7 Dalším důležitým informačním aspektem je sledování nepříznivých vlivů rizikových faktorů životního prostředí, včetně potravin, domácího prostředí a chování, které by mohlo souviset se zdravotními riziky, jako např. určitý styl života.

2.8 Za účelem realizace akčního plánu Komise podpoří spolupráci a sama bude více spolupracovat s Evropskou agenturou pro životní prostředí, Evropskou agenturou pro bezpečnost potravin a hlavními zainteresovanými subjekty (členské státy, národní, regionální a místní úřady, zdravotní, environmentální a výzkumná centra, průmyslové a zemědělské sektory a ostatní zainteresované orgány). Dále bude Komise spolupracovat s mezinárodními organizacemi, jako je Světová zdravotní organizace (WHO), OECD a kompetentní agentury při Organizaci spojených národů.

2.9 V roce 2007 provede Komise střednědobé hodnocení implementace akčního plánu. Komise uskuteční příslušné činnosti prostřednictvím již existujících iniciativ a programů, kterým již byly přiděleny prostředky (zejména se jedná o Program veřejného zdraví a Šestý rámcový program pro výzkum), a v rámci operačního rozpočtu dotyčných služeb.

3. Problematické otázky v rámci akčního plánu

3.1 Výbor, stejně jako Komise a členské státy, věnuje stále větší pozornost otázkám životního prostředí a zdraví a potvrzuje potřebu jasné strategie a efektivního akčního plánu, aby byl zajištěn integrovaný přístup k těmto otázkám a přispělo se tak k rozvoji příslušných politik Společenství a národních politik. To by mělo úspěšně přispívat k blahobytu občanů a kvalitě jejich života prostřednictvím trvale udržitelného rozvoje.

3.1.1 Přípravné práce byly komplexní. Byly rozděleny do několika přesně plánovaných pracovních skupin a jednání, které se uskutečnily během tohoto roku. EHSV chválí tyto závazky a uznává hodnotu práce vynaložené účastníky, zejména experty zapojenými do technických fází. EHSV však tvrdí, že kvůli nedostatku času nebylo možné provést hlubokou analýzu těchto komplexních doposud málo známých oblastí. V důsledku toho se prostřednictvím sdělení v podstatě nepodařilo předložit strukturovaný a souhrnný plán konkrétních činností ani určit konkrétní termíny pro jejich provedení.

3.1.2 Rozdíly v rozsahu kompetencí v oblasti životního prostředí a zdraví mezi Komisí a členskými státy nepochybně zkomplikovaly proces stanovování jejich příslušných odpovědností a tím i činností, které měly navrženy v souvislosti s principem subsidiarity. EHSV se domnívá, že Komise a členské státy by měly vynaložit větší úsilí, aby bylo možné koordinovat a urychlit proces získávání základních znalostí a výměny informací a údajů a aby bylo rovněž možné přidělit odpovídající prostředky na financování navrhovaných činností.

3.1.3 EHSV se proto domnívá, že akční plán by měl být úvodní, nikoliv konečnou fází tohoto procesu. V tomto ohledu byly koncipovány i následující poznámky.

3.2 EHSV zejména upozorňuje na potřebu odpovídajícího financování, jelikož v rámci akčního plánu nebyly vyčleněny zvláštní prostředky na provádění činností v něm definovaných. Předpokládá se, že každá činnost bude moci být začleněna do již existujících iniciativ a programů financovaných EU, jako např. Program veřejného zdraví EU, Šestý akční program pro životní prostředí (zmíněný pouze ve svazku II) a Šestý rámcový program pro výzkum.

3.2.1 Tento přístup by mohl pomoci zabránit rozptýlení prostředků a zbytečnému zdvojování projektů se stejnými cíli. Na základě určených strategických priorit zavádí opatření a struktury programů, které směřují k jiným cílům, jež se nemusí nutně shodovat s cíli stanovenými ve sdělení.

3.2.2 EHSV se domnívá, že podpora zdraví by měla být strategickým prioritním cílem, zejména pokud jde o snadněji zranitelné skupiny obyvatel (tj. převážně děti, které jsou cíleny příjemci SCALE, protože patří mezi skupinu nejzranitelnější.

V budoucnu se to bude týkat i starších občanů a pracovníků vystaveným zdravotním rizikům). Je proto účelné nejprve vyčlenit nezbytné prostředky na klíčové problematiky a stanovené cíle. Tyto potřeby by měly být brány v potaz během nadcházejících diskusí o rozpočtu EU pro období 2007-2013 a jeho rozdělení.

3.3 Další velmi citlivou otázkou je právní a finanční interakce s ostatními nezávislými orgány a organizacemi. Mnoho činností bude prováděno jako součást projektů mezinárodní spolupráce, což zajistí větší rozsah navrhovaných iniciativ. Existuje však riziko, že zaměření a tempo provádění činností tím může být negativně ovlivněno. Předpokládané mechanismy koordinace a spolupráce nezaručují soustavný a jednotný rozvoj příslušných činností a nebude ani snadné určit strany odpovědné za uskutečňování jednotlivých fází činností.

3.3.1 Různorodost zainteresovaných subjektů a jejich kompetentních oblastí a expertíz (jako příklad lze uvést organizace WHO a Agenturu pro životní prostředí na straně jedné a místní a regionální úřady na straně druhé) přispěje ke komplexnosti činností a bude mít možná za důsledek narůstající zpoždění při stanovování cílů a příslušných opatření k jejich dosažení.

3.3.2 EHSV se domnívá, že úloha a odpovědnosti zainteresovaných stran by měly být jednoznačně stanoveny (zejména ty týkající se Komise, členských států a regionálních a místních úřadů) a že je třeba přidělit jednotlivé kompetence v závislosti na typu požadované činnosti a tak, jak je to stanoveno Smlouvami. Sdělení tyto důležité body neobjasňuje a tím potvrzuje obavy vyjádřené Výborem v jeho předchozích stanoviscích k Evropské strategii životního prostředí a zdraví. (1)

3.4 Konkrétní činnosti popsané ve svazku II přesně nedefinují cíle, kterých je třeba dosáhnout, ale slouží ke stanovení potřeb a při nejlepším předpokladu ke stanovení nástrojů, kterých může Komise a ostatní zainteresovaní využít jako reakci na nedostatek znalostí či pro své potřeby. Bohužel se zdá, že se pravděpodobně naplní obavy EHSV (2), tj. že nedostatek konkrétních cílů, jiných než tzv. „cíle tisíciletí“ představuje vážný problém, který vyvolává otázky o životaschopnosti samotného plánu.

(1) Stanovisko k k Evropské strategii životního prostředí a zdraví, odstavec 6.4 –Úř. věstník C 80 z 30.3.2004. Zpravodajem byl pan Ehnmark. Viz poznámka pod čarou 1.

(2) tamtéž, odstavec 5.3

3.5 Všechny činnosti v tomto plánu mají jeden společný faktor: poskytují konkrétní detaily pro první dvou až tříleté období ale jsou více obecné, ne-li vágní, pro následující čtyřleté období. Tento rámec vzbuzuje obavy, jelikož výsledkem plánu by mělo být praktické uskutečňování strategie, která má podle definice za cíl významný dlouhodobý dopad. Tento nedostatek nemůže být ospravedlněn ani skutečností, že prostředky, které by měly být dostupné v roce 2007, nebyly ještě určeny. Jednoznačnost žádoucích výsledků je základním požadavkem, aby bylo zajištěno, že financování odpovídá významu strategie, jaký ji stanoví politici činící rozhodnutí.

3.6 Střednědobé hodnocení v roce 2007 nemůže být považováno za dostatečné. EHSV doporučuje provést dvě střednědobá hodnocení, jedno v roce 2006 a druhé v roce 2008.

3.6.1 První střednědobé hodnocení by umožnilo vzít v úvahu výsledky sérií programů a/nebo činností (neuvedených ve sdělení), které se blíží ke svému dokončení. Dále by usnadnilo rychlé hodnocení pokroku dosaženého během prvních dvou let. Tím by byl zajištěn pevný základ pro zahájení činností, které by byly financovány z nových dotací z rozpočtu na rok 2007.

3.6.2 Druhé hodnocení by zajistilo, že přípravy následujících fází a dalších cyklů jsou založeny na konkrétních a včasných hodnoceních při rozšíření jejich aplikace i na ostatní zranitelné cílové skupiny (např. starší občané), a to na základě hlubší analýzy dosaženého pokroku a vyskytnutých překážek.

4. Konkrétní poznámky

4.1 První skupina činností má za cíl zlepšit informační řetězec rozvíjením integrovaného prostředí a informováním o zdraví, aby bylo možné lépe pochopit vazby mezi zdroji znečištění a dopadem na zdraví. EHSV lituje, že potřeba informací je stále tak důležitá, navzdory přijetí Akčního programu Společenství na období 1999-2003 o nemocech souvisejících se znečištěním ⁽¹⁾ a Akčního programu Společenství o sledování zdraví ⁽²⁾ v rámci činností v oblasti veřejného zdraví. Rovněž lituje, že toto sdělení není doprovázeno zprávami o dosaženém pokroku v programech a zprávami o konkrétních nedostatcích, které je třeba odstranit během první fáze uskutečňování plánu.

4.1.1 Činnost 1 (rozvoj environmentálních ukazatelů zdravotního stavu) a činnost 2 (rozvoj integrovaného sledování životního prostředí, včetně potravin, aby bylo možné určit příslušný dopad na člověka) jsou ve svém přístupu převážně poznávací. V důsledku není rozvoj činností ve druhé fázi dobře

formulován. I při nedostatku znalostí by měly být cíle jako srovnatelnost a dostupnost údajů týkajících se zdraví jednoznačně zmíněny, a to s ohledem na usnadnění interoperability a integrace již existujících databází. Tam, kde je to vhodné, lze dále doporučit vyčlenění zdrojů, včetně finančních prostředků, na požadované metodické studie a vytvářet informační síť s dlouhodobým cílem vytvořit v budoucnu evropskou databázi.

4.1.1.1 Za účelem integrace sledování životního prostředí a zdravotního stavu lidí EHSV doporučuje dobře načasovat výběr činností klinického/epidemiologického výzkumu a tím zlepšit a zdokonalit naše znalosti o příčinných vazbách mezi konkrétními faktory životního prostředí a nemocemi.

4.1.2 Biomonitorovací činnost (použití bioindikátorů, které udávají informace o dopadu na životní prostředí, nemocech a/nebo genetických poruchách) se zdá být spíše jako zpráva, i když pravdivá, o objevujících se problémech než jako průběh činnosti. EHSV doporučuje, aby byly provedeny okamžité kroky vedoucí k definování mandátu a cílů multidisciplinární pracovní skupiny koordinace za účelem zajištění, že se jedná o efektivní a skutečně věrohodný operační nástroj jak na národním stupni, tak na stupni Společenství.

4.1.2.1 EHSV doporučuje, aby se rozvíjely prioritní oblasti činnosti a optimální koordinační procedury mezi specializovanými operačními centry na základě aktivit prováděných již existujícími technickými pracovními skupinami, aby bylo možné obdržet výsledky biomonitorování. Dále doporučuje, aby se rozvíjely kohortní studie (zejména studie matka-dítě) a tím se efektivně zhodnotily bioindikátory dopadu na životní prostředí a zdraví.

4.1.3 Podobně činnost 4 (zvyšování koordinace a společných činností týkajících se životního prostředí a zdraví) navrhuje zřízení konzultační skupiny a všeobecnou podporu výměny mezi příslušnými úřady. EHSV se domnívá, že tyto návrhy jsou zcela adekvátní, jelikož je toho názoru, že konzultační skupina by nebyla dostačující pro zajištění pravidelné výměny údajů a nejlepších praktik. Vzhledem k tomu, že odpovědnost za zdraví a životní prostředí je rozdělena mezi několik ministerstev, nabádá Výbor členské státy, aby co nejdříve jmenovaly orgán nebo úřad s odpovědností a potřebnými pravomocemi a nástroji na koordinaci úsilí za účelem dosažení požadovaných cílů. Obdobně Výbor nabádá Komisi, aby zřídila vhodnější koordinační orgány a navrhla výraznější nástroje na usnadnění procesu.

⁽¹⁾ Úř. věstník C 19 z 21.1.1998.

⁽²⁾ Úř. věstník C 174 z 17.6.1996.

4.2 Druhá skupina činností má za cíl „integrovat a posilovat evropský environmentální a zdravotní výzkum“. Konkrétní činnosti popsané v příloze tohoto sdělení mají rovněž tendenci spíše sjednotit základní informace než-li spustit konkrétní výzkumné projekty. Činnost 5 se skládá z analýzy toho, čeho již bylo dosaženo v rámci společných výzkumných center nebo již existujících výzkumných projektů spolu s plány týkajícími se konferencí k tomuto tématu. Činnost 6 je analýzou příčin a mechanismů specifických nemocí a popisuje zřízení sítě celoevropské výzkumu, místo aby se pokusila „zaměřit na nemoci, poruchy a nepříznivé vlivy“, jelikož nenaznačuje, jakým směrem by se měl výzkum ubírat. Konečně činnost 7 se zaměřuje na zřízení metodického systému na rozvoj metodiky hodnocení rizik a zároveň bere v potaz složité interakce a vnější vlivy. Tato činnost rovněž usiluje o zřízení metodického systému pro harmonizaci a ověření těchto metod.

4.2.1 EHSV doporučuje, aby se co nejdříve odstranil současný značný nedostatek epidemiologických údajů, zejména v oblastech souvisejících s poruchami neurotického chování v Evropě, kde existuje nedostatek vědeckých údajů týkající se dětí, ale je zde jasný důkaz o zřízení etiologické vazby, i když tuto skutečnost nelze připsat pouze faktorům životního prostředí.

4.2.2 EHSV doporučuje, že by měl mít v Sedmém rámcovém programu pro výzkum prioritu interdisciplinární výzkum týkající se zdraví a životního prostředí. Dále by měly být provedeny okamžité kroky pro zajištění, že konkrétní programy, které jsou již financovány, mají potřebné prostředky pro prohloubení našich znalostí a pro definování efektivních intervenčních nástrojů a metod v oblasti zdraví a životního prostředí.

4.2.3 Činnost 8 (zabezpečení toho, že budou potenciální zdravotní a environmentální hrozby identifikovány a odstraněny) představuje konkrétnější cíle. Jejím cílem je nalezení způsobů jak zlepšit počáteční hodnocení sektoru zdraví a připravit se na mimořádné změny klimatu a ostatní globální environmentální hrozby. EHSV podporuje tyto cíle, třebaže se přesně nevztahují k celkovému cíli iniciativy SCALE, tj. ochrana dětského zdraví. EHSV věří, že tyto činnosti umožní ve středně

dlouhém období spustit vhodný program s konkrétně vyčleněnými prostředky. Neměly by být zahrnuty, jak je navrhováno, do nevhodného rámce, kterému chybí konkrétně vyčleněné prostředky.

4.3 Další dvě činnosti (činnost 9 a 10) se zaměřují na zvyšování povědomí, diskusi o případných rizicích, školení a vzdělávání. Vyzdvihují některé zajímavé body, ale nezabezpečují pevnou základnu pro skutečnou komunikační a vzdělávací strategii, která by podporovala vhodné změny v chování a zaměřila se na ty činnosti členských států, které jsou zodpovědné za tuto oblast. EHSV již zdůraznil, že „zvyšování povědomí a vytváření silné podpory a závazku bude velmi důležité a sociální partneři a organizace občanské společnosti zde budou hrát klíčovou roli.“⁽¹⁾

4.3.1 Poslední navrhované činnosti (činnost 11, 12 a 13) mají za cíl přezkoumat a upravit politiku snižování rizik, které přímo souvisí s nemocemi, na které se plán původně zaměřil (respirační nemocemi, poruchy neurologického vývoje, rakovina a narušení endokrinního systému). Doporučují iniciativy jako jsou pilotní schémata, rozvoj sítí, podpora koordinace nebo jednoduše sledování vývoje v oblasti elektromagnetických polí. Obecně se tyto činnosti jeví spíše jako seznam dobrých úmyslů než jako pokus vypracovat seznam konkrétních a celkových podmínek pro situace s velkým rizikem. EHSV se domnívá, že tyto návrhy neodpovídají závažnosti škodlivých dopadů na zdraví, jak již bylo uvedeno v předchozím sdělení k této strategii. Pravděpodobně ani nepřispějí k opravdové politice snižování rizik za přiměřené časové období.

4.3.2 EHSV obzvláště doporučuje, aby se výzkum především zaměřil na faktory ovlivňující kvalitu ovzduší v kancelářích a domovech (jak je uvedeno v činnosti 12). Vědecké údaje by měly zahrnovat jednoznačně definované lhůty v poměrně blízké budoucnosti, aby se tak usnadnilo znovuhodnocení doporučení z roku 1999 týkající se elektromagnetických polí. EHSV má obavy, že z důvodu nedostatku konkrétních cílů a výstupů během určitého časového období nebude plán úspěšný, pokud jde o stanovení účinných mechanismů koordinace již existujících činností na úrovni Společenství či koordinace s členskými státy.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Úř. věst. C 80, 30.3.2004.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady zavádějící humánní standardy odchytu některých živočišných druhů

COM(2004) 532 final- 2004/0183 (COD)

(2005/C 157/11)

Dne 14. září 2004 se Rada rozhodla v souladu s článkem 175 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“, která odpovídala za přípravu aktivit Výboru v této věci, schválila své stanovisko dne 16. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan Donnelly.

Na svém 413. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 16. prosince 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 60 hlasy pro, 1 hlas proti a 6 členů se zdrželo hlasování.

I ÚVOD

Ve svém stanovisku z roku 1990 ⁽²⁾ EHSV zdůraznil důležitost dosažení konzistence v této otázce a podpořil tedy nejen zákaz nášlapných pastí v Evropě, ale navrhl také jejich zákaz v mezinárodním měřítku.

1. Předpisy o nášlapných pastích

1.1 Roku 1989 Evropský parlament přijal rozhodnutí vyzývající k zakazu nášlapných pastí v EU a k zakazu dovozu kožešin a výrobků z kožešin ze zemí, které nášlapné pasti používají.

Komise na to reagovala podáním návrhu nařízení k tomuto tématu, které bylo přijato Radou roku 1991. ⁽¹⁾ Toto nařízení zakazuje používání nášlapných pastí v EU od 1. ledna 1995 a zakazuje dovoz kůží třinácti vyjmenovaných druhů ze třetích zemí, není-li splněna alespoň jedna z následujících podmínek:

- Platí přiměřená správní nebo legislativní opatření zakazující nášlapné pasti
- Metody odchytu třinácti vyjmenovaných druhů (příloha I nařízení EU) odpovídají mezinárodně dohodnutým standardům humánního odchytu.

1.2 Stojí za povšimnutí, že Evropský parlament ve svém rozhodnutí vyzýval k zakazu prodeje nášlapných pastí a útlumu prodeje kožešin a výrobků z kožešin ze zvěře chycené do nášlapných pastí. Tento názor Rada při svém rozhodování v roce 1991 nevzala v potaz.

1.3 Používání nášlapných pastí je od roku 1995 zakázáno v EU, nikoli však v zemích exportujících produkty ze zvěře chycené do nášlapných pastí.

2. Dohoda

2.1 Po přijetí komunitární legislativy o nášlapných pastích vyvstala potřeba stanovení standardů pro odchyt na mezinárodní úrovni. Byla projednávána dohoda mezi EU, Kanadou, Ruskem a USA. Dohoda však byla podepsána pouze Kanadou, Ruskem a EU. Spojené státy se nemohly stát smluvní stranou této dohody vzhledem k tomu, že pravomoci v této otázce jsou v domácím systému USA decentralizovány. USA nicméně souhlasily se zavedením méně zavazující verze této dohody.

2.2 Dohoda byla vyjednána, aby zabránila případnému evropskému zakazu dovozu kožešinových výrobků ze zvěře odchycené ve volné přírodě ze zemí, které nezakázaly nášlapné pasti.

2.3 Podle názoru Evropského parlamentu byla tato dohoda zcela nedostatečná a neúčinná a měla být zamítnuta. Místo ní měl být zakázán dovoz kožešin a kožešinových výrobků z divoce žijících zvířat vyjmenovaných v této dohodě.

2.4 Dohoda předepisuje jisté standardy, které je nutné respektovat při odchytu zvěře. Evropským společenstvím byla ratifikována roku 1997. Standardy odchytu uvedené v dohodě vycházely z již existujících standardů platných v Rusku, Kanadě a USA. Použití termínu „humánní“ bylo velmi rozporné vzhledem k tomu, že tyto standardy jsou založeny na přípustnosti vysoké úrovně utrpení chycených zvířat.

⁽¹⁾ Nařízení Rady 3254/91, Úř. věst. L 308 z 09.11.91.

⁽²⁾ Stanovisko k návrhu nařízení Rady o dovozu určitých kožešin, Úř. věst. C 168 z 10.7. 1990, str. 32

2.5 Vědecký výbor zdůraznil, že základními kritérii, která by se měla používat při hodnocení stupně humánnosti, jsou čas, ve kterém zvíře přestane být citlivé k bolesti, a stupeň bolesti a stresu, kterému je po tuto dobu zvíře vystaveno.

2.6 Vědecký výbor zdůraznil, že základními kritérii, která by se měla používat při hodnocení stupně humánnosti, jsou čas, ve kterém zvíře přestane být citlivé k bolesti, a stupeň bolesti a stresu, kterému je po tuto dobu zvíře vystaveno. Výbor uzavřel, že aby bylo možno smrtící past považovat za „humánní“, musí zbavit zvíře citlivosti na bolest okamžitě, nebo nejpozději do několika sekund. Dohoda však stanovila maximální časový limit pěti minut, takže termín „humánní“ se nejevil jako přiměřený.

2.7 Výbor také došel k závěru, že stupnice poranění, který dohoda obsahovala, nemá žádnou validní vědeckou oporu ve srovnání s jinými zavedenými metodami hodnocení špatného zacházení.

2.8 V současnosti dohodu ratifikovala EU a Kanada, Rusko ji však dosud neratifikovalo. Z tohoto důvodu dohoda dosud nevstoupila v platnost. Kanada a EU se nicméně dohodly, že v každém případě realizují opatření dohody již předtím, než vstoupí v platnost.

3. Podstata návrhu Komise

3.1 Návrh směrnice Komise zavádějící humánní standardy odchyty některých živočišných druhů⁽¹⁾ usiluje o transpozici dohody o humánních metodách odchyty do komunitární legislativy, jak předpokládá rozhodnutí Rady 98/142/EC a 98/487/EC.

3.2 Návrh se vztahuje na 19 divoce žijících druhů (z nichž 5 žije v EU), jak je definováno v příloze 1.

3.3 Návrh stanoví některé povinnosti a požadavky ve vztahu k metodám odchyty, používání pastí, lovcům, výzkumu, sankcím a certifikacím. Tento text také zahrnuje rozsáhlé seznamy možných derogací a dvě přílohy (příloha II a příloha III) vztahující se k standardům humánního odchyty a testování metod odchyty do pastí.

⁽¹⁾ COM(2004) 532 final

3.4 Návrh objasňuje, že členským státům může být umožněno zavést přísnou legislativu v této věci a že nařízení EU z roku 1991 zakazující používání náslapných pastí zůstává v platnosti. Zavedení a vynucení legislativy spadá do pravomoci členských států a jejich příslušných orgánů. Návrh neobsahuje žádné krytí z rozpočtu Společenství, takže členské státy musí pokrýt vzniklé náklady z vlastních zdrojů.

II PŘIPOMÍNKY

4. Použití termínu „humánní metody odchyty“

4.1 Podle názoru EHSV je použití termínu „humánní“⁽²⁾ v návrhu sporné. Článek 2 definuje „metody odchyty“, ale nezačíná definici „humánních standardů odchyty“. Ve skutečnosti text dohody (kterým se návrh inspiroval) ve své preambuli přiznává absenci mezinárodních standardů odchyty a všeobecně spojuje slovo „humánní“ s takovými standardy, které „zajišťují dostatečnou úroveň zacházení s chycenými zvířaty“.

4.2 V době dojednávání dohody vyslovil vědecký a veterinární výbor Komise⁽³⁾ názor, že standardy navržené v textu není možné považovat za „humánní“ (jak už bylo zdůrazněno dříve) vzhledem k tomu, že připouštějí daleko delší dobu před ztrátou citlivosti vůči bolesti, než je přijatelná (tj. okamžitá smrt). Zvláště důrazně to bylo řečeno v případě pastí používajících tonutí, u kterých se odhaduje, že savci schopní pohybu ve vodním prostředí v nich mohou přežívat ještě 15 minut.

4.3 Výbor tedy doporučuje, aby slovo „humánní“ bylo v konečném textu legislativy EU nahrazeno vhodnější alternativou, přinejmenším do doby, než standardy odchyty splní výše popsané požadavky.

⁽²⁾ V únoru 1994 se pracovní výbor založený ISO (International Standardization Organization) k projednání norem humánního odchyty rozhodl z názvu normy odstranit slovo „humánní“. Na této schůzi bylo přijato rozhodnutí odstranit všechny odvolávky na „humánní“ nebo „humanitu“. V rámci ISO k dohodě o normách odchyty nedošlo. Během jednání ISO evropští veterináři zdůrazňovali, že žádné zabití trávající déle než 15 sekund nemůže být definováno jako humánní, a žádné pastí používající tonutí z tohoto hlediska nepřipadají v úvahu. Tyto názory, mimo jiné, nebyly zohledněny v návrhu konečného textu dohody.

Stanovisko vědeckého veterinárního výboru Evropské komise (1994) uzavřelo, že má-li být smrtící past označena jako „humánní“, musí být schopna přivodit okamžité znecitlivění zvířete vůči bolesti, a dále, že se musí věnovat větší pozornost konstrukci pastí, která musí brát v úvahu chování ostatních druhů, než je druh cílový, aby se předešlo jejich zasetí nebo zranění. Výbor uzavřel, že navrhovaná stupnice poranění, která nemá žádný vědecký podklad, je jako měřítko humánnosti nepřijatelná.

⁽³⁾ Stanovisko vědeckého výboru založeného nařízením CITES, 1995; stanovisko vědeckého výboru, GR zemědělství, 1994.

5. Pasti

5.1 Návrh se zabývá dvěma typy pastí: smrtícími a zádržnými. Pokud se týká smrtících pastí, tak navržené standardy jasně nesplňují vědecká měřítka dohodnutá ve Společenství, která doporučují okamžitou smrt nebo maximálně přípustnou mezní dobu přežívání 30 sekund. Ve vztahu k pastím zádržným (pastím, které odchyťávají živou zvěř) návrh neposkytuje specifikace týkající se pastí, ani definici účelů zadržování zvěře. Dále návrh postrádá jakékoliv standardy usmrcování zadržených zvířat. Znamená to, že následné usmrcení zvířete chyceného do zádržné pasti není nijak upraveno.

Co více, návrh nebrání tomu, že přípustné metody odchytu mohou náhodně usmrtit nebo zadržet jiné živočišné druhy než je předpokládáný úlovek. Standardy odchytu by měly zajistit co nejúčinnější snížení pravděpodobnosti takových případů.

6. Testování

6.1 Návrh předpokládá technické podmínky pro testování metod odchytu, které nevylučují použití živých zvířat. Stanovují se minimální požadavky na testování v laboratorních a terénních podmínkách. Testy provedené smluvní stranou mohou být akceptovány ostatními stranami.

6.2 Aby však byly výsledky validní, musí se testy provádět za shodných podmínek jako při předpokládaném použití pastí. Parametry zjištěné v laboratorních podmínkách nemohou tedy sloužit k vyhodnocení stavu divoce žijících odchycených zvířat. Z výše uvedených důvodů by testování na zvířatech nemělo být vůbec používáno a v úvahu by se měly brát pouze výsledky již dostupných počítačových simulací.

7. Derogace

7.1 Návrh vyjmenovává široké spektrum možných derogací, které by při jejich uplatnění mohly zcela zničit obsah celého návrhu. EHSV se domnívá, že derogace vztahující se k veřejné bezpečnosti a zdraví lidí a zvěře by měly být přípustné. V takovém případě by měly veřejné orgány neprodleně informovat a žádat o radu provozovatele (např. rolníky) pracující na území, kde se takové problémy vyskytly. EHSV má určité výhrady ohledně ostatních navrhovaných derogací.

7.2 Aplikace, účinné sledování a vynucování dodržování celého legislativního systému ve volné přírodě, kde k odchytům dochází, je obtížné. Komisí navrhované derogace (s výjimkou výše uvedených) ohrožují transparentnost a spolehlivost úpravy z hlediska smluvních stran.

8. Lovci

8.1 Návrh předpokládá zavedení systému autorizace a výcviku lovců, provádějících odchyt. Nepojednává však o licencích a kontrole metod odchytu, kterou lovci používají, je převážně nepoužitelná, vzhledem k tomu, že by musela probíhat ve volné přírodě. EHSV doporučuje, aby byl zaveden přísný systém udělování licencí, v budoucnosti harmonizovaný na komunitární úrovni.

9. Certifikace

9.1 Návrh Komise deleguje na členské státy pravomoc certifikace používaných metod odchytu a předepisuje vzájemné uznávání této certifikace členskými státy.

Tento systém by mohl být dobře implementován v EU, je však třeba zavést i mezinárodní certifikační systém. V podstatě by smluvními stranami měl být zaveden systém certifikací a systém zjištělosti. Takový systém by mohl přispět k zajištění transparentnosti a účinnému zavedení dohody.

10. Sankce

10.1 V případě porušení legislativy zmiňuje návrh Komise možnost správních sankcí. Vzhledem k tomu, že některé členské státy EU upravují kruté zacházení se zvířaty trestním zákonem, doporučuje nicméně EHSV, aby se sankce řídily národním systémem.

11. Závěry

11.1 EHSV se domnívá, že humánní standardy odchytu zahrnuté v návrhu by neměly být definovány jako humánní, protože pouze odrážejí standardy ustavené dohodou. Standardy stanovené v dohodě byly vyhodnoceny jako nižší, než připouští stávající legislativa EU v oblasti zacházení se zvířaty. Výbor tudíž doporučuje ve finální verzi legislativy nahradit slovo humánní vhodnějším termínem.

11.2 Pokud se týká pastí, EHSV usuzuje, že by se mělo o takových pastích s okamžitým smrtícím účinkem jednat a specifikovat účel užití zádržných pastí. Dále, v případě, že jsou zvířata zadržena v pastích zabijena, měla by se metoda usmrcení řídit legislativou o zacházení se zvířaty.

11.3 EHSV je toho názoru, že pasti využívající tonutí by měly být zakázány, protože vědecký a veterinární výbor Komise dospěl k názoru, že se jedná o krutý způsob usmrcení zvířete, provázený pomalým dušením pod vodou.

11.4 EHSV poznamenává, že přestože návrh obsahuje opatření ohledně testování pastí, neexistuje vědecký podklad pro jejich použití k odchytu volně žijících zvířat na základě testů provedených v laboratorním prostředí. EHSV tedy doporučuje nepoužívat k testování žádná zvířata a místo toho využít již existující počítačové simulace.

11.5 EHSV soudí, že většina derogací uvedených v návrhu, může v některých případech umožnit zúčastněným subjektům se zcela vyhnout dosahu platnosti této legislativy, a doporučuje tudíž, aby kompetentní orgány uplatňovaly derogace založené na veřejné bezpečnosti a zdraví lidí i zvířat. Toto hledisko je

důležité ve světle skutečnosti, že ve volné přírodě je kontrola a monitorování jen obtížně proveditelné.

11.6 Podle názoru EHSV by se měl v EU zavést transparentní systém udělování licencí k odchytu lovcům. Návrh plně deleguje na orgány členských států stanovení výcvikových a autorizačních požadavků pro odchyt zvěře do pastí. EHSV se obává, že to povede k disharmonickému systému, který nezařadí zavedení standardů zacházení se zvířaty v EU.

11.7 EHSV věří, že by smluvními stranami dohody měl být zaveden účinný systém certifikací a zjistitelnosti, který by zajistil její účinné zavedení.

11.8 EHSV doporučuje, aby v případě porušení navrhované legislativy byly uplatněny sankce podle národní legislativy upravující zacházení se zvířaty.

11.9 EHSV doporučuje, aby byl časový plán zavádění opatření předpokládaných v tomto návrhu přísnější. Podle návrhu by měly pasti vyhovovat stanoveným standardům od roku 2009 a metody odchytu od roku 2012. EHSV je toho názoru, že všechna pravidla by měla být zavedena co nejdříve.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Rady, kterou se mění směrnice 87/328/EHS týkající se uchovávání spermatu skotu určeného pro obchod uvnitř Společenství

COM(2004) 563 final – 2004/0188 CNS

(2005/C 157/12)

Dne 20. září 2004 se Rada Evropské unie rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor na základě článku 37 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova a životní prostředí“, která je zodpovědná za přípravu prací Výboru k tomuto tématu, přijala své stanovisko dne 16. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan LEIF E. NIELSEN.

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (jednání ze dne 15. prosince), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 139 hlasy pro, 7 členů se zdrželo.

1. Podstata stanoviska

1.1 Směrnice Rady 88/407/EHS stanovuje sérii veterinárních předpisů použitelných pro obchod uvnitř Společenství a dovoz spermatu čistokrevných plemenných býků. Navzdory stanovisku EHSV, ve kterém Výbor vyjádřil velké výhrady k této problematice, byla tato směrnice v roce 2003 změněna, aby bylo umožněno uchovávání spermatu nejen ve „stanicích na odběr spermatu“ s vlastní produkcí, ale také ve „stanicích na uchovávání spermatu“ bez vlastní produkce. ⁽¹⁾

1.2 „Aby nedocházelo k nejasnostem v rozsahu a definicích“, navrhuje Komise změnit analogické předpisy stanovené ve směrnici Rady 87/328/EHS o přijímání čistokrevných plemenných zvířat do plemenitby v důsledku toho, že, s ohledem na odběr, zpracování a uchovávání spermatu skotu, budou stanice na uchovávání spermatu v budoucnu na stejné úrovni jako stanice na odběr spermatu.

2. Obecné poznámky

2.1 Komise měla být pozornější při nutnosti nových změn ve směrnici 87/328/EHS, aby tyto změny odpovídaly směrnici Rady 88/407/EHS a tím byla alespoň zajištěna nezbytná shoda s legislativou EU. Takto se mohlo zabránit současným

zmatkům a nejasnostem ohledně rozsahu a definic a vyhnout se dodatečné legislativní proceduře.

2.2 Navíc, navrhované znění článku 4 směrnice 87/328/EHS vytváří dojem, že rozsah schválené stanice na uchovávání spermatu se bude dále rozšiřovat a bude zahrnovat odběr a zpracování spermatu skotu, čímž vzniká paralelní systém středisek na odběr spermatu vedle těch, které již v současnosti existují. Vzhledem k těmto okolnostem toto znění nedává smysl. Ani při důkladnějším čtení není přesný význam zřejmý. Pozměňovací návrh by měl proto být formulován takovým způsobem, aby nedocházelo k nedorozuměním.

3. Závěr

3.1 Výbor si je vědom, že navzdory jeho námitkám v roce 2002 bylo střediskům na uchovávání spermatu, podle ustanovení směrnice Rady 2003/43/EHS, povoleno distribuovat sperma skotu a uznává, že navrhované změny, které měly být zahrnuty ve stejné době jako rozhodnutí z roku 2003, jsou potřebné pro zajištění shody s legislativou EU. Takovéto znění však může vést k nedorozumění a mělo by být proto jednoznačnější.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Směrnice 2003/43/ES, Úř. věstník L 143, 11.6.2003, str. 23.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Podporování strukturální změny: průmyslová politika pro rozšířenou Evropu

COM(2004) 274 final

NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/13)

Dne 20. dubna 2004 se Komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci sdělení: Podporování strukturální změny: průmyslová politika pro rozšířenou Evropu

Poradní komise pro průmyslovou změnu, která odpovídala za přípravu práce na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 2. prosince 2004. Zpravodajem byl pan Van Iersel a spoluzpravodajem pan Legelius.

Na svém 413. plenárním zasedání 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 15. prosince 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko 142 hlasy pro, 1 hlasem proti, 9 členů se zdrželo hlasování.

Stručný souhrn

Po mnoha letech se průmyslová politika opět stává prioritou na pořadu jednání EU. V minulém desetiletí byla sice zavedena určitá opatření a tematické přístupy v oblasti průmyslové politiky, avšak ne vždy byly tyto iniciativy náležitě koordinované a vyvážené z hlediska evropského podnikání. Mění se světový kontext, v němž hlavní roli hrají USA, Čína, Indie, vyžaduje nové koncepty a zvýšené úsilí. Přišel čas přehodnotit zpracovatelský průmysl a vyjasnit složitý vztah mezi průmyslem a službami.

Dle názoru Výboru je důležitou výzvou potřeba zvýšit informovanost veřejnosti. Veřejnosti musí být poskytnuty transparentní údaje a analýzy přispívající k většímu konsensu a veřejné podpoře. EHSV velmi podporuje tři strategické osy: „lepší zákonodárství“, integrovaný přístup na úrovni EU; odvětvové politiky obsahující specifická a přizpůsobená opatření. „Lepší zákonodárství“ znamená pečlivé a průběžné hodnocení současných a nových opatření. Integrovaný přístup znamená efektivní koordinaci politiky EU a národních politik. Novým aspektem dokumentu Komise je zejména odvětvová dimenze a přizpůsobené přístupy. Bez ohledu na určité stejné jmenovatele se obraz jednotlivých odvětví liší. Komise provedla řadu odvětvových analýz a další analýzy jsou naplánovány. EHSV podporuje tuto praxi jako základ „nového stylu“ průmyslové politiky.

Výbor považuje průmyslovou politiku za užitečný nástroj pro to, aby se evropská ekonomika dostala do popředí z hlediska konkurenceschopnosti, znalostí a trvale udržitelného růstu tak, jak to stanovila lisabonská strategie. Proto musí být analýzy a politiky těsněji spjaty s dynamikou různých příslušných odvětví a oblastí podnikání. „Nový styl“ průmyslové politiky musí být patřičně přizpůsoben trhu a procesu liberalizace. Zahnuje však též specifika jednotlivých odvětví, jako například

průběžné konzultace s podnikatelským sektorem, regulaci, odstranění překážek mimo oblast obchodu, výzkum a vývoj, obchod a cílené řízení lidských zdrojů. Kromě toho předpokládá zřízení technologických platform umožňujících zakládání nových evropských partnerství v rámci soukromého sektoru či mezi subjekty veřejného a soukromého sektoru, například mezi univerzitami, výzkumnými středisky a podniky.

Měla by se zlepšit koordinace v rámci Komise (například pod záštitou Generálního ředitelství pro podnikání) a v Radě ministrů s cílem zviditelnění a podpory synergií. Velmi žádoucí by byl střednědobý akční plán schválený Komisí a příslušnou konfigurací Rady pro konkurenceschopnost. EHSV naléhá, aby byl „nový styl“ průmyslové politiky vzat v úvahu při přípravě střednědobého hodnocení Lisabonské strategie v březnu 2005.

1. Úvod

1.1 Průmyslová politika byla na pořadu jednání o evropské integraci od samého počátku. Smlouva o ESUO obsahovala specifické cíle a nástroje pro uhlavní a ocelářský průmysl. Smlouva o EHS plánovala obecnější přístup, v jehož rámci byla a stále je klíčovou otázkou realizace vnitřního trhu.

1.2 Byla realizována určitá opatření průmyslové politiky na úrovni EU zaměřená na příbuzné cíle například v oblasti životního prostředí, výzkumu a vývoje či v sociální sféře. V průběhu doby odvětvové přístupy nahradily přístupy tematické, které však nebyly z hlediska evropského podnikání vždy náležitě koordinovány či vyvážené.

1.3 Kromě obecných politik byly zpracovány i některé odvětvové politiky zaměřené na liberalizaci trhu, například v oblasti energetiky a telekomunikací. Byly zahájeny některé evropské průmyslové projekty, například Galileo.

1.4 Pokračující průmyslová změna a globalizace vyžadují v současné době další úpravu přístupu průmyslu i orgánů veřejné správy v zájmu zvýšení evropské konkurenceschopnosti. V červenci minulého roku zveřejnila Evropská komise působivou analýzu situace a perspektiv evropských průmyslových odvětví v současném globálním kontextu charakterizovaném silným dynamizmem v ostatních regionech světa.⁽¹⁾ Tento dynamismus může ovlivnit investiční strategie evropských společností. Aby si udržela konkurenceschopnost ve většině odvětví, musí Evropa učinit kvalitativní technologický skok vpřed.

1.5 V rámci Lisabonské strategie projednávala a projednává Evropská rada a ostatní složení Rady, například Rada ve složení pro hospodářství a finance a Rada pro konkurenceschopnost, celou řadu sdělení a konkrétních návrhů Komise na zlepšení makro- a mikropodmínek v oblasti průmyslu. V těchto dokumentech a diskusích převládá přístup horizontální politiky. Po řadu let se výraz „průmyslová politika“ prostě nepoužíval. Příliš totiž připomínal státní intervence a státní dotace, které bránily vytvoření rovných podmínek na dobře fungujícím vnitřním trhu. Mezitím byly intervence postupně zrušeny.

1.6 Zkoumají se nové pohledy na průmyslovou politiku. V tomto kontextu bylo v roce 2002 přijato Sdělení o průmyslové politice v rozšířené Evropě⁽²⁾.

1.7 Na svém zasedání na jaře 2003 Evropská rada zadala úkol Radě pro konkurenceschopnost, aby posuzovala „pravidelně horizontální i odvětvové otázky“⁽³⁾.

1.8 V dubnu 2004 vydala Komise druhé sdělení o průmyslové politice, které je předmětem tohoto dokumentu⁽⁴⁾.

1.9 Na základě těchto iniciativ a dosavadních výsledků diskusí prohlásil v květnu 2004 komisař Liikanen, že v protikladu k prognózám v polovině 90. let „je průmyslová politika EU opět prioritou na pořadu evropského politického jednání“⁽⁵⁾.

1.10 EHSV vítá tuto příhodnou změnu postoje k průmyslové politice. Sdílí názor, že je třeba věnovat zvláštní pozornost

průmyslovým zájmům a odvětvové dimenzi, přičemž je nutno se vyhnout chybám z minula. Zkušenosti a znalosti CCMI v této oblasti mohou být pro budoucnost velmi užitečné. Správné průmyslové a odvětvové politiky významně přispějí k realizaci cílů Lisabonské strategie.

2. Názory Komise v měnícím se kontextu

2.1 Kritickým prvkem je v dnešní době změna kontextu ve světové ekonomice. To vyžaduje nové přístupy. Podle názoru Komise musí být průmyslová politika budována v budoucnu po třech osách:

- průmysl by neměl být zahlcován legislativou a regulačními opatřeními. To předpokládá pečlivé hodnocení současných i nových opatření;
- pro posílení konkurenceschopnosti průmyslu je nutný integrovaný přístup na úrovni EU;⁽⁶⁾
- žádoucí jsou odvětvové politiky se specifickými a přizpůsobenými opatřeními.

2.2 Tento přístup opatrně vyhlášený Komisí v roce 2002 znamená průlom. Předchozí dokument Komise o průmyslové politice pochází z roku 1990⁽⁷⁾. Od té doby odsunuly některé rozhodující faktory průmyslovou politiku do pozadí ve prospěch zejména horizontálních politik.

2.3 V roce 2000 vytyčila Lisabonská strategie úkol dostat evropskou ekonomiku do popředí z hlediska znalostí a konkurenceschopnosti. Do té doby nebyla tato strategie aktivně prosazována. Namísto toho se snížila produktivita a zvýšila nezaměstnanost. Navíc vznikly určité obavy týkající se přemísťování průmyslových odvětví⁽⁸⁾.

2.4 Z těchto důvodů jsou potřeba přesnější analýzy v těchto oblastech:

- produktivita a nezaměstnanost;
- jaká jsou skutečná fakta o přemísťování?
- jaký má průmysl celkový dopad pro Evropu a v Evropě?

⁽¹⁾ Místo evropského průmyslu v mezinárodní dělbě práce: situace a perspektivy, červenec 2004, zpráva zadaná Generálním ředitelstvím Evropské komise pro obchod a zpracovaná CEPII-CIREM (European Consortium for Trade Policy Analysis - ECTA).

⁽²⁾ COM(2002) 714 final, 11.12.2002. Výbor vydal své stanovisko dne 17.7.2003 (Úřední věstník C 234, 30.9.2003, s. 76 - 85). Příspěvek CCMI v tomto stanovisku je k dispozici na adrese: http://www.esc.eu.int/ccmi/documents/docs/divers/di_ces25-2003_fin_rev_di_en.doc.

⁽³⁾ Závěry předsednictví bod 21, Jarní zasedání Evropské rady 20/21.3.2003.

⁽⁴⁾ Podporování strukturální změny: průmyslová politika pro rozšířenou Evropu, COM(2004) 274 final

⁽⁵⁾ Prohlášení komisaře Liikanena na Dni evropské průmyslové politiky, 27. května 2004, SPEECH/04/268.

⁽⁶⁾ Tento cíl již byl zpracován v dokumentu Komise: Některé klíčové otázky konkurenceschopnosti Evropy – směrem k integrovanému přístupu, COM(2003) 704 final

⁽⁷⁾ Bangemannova zpráva.

⁽⁸⁾ Viz příbuzné Stanovisko CCMI k rozsahu a dopadům přemísťování společností, které se v současnosti zpracovává.

— jak realizovat integrovanou politiku EU vzhledem k průmyslu?

— jak definovat a zpracovat odvětvové přístupy?

2.5 Dokument Komise z roku 2002 ⁽⁹⁾ stanovuje program postupu změn. Zavádí nový obsah „průmyslové politiky“. Stále však formuluje tuto politiku poněkud abstraktně, neboť uvádí všechny politiky EU, které jsou přímo relevantní pro průmysl, aniž by specifikoval konkrétní metody nebo postupy týkající se úlohy evropských institucí a zejména Komise v oblasti rozhodování a koordinace.

2.6 Dokument Podporování strukturální změny z dubna 2004, zveřejněný pod záštitou komisaře Liikanena a Generálního ředitelství pro podniky, je mnohem přínosnější. Tento dokument jde ve své analýze přímo k jádru věci:

— uvádí názorné údaje týkající se výkonnosti a zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu též ve vztahu k vývoji jinde ve světě;

— uvádí vývoj jednotlivých odvětví, čímž podává přesnější obraz o tom, co je v daných odvětvích v sázce, ze zcela odlišného pohledu.

2.7 Komise oprávněně začíná od stále pokračující dynamiky, ale zároveň zdůrazňuje, že tato dynamika může být pozitivně podmíněna anticipací, identifikací problémů a podporováním růstových faktorů.

2.8 Všeobecná analýza potvrzuje zpomalení růstu produktivity v Evropě, zaostávání za vývojem v USA a neuspokojivou výkonnost průmyslu, zejména v odvětvích výroby špičkové technologie. Relativně nižší výdaje na výzkum a vývoj v evropských společnostech, částečně z důvodu nedostatku investic v soukromém sektoru, ve srovnání s investicemi amerických společností jsou podle Komise zřejmé až na určité výjimky, jakými jsou například Finsko a Švédsko. Kromě toho se rychle rozvíjejí kapacity založené na znalostech v Číně a Indii.

2.9 Komise zmiňuje – a je vhodné to zmínit i zde – průzkum velkých firem provedený v rámci Evropského kulatého stolu průmyslníků v roce 2002, který ukazuje, že řada těchto společností plánuje umístění nových výzkumně vývojových činností mimo Evropu, pokud se nezlepší regulační prostředí ⁽¹⁰⁾.

⁽⁹⁾ Viz pozn. pod čarou 2.

⁽¹⁰⁾ Evropská výzva, sdělení Evropského kulatého stolu průmyslníků jarnímu zasedání Evropské rady, březen 2003.

2.10 Přestože výkonnost evropského průmyslu je dobrá v tradičně silných sektorech, jako je například strojírenství, výroba chemických produktů, telekomunikace a automobilový průmysl, objevují se noví konkurenti. Čína a Indie začínají úspěšně konkurovat jak v tradičních sektorech, tak v odvětví výroby špičkové technologie. Zde lze pozorovat přímou vazbu na přemísťování evropských společností.

2.11 V celém světě probíhá neustálý proces úprav. Tyto úpravy vyžaduje globalizace, která naopak též vytváří nové příležitosti. V tomto ohledu se stávající analýzy rozcházejí, ale Komise zaznamenává, že se objevují určité znepokojující signály.

2.12 V rámci rozšíření se investice z původní EU s 15 členy šíří do nových členských států. Vzhledem k tomuto trendu investic v rámci EU je stále potřebnější náležité fungování vnitřního trhu například z hlediska environmentálních a pracovních norem.

2.13 Vzhledem k tomu, že společnosti musí čelit konkurenci na otevřených trzích v rámci stanoveném Světovou obchodní organizací (WTO), Komise argumentuje, že je na EU a členských státech, aby daly jasnou odpověď na proces dynamických změn prostřednictvím:

— „lepšího zákonodárství“;

— integrovaného přístupu k různým politikám se zřetelem na konkurenceschopnost;

— maximálního zohlednění specifických potřeb průmyslových odvětví.

2.14 Komise prosazuje podrobné hodnocení dopadu stávajících nařízení a legislativy i chystaných opatření. Je třeba užší spolupráce mezi členskými státy a EU, neboť mnoho pravidel je zaváděno na národní úrovni. Komise trvá na tom, aby v tomto procesu hrála důležitou a transparentní úlohu Rada pro konkurenceschopnost.

2.15 Komise argumentuje, že lze dosáhnout synergie politik, pokud budou při doladování prosazovány adekvátnější konzultace zákonodárců v úzké spolupráci s průmyslovými kruhy.

2.16 Totéž platí o výzkumu a vývoji, což bude mít bezpochyby finanční dopad na úrovni EU i na národní úrovni. To se dotýká samé podstaty Lisabonské strategie. V příštím roce Komise navrhne nové obecné zásady pro výzkum ve zpracovatelském průmyslu a pro státní podporu inovací. V tomto ohledu by mohly velmi užitečnou úlohu hrát technologické platformy.

2.17 Některé politiky jsou zaměřeny přímo na vytváření příznivého klimatu pro konkurenceschopnost, například na politiku hospodářské soutěže a odstranění překážek obchodu. Komise však argumentuje, že někdy je možné a žádoucí aplikovat tyto politiky sofistikovanějším způsobem.

2.18 Komise argumentuje, že politiky soudržnosti lze použít na podporu regionálních a strukturálních změn vhodných z hlediska fungování trhů práce⁽¹⁾. Totéž platí pro lepší sladění trvale udržitelného vývoje s konkurenceschopností.

2.19 Vzhledem k tomu, že se tento problém týká v podstatě celého světa, zastává Komise zásadu rovných podmínek na základě mezinárodních norem. Normy EU jsou všeobecně vyšší než v jiných konkurujících regionech světa. Proto bude v budoucnu nutno zajistit do určité míry vyrovnání norem buď prostřednictvím bilaterálních jednání nebo v rámci WTO. Tento problém by neměl být řešen přizpůsobováním evropských norem zbytku světa; spíše musí Evropa přijít s iniciativami, jako v případě realizace protokolu z Kjóto, zaměřenými na zvýšení norem ostatních částí světa prostřednictvím aktivního působení ve všech mezinárodních institucích.

2.20 Všechny tyto otázky již byly pravidelně projednávány na úrovni EU. Nápadný je zvýšený důraz na „konkurenceschopnost“. Extrémně rychlý vývoj na světových trzích nedává Evropě příliš velkou možnost volby.

2.21 V tomto dokumentu Komise je nová zejména odvětvová dimenze. Komise prováděla po několik let hloubkovou studii jednotlivých odvětví často spojenou s konzultacemi s odvětvovými organizacemi na úrovni EU.

2.22 Byly předloženy zajímavé návrhy, které projednával i EHSV, zaměřené například na farmaceutický průmysl (CESE 842/2004), textilní a oděvní průmysl (CESE 62/2004 fin; Doplnovací stanovisko CCMI CESE 528/2004), stavba a oprava lodí (CESE 397/2004 fin; Doplnovací stanovisko CCMI CESE 478/2004), vesmír (CESE 501/2004), chemický průmysl (CESE 524/2004; Informační zpráva CCMI CESE 242/2004, v současné době se zpracovává) a vědy o životě a biotechnologie (CESE 1010/2002; CESE 920/2003).

2.23 Situace v jednotlivých sektorech se liší. Ačkoliv zde samozřejmě existují společné jmenovatele, jako například požadavek kvality jako konkurenční výhody, IT jako nová „surovina“, rostoucí kapitálová náročnost a zvyšující se mezinárodní

konkurence, projevují se mezi jednotlivými sektory také rozdíly. Špičková technologie a technologie na nižší úrovni, pracnost a kapitálová náročnost, spotřební zboží a investiční prostředky, málo hlavních aktérů na trhu a sektory charakterizované malými a středními podniky atd. Je to fascinující obraz, který jak uvádí Komise, nebyl po řadu let při tvorbě politik dostatečně zohledněn.

2.24 V rámci „průmyslové politiky“ se na pořad jednání vrátily též odvětvové analýzy a přístupy. Komise v tomto dokumentu nepracovává další iniciativy týkající se uvedených odvětví.

2.25 Vedle těchto odvětví plánuje Komise nové aktivity. Pro příští rok byly ohlášeny studie v oblasti strojního inženýrství, ekologie, automobilového sektoru, odvětví nekovů a sektoru IT.

3. Podpora průmyslové politiky „nového stylu“ - názory EHSV

3.1 EHSV sdílí názor, že dynamika světové ekonomiky vyžaduje obnovené zaměření. Výbor vítá skutečnost, že po dlouhé době se „průmyslová politika“ stala opět prioritou na pořadu jednání EU. V minulém desetiletí EU sice projednávala určité aspekty evropského průmyslu (např. životní prostředí), ale Rada ministrů se nezabývala politikami, které by systematicky zlepšovaly podmínky pro celkovou výkonnost odvětví a aktivně podporovaly prostředí z hlediska možnosti investic (s přidanou hodnotou).

3.2 Retrospektivně i z hlediska současné změny směrem k většímu zaměření na průmysl je užitečné shrnout hlavní faktory, které přispěly k určitému tabuizování průmyslové politiky:

— neúspěch státních intervencí, v naprosté většině případů, při posilování konkurenceschopnosti průmyslu v dlouhodobé perspektivě;

— odstranění ekonomicky neoprávněných deformací trhu a podpora rovných podmínek pro průmyslové aktivity v rámci Evropy (ačkoliv určitá opatření přijatá v některých členských státech musí být ještě vhodným způsobem prozkoumána na úrovni EU);

— celkový úspěšný důraz na liberalizaci trhů;

⁽¹⁾ Komise zmiňuje kromě jiných faktorů důraz, který je třeba klást na „konkurenceschopnost“ v regionální politice, a závěry Pracovní skupiny pro zaměstnanost v Evropě pod vedením p. Wima Koka, zřízené dne 1.4.2003. V tomto ohledu je užitečné se seznámit s příbuzným Stanoviskem Poradní komise pro průmyslovou změnu (CCIC) k průmyslové změně a ekonomické, sociální a územní soudržnosti (v konečném znění).

- přehnaná očekávání od „nové ekonomiky“ a postindustriální éry;
- zaměření na realizaci EMU a adekvátních makroekonomických politik;
- ztráta vlivu ministerstev odpovědných za průmyslové zájmy v řadě členských států.

3.3 Většina toho, co Komise uvádí ve svém sdělení, je známo již několik let. Avšak tento dokument se liší od předchozích způsobem prezentace těchto faktů a vazbami mezi různými oblastmi analýzy a navrhovaným postupem. Na rozdíl od minulosti jsou analýzy a politiky více zaměřené na dynamiku různých sektorů a příslušných oblastí podnikání.

3.4 EHSV velmi podporuje provedení většího počtu hloubkových studií vývoje jednotlivých odvětví ve spolupráci se sférou podnikání. Tyto studie by mohly posílit nezbytné „vědomí naléhavosti“, které bylo jedním z cílů Lisabonské strategie v roce 2000, ale které postupně zapadlo z velké části proto, že Rada a členské státy nerealizovaly svá vlastní opatření a dříve dohodnuté politiky. Dle názoru EHSV z toho vyplývá, že průmyslová politika nového stylu musí být zohledněna ve střednědobém hodnocení Lisabonské strategie v roce 2005. V budoucnu se může stát klíčovým pilířem této strategie.

3.5 „Nový styl“ průmyslové politiky se přizpůsobuje trhu a procesu liberalizace, ale zahrnuje i další faktory, jako například specifika jednotlivých odvětví, harmonizaci legislativy z hlediska vnitřního trhu, odstranění mimotarifních bariér, technologii a výzkum a vývoj a lidské zdroje.

3.6 Tato průmyslová politika se nesmí v žádném případě vrátit k nesprávným politikám minulosti, které byly charakterizovány deformacemi trhu různého druhu. Finanční disciplína, kterou přinesla EMU, vedla též k opatrnosti, co se týče finančních a jiných státních intervencí do podnikání. S výjimkou několika specificky odůvodněných případů všeobecně platí, že intervence a finanční podpora z veřejných zdrojů neslouží v dlouhodobé perspektivě zájmům podnikání.

3.7 S ohledem na poslední vývoj ve světě a po několika letech pokusů realizovat Lisabonskou strategii – zejména ohledně pokulhávajícího ekonomického růstu v Evropě, produktivity, aplikace IT a přesunu investic – nastal též čas pro přehodnocení zpracovatelského průmyslu a tím pádem pro odvětvové přístupy a konkrétní kroky, které by se měly zaměřit na činnosti nejvhodnější pro evropské socioekonomické podmínky, zejména na činnosti intenzivně využívající vysoce

kvalifikované pracovní síly v provozu i v zázemí (například výroba specificky přizpůsobeného průmyslového zařízení a systémů: tj. robotové techniky, přístrojového vybavení, řídicího zařízení, atd.). EHSV plně schvaluje tento přístup a tento cíl.

3.8 Velmi důležité je zvýšit informovanost veřejnosti o potřebě zdravého vývoje průmyslu. Proto je nutné zpřístupnit veřejnosti transparentní údaje a analýzy. V tomtéž kontextu by měli zástupci sféry rozhodování na evropské a národní úrovni věnovat zvláštní pozornost takovým aspektům, jako je koherence politik EU, harmonizace národních legislativ v rámci EU a odpovídající sladění evropských a světových norem (např. WTO).

3.9 Informovanost veřejnosti přispěje ke zvýšení konsenzu a veřejné podpory. Průmyslovou politiku nelze omezit na vybrané skupiny lidí přímo zapojených do vlády či do podnikání. Tato záležitost se týká společnosti jako celku. Zdravý vývoj evropského zpracovatelského průmyslu slouží zájmům všech. Ve všech příslušných oblastech je třeba podniknout kroky na posílení jeho image, například v oblasti vzdělání – nejen odborné, ale též všeobecné vzdělání by mělo stimulovat rozvoj technických dovedností.

3.10 Veřejnost musí být více informována o vzájemné závislosti mezi jednotlivými články průmyslového výrobního řetězce. Například, celkový ocelářský, zpracovatelský průmysl, spolu s automobilovým průmyslem, je závislý na dostatečném a levném zásobování ocelí, jejíž výroba naopak závisí na dostatečném a levném zásobování nerostnými surovinami.

3.11 S tím přímo souvisí potřeba vyjasnit vztah mezi průmyslem a službami. Ekonomika se v zásadě vyvíjí směrem k průmyslu založenému na službách, ale mnoho služeb přímo závisí na průmyslu vzhledem k externímu kontrahování určitých činností a bude tomu tak i v budoucnu. Na druhé straně jsou sofistikované služby životně důležité pro vysoce kvalitní výkon průmyslu a výrobu špičkové technologie. V mnoha ohledech jde o stejnou věc. V rámci současné dynamiky vývoje se dělící čára mezi průmyslem a službami stírá.

3.12 EHSV je toho názoru, že Komise musí hrát aktivní roli v tomto procesu. Zařazení průmyslové politiky na pořad jednání přispívá samo o sobě k naplnění cíle zvýšení informovanosti. Lze však udělat mnohem víc. V první řadě je třeba zdokonalit analýzy, údaje a jejich zveřejňování v oblasti:

- průmyslové Evropy, z hlediska výkonnosti i zaměstnanosti;

- jednotlivých odvětví a seskupení;
- interakce mezi průmyslem a službami;
- vzájemných technologických vazeb;
- vývoje samotného průmyslu služeb;
- srovnání na celosvětové úrovni.

3.13 Analýzy by měly též vzít v úvahu rozdíly ve struktuře členských států, neboť některé země a regiony mají silnější průmyslovou základnu než ostatní. Důkladná znalost hlavních průmyslových odvětví přispěje k větší objektivitě diskuzí o trendech dynamiky světové ekonomiky a jejích důsledcích.

3.14 Základem každého odvětvového přístupu jsou správné údaje. Provádí se četné studie podnikání na národní či akademické úrovni⁽¹²⁾. EHSV prosazuje shromažďování výsledků těchto studií na úrovni EU ve spolupráci s Eurostatem pro vytvoření spolehlivých a dynamických evropských databází o průmyslu a službách a provádění analýz SWOT (silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby). Komplexní a jasná statistika bude poskytovat průběžný obraz probíhajících změn. Padesát let statistiky ESUO prováděné Eurostatem může sloužit jako příklad patřičného přizpůsobení.

3.15 Komise oprávněně zdůrazňuje integrovaný přístup k politikám například v oblasti národních systémů daní z příjmu právnických osob, daňových formalit, norem, obchodu, duševního vlastnictví, výzkumu a vývoje, životního prostředí, trhu práce, odborné přípravy a vzdělávání. EHSV velmi vítá tento cíl, který příliš dlouho chyběl nejen na evropské úrovni, ale též v řadě členských států.

3.16 Není to poprvé, kdy je prosazován integrovaný přístup. Bohužel realizace tohoto přístupu je velmi obtížná v komplikovaném prostředí, v němž se musí instituce EU vyrovnat s 25 členskými státy. Vhodným řešením by bylo kdyby Rada pro konkurenceschopnost spolu s Komisí definovaly střednědobý akční plán, který by byl každoročně hodnocen⁽¹³⁾.

⁽¹²⁾ Velmi zajímavým příkladem je studie „Význam konkurenčních zpracovatelských průmyslů pro vývoj sektoru služeb“, Bremen, prosinec 2003. K dispozici na: <http://www.bmwi.de/Navigation/Service/bestellservice.did=31812,render=renderPrint.html>

⁽¹³⁾ Tento cíl je přímo spjat s efektivním řízením ekonomiky. Důležitost transparentního a jasného rámce, zejména co se týče Rady pro konkurenceschopnost, je zdůrazněna ve stanovisku EHSV k „Lepší ekonomické řízení v EU“

3.17 Je též nezbytné, aby všechny politiky mající dopad na konkurenceschopnost průmyslu v tomto akčním plánu braly vyváženým způsobem v úvahu různé cíle politik EU. V minulosti tomu tak vždy nebylo⁽¹⁴⁾. Proto je třeba lépe využít synergií politik Společenství.

3.18 Je třeba počítat s tím, že v průběhu projednávání a schvalování procesního řádu a střednědobého plánu v Radě pro konkurenceschopnost se objeví podobné modely v členských státech týkající se průmyslu obecně i otázky, za něž jsou odpovědné jednotlivé členské státy samy. To zvýší též vliv ministerstev odpovědných za průmyslové zájmy v členských státech.

3.19 Zkvalitnění regulačního rámce předpokládá kromě jiného zjednodušení a zefektivnění legislativy na úrovni EU. Tento proces nesmí být rozhodně omezen na nová nařízení. „Lepší zákonodárství“ se vztahuje k minulosti i budoucnosti. Musí být zpracován návrh nizozemského předsednictví věnovat větší pozornost zjednodušení legislativy a snížení administrativní zátěže⁽¹⁵⁾. Je třeba zkoordinovat směrnice a nařízení mající obecné cíle (horizontální politiky) týkající se bezpečnosti práce, úspor energie, odpadu atd., neboť jsou propojené a jejich účinek je někdy protichůdný. Environmentální směrnice mají zvláštní dopad. Vzhledem k tomu, že jsou tyto směrnice zaměřené hlavně na cíle, může bez náležité harmonizace postupu vést jejich nekonzistentní aplikace ze strany členských států k deformaci trhu. Hodnocení dopadu a realizace jsou mimořádně důležité, protože důvěryhodnost politik závisí na jejich účinnosti.

3.20 Některé aspekty mají zvláštní význam pro nové členské státy, které se nesmí omezit pouze na získávání zahraničních investic pro zajištění financí; v rámci posílení trvalých kvalit svých ekonomik budou muset též diverzifikovat svoji vlastní průmyslovou činnost. Stojí před nimi některé zásadní výzvy, jako například zlepšení environmentálních politik, zaměření na odbornou přípravu a zdokonalování dovedností a zapojení všech aktérů v oblasti průmyslu kromě jiného prostřednictvím sociálního dialogu.

3.21 Je třeba zintenzívnit monitorování trhu ohledně výrobků majících původ mimo EU. Slušnou konkurenci lze zabezpečit pouze při existenci rovných podmínek v celém světě. V této souvislosti EHSV vyzývá Komisi, aby zvýšila své úsilí při zajišťování toho, aby všichni příslušní aktéři na celém světě dodržovali příslušné normy v oblasti práce, životního prostředí a výrobků.

⁽¹⁴⁾ Viz též projev p. **Liikanena** 27. května na podporu aktivní průmyslové politiky (viz pozn. pod čarou 4).

⁽¹⁵⁾ Viz též COM(2004) 274, kapitola 5, str. 39.

3.22 Dalším důležitým prvkem průmyslové politiky je zabezpečení rovných podmínek v oblasti obchodu v celém světě. Praktiky třetích zemí porušující konkurenci, například státní pomoc a dumping, je třeba podrobit systematickému a podrobnému sledování ze strany Evropské komise. Po splnění příslušných kritérií musí být cílevědomě realizována opatření obchodní politiky.

3.23 Současně s „lepším zákonodárstvím“ a podporou synergií politik Společenství je třetím pilířem průmyslové politiky „nového stylu“ odvětvový přístup, který se přizpůsobuje trhu a otevřeným trhům a je v souladu s vhodnými horizontálními politikami. EHSV plně schvaluje tento cíl, který je již zaváděn do praxe. Vzhledem k tomu, že se odvětvový přístup zaměřuje na specifické charakteristiky a vývoj jednotlivých odvětví, může být též přínosem pro ostatní dva pilíře, a to „lepší zákonodárství“ a podporu synergií politik EU. Programy environmentální politiky, odborného vzdělávání a odborného rozvoje a výzkumu a vývoje lze formulovat a realizovat úspěšněji, budou-li začleněny do odvětvového přístupu.

3.24 Odvětvové analýzy ukáží dynamiku vývoje v celosvětovém kontextu. Jejich úkolem je zasadit obraz evropského průmyslu do perspektivy ostatních partnerů a konkurentů na světové scéně. Ukáží interakci mezi průmyslem a službami. Patříčně též zohlední sociální aspekty, jako například pracovní vztahy a zaměstnanost. A nakonec, odvětvové analýzy pomohou též identifikovat překážky, jimž čelí podnikání v důsledku specifických pravidel a legislativy EU. Proto by mělo být podnikání konzultováno častěji v raném stádiu, – kdy se provádí zhodnocení dopadu – aby bylo možno stanovit vhodná pravidla a postupy na úrovni EU.

3.25 V tomto ohledu je třeba rozšířit metodologii Komise pro řešení problémů konkurenceschopnosti založenou na analýze, konzultaci a akci (str. 19). Jako příklad Komise právem cituje případy G10, STAR 21 a LeaderShip.

3.26 Program LeaderShip 2015 ⁽¹⁶⁾ je názorným příkladem, pokud je správně realizován. Jeho cílem je zabezpečit prosperující budoucnost pro odvětví stavby a opravy lodí EU na otevřeném trhu. V rámci tohoto programu spolupracuje Komise s evropskou sférou podnikání. Společně byly vymezeny problémy. Bylo definováno osm kapitol postupu ze strany

průmyslu či Komise. Je základem plodného sociálního dialogu sociálních partnerů ohledně procesu modernizace.

3.27 Následovat mohou další sektory. Neexistuje stejný model pro všechny. Vzhledem k tomu, že se tato otázka týká také členských států a jejich politik, je vhodné, aby specificky přizpůsobené přístupy vyplývající z těchto odvětvových analýz vytvářely stejné závazky pro průmysl, Komisi a členské státy. Co se týče členských států, mohou tyto závazky též přispět k podpoře výměny zkušeností a nejlepší praxe. Podle názoru EHSV by v tomto ohledu bylo velmi užitečné zřídit odvětvová monitorovací centra na úrovni EU.

3.28 Vzhledem k mimořádně důležitému aspektu „znalostí“ a výzkumu a vývoje a vzhledem k fenoménu celosvětové „mobility mozků“ (vědců, výzkumných pracovníků, manažerů a odborníků) EHSV velmi podporuje zřízení technologických platform, jichž by se aktivně účastnily průmyslové sektory a sféra podnikání. Tyto platformy se nesmí omezit na pouhé podnikání, ale musí zahrnout také ostatní klíčové aktéry, jako například špičkové technologické instituty a univerzity. Tyto platformy mohou též umožnit zakládání nových evropských partnerství v rámci soukromého sektoru či mezi subjekty veřejného a soukromého sektoru. ⁽¹⁷⁾

3.29 Je třeba vytvořit evropské znalostní prostředí vycházející z efektivního spolupůsobení univerzit, technologických institutů a průmyslu na podporu aplikované technologie. Přitom musí být vzaty v úvahu specifické rysy jednotlivých odvětví. Dále, rozvíjení ekonomiky na znalostním základě musí doprovázet nástroje potřebné pro celoživotní vzdělávání, které by měly zajišťovat i příslušné instituce a univerzity. I toto lze prosadit pomocí impulsů od jednotlivých odvětví. V tomto kontextu by měla být posílena úloha odborného a výkonného managementu s ohledem na mobilitu v rámci Evropské unie.

3.30 V této souvislosti a v reakci na projekty jinde ve světě je třeba zahájit rozsáhlé iniciativy pro podporu synergií jednotlivých sektorů (např. Galileo, obranný průmysl), stimulovat spolupráci mezi znalostními centry a průmyslem a zavést nezbytné podmínky pro vytvoření různých seskupení (např. Airbus) a skupin; zejména skupiny mohou pozvednout konkurenceschopnost a podpořit ekonomickou, sociální a teritoriální soudržnost. ⁽¹⁸⁾

⁽¹⁷⁾ Technologické platformy – viz Doplňující stanovisko CCMI ke sdělení Komise „Věda a technologie, klíč k budoucnosti Evropy – Obecné zásady pro politiku Evropské unie v oblasti podpory výzkumu“ (COM(2004) 353 final), CCMI/015; zpravodaj: p. Van Iersel.

⁽¹⁸⁾ Viz Stanovisko EHSV k „Průmyslové změně a ekonomické, sociální a teritoriální soudržnosti“ Úř. věst. C 241, 28.9.2004, zejména body 1.4, 3 a 10.i),

⁽¹⁶⁾ Viz dokument Komise COM(2003) 717 final a příslušná stanoviska EHSV – Úř. věst. C 241, 29.9.2004.

3.31 Více než kdy jindy jsou nesmírně důležité lidské zdroje. V rámci probíhajícího procesu průmyslové změny se tato otázka týká jak vedení, tak zaměstnanců a jejich organizací. Předpokládá kromě jiného důraz na kvalitu, profesionalizaci, dovednosti a motivaci. ⁽¹⁹⁾

3.32 V tomto ohledu je nutno vzít patřičně v úvahu, že mladí lidé jsou rozčarování představou, že by pracovali v průmyslu, neboť nemají dostatek pozitivních motivů. Důsledkem toho je nedostatek kvalifikovaných pracovních sil.

3.33 Kromě toho EHSV argumentuje, že v rámci vhodného odvětvového přístupu posílí sociální dialogy závazek zaměstnanců a jejich organizací z hlediska úpravy a kvality daného odvětví. Přizpůsobené přístupy na odvětvové úrovni též podpoří diskuzi mezi sociálními partnery o specifických požadavcích týkajících se kompetencí, adaptability a schopností zaměstnanců.

3.34 V zájmu podpory realizace specifických opatření vycházejících z odvětvových analýz musí být každé z nich projednáno v Radě pro konkurenceschopnost. Podle názoru EHSV tato konfigurace Rady musí hrát rozhodující úlohu v průmyslové politice „nového stylu“ v tom, že bude poskytovat obecnou platformu pro zájmy všech zúčastněných. Adekvátní odvětvové analýzy prováděné Komisí a Radou a v konečném důsledku jednání o opatření, která je nutno přijmout ve zmíněných oblastech, též posílí závazek národních orgánů správy, které vedle podnikání hrají též významnou úlohu při vytváření prostředí orientovaného na budoucnost.

3.35 V tomto prostředí a při tomto přístupu není místo pro politiku „vybírání vítězů“, jak správně prohlásil bývalý komisař Liikanen. Totéž platí o „národních šampiónech“. ⁽²⁰⁾ To by postavilo celou debatu o průmyslové politice „nového stylu“ na špatné základy. Cílem je vytvářet klima podporující riskování ze strany evropského průmyslu. Politika poskytování posily či podpory vítězům je mnohem vhodnější. ⁽²¹⁾ Je třeba (pře)-zkoumat finanční i nefinanční nástroje pro realizaci tohoto cíle.

4. Konkrétní závěry

4.1 EHSV vítá iniciativu Komise (zejména komisaře Liikanaena a Generálního ředitelství pro podnikání) vrátit „průmyslovou politiku“ jako jednu z priorit na pořad jednání EU vedle

horizontálních politik. Tato iniciativa odpovídá podobným vývojovým trendům v různých členských státech a může podpořit společné názory v této oblasti napříč Uníí. Může přispět k lepší definici způsobů a prostředků pro zvýšení evropské konkurenceschopnosti i k definici vhodných a konkrétních cílů ve Střednědobém hodnocení Lisabonské strategie v roce 2005.

4.2 EHSV poznamenává, že z hlediska průmyslové politiky „nového stylu“ je nezbytně nutný důvěryhodný institucionální rámec ve smyslu patřičného rozdělení úkolů v rámci Unie – kdo je odpovědný za co a kdy? – a ve smyslu realizace cílů a směrnic stanovených Evropskou radou a různými konfiguracemi Rady v členských státech. ⁽²²⁾

4.3 EHSV podporuje tři prvky průmyslové politiky „nového stylu“: zlepšení regulace, podpora synergií různých politik Společenství a vývoj odvětvové dimenze. Z hlediska transparentnosti a zviditelnění je nutno zlepšit koordinaci v rámci Komise (například pod záštitou Generálního ředitelství pro podnikání) a v Radě ministrů. Lepší koordinace musí též přispívat k nezbytné a plodné synergii politik. Proto by byl velmi vítán střednědobý akční plán schválený Komisí a Radou pro konkurenci, který by byl každoročně hodnocen.

4.4 EHSV vítá analýzu a mnoho doporučení obsažených ve zprávě „Tváří v tvář změně“. ⁽²³⁾ Nicméně je škoda, že zpráva neuvádí průmyslovou politiku „nového stylu“ jako užitečný nástroj, jak čelit výzvám na světových trzích. Zejména měl být zdůrazněn odvětvový přístup a potřeba dobře koordinovaných činností. EHSV podporuje návrh národních akčních plánů. V rámci zvýšení efektivnosti jak těchto akčních plánů, tak politik EU, musí být obojí efektivně koordinováno v konfiguraci Rady pro konkurenceschopnost. EHSV naléhá, aby byly tyto prvky vzaty v úvahu při přípravě Střednědobého hodnocení Lisabonské strategie v březnu 2005.

4.5 EHSV zdůrazňuje potřebu zvýšení informovanosti, která je nezbytnou podmínkou konsensu a veřejné podpory. Musí být jasně zdůrazněno, že evropská společnost jako celek je zapojena do této celosvětové průmyslové změny, která vyžaduje úsilí v mnohem širší oblasti, než je samotné podnikání.

⁽¹⁹⁾ viz Stanovisko EHSV k „Průmyslové změně: současné situaci a perspektivám, Celkový přístup“ Úř. věst. C 10, 14.1.2004, body 2.2.2.14 a 3.9.

⁽²⁰⁾ Viz pozn. pod čarou 5.

⁽²¹⁾ Totéž.

⁽²²⁾ Viz Stanovisko EHSV k „Lepšímu ekonomickému řízení v EU“ Úř. věst. C 74, 23.3.2005, přijato 15. září 2004).

⁽²³⁾ „Tváří v tvář změně, Lisabonská strategie růstu a zaměstnanosti“, Zpráva ze skupiny na vysoké úrovni, předseda Wim Kok, listopad 2004.

4.6 EHSV je přesvědčen, že odvětvové analýzy mohou přispět a přispějí pozitivně k lepšímu chápání příslušných trendů vývoje. Tyto analýzy též podpoří užší spolupráci mezi veřejným a soukromým sektorem i přizpůsobené přístupy a vhodné úpravy politik na úrovni EU a na národní úrovni zaměřené na vytváření nových příležitostí, čímž přispějí k realizaci Lisabonské strategie. Odvětvové rámce jsou též vhodným prostředkem pro sociální dialogy zaměřené na podporu společných iniciativ a na podporu kvality lidských zdrojů.

4.7 Odvětvový přístup tohoto typu stále více vyžaduje v rámci služeb Komise znalost světových trendů a průmyslové

změny. EHSV důrazně doporučuje, aby se členové Komise důkladně seznámili s tím, co je v soukromém sektoru v sázce. CCMI a Evropské monitorovací středisko pro změny mohou přispět k odvětvovým analýzám jako partneři-konzultanti, aniž by zasahovali do role sociálních aktérů.

4.8 S ohledem na vývoj v ostatních velkých světových regionech – náklady, kompetence a jejich kombinace – jsou rozhodujícími faktory pro evropskou konkurenceschopnost znalosti, kvalita jak společností jako takových, tak lidských zdrojů a dovedností a příslušných organizací. Politiky a opatření orientované na budoucnost budou pro tyto oblasti rozhodující.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zavedení zásady rovných příležitostí a rovnosti zacházení pro muže a ženy v otázkách zaměstnanosti a práce

(COM(2004) 279 *final* – 2004/0084 (COD))

(2005/C 157/14)

Dne 18. května 2004 se Rada rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 262 Smlouvy ustavující Evropské společenství v záležitosti výše uvedené.

Specializovaná sekce „Zaměstnanost, sociální věci, občanství“, která byla pověřena připravit práci Výboru na toto téma, schválila stanovisko dne 25. listopadu 2004. Zpravodajkou byla **paní Sharma**.

Na svém 413. plenárním zasedání dne 15. a 16. prosince 2004 (na schůzi dne 15. prosince 2004) Evropský hospodářský a sociální výbor schválil následující stanovisko 146 hlasy pro, 1 hlasem proti a 6 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Hlavním cílem návrhu směrnice je zvýšit transparentnost a srozumitelnost legislativy o rovném zacházení a usnadnit účinné provádění posílením *acquis* a zamezením posunu zpět. Je nezbytné mít jediný text zákona, jasně strukturovaný, snadno srozumitelný a čitelný, aby se podpořilo plnění socioekonomických cílů Společenství pro zvýšení a zlepšení nabídky zaměstnání pro ženy.

1.2 Seskupení ustanovení směrnic o přístupu k zaměstnání, platové rovnosti, zaměstnaneckém sociálním zabezpečení a důkazním břemenu je příležitostí k předložení jediného koherentního textu, v němž nebudou žádné sporné formulace. Návrh zahrnuje nedávný vývoj v evropském precedenčním právu, jelikož aktualizuje existující sekundární legislativu

v souladu s výroky Evropského soudního dvora, které vyjasnily a prohloubily pojem rovnosti. Toto též umožňuje zaručit zvýšenou právní bezpečnost tím, že budou seskupena opatření směrnic týkající se téhož tématu, a to v novém politickém kontextu, který představuje Unii jako otevřenou, srozumitelnou a spjatou s každodenním životem.

1.3 Tato směrnice se vztahuje na ekonomicky aktivní populaci včetně samostatně výdělečně činných osob, pracovníků, kteří přerušili činnost z důvodu nemoci, mateřství, úrazu či jsou nikoli z vlastní vůle nezaměstnaní, osob, které hledají zaměstnání, pracovníků v důchodu a postižených pracovníků a oprávněných osob těchto pracovníků v souladu s národní legislativou nebo praxí.

2. Kontext

2.1 Amsterodamská smlouva posílila kompetence Společenství ohledně rovnosti mezi muži a ženami a stanovila za cíl odstranění nerovnosti ve všech oblastech občanského života a podporu rovnosti mezi muži a ženami. Nerovné zacházení představuje nejenom porušování základní zásady Evropské unie, ale také faktor brzdící hospodářský růst a prosperitu národních hospodářství.

2.2 Rovné zacházení je nezbytnou podmínkou, pokud si EU přeje úspěšně plnit cíle růstu a trvale udržitelného hospodářského a sociálního rozvoje a rozvoje v oblasti životního prostředí. Více než jindy se Evropa bude muset spoléhat na vyšší podíl žen v ekonomicky aktivní populaci, čehož může být dosaženo pouze stanovením minimálních rovných práv zaručených pro všechny.

2.3 Studie prokázaly, že diskriminace založená na pohlaví, stejně jako nedostatečná specifická pomoc zaměstnancům zodpovědným za rodinu představují výrazné překážky, které v první řadě brání nárůstu zaměstnanosti žen.

2.4 Vývoj legislativy týkající se rovného zacházení mezi muži a ženami

Rovné zacházení pro muže a ženy je základní zásadou sociálního konceptu Evropského společenství. Už od roku 1976 byla zásada platové rovnosti pro muže a ženy, jak je uvedena v článku 119 EHS (článek 141 Smlouvy ES) popsána jako jedna ze základních zásad práva Společenství Evropským soudním dvorem.⁽¹⁾

— První direktiva o rovném zacházení schválená v roce 1975 se týkala platové rovnosti.⁽²⁾

— Po ní v roce 1976 následovala směrnice o rovnosti zacházení v otázce zaměstnání.⁽³⁾ Tato směrnice byla podstatně pozměněna v roce 2002 směrnicí 2002/73, která definovala „obtěžování“ a „sexuální obtěžování“. ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Výrok ESD z 8.4.1976 – C-43/75 Defrenne II, ECR 1976, str. 455.

⁽²⁾ Směrnice Rady 75/117/EHS z 10.2.1975 o sladění legislativy členských států týkající se uplatňování zásady platové rovnosti pro muže a ženy.

⁽³⁾ Směrnice Rady 76/207/EHS z 9.2.1976 o implementaci zásady rovného zacházení pro muže a ženy ohledně přístupu k zaměstnání, k odborné přípravě a k postupu v zaměstnání a pracovních podmínkách.

⁽⁴⁾ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/73/ES z 23.9.2002 pozměňující směrnici Rady 76/207/EHS o implementaci zásady rovného zacházení mezi muži a ženami ohledně přístupu k zaměstnání, k odborné přípravě a k postupu v zaměstnání a pracovních podmínkách.

— V roce 1978 byla schválena směrnice týkající se systému sociálního zabezpečení.⁽⁵⁾

— V roce 1986 byla schválena směrnice zavádějící zásadu rovného zacházení pro muže a ženy v zaměstnaneckých systémech sociálního zabezpečení.⁽⁶⁾ Později byla tato směrnice pozměněna.⁽⁷⁾

— V roce 1986 byla schválena směrnice o rovném zacházení pro muže a ženy vykonávajícími samostatnou výdělečnou činnost včetně zemědělské činnosti s ustanoveními o ochraně samostatně výdělečně činných žen během těhotenství a mateřství.⁽⁸⁾

— V roce 1992 byla schválena směrnice o ochraně těhotných pracujících žen jako zdravotní a bezpečnostní opatření, jež zahrnuje statutární právo na nejméně čtrnáctidenní mateřskou dovolenou, právo absence v zaměstnání z důvodu předporodních vyšetření a ochranu proti propuštění ze zaměstnání.⁽⁹⁾

— V roce 1995 byla uzavřena rámcová dohoda o rodičovské dovolené mezi meziprofesionálními organizacemi na evropské úrovni a následně byla schválena jako směrnice; ta poukazuje na to, že rovné zacházení též znamená, že opatření se budou vztahovat na muže, a uznává význam role otce ve výchově dítěte.⁽¹⁰⁾ Tato směrnice byla později pozměněna a rozšířena, aby zahrнула Spojené království.⁽¹¹⁾

— V roce 1997 byla schválena směrnice o důkazním břemenu.⁽¹²⁾ Tato směrnice byla také později rozšířena, aby zahrнула Spojené království.⁽¹³⁾

⁽⁵⁾ Směrnice Rady 79/7/EHS z 19.12.1978 o postupné implementaci zásady rovného zacházení pro muže a ženy v otázce sociálního zabezpečení.

⁽⁶⁾ Směrnice Rady 86/378/EHS z 24.7.1986 o implementaci zásady rovného zacházení pro muže a ženy v zaměstnaneckých systémech sociálního zabezpečení.

⁽⁷⁾ Směrnice Rady 96/97/ES z 20.12.1996 pozměňující směrnici 86/378/EEC z 24. července 1986 o implementaci zásady rovného zacházení pro muže a ženy v zaměstnaneckých systémech sociálního zabezpečení.

⁽⁸⁾ Směrnice Rady 86/613/EHS z 11.12.1986 o provádění zásady rovného zacházení mezi muži a ženami vykonávajícími samostatnou výdělečnou činnost včetně zemědělské činnosti a o ochraně samostatně výdělečně činných žen během těhotenství a mateřství.

⁽⁹⁾ Směrnice Rady 92/85/EHS z 19.10.1992 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a zdraví na pracovišti pro těhotné pracující ženy a ty, které nedávno porodily a kojí.

⁽¹⁰⁾ Směrnice Rady 96/34/ES z 3.6.1996 o rámcové dohodě o rodičovské dovolené uzavřené UNICE, CEEP a ETUC.

⁽¹¹⁾ Směrnice Rady 97/75/ES z 15.12.1997, která pozměňuje a rozšiřuje na Spojené království Velké Británie a Severního Irsku směrnici 96/34/ES o rámcové dohodě o rodičovské dovolené uzavřené UNICE, CEEP a ETUC.

⁽¹²⁾ Směrnice Rady 97/80/ES z 15.12.1997 o důkazním břemenu v případech diskriminace z důvodu příslušnosti k pohlaví.

⁽¹³⁾ Směrnice Rady 98/52/ES z 13.7.1998 o rozšíření směrnice 97/80/ES o důkazním břemenu v případech diskriminace z důvodu příslušnosti k pohlaví na Spojené království Velké Británie a Severního Irsku.

Evropský soudní dvůr hrál vždy důležitou úlohu v přispívání k účinnému snižování diskriminace žen v zaměstnání. Dvůr vykládá komunitární právo a přirozeně rozvíjí neúplné právní pojmy poměrně nedávné komunitární legislativy v souvislý právní systém⁽¹⁾. V oblasti rovných příležitostí Soudní dvůr převážně vykládal přímou a nepřímou diskriminaci na základě účinného provádění legislativy o rovném zacházení⁽²⁾ a jasně stanovil, že ochrana proti diskriminaci z důvodu příslušnosti k pohlaví se týká též mužů.⁽³⁾

3. Zvláštní připomínky

3.1 EHSV blahopřeje Komisi k její práci usilující o zjednodušení a větší zpřístupnění všech směrnic o rovnosti zacházení pro muže a ženy. Rovnost pohlaví je základní právo ve všech složkách života ve společnosti a hospodářského života, a proto musí být legislativa srozumitelná a snadno čitelná pro všechny.

3.2 Jako výsledek 30 let trvajícího legislativního procesu o rovnosti zacházení vzniklo 12 směrnic a Výbor bere na vědomí, že Komise nyní slučuje sedm těchto směrnic se společným tématem rovného zacházení do jediného přepracovaného textu⁽⁴⁾. Komise se rozhodla přepracovat těchto sedm směrnic, jelikož obsahují mnoho společných bodů, což způsobuje opakování a částečné zdvojení textu, ale také nedostatečnou koherenci definic.

3.3 Přepracování aktualizuje, vyjasňuje a zjednodušuje těchto sedm směrnic v jedinou směrnici tím, že zkracuje celkovou délku textů a zavádí jeden soubor definic, včetně definic o přímé a nepřímé diskriminaci a obtěžování. Výbor vítá tento krok vzhledem k rozšíření a závazku Komise zlepšit právní předpisy.

3.4 Výbor bere na vědomí, že pět směrnic o rovnosti zacházení nebylo zahrnuto do přepracování, protože nemají společný jmenovatel⁽⁵⁾. Jedná se o dvě směrnice o rodičovských právech, které byly vypracovány ve spolupráci se sdruženími zaměstnavatelů a zaměstnanců a nemá se za to, že spadají do

oblasti rovných příležitostí, o směrnici o mateřské dovolené a právech kojících žen, která spadá do legislativy o bezpečnosti a zdraví veřejnosti, o směrnici o rovném zacházení v otázce sociálního zabezpečení a o směrnici o ochraně práv žen vykonávajících samostatnou výdělečnou činnost včetně zemědělské činnosti.

3.5 Výbor souhlasí s názorem Komise, že začlenění těchto směrnic by zkomplikovalo a prodloužilo přepracovanou směrnici. EHSV však zdůrazňuje, že směrnice 86/613/EHS⁽⁶⁾ potřebuje okamžitou úpravu vzhledem k množství samostatně výdělečně činných žen a žen zaměstnaných v zemědělství. EHSV je toho názoru, že tento zákon je obsahově neuspokojivý a neposkytuje dostatečnou ochranu ženám. Vzhledem k tomu, jak důležitý je pro dosažení lisabonských cílů, je třeba jej urychleně aktualizovat.

3.6 Komise doplnila o dva dodatky směrnice, které přímo odrážejí dobře zavedené precedenční právo a proto pouze ujasňují již platnou legislativu. Tyto dodatky se týkají rovných platových podmínek (článek 4) a zaměstnaneckých důhodů pro státní zaměstnance (článek 6).⁽⁷⁾ EHSV připomíná, že Evropský soudní dvůr aktivně přispívá k posílení komunitární legislativy. Zařazení precedenčního práva do přepracované směrnice zlepšuje srozumitelnost a opodstatněnost.

3.7 Kodifikace je technická záležitost a Komise uvedla, že podstata směrnic nebyla pozměněna s výjimkou článku 21, týkajícího se ustanovení o orgánech podporujících rovné zacházení v „horizontálních ustanoveních“ kapitoly III. Zařazení „horizontálních ustanovení“ do celé směrnice nyní posiluje, ač omezeně, pravomoci orgánů prosazujících rovnost příležitostí tím, že rozšiřují rámec uplatnění směrnice. To poskytuje možnost tyto pravomoci ještě později rozšířit. EHSV zdůrazňuje, že i když podstata směrnic nebyla pozměněna, jejich aktualizace a modernizace s výsledným precedenčním právem by mohly dlouhodobě přivést ke změnám.

⁽¹⁾ Streinz, *Europarecht*, 4. vydání, Heidelberg 1999, odst. 494.

⁽²⁾ Od rozhodnutí ESD v soudním případě C-96/80 *Jenkins*, v soudním případě C-170/84 *Bilka kontra Weber von Hartz*, v soudním případě C-171/88 *Rinner-Kühn* a v soudním případě C-184/89 *Nimz v Freie und Hansestadt Hamburg*.

⁽³⁾ ESD, soudní případ C-450/93 *Kalanke*; ESD, soudní případ C-409/95 *Marschall*.

⁽⁴⁾ Směrnice Rady 75/117/EHS, Směrnice Rady 76/207/EHS, Směrnice Rady 86/378/EHS, Směrnice Rady 96/97/EC, Směrnice Rady 97/80/ES, Směrnice Rady 98/52/ES, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/73/ES.

⁽⁵⁾ Směrnice Rady 79/7/EHS, Směrnice Rady 86/613/EHS, Směrnice Rady 92/85/EHS, Směrnice Rady 96/34/ES, Směrnice Rady 97/75/ES.

⁽⁶⁾ Směrnice Rady 86/613/EHS z 11.12.1986 provádění zásady rovného zacházení pro muže a ženy vykonávajícími samostatnou výdělečnou činnost včetně zemědělské činnosti a o ochraně samostatně výdělečně činných žen během těhotenství a mateřství.

⁽⁷⁾ Článek 4 v nové směrnici stanovuje, že podle Soudního dvora „(...) nic ve formulaci článku 141(1) ES (...) neudává, že provádění této směrnice je omezeno na situace, kdy muži a ženy pracují pro téhož zaměstnavatele“, zatímco článek 6 upřesňuje, že se to též vztahuje na systémy sociálního zabezpečení pro zvláštní kategorie státních zaměstnanců, pokud jsou dávky vypláceny z titulu zaměstnaneckého poměru, pokud se přímo vztahují na ukončené pracovní období a pokud je částka vypočtena podle poslední mzdy.

4. Závěr

4.1 Rovnost zacházení se opírá o třicetileté legislativní úsilí, ale i když EHSV blahopřeje Komisi za její kroky ke zjednodušení a lepší čitelnosti směrnice, zdůrazňuje, že skutečného rovného zacházení nemůže být v Evropě dosaženo bez pozitivního zapojení všech členských států tím, že budou trvat na rovném zacházení pro muže a ženy. Výbor věří, že výměna a šíření správných metod a upevňování sociálního dialogu v této oblasti je konkrétní způsob, jak dosáhnout pokroku, a plně uznává klíčovou úlohu sociálních partnerů, přičemž poukazuje na jejich činnost v rámci „Programu práce evrop-

ských sociálních partnerů na období 2003-2005“. Komise musí vyvinout větší úsilí ohledně propagace rovného zacházení, rovných příležitostí a přínosu žen pro evropské hospodářství, aby byly dosaženy lisabonské cíle.

4.2 EHSV žádá Komisi, aby vyzvala členské státy k vypracování brožury, v níž by byly zdůrazněny hlavní aspekty evropských směrnic o rovných příležitostech tak, jak byly transponovány do národní legislativy, jakož i povinnosti zaměstnavatelů a práva zaměstnanců, aby se rozšířilo povědomí o rovnosti zacházení ku většímu prospěchu hospodářství.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Studie souvislosti mezi zákonnou a nezákonnou migrací

(COM(2004) 412 final)

(2005/C 157/15)

Dne 4. června 2004 se Komise rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů, v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství, v otázce výše uvedeně.

Specializovaná sekce pro zaměstnanost, sociální věci a občanství, která odpovídala za přípravu práce Výboru k tomuto tématu, přijala své stanovisko dne 24. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan PARIZA CASTAÑOS.

Evropský hospodářský a sociální výbor přijal na svém 413. plenárním zasedání 15. a 16. prosince 2004 (schůzi z 15. prosince 2004), na němž hlasovalo 138 hlasů pro, 0 hlasů proti a 8 hlasů se zdrželo hlasování, následující stanovisko:

1. Shrnutí sdělení

1.1 Evropská rada v Soluni v červnu 2003 zdůraznila, že je potřebné, aby EU prozkoumala zákonné prostředky pro imigraci státních příslušníků třetích států do Unie, a to s přihlédnutím ke schopnosti členských států je přijmout, v souvislosti s otázkou posílení spolupráce se zeměmi původu. Komise předložila výsledky studie, kterou si vyžádala Evropská rada, o spojovacích článcích mezi zákonnou a nezákonnou migrací. Klade otázku, zda zákonné možnosti přijímání migrantů oslabují či neoslabují důvody pro nezákonnou migraci. Po tomto sdělení předloží Komise Zelenou knihu o zákonných cestách přistěhovalectví.

1.2 **V první části** Komise zkoumá zákonné cesty migrace pracovníků. Přijímání státních příslušníků třetích států z důvodů jejich zaměstnávání se řídí zákony platnými v jednotlivých

členských státech, které se od sebe značně liší. Některé státy uzavřely své hranice přistěhovalcům hledajícím práci, zatímco jiné přijaly politiky, podle kterých mohou přistěhovalci-pracovníci vstoupit na území státu, pokud mají nabídku pracovního místa, přičemž se přihlíží k principu preferování určitých národností. Některé státy také vpouštějí osoby samostatně výdělečně činné. Většina ekonomických přistěhovalců se zpočátku vpouští na základě dočasného povolení k pobytu, s platností od jednoho do pěti let.

1.3 Počet ekonomických přistěhovalců vpouštěných členskými státy v jednotlivých letech se také určuje podle velmi odlišných metod. Některé státy přijímají pouze vysoce kvalifikované pracovníky (například podle německého systému Zelených karet nebo britského programu pro vysoce kvalifikované

přistěhovačce „Highly Skilled Migrant Programme“). Jiné (řada jihoevropských států) přijímají též méně kvalifikované pracovníky na základě škály různých postupů. Některé státy, například Itálie, uplatňují systém kvót. Jiné, včetně Španělska, podepsaly dvoustranné dohody s některými zeměmi za účelem vpouštění jejich státních příslušníků. Ve svém sdělení Komise zkoumá různé nástroje používané k řízení přistěhovalectví.

1.4 Komise se též zmiňuje o zákonných úpravách přijatých v různých státech, například v Belgii. Tato opatření jsou na jedné straně vítána, protože integrují přistěhovačce do společnosti a brání jejich vykořisťování na pracovišti, na druhé straně jsou však také kritizována, protože působí jako stimul pro nezákonné přistěhovalectví.

1.5 **V druhé části** Komise poukazuje na to, že nezákonná imigrace má mnoho forem a že je nesmírně obtížné získat přesné informace. Ačkoliv přesný rozsah nezákonného přistěhovalectví v EU není znám, odhaduje se, že je značný. Zmenšení nezákonných imigračních toků je proto prioritou na úrovni jednotlivých států i EU jako celku.

1.6 Komise upozorňuje na jasnou souvislost mezi skrytou ekonomikou, neregulovanými pracovními trhy a nezákonným přistěhovalectvím, zvláště v sektorech jako jsou stavebnictví, zemědělství, pohostinství, úklidové služby a pomoc v domácnostech. Šedá ekonomika představuje v rámci EU 7 % až 16 % HDP.

1.7 Dopad existujících zákonných cest (jako jsou dvoustranné dohody) na snížení počtu nezákonných přistěhovačů se měří mimořádně obtížně. Komise upozorňuje na to, že členské státy neprovedly nezbytná hodnocení. Nebylo ani provedeno hodnocení dopadu vízové politiky na snížení počtu nezákonných přistěhovačů.

1.8 Existuje naděje, že užší spolupráce se zeměmi původu pomůže snížit přítok nezákonných přistěhovačů. Toto řešení doporučily Evropské rady na svých zasedáních v Tampere, Seville a Soluni. V současné době jsou však zkušenosti členských států se zaváděním užší spolupráce omezené a výsledky nejsou celkově nijak výrazné. Komise se domnívá, že může být nutné zaujmout jiný přístup k stimulům nabízeným třetím státům.

1.9 **V třetí části** Komise předkládá své závěry a nastiňuje možné přístupy. Vzhledem k zřejmé absenci spolehlivých a srovnatelných údajů na úrovni EU, Komise se dohodla, že bude vydávat každoroční statistickou zprávu o migraci, což bude vyžadovat koordinaci a výměnu informací mezi členskými státy. Odkazuje na kroky, které byly dosud učiněny: vytvoření

skupiny expertů v roce 2002 s názvem Výbor pro imigraci a azyl, počáteční fáze vytváření Evropské migrační sítě (jejíž pilotní projekt probíhal po celý rok 2004) a vytvoření sítě Národních kontaktních bodů pro integraci. S ohledem na nezákonné přistěhovalectví vznikl systém časného varování a bylo dosaženo pokroku i ve výměně informací.

1.10 Komise věří, že vzhledem k důsledkům negativního demografického vývoje a stárnutí obyvatelstva bude pravděpodobně nadále pokračovat a vzrůstat najímání pracovníků, kteří jsou státními příslušníky třetích států a přistěhovalectví do EU z ekonomických důvodů. Také státy původu opakovaně žádají o rozšíření zákonných cest přistěhovalectví.

1.11 Komise upozorňuje na skutečnost, že její návrh na přijetí směrnice o vpouštění pracovníků⁽¹⁾, předložený v roce 2001, se nesetkal v Radě s žádnou podporou. Klade otázku, zda by vpouštění ekonomických přistěhovačů mělo být regulováno na úrovni EU či nikoliv, otázku míry harmonizace, o kterou by se mělo usilovat, a zda by měla být zachována či odmítnuta zásada Společenství, dle které je preferován domácí pracovní trh. Komise konstatuje, že návrh Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu potvrzuje evropské kompetence v imigrační politice, ponechává však na členských státech, aby rozhodly o počtu přistěhovačů, který chtějí vpustit. Je též třeba, aby opatření přijatá v této oblasti přinesla přidanou hodnotu z hlediska celé EU. Koncem tohoto roku Komise předloží Zelenou knihu k návrhu na přijetí směrnice a k problémům uvnitř Rady, a na konci roku 2004 uspořádá veřejné slyšení.

1.12 Komise se domnívá, že zákonná opatření pomohla státům vypořádat se s velkým počtem nezákonných přistěhovačů, neměla by však být považována za vhodný způsob řízení toků migrace. Výbor pro přistěhovalectví a azyl musí dále analyzovat postupy při přijímání těchto zákonů se zaměřením na jejich identifikaci a srovnání praxe v jednotlivých státech.

1.13 Posílení integrace státních příslušníků třetích států pobývajících v členských státech v souladu se zákonem je základním cílem, který podle názoru Komise musí být součástí všech budoucích návrhů. Zásadním aspektem tohoto cíle je integrace na pracovním trhu, z tohoto důvodu Komise připomíná potřebu opatření jako je například zmenšení mezery mezi nezaměstnaností státních příslušníků třetích států a státních příslušníků států EU. Odkazuje se též na význam posilování větší mobility v rámci pracovního trhu EU, což již umožnila směrnice z roku 2003 o osobách s dlouhodobým pobytem⁽²⁾ a nařízení č.1408/71. Je třeba též zlepšit uznávání odborných kvalifikací státních příslušníků třetích států.

⁽¹⁾ COM(2001) 386 final

⁽²⁾ Směrnice 2003/109/ES

1.14 Komise zastává názor, že práce načerno je významným faktorem, který přitahuje nezákonné přistěhovačce, hlavním cílem proto musí být přeměna práce vykonávané načerno na řádné zaměstnání. Tento cíl již byl zahrnut do pokynů pro politiku zaměstnanosti.

1.15 Jednou z priorit mezi politickými nástroji je vypracování komunitární politiky návratu, aby se zajistil návrat nezákonných přistěhovačů do jejich země původu. Komise navrhuje vytvoření finančního nástroje pro řízení návratu v pro roky 2005 a 2006.

1.16 Nakonec Komise konstatuje, že tato studie potvrdila nezbytnost posílení spolupráce se státy původu nebo tranzitu, mají-li se snížit toky migrace a organizovat zákonné přistěhovalectví. Je třeba shromáždit veškerou dostupnou informaci, aby se určilo, jak dobře tato spolupráce funguje. Je možné též prozkoumat myšlenku vytváření vzdělávacích programů ve státech původu, zaměřených na dovednosti požadované v EU. Další nápady se týkají například částečné úpravy vízové politiky, dle které by vznikly některé kategorie osob, jimž by se vydávala víza v kratším termínu.

2. Obecné poznámky

2.1 EHSV vítá skutečnost, že Komise předkládá toto sdělení, čímž dává nový impuls imigrační politice Společenství. Diskuse uvnitř Rady se rozvíjejí jen velice pomalu kvůli dosti liknavé spolupráci některých vlád. EHSV již konstatoval v různých stanoviscích, že existuje jasná souvislost mezi zákonným a nezákonným přistěhovalectvím. Tam, kde neexistují vhodné, transparentní a pružné cesty pro zákonnou imigraci, zvyšuje se imigrace nezákonná⁽¹⁾. Je třeba i solidní azylové politiky podobně jako harmonizovaných zákonů, které zaručí dostatečnou ochranu těm, kteří potřebují mezinárodní ochranu.

2.2 Sdělení Komise o přistěhovalectví, integraci a zaměstnanosti⁽²⁾ a Evropská rada v Soluni vyjádřily názor, že se během příštích let výrazně zvýší počet ekonomických přistěhovačů z třetích států do EU. Nárůst ekonomické imigrace se projevuje jak u vysoce kvalifikovaných, tak málo kvalifikovaných pracovních míst. Jak již konstatoval EHSV, přistěhovalectví by mělo být usměrňováno přes zákonné a transparentní cesty, aby se vyloučily problémy, které v současnosti zažívají pracovní trhy. Aby bylo možné tohoto cíle dosáhnout, musí existovat vhodná spolupráce mezi úřady a sociálními partnery.

2.3 Je těžké pochopit, proč Rada nepřijala směrnici o vpouštění a pobytu pracovníků – přistěhovačů navrhovanou Komisí v roce 2001. Ve svém stanovisku⁽³⁾ EHSV uvítal návrh Komise, považoval ho však za nedostatečný s tím, že pro přistěhování pracovníků by měly existovat dvě cesty: získání pracovního povolení a povolení k pobytu v původním státě, a také možnost dočasného povolení k pobytu za účelem hledání zaměstnání. Návrhem této směrnice splnila Komise své závazky vyplývající ze zasedání Rady v Tampere. Rada, jak se projevilo v jejím postoji, však tento cíl pustila ze zřetele.

2.4 V odpověď na dotaz Komise se EHSV domnívá, že je skutečně nezbytné, aby bylo vpouštění ekonomických přistěhovačů regulováno na úrovni EU, což lze zajistit, pokud bude existovat vysoká míra harmonizace zákonů, jak stanoví návrh Smlouvy o založení Ústavy pro Evropu. Již v dřívějších stanoviscích⁽⁴⁾ EHSV vyzýval k tomu, aby EU urychleně vypracovala společnou imigrační politiku a harmonizovala legislativu. Výbor prostuduje Zelenou knihu, kterou vypracovává Komise a vydá k této věci stanovisko.

3. Konkrétní připomínky

3.1 Existující zákonné cesty pro přistěhovalectví pracovníků jsou nedostatečné. Dvoustranné dohody, kvóty, programy pro vpouštění vysoce kvalifikovaných pracovníků a další v současnosti dostupné nástroje zcela evidentně nestačí zajistit, aby ekonomické přistěhovalectví probíhalo zákonnými cestami a nezákonné přistěhovalectví se nadále zvyšuje. Evropská unie a členské státy potřebují otevřenou formu legislativy, která umožní pracovní imigraci cestami, které jsou zákonné a transparentní, a to jak pro vysoce kvalifikované pracovníky, tak pro ty, kteří dělají méně kvalifikovanou práci.

3.2 Různé členské státy se rozhodly umožnit přistěhování jen vysoce kvalifikovaným pracovníkům. Komise ve svém sdělení přihlíží ke zkušenostem Německa a Spojeného království. EHSV se domnívá, že toto jsou extrémně omezené zkušenosti, které je třeba považovat za pozitivní, i když neřeší existující potřeby v dotyčných zaměstnaneckých sektorech. Členské státy by měly navíc disponovat novými právními nástroji pro imigraci méně kvalifikovaných pracovníků, které jejich pracovní trhy potřebují a kteří jsou dnes do velké míry součástí skryté ekonomiky, nezákonného zaměstnávání a přistěhovalectví, zvláště v sektorech jako jsou pomoc v domácnostech, zdravotní péče, zemědělství, pohostinství, stavebnictví aj.

⁽³⁾ Stanovisko v Úř. věst. C 80 ze dne 3.4.2002, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁴⁾ Stanovisko ke Sdělení o Imigrační politice Společenství, Úř. věst. C 260, ze dne 17.9.2002, zpravodaj: pan Pariza Castaños a Stanovisko ke Sdělení o nezákonném přistěhovalectví, Úř. věst. C 149 ze dne 21.6.2002, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽¹⁾ Stanovisko ke Sdělení o Imigrační politice Společenství, Úř. věst. C 260 ze dne 17.9.2001, zpravodaj: pan PARIZA CASTAÑOS

⁽²⁾ COM(2003) 336 final

3.2.1 Je nesmírně důležité, aby zájemci o přistěhování měli dostatečné a jasné informace o existujících nástrojích, kterými se v členských státech řídí zákonná imigrace. Konzulární služby musí tyto informace předat státům původu a v evropských cílových státech musí být přistěhovalci informováni o těchto nástrojích.

3.3 Navíc dvoustranné dohody mezi členskými státy a třetími zeměmi, jejichž účelem je regulovat pracovní imigraci, představují mimořádně kladný vývoj, protože se zakládají na spolupráci se státy původu, po čemž již od Tampere volají Rada, Komise, Evropský parlament i EHSV. Většina těchto dohod se využívá pro řízení otázek souvisejících s dočasnými přistěhovalci a těmi, kteří vykonávají méně kvalifikované práce. EHSV by však chtěl upozornit na to, že tyto dohody by mohly být efektivnější, kdyby byly vedeny ve spolupráci se sociálními partnery v členských státech a státech původu. Ve světle těchto zkušeností se také projeví problémy na konzulárních úřadech členských států, které trpí nedostatkem pracovníků specializujících se na pracovní imigraci.

3.3.1 EHSV též navrhuje možnost, aby EU na základě asociačních dohod a dohod o spolupráci mezi EU a různými třetími státy mohla vytvářet specializovaná oddělení pro pracovní imigraci. Asociační dohody a dohody o spolupráci mezi EU a třetími státy by mohly pokrývat i příležitosti pro pracovní imigraci a vzdělávací programy. Migrace kvalifikovaných pracovníků do Evropy ze zemí původu by mohla vytvořit další překážku rozvoje těchto zemí a proto musí Evropská unie a členské státy s nimi spolupracovat, aby se zajistilo, že imigrace se stane faktorem rozvoje, nikoliv dodatečným problémem.

3.3.2 Dotyčné státy navíc nemají s EU vyvážené vztahy v oblasti obchodních, finančních a technologických toků. Asociační dohody a dohody o spolupráci mezi Evropskou unií a třetími státy musí obsahovat nové politické a ekonomické nástroje představující pozitivní přínos rozvoji těchto zemí. To je jediný způsob jak zaručit solidní spolupráci v prevenci nezákonného přistěhovalectví. Plné spolupráce mezi EU a rozvojovými zeměmi je zapotřebí i v rámci Světové obchodní organizace.

3.4 Některé členské státy, po předchozím zhodnocení potřeb svých pracovních trhů, využívají systému kvót pro řízení dvoustranných dohod, a to ve spolupráci se sdruženími zaměstnavatelů a odbory. Vzhledem ke klesajícímu počtu členů těchto organizací a těžkopádné byrokracii, kterou tento systém vytváří, nejsou výsledky tak dobré, jak se očekávalo. Příkladem jsou státy, kde značně vzrostlo nezákonné přistěhovalectví (například Španělsko) a kde přesto nebyly kvóty naplněny. Pružnější systém řízení kvót by byl užitečnější v případě, kdyby se například vydávala dočasná víza pro účel hledání zaměstnání, tak jak navrhl EHSV ve svém stanovisku⁽¹⁾ k směrnici o vpouštění přistěhovalců.

⁽¹⁾ Viz Úř. věst. C 80 ze dne 3.4.2002, zpravodaj: pan Pariza Castaños

3.5 V Evropské unii je mnoho lidí „bez papírů“, kteří, dle konstatování Komise, pracují nezákonně a v skryté ekonomice. Tito lidé vstoupili do EU nezákonně anebo dospěli ke konci svého zákonného pobytu a nevrátili se do země původu. Sdělení Komise se zabývá i politikou návratu a uzákonění pobytu.

3.6 EHSV nesouhlasí s tvrzením Komise, že *jediným koherentním přístupem k řešení problémů osob s nezákonným pobytem je zajistit jejich návrat do zemí původu* (?). Takový přístup není realistický, protože systémy a nástroje pro návrat nejsou přiměřené k velikosti úkolu, kdy se má řešit situace, ve které se nacházejí miliony lidí. EHSV svůj postoj vyjádřil již ve svém stanovisku⁽²⁾ k Zelené knize o komunitární politice návratu nezákonně pobývajících osob a stanovisku⁽⁴⁾ k otevřenému způsobu koordinace: EHSV věří, že *povinný návrat by neměl být jedinou nebo přednostní reakcí EU na přítomnost přistěhovalců, kteří se nacházejí v EU v nezákonném postavení. Co je potřeba, je komplexní politika, zahrnující jak návrat, tak i možnost legalizace* (?). Jestliže politika povinného návratu není spojena s opatřeními pro uzákonění pobytu, *zůstane počet lidí nacházejících se v nezákonném postavení nezměněn, bude nadále žít skrytou ekonomikou a povede k zvýšenému vykořisťování v zaměstnání a k sociálnímu vyloučení* (?). EHSV usiluje o takovou politiku Společenství, která podporuje programy pro dobrovolný návrat a nucený návrat uplatňuje jen v dostatečně odůvodněných případech, tak jak to Výbor uvedl v příslušném stanovisku k Zelené knize o politice Společenství týkající se návratu ilegálně se zdržujících osob⁽⁷⁾.

3.7 EHSV již konstatoval, že postavení tohoto velkého počtu lidí, kteří se nacházejí v nezákonné situaci, bylo mělo být legalizováno, a to při splnění určitých podmínek souvisejících s mírou, do jaké zapustili kořeny ze sociálního a pracovního hlediska⁽⁸⁾. Rada a Komise oprávněně trvají na tom, že práce načerno musí být přeměněna na řádné zaměstnání a aby bylo možné toho dosáhnout, je nutné, aby dotyčné osoby, z nichž mnohé jsou nezákonnými přistěhovalci, spolupracovaly. Je třeba aby spolupracovali i sociální partneři⁽⁹⁾.

⁽²⁾ Bod 3.2.2. Sdělení

⁽³⁾ Viz Úř. věst. C 61 ze dne 14.3.2003, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁴⁾ Viz Úř. věst. C 221 ze dne 17.9.2002, zpravodajka: paní zu Eulenburg

⁽⁵⁾ Viz bod 2.2 stanoviska EHSV k Zelené knize o politice navrácení nezákonných přistěhovalců

⁽⁶⁾ Viz bod 2.4 téhož stanoviska

⁽⁷⁾ viz Úř. věst. C 61 z 14.3.2003, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁸⁾ Stanovisko ke Sdělení o Imigrační politice Společenství, Úř. věst. C 260, ze dne 17.9.2001; zpravodaj: pan Pariza Castaños. Stanovisko ke Sdělení o Imigrační politice Společenství, Úř. věst. C 149, ze dne 21.6.2002; zpravodaj: pan Pariza Castaños. Stanovisko k Zelené knize o politice navrácení nezákonných přistěhovalců, Úř. věst. C 61 ze dne 14.3.2003; zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁹⁾ Stanovisko nyní připravované, SOC/172, zpravodaj: pan Hahr

3.8 Nezákonné přistěhovalectví je úzce spojeno se skrytou ekonomikou a prací na černém. Přistěhovalectví je jen jednou stránkou skryté ekonomiky a charakteristiky nezákonného zaměstnání přitahují nezákonné imigrační toky. EHSV proto vítá zákony existující v některých členských státech, které usnadňují legalizaci situace těchto osob, a to z pracovních nebo humanitárních důvodů anebo protože jsou již integrováni do společnosti. Takový přístup může též pomoci zabránit nárůstu velkého počtu osob v nezákonném postavení, který by si vyžádal mimořádná legalizační opatření. Tyto nástroje musí být transparentní a jejich zavádění musí být doprovázeno nezbytnou informovaností a koordinací mezi členskými státy.

3.9 Přistěhovanci musí být plně integrováni do evropského pracovního trhu, a to prosazováním větší mobility. EHSV⁽¹⁾ podpořil směrnici o statutu státních příslušníků třetích států, kteří mají v EU dlouhodobý pobyt, která usnadní mobilitu přistěhovalcům, kteří získají toto postavení. EHSV také podpořil rozšíření nařízení č. 1408/71⁽²⁾ tak, aby pokrývalo i státní příslušníky třetích států. Bylo by vhodné tuto mobilitu rozšířit v rámci Evropské strategie zaměstnanosti i na jiné přistěhovalecké skupiny, a to při využití sítě EURES.

3.9.1 Komise konstatuje, že návrh na přijetí směrnice o službách na vnitřním trhu, týkající se poskytování přeshraničních služeb, také povede k zvýšení mobility. EHSV v současné době vypracovává stanovisko, které obsahuje řadu návrhů na nápravu problémů, které přináší tato směrnice⁽³⁾.

3.10 Mnoho přistěhovalců nemůže vykonávat zaměstnání, které odpovídá jejich vzdělání, protože úřady v členských státech neuznávají jejich odborné kvalifikace. EU musí rozšířit směrnici o odborných kvalifikacích, aby usnadnila uznávání kvalifikací získaných v státu původu. Tím se zabráni případům diskriminace v důsledku neuznání kvalifikace a členské státy i evropské společnosti budou mít větší užitek z práce lidí, jestliže přihlédnou k jejich odborným kvalifikacím.

3.11 Nedostatek vhodných údajů znamená, že nelze hodnotit dopad vízové politiky na snížení nelegálního přistěhovalectví. Požadavek krátkodobého víza pro občany třetích států může zmenšit rozsah nelegálního přistěhovalectví, které je důsledkem dané situace, je však třeba vzít v úvahu nebezpečí,

že by se mohl zvýšit počet osob, které jsou obětmi sítí nezákonného obchodu s lidmi. EHSV podporuje používání nástroje víz jen ve výjimečných situacích. Politika víz by mohla závažně diskriminačním způsobem omezit mobilitu osob. Z toho vyplývá potřeba odpovídajícího řízení konzulárních úřadů, tj. taková forma řízení, která je transparentní a vylučuje jakoukoliv možnou korupci.

3.12 EHSV souhlasí s tvrzením Komise, že boj proti nezákonnému přistěhovalectví musí být i nadále zásadní součástí řízení imigrace. Otvírání zákonných cest pro pracovní migraci, snížení rozsahu skryté ekonomiky a nezákonného zaměstnávání, spolupráce se státy původu atd. musí být doprovázeno skutečně efektivním sledováním vnějších hranic.

3.13 Zločinné organizace zabývající se obchodováním s lidmi jsou mimořádně mocné a napojené na další zločinné aktivity. EHSV ve svých různých stanoviscích⁽⁴⁾ vyzýval k účinnějšímu boji proti zločinným sítím obchodujícím s lidskými bytostmi. Je třeba zlepšit spolupráci mezi úřady justice a vnitřní členských států a Evropskou komisí. Je třeba vybavit instituce EUROPOL a EUROJUST nejvhodnějšími politickými, zákonnými a správními nástroji. Je třeba urychlit práce vztahující se k budování Evropské agentury pro kontrolu hranic a také služby Evropské hraniční stráže.

3.13.1. Některé evropské oblasti, jako jsou jižní ostrovy (Malta, Lampedusa a Kanárské ostrovy), mají obzvlášť potíže, protože slouží pro ilegální přistěhovalce jako tranzitní místo a počet přistěhovalců přesahuje možnosti jejich kapacity. Proto je nutné, aby měla Evropská unie solidární systém na řešení tohoto problému.

3.13.2. Při boji proti nezákonnému obchodu a obchodování s lidmi je třeba zaručit ochranu obětí v souladu s mezinárodním humanitárním právem a evropskými úmluvami o lidských právech. Nezákonní přistěhovanci patří ke skupinám osob, které musí být obzvlášť chráněny. Jejich život a bezpečí jsou na prvním místě. EHSV přijal již dříve stanovisko⁽⁵⁾ ke zlepšení ochrany obětí.

⁽¹⁾ Stanovisko k Směrnici o postavení státních příslušníků třetích států s dlouhodobým trvalým pobytem, Úř. věst. C 36 ze dne 8.2. 2002, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽²⁾ Stanovisko k nařízení (EES) č. 1408/71 v Úř. věst. C 157 ze dne 25.5. 1998, zpravodaj pan Liverani

⁽³⁾ Stanovisko k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o službách na vnitřním trhu; zpravodaj: pan Metzler, spolupřizpovodaj: pan Ehnmark

⁽⁴⁾ Stanovisko k nezákonnému přistěhovalectví, Úř. věst. C 149 ze dne 21.6.2002; stanovisko k Úřadu pro hranice, Úř. věst. C 108 ze dne 30.4.2004, a k programu ARGOS (SOC/186), zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁵⁾ Stanovisko k Návrhu Směrnice Rady o povolení krátkodobého pobytu vydávaného obětem akcí zprostředkovaných nezákonného přistěhovalectví nebo obchodování s lidskými bytostmi, které spolupracují s příslušnými orgány, Úř. věst. C 221 ze dne 17.09.2002; zpravodaj: pan Pariza Castaños

3.14 EHSV podporuje vznik otevřené metody koordinace imigrační a azylové politiky ⁽¹⁾. EU má v současné době Výbor pro imigraci a azyl, který odvádí vynikající koordinační a poradenskou práci, který však má nedostatečný mandát. Evropská rada v Soluni umožnila pilotní projekt vytvoření Evropské migrační sítě. Tato síť si zasluhuje podporu EHSV, protože představuje krok k lepší koordinaci uvnitř EU.

3.15 EHSV vítá skutečnost, že cíle přistěhovačské politiky Společenství zahrnují integrační opatření, o která Výbor usiloval ⁽²⁾. Přijetí poskytnuté novým přistěhovalcům, jejich integrace na pracovním trhu, jazyková příprava, boj proti diskriminaci a podílení se na občanském, kulturním a politickém životě – to vše musí být strategickým cílem EU. Podle EHSV je zásadně důležité, aby v otázce integračních politik měly veřejné úřady podporu sociálních partnerů a organizací občanské společnosti.

3.15.1 Výbor chce obyvatelům Evropy sdělit myšlenku, že přistěhovalci jsou velmi potřebnými členy naší společnosti a přispívají k hospodářskému, sociálnímu a kulturnímu bohatství Evropy. EHSV chce i nadále aktivně spolupracovat s ostatními institucemi EU pro zajištění plnění cílů stanovených v Tampere a pro zavedení vhodné společné imigrační politiky a pro harmonizaci legislativy. S tímto záměrem bude Výbor, ve spojení s Komisí, sociálními partnery a organizacemi občanské

společnosti, usilovat o zřízení stálé instituce ⁽³⁾. Způsob jak dosáhnout rovného zacházení a integrace je boj proti rasismu, xenofobii a diskriminaci.

3.16 Sociální agenda ⁽⁴⁾ v současné době obsahuje řadu cílů v oblasti podpory integrace, boje proti diskriminaci a zajištění rovného zacházení. V následujících letech bude třeba v důsledku zvýšeného počtu přistěhovalců uzpůsobit některé cíle pravidel sociální politiky EU.

3.17 EHSV podtrhuje skutečnost, že návrh Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu položil nové základy imigrační politiky Společenství a připomíná, že přijal stanovisko k vlastní iniciativě ⁽⁵⁾, dle které by Smlouva měla poskytnout občanství EU státním příslušníkům třetích států, kteří mají dlouhodobé povolení k pobytu, aby tyto osoby mohly snáze vykonávat svá politická práva a aby byla posílena jejich integrace. EHSV též přijal stanovisko k vlastní iniciativě ⁽⁶⁾ navrhuující, aby členské státy Evropské unie ratifikovaly Mezinárodní úmluvu o ochraně všech migrujících pracovníků a příslušníků jejich rodin, schválenou Valným shromážděním Organizace spojených národů ⁽⁷⁾, jejímž cílem je ochrana lidských práv a důstojnosti lidí na celém světě, kteří emigrují z ekonomických důvodů nebo důvodů souvisejících s prací, prostřednictvím vhodných zákonů a dobrých vnitrostátních postupů. Výbor opět vyzývá Radu a Komisi, aby zvážily ratifikaci této úmluvy.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Stanovisko paní zu Eulenburg v Úř. věst. C 221 ze dne 17.9.2002

⁽²⁾ Stanovisko v Úř. věst. C 125 ze dne 27.5.2002, o Přistěhovalectví, integraci a úloze organizací občanské společnosti; konference organizovaná EHSV a Komisí ve dnech 9. a 10. září 2002: *Přistěhovalectví: úloha občanské společnosti v integraci*

⁽³⁾ Forma dosud nerozhodnuta (monitorovací středisko, výroční konference)

⁽⁴⁾ Stanovisko EHSV ke Sdělení o přezkumu agendy sociální politiky v polovině období, Úř. věst. C 80 ze dne 30.3.2004, zpravodaj: pan Jahier

⁽⁵⁾ Stanovisko: *Přístup k občanství Evropské unie*, v Úř. věst. C 208 ze dne 3.9.2003, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁶⁾ Stanovisko: Mezinárodní úmluva o migrantech, Úř. věst. C 241, 28.9.2004, zpravodaj: pan Pariza Castaños

⁽⁷⁾ Rezoluce č. 45/158 ze dne 18. prosince 1990, v platnosti od 1. července 2003

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o správě řízeného vstupu osob potřebujících mezinárodní ochranu do Evropské unie a posílení ochranných kapacit v regionech původu – „Zlepšení přístupu k trvalým řešením“

(COM(2004) 410 final)

NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/16)

Dne 25. srpna 2004 se Komise v souladu s článkem 262 Smlouvy zakládající Evropské společenství rozhodla požádat Evropský hospodářský a sociální výbor o stanovisko k věci výše uvedené.

Specializovaná sekce pro „Zaměstnanost, sociální věci, občanství“, která je pověřena přípravou podkladů pro Výbor v této věci, přijala stanovisko dne 25. listopadu 2004 (Zpravodaj: paní LE NOUAIL-MARLIÈRE).

Během svého 413. plenárního zasedání 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 15. prosince) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 139 hlasy pro, 1 proti, 9 členů se hlasování zdrželo.

1. Obsah dokumentu Komise

1.1 Toto oznámení představuje odpověď Komise na bod 26 Závěrů Evropské rady v Soluni z 19. a 20. června 2003, který vyzývá Komisi, aby „prozkoumala všechny parametry pro zajištění větší spořádanosti a lepší koordinace vstupu osob potřebujících mezinárodní ochranu na území EU, a aby posoudila, jak by ochranu těchto osob mohly lépe zajišťovat regiony původu“.

1.2 Dokument je rozdělen do čtyř podkapitol, z nichž **první** má za cíl „prozkoumat všechny parametry pro zajištění větší spořádanosti a lepší koordinace vstupu osob potřebujících mezinárodní ochranu na území EU, a aby posoudila, jak by ochranu těchto osob mohly lépe zajišťovat regiony původu“.

1.3 Znovuusídlení znamená přesun uprchlíků z první hostitelské země nebo tranzitní země na území Unie nebo třetího státu (Kanada, USA, Austrálie, ...) a představuje z definice spořádaný a řízený vstup do EU. Mohlo by hrát určitou roli ve společné azylové politice EU. Komise proto soudí, že existují dobré důvody pro to, aby byl v této oblasti zvolen přístup v měřítku celé Unie a aby byl zaveden program znovusídlení na úrovni EU.

1.4 **Kapitola II** se zabývá tím, jak by regiony původu mohly lépe zajišťovat ochranu osob, které potřebují mezinárodní ochranu, a jak by jim v tomto úkolu mohla být nápomocna EU.

1.5 Opatření určená k posílení ochranných kapacit musejí být součástí koordinovaného a systematického přístupu k celé otázce. V této souvislosti je nutné pokusit se navrhnout referenční systém účinné ochrany, k němuž by hostitelské země měly s partnerskou pomocí EU směřovat. Za tímto účelem by EU měla nejprve analyzovat opatření, která sama doporučuje na zajištění ochrany těch, kteří to potřebují, a která kladou důraz zejména na ochranu před pronásledováním

a utlačováním, právo na řádný soudní proces a možnost žít s prostředky dostatečnými na uspokojení lidských potřeb.

1.6 Níže uvedené složky ochrany lze na jedné straně považovat za vhodné ukazatele pro posouzení ochranných kapacit dané hostitelské země, které zároveň pomohou určit, zda je používaný systém ochrany dlouhodobě udržitelný, a na druhé straně slouží jako vodítka pro definici referenčního systému na posílení těchto kapacit:

— Používání nástrojů na ochranu uprchlíků, včetně nástrojů regionálních, a přistoupení k dalším smlouvám o lidských právech a k mezinárodnímu humanitárnímu právu, dodržování těchto nástrojů a odstranění výhrad;

— Právní rámce jednotlivých zemí: přijetí/novelizace zákonů o uprchlících a azylu;

— Registrace žadatelů o azyl a uprchlíků, písemné a podrobné posouzení jejich žádosti;

— Přijetí a poskytnutí zázemí žadatelům o azyl;

— Podpora soběstačnosti a místní integrace.

1.7 **Kapitola III** se věnuje tomu, jak dosáhnout integrovaného, celkového, vyváženého, pružného a uzpůsobeného přístupu k jednotlivým otázkám přistěhovalectví a azylu.

1.8 Komise za tímto účelem navrhuje, aby v EU fungovaly víceleté regionální programy ochrany, a předkládá seznam a časový rozvrh akcí a projektů pro oblast azylu a migrace, přičemž tyto programy mají být vypracovány v partnerské spolupráci s třetími zeměmi příslušného regionu. Tyto programy by byly vytvořeny pro jednotlivé regiony a země a doprovázely by je strategické dokumenty, které tvoří obecný rámec vztahů Společenství s rozvojovými zeměmi, a to podle stejných cyklů.

1.9 Evropské regionální programy ochrany by představovaly „koš“ opatření, která v některých zemích již existují, v jiných se na nich pracuje nebo se čeká na jejich návrh: jde o opatření určená k posílení ochranných kapacit, systému registrace, programu znovusídlení na úrovni EU, dále na podporu zlepšení místních infrastruktur, místní integrace osob potřebujících mezinárodní ochranu ve třetí zemi, a konečně na podporu spolupráce v oblasti legálního přistěhovalectví, řízení přílivu migrantů a jejich návratu.

1.10 Konečně **kapitola IV** uvádí závěry tohoto oznámení, doporučuje nejlepší postup a žádá Radu EU, Evropskou radu a Parlament, aby jej podpořily.

2. Obecné připomínky

2.1 Výbor schvaluje úmysly Komise, které se opírají o doporučení UNHCR, nenalézá však v jejím oznámení dostatečné záruky pro úroveň mezinárodní ochrany, které bylo dosaženo od roku 1951. Tuto úroveň je bohužel stále nutné garantovat či zvyšovat, neboť v mezinárodním kontextu dosud narážíme na případy diskriminace na základě nenávisti, která může někdy vést až k ozbrojenému konfliktu, diskriminace dopadající na sociální skupiny civilních obyvatel nebo jednotlivce náležící k sociálním skupinám a případy pronásledování jednotlivců nebo skupiny států či nestátními činiteli (skupinami nebo jednotlivci). Z tohoto hlediska Výbor podporuje práce probíhající v rámci „Úmluvy +“ Vysokého komisariátu OSN pro uprchlíky, jejichž cílem je zlepšit a uzpůsobit status uprchlíka a Ženevskou úmluvu.

2.2 Návrh programů znovusídlení by měl ještě více zdůraznit, že primárním cílem znovusídlení jakožto trvalého řešení je zajistit co nejrychlejší usazení lidí, jimž byl udělen status uprchlíka nebo kteří mají nárok na mezinárodní ochranu, ve smyslu směrnice o požadovaných podmínkách pro uznání statusu⁽¹⁾, aby mohli žít za normálních a důstojných podmínek v souladu s Ženevskou úmluvou a s procedurálními pokyny HCR.

2.3 Výbor zdůrazňuje, že členské státy se musejí dohodnout na právním statusu, aby bylo možné vzájemně uznávat a podporovat programy znovusídlení, které již v některých členských státech existují, a zaměřit se na přijetí společných norem, aby se tyto programy mohly rozšířit na všechny členské státy EU a státy, které jsou signatáři Ženevské úmluvy.

2.4 Tyto programy by byly odpovědí na potřeby lidí potřebujících skutečnou mezinárodní ochranu ve smyslu Úmluvy z roku 1951 a měly by zabránit „neoprávněné snaze“ o snižování statusu uprchlíka a úrovně jeho ochrany. Výbor tyto obavy Komise sdílí, připomíná však, že:

— mezinárodní závazky členských států Evropské unie, které jsou signatáři Úmluvy z roku 1951, zůstávají v platnosti, a přitom některé státy se již nenamáhají žádosti přijímat a posuzovat a přijetí zamítají, aniž přihlednou k tomu, zda návrat nemůže ohrozit život uprchlíka.

— Podmínky pobytu žadatelů o azyl v některých členských státech se začínají podobat podmínkám „zadržení“ – v případě žadatelů, jejichž žádosti již byly přijaty, ale nebyly dosud posouzeny – a ve zprávách veřejných sociálních služeb se objevují skutečnosti, které jsou traumatizující jak pro žadatele o azyl samotné, tak pro občanskou společnost. Ta si proto o otázce azylu obecně vytváří katastrofální mínění.

— Součástí cílů uvedených v Oznámení by mělo být výrazné zlepšení zejména v oblasti svobody pohybu, finanční pomoci, pomoci ze strany sdružení specializovaných na pomoc uprchlíkům a programů na podporu integrace.

— Měly by se zlepšit podmínky přítomnosti nevládních organizací a sdružení na pomoc uprchlíkům v uprchlických centrech prostřednictvím partnerských smluv uzavřených s úřady hostitelské země, nebo by alespoň měla být jasně vymezena jejich práva.

2.5 Směšování žadatelů o mezinárodní ochranu s bojem proti nelegální migraci, které jakoby naznačovalo, že každá žádost o azyl představuje zneužití práva a je zřejmě neopodstatněná a že ochrana statusu uprchlíka se má projevit posílením obecných donucovacích prostředků, jistě nepřispívá ke zlepšení či vyjasnění toho, jak veřejnost vnímá své závazky.

2.6 Tyto programy by u členských států neměly nahrazovat dodržování procedur a posuzování žádostí o azyl, jak to ostatně doporučují zprávy Evropského parlamentu⁽²⁾, stanoviska Hospodářského a sociálního výboru⁽³⁾ a doporučení mezinárodních organizací⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Viz zprávu Evropského parlamentu A5-0304/2001 (zpravodaj: R. J. E. EVANS) o oznámení Komise „Pro společnou azylovou proceduru a jednotný status platný v celé Unii pro osoby, jimž je udělován azyl“ (COM(2000) 755 final) a zprávu A5-0291/2001 (zpravodaj: R. G. WATSON) o směrnici týkající se minimálních norem vztahujících se na procedury udělování a odebrání statusu uprchlíka. Zpráva Evropského parlamentu A5-0144/2004 (zpravodaj: Luis Marinho) o Oznámení Komise Radě a Evropskému parlamentu: Pro přístupnější, spravedlivější a organizovanější azylové systémy (COM(2003) 315 final).

⁽³⁾ Viz stanovisko EHSV k oznámení Komise „Pro společnou azylovou proceduru a jednotný status platný v celé Unii pro osoby, jimž je udělován azyl“ (COM(2000) 755 final) v Úředním věstníku C 260 ze dne 17/09/2001 (zpravodajové: p. MENGOZZI a p. PARIZA CASTAÑOS) a stanovisko EHSV k směrnici týkající se minimálních norem vztahujících se na procedury udělování a odebrání azylu, v Úředním věstníku C 193 ze dne 10/07/2001 (zpravodaj: p. MELICIAS).

⁽⁴⁾ Zejména Vysoký komisariát OSN pro uprchlíky, Evropská rada pro uprchlíky a exulanty (ECRE) a Caritas Europe.

⁽¹⁾ Viz směrnice 2004/83/CE, přijatá Radou dne 29. 4. 2004.

2.7 Výbor dále připomíná, že lidé, kteří se úspěšně pokusí překročit hranice EU, aby zde požádali o azyl, představují pouze malou část (zhruba setinu) z těch, kteří mají právo o azyl požádat. Pro správnou kvantifikaci závazků a povinností EU je třeba se podívat na zprávu UNHCR z roku 2003, která uvádí počet osob a populace spadajících do kompetence HCR, neboli těch, o jejichž osud se HCR obává.

3. Konkrétní připomínky

3.1 Vzhledem k bilanci hodnocení, které předkládají evropské nevládní organizace a různé instituce, počítaje v to i Evropský parlament, se Výbor obává, aby prostor ponechávaný členským státům při určování kritérií přístupu k programům znovuušídlení nevedl postupně k snížení ochrany garantované normami Ženevské úmluvy z roku 1951 a Newyorského protokolu z roku 1967.

3.2 Jestliže orgány HCR uznají v prvních hostitelských zemích v regionech původu „prima facie“ uprchlíky za hodné mezinárodní ochrany, neznamená to sice udělení statusu uprchlíka v souladu s Ženevskou úmluvou, ale umožňuje to HCR navrhnout seznam osob oprávněných zúčastnit se programu znovuušídlení. Udělení statusu uprchlíka ve smyslu Úmluvy, a případně podpůrné ochrany, přísluší první hostitelské zemi, zemi tranzitní či zemi znovuušídlení. Osoby zařazené do programu znovuušídlení musejí mít některý ze statusů mezinárodní ochrany.

3.3 Výbor upozorňuje, že je nutné, aby individuální posuzování žádostí o azyl probíhalo nezávisle na tom, zda má daná osoba nárok na program znovuušídlení (a s ním související právo na zákonné odvolání, jímž se pozastavují opatření pro navrácení), a obává se, že nedojde-li k jasnému zaopatření a rozdělení odpovědnosti, mohla by se vytvořit nedefinovaná zóna odmítání odpovědnosti, a to navzdory úmluvě Dublin 2, již nejsou hostitelské či tranzitní země v regionech původu vázány. Pokud navíc dochází k podmiňování uznání statusu mezinárodní ochrany nárokem na účast v programu znovuušídlení, mohlo by to vést k tmou, že členské státy, které se na programech znovuušídlení podílejí, budou omezovat počet konvenčních uznaných uprchlíků či počet těch, kterým je poskytována podpůrná ochrana.

3.4 Výbor podporuje návrh Komise jako příspěvek EU k účinné ochraně uprchlíků, kterým byl udělen status uprchlíka, pokud platí právní záruky procedur a dodržování individuálních práv žadatelů o azyl ve smyslu mezinárodních úmluv, zejména pak Ženevské a Newyorské úmluvy, a pokud uprchlíci, kteří neprošli výběrovými kritérii programu znovuušídlení, nenarážejí na omezování svých práv na posouzení žádosti či uznání statusu. Výbor by se však k návrhu Komise postavil naopak

odmítavě, kdyby posílení kapacit prvních hostitelských zemí či tranzitních zemí v regionech původu znamenalo zproštění členských států Evropské unie jejich závazků uznávat statutární a právní ochranu uprchlíka nebo osoby požívající podpůrnou ochranu.

3.5 Výbor doporučuje, aby byly prakticky uplatňovány a revidovány harmonizované procedury, které Rada přijala 29. dubna 2004, a aby cílem tohoto Oznámení nebyl posun k posuzování žádostí v regionech původu. Výbor naopak doporučuje, aby přijaté minimální normy vedly členské státy k uplatňování záruk, které by mohly jít dále než doporučené normy.

3.6 Dosud existuje mnoho regionů, které jsou potenciálními zdrojovými zónami z důvodu diskriminace, nedodržování lidských práv, pronásledování bojovníků (bojovnic) za lidská práva, přírodních či souvisejících katastrof, hladomoru, spekulací, klimatických změn či kumulace příčin. Výbor si proto klade otázku, zda země sousedící se zeměmi původu žadatelů o azyl jsou stále nejzpůsobilější k tomu, aby je přijímaly, uznávaly jejich status a vybíraly uprchlíky mající nárok na účast v programech znovuušídlení. Výbor si dále klade závažnou otázku, zda jsou zastoupení EU ve třetích zemích schopna tento úkol plnit bez asistence a zásahů organizované občanské společnosti. Výbor doporučuje, aby byly nejprve uplatněny a revidovány harmonizované procedury přijaté Radou 24. dubna 2004, a teprve pak aby se přešlo k další etapě, již je decentralizace posuzování žádostí o azyl v regionech původu.

3.7 Výbor se obává, že asistence evropských, mezinárodních či místních sdružení a nevládních organizací, která je již nyní obtížná, bude časem úplně nemožná z důvodu vzdálenosti, příliš vysokých nákladů, zvětšování počtu osob pro komunikaci na straně státních úřadů, napjatých vztahů nebo nedostatku prostředků místních sdružení v některých zemích.

3.8 Přestože je nutné odlehčit zátěž prvních hostitelských nebo tranzitních zemí v regionech původu a více přispívat k obnovení normálních a důstojných životních podmínek uprchlíků, neměla by případná spolupráce s prvními hostitelskými nebo tranzitními zeměmi v oblasti programů znovuušídlení v žádném případě nahradit právo jednotlivců požádat o azyl na území EU ani závazky států, které jsou signatáři Ženevské úmluvy, jestliže se na ně uprchlíci obrátí s jednotlivými žádostmi o azyl.

3.9 Výbor připomíná, že „politické“ jednání se zeměmi původu musí mít především podobu vyzývání a podpory k dodržování lidských práv, přičemž podle individuální situace daných osob může jít o země původu, hostitelské nebo tranzitní země, a rozdělení povinností mezi státy všech regionů.

3.10 I v současné době může docházet k masivním přílivům uprchlíků. Směrnice o přijetí uprchlíků v případě masivního přílivu⁽¹⁾ se vztahuje pouze na případy masivního přílivu na území EU, a Výbor lituje, že Oznámení se netýká prosazované pomoci nebo možnosti použít programy znovuusídlení v takové situaci.

4. Závěry

4.1 Otevření právních cest pro přistěhovalce musí reagovat na potřeby emigrace a imigrace, zatímco *azylové prostředky musejí být nadále věnovány azylu a brát v úvahu absolutní povahu potřeb ochrany a znovuusídlení v podobě normálního a důstojného života pro uprchlíky*, nezávisle na prostředcích trvalé spolupráce a pomoci Evropské unie třetím zemím v oblasti ekonomické, sociální či životního prostředí, které jsou doplněním individuální mezinárodní ochrany, a nikoli její náhražkou. Tyto prostředky nelze směřovat, neboť přestože některé účinky mohou mít bezprostřední příčiny, neexistuje žádná systematická kauzální souvislost mezi tím, že je nějaký region slabě nebo špatně integrován do světové ekonomiky a nedodržováním lidských práv.

4.2 Ať se podíváme kamkoli, je vývoj společné azylové politiky posuzován velmi přísně a nevládní organizace a sdružení na národní i mezinárodní úrovni jsou stále více znepokojeny nad nedodržováním slibů ze strany EU. Evropská komise přichází se svým Oznámením o vytváření a realizaci „trvalých řešení“ právě v tomto kontextu.

4.3 Výbor se domnívá, že Komise a Rada nemohou ignorovat znepokojení nad tím, že závazky z Tampere vedly k vydání směrnic či právních opatření, v nichž dostává jeden přístup přednost před druhým. Výbor důrazně upozorňuje, že evropské veřejné mínění tvoří různé proudy a že není homogenní ani monolitní, což je charakteristickým rysem otevřené společnosti, která se hlásí k demokracii a právu. Proto by Komise ve svém přístupu a Rada ve svých rozhodnutích měly interpretovat závazky k vytváření prostoru svobody a spravedlnosti, které byly přijaty v Tampere, více ve smyslu práv občanů a osob v souladu s Chartou základních práv a závazků, které z ní vyplývají pro státy.

4.4 Limity interpretace orientované na bezpečnost, která převládala po útocích z 11. září 2001, se projeví nejen v podobě výsledků různých evropských i státních voleb, počítaje v to i stále klesající účast voličů, ale také v různých ozbro-

jených konfliktech, jež přerostly v chronické občanské války, a v nedodržování všeobecných lidských práv.

4.5 Za dobu deseti let EU přijala a uznala uprchlíky v počtu, který se nebyl ve všech členských státech rovnoměrný, ovšem reálné potřeby ukazují, že bez ohledu na to, jakou roli hraje EU v mezinárodním přijímání uprchlíků, mohly by podpůrné programy v regionech původu (např. v Africe a tzv. zóně Caswaname) a programy znovuusídlení v samotné EU přispět ke zlepšení situace uprchlíků či žadatelů o azyl, kteří mají právo na mezinárodní ochranu.

4.6 Výbor návrh oznámení podpoří, s výhradou zařazení následujících objasnění:

- lepší zacházení se žádostmi o azyl na území všech členských států, ukončení praxe zamítání žádostí bez posouzení a posílání uprchlíků zpět do zemí či regionů původu, jež představuje porušení principu nenavrácení, a to prostřednictvím rychlé transpozice a realizace směrnic o „Procedurách“ a „Kvalifikacích“ na straně členských států s využitím možnosti uplatnit vyšší normy než jen minimální;
- aby se zlepšily podmínky přítomnosti *mezivládních organizací a sdružení na pomoc uprchlíkům* v uprchlických centrech, prostřednictvím uzavření partnerských dohod s úřady hostitelských zemí, nebo alespoň aby byla vyjasněna jejich práva.
- aby byl přehodnocen princip, na jehož základě se některé státy původu či tranzitní označují jako „bezpečné třetí státy“, a přitom nenabízejí žadatelům o azyl možnost posouzení jejich individuální situace a výsledných práv;
- aby bylo jasné řečeno, že status vycházející z Ženevské úmluvy má procedurálně i právně přednost před podpůrnou ochranou⁽²⁾;
- aby bylo jasné řečeno, že lidem majícím nárok na účast v programu znovuusídlení byl uznán status uprchlíka ve smyslu Ženevské úmluvy a status uprchlíka či osoby mající nárok na podpůrnou ochranu ve smyslu směrnice o „Kvalifikacích“, což umožní, aby byla za všech okolností respektována jejich základní práva a aby v zemích znovuusídlení, zemích Evropského společenství či třetích zemích de facto nevznikala populace takzvaných „undecided cases“ bez jasné definovaných práv.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Směrnice 2001/55/CE.

⁽²⁾ Viz oznámení Komise COM(2004) 503 final a stanovisko Výboru k němu (SOC/185).

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu „Účinnější společný evropský azylový systém – jednotný postup jako další etapa“

COM(2004) 503 final – SEC(2004) 937

(2005/C 157/17)

Dne 15. října 2004 se Komise rozhodla v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedeně.

Sekce pro zaměstnanost, sociální věci a občanství, která odpovídala za přípravu práce výboru na tomto tématu, přijala své stanovisko dne 25. listopadu 2004. Zpravodajkou byla **paní Le NOUAIL-MARLIÈRE**

Během svého 413. plenárního zasedání 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 15. prosince) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 132 hlasy pro, 0 proti, 10 členů se hlasování zdrželo.

1. Podstata návrhu Komise

1.1 Sdělení předložené EHSV doporučuje zlepšení a urychlení postupu přiznávání statutu uprchlíka nebo mezinárodně chráněné osoby.

1.2 Zvažuje možné výhody jednotné azylové politiky, rychlejší a účinnější, a výhody zjednodušených postupů pro žadatele o azyl: zdá se, že Komise usiluje o zlepšení veřejného mínění v otázce zpracování žádostí o azyl a vracení odmítnutých žadatelů.

1.3 Komise dále obhájí přidanou hodnotu takových změn, vzniklou spoluprací členských států, společnou metodikou založenou na dvou vzájemně závislých přístupech následujících v tomto pořadí: vstupní „přípravná“ fáze a opatření v komunitární legislativě.

1.4 Přípravná fáze by byla obdobím konzultací a debat o potřebách členských států v oblasti sjednocení postupů, vedoucích k přiznání dvou typů statutu upravených směrnicí o požadovaných podmínkách⁽¹⁾.

⁽¹⁾ Viz směrnice 2004/83/CE o minimálních požadavcích na a status uprchlíka přijatá Radou 29.04.2004 a související stanovisko EHSV v Úř. věst. C 221 ze 17.09.2002 (zpravodajka: paní LE NOUAIL).

1.5 Přípravná fáze by začala v lednu 2005 a probíhala souběžně jako zavádění legislativy již přijaté „první fáze společné evropské azylové politiky“⁽²⁾.

1.6 Komise představí svůj akční plán „jediné přepážky“ do konce roku 2004.

1.7 Doporučovaná přípravná fáze má čtyři záměry:

— orientovat a vyjasnit diskusi o opatřeních, která by měla EU podniknout pro zavedení jednotného postupu;

— identifikovat změny, které je třeba provést;

⁽²⁾ Viz rozhodnutí 2000/596/EC o založení Evropského fondu pro uprchlíky a související stanoviska v Úř. věst. C 168 z 16.06.2000 (zpravodajka: paní zu Eulenburg); Směrnice 2001/55/EC o poskytnutí dočasné ochrany v případě hromadného příchodu osob bez domova a stanovisko EHSV v Úř. věst. C 155 z 29.05.2001 (zpravodaj: pan Cassina); Směrnice o minimálních požadavcích na postupy členských států při udělování a odnímání statutu uprchlíka, ve které Rada dosáhla shody dne 19.11.2004 a stanovisko EHSV v Úř. věst. C 193 z 10.7.2001, (zpravodajka: paní Melicias); Směrnice 2003/9/EC o minimálních požadavcích na přijímání žadatelů o azyl v členských státech a stanovisko EHSV v Úř. věst. C 48 z 21.02.01 (zpravodajové: pan Mengozzi a pan Pariza Castaños); Nařízení č. 343/2003 o kritériích a mechanismech přezkoumání žádostí o azyl (Dublin II) a stanovisko EHSV v Úř. věst. C 125 z 27.05.02 (zpravodaj: pan Sharma); Směrnice 2004/83/CE o minimálních požadavcích na přiznání statutu příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti jako uprchlíků nebo osob, které potřebují jinou mezinárodní ochranu přijaté Radou 29.04.04 a související stanovisko EHSV v Úř. věst. C 221 ze 17.09.02 (zpravodajka: paní Le Nouail); Rozhodnutí Rady o Evropském fondu pro uprchlíky v období 2005-2010 z 8.6.2004 a stanovisko z Úř. věst. C 241, 28.9.2004.

— iniciovat tyto změny a přijmout operativní postupy před, nebo souběžně s legislativní akcí;

— konečně, přípravná fáze poslouží jako základna pro konzultace

1.8 Komunitární legislativní opatření jsou druhou fází postupu sjednocení postupu zpracování žádostí o status uprchlíka ve smyslu Ženevské konvence z roku 1951 a Newyorského protokolu z roku 1967 a druhotné ochrany ve smyslu kvalifikační směrnice a požadovaných podmínek ⁽¹⁾.

1.9 Sdělení stanoví praktické detaily legislativního přístupu: cílenou úroveň, časový plán, rozsah působnosti, odvolací postup, ochranu integrity Ženevské konvence, správu kvality rozhodnutí, postupy navrácení a souvislosti s jinými nástroji.

1.10 Souhrnně řečeno, předložený jednotný postup je jedinou procedurou žádání o azyl nebo mezinárodní ochranu bez ohledu na status žadatele:

— uprchlík ve smyslu Ženevské konvence z roku 1951 a Newyorského protokolu z roku 1967; nebo

— osoba požívající druhotné ochrany ve smyslu směrnice 2004/83/CE přijaté Radou dne 29. dubna 2004 ⁽²⁾

2. Všeobecné připomínky

2.1 Výbor vítá náročný cíl Komise a sdílí pozornost, kterou Komise věnuje tomu, aby jednotný postup zachovával integritu Ženevské konvence z roku 1951. Je proto nutné, aby ve shodě s ustanoveními směrnice „Kvalifikace“ byla práva uprchlíků nejprve zkoumána na základě postupů stanovených v Konvenci r. 1951 a druhotná ochrana by měla být zvážena až na druhém místě v případě, že podmínky, vyžadované pro status Konvencí, nejsou naplněné.

⁽¹⁾ Viz směrnice 2004/83/CE o minimálních požadavcích na kvalifikaci a status příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti jako uprchlíků nebo osob, které potřebují jinou mezinárodní ochranu přijaté Radou 29.04.2004 a související stanovisko EHSV v Úř. věst. C 221 ze 17.09.2002 (zpravodajka: paní Le Nouail).

⁽²⁾ Viz směrnice 2004/83/CE o minimálních požadavcích na kvalifikaci a status příslušníků třetích zemí a osob bez státní příslušnosti jako uprchlíků nebo osob, které potřebují jinou mezinárodní ochranu, z 29.04.2004.

2.2 Výbor doporučuje výslovné formulování této priority bez ohledu na budoucnost zavedení jednotného postupu.

2.3 Výbor doporučuje, aby každé negativní rozhodnutí o žádosti o mezinárodní ochranu, zejména odmítnutí přiznání statutu uprchlíka ve smyslu Ženevské konvence z roku 1951, bylo odůvodněno i v případě, že je žadateli přiznána druhotná ochrana. Tyto záruky jsou pro Výbor zcela nepostradatelné, má-li být zachována integrita Ženevské konvence z roku 1951, jak zdůrazňuje Komise.

2.4 Pokud se týká potřeby druhotné ochrany, připouští Výbor, že žadatelé o azyl nemohou sami vyhodnotit, zda jejich status spadá pod konvenci nebo druhotnou ochranu, a čelí tak v případě odmítnutí statutu podle Ženevské konvence z roku 1951 dalším nesnázím v zemi, kde musí znovu podat žádost na základě jiných skutečností, což vede k nedorozuměním, beznaději a nepřipustným odkladům.

2.5 Výbor vyzývá Komisi, aby vzala ve svém sdělení a při uskutečnění přípravné a legislativní fáze v úvahu zásadu nepřipustnosti vytlačování (článek 33 Ženevské konvence) a nutnost umožnit právní nárok na opravné prostředky vůči negativnímu rozhodnutí s odkladným účinkem. Případné zkoumání *ex officio* (úřední cestou) důvodů druhotné ochrany by mělo proběhnout po přezkoumání podmínek zajišťujících status uprchlíka podle Ženevské konvence a žadatel by měl mít zaručené právo na opravné prostředky s odkladným účinkem ve shodě s mezinárodními a evropskými konvencemi o lidských právech.

2.6 Proto by neměly být z administrativních odvolacích komisí, tam kde existují, vyloučeny nevládní organizace ani Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. V případě opačném by tyto instituce měly mít neomezený přístup k uchazečům o azyl a k jejich žádostem, aby jim mohly usnadnit přístup a použití tohoto práva na opravné prostředky.

2.7 Výbor vyzývá Komisi ve svých návrzích k směrnici *Postupy* přijaté Radou 19. 11. 2004, která má být znovu podána Evropskému parlamentu, aby rozšířila její pole působnosti na druhotnou ochranu ve smyslu směrnice *Podmínky* a dále aby přehodnotila svou klasifikaci třetích zemí původu nebo tranzitu „bezpečné třetí země“, která odpírá žadatelům o azyl možnost individuálního přezkoumání jejich situace a z ní vyplývajících práv.

2.8 EHSV doporučuje řešit jakékoli chyby a nesnáze v existujících *postupech* stanovení statutu uprchlíků v průběhu přípravné fáze.

2.9 Pokud se týká dvoustranných dohod, je třeba umožnit všem členským státům, aby mohly dostát svým mezinárodním závazkům a evropským směrnícím⁽¹⁾. Rada musí v přípravné fázi zajistit prostředky pro vytvoření harmonizovaného

systému solidarity mezi členskými státy (např. programy znovusídlení a „sdílení nákladů“).

2.10 Výbor také vyzývá Komisi k přezkoumání takzvaného „zrychleného postupu“, která odpírá žadatelům o azyl možnost řádného posouzení jejich individuální situace a s ní spojených práv, zejména odkladný účinek opravných prostředků, což je vystavuje nebezpečí odsunutí do země původu aniž by byly opravné prostředky přezkoumány příslušným tribunálem.

2.11 S ohledem na možnosti a důvody navrácení do země původu, vyzývá EHSV Komisi, aby vzala v úvahu skutečnost, že návrat často nemůže být možný z důvodu překážek, které se nevztahují ke statutu uprchlíka, nebo z humanitárních důvodů (například v případě onemocnění).

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Viz bod 3.13.1 stanoviska EHSV ke sdělení Komise „Studie souvislostí legální a ilegální migrace“ (COM(2004) 412 fin, přijaté 15/16 prosince 2004 (zpravodaj: pan Pariza Castaños).

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady týkajícího se přístupu k vnější pomoci Společenství

COM(2004) 313 final – 2004/0048 COD

(2005/C 157/18)

Dne 15. srpna 2004 se Rada v souladu s článkem 262 Smlouvy zakládající Evropské společenství rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Vnější vztahy“, pověřená přípravou práce Výboru v této věci, schválila stanovisko 9. listopadu 2004 (zpravodaj: pan ZUFIAUR NARVAIZA).

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (jednání ze dne 15. prosince) Výbor přijal toto stanovisko 145 hlasy pro; 5 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Snaha o efektivnější rozvojovou pomoc se snížením transakčních nákladů měla dárce k neustálým snahám o úpravy, jež se odrazily v postojích Výboru pro rozvojovou pomoc Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, orgánu, který sdružuje dárce a snaží se sladit jejich strategie.

1.2 Na základě zkušeností načerpaných za několik desítek let všichni jasně uznávají, že praxe spočívající v přímém či nepřímém spojování pomoci se získáváním zboží či služeb dárce je nejen neslučitelná s cíli, o něž usiluje rozvojová pomoc, ale snižuje její účinnost. Skutečnost, že se nákup zboží či služeb musí uskutečnit u státních či soukromých podniků dárcovské země, a to bez jakékoli konkurence, zvyšuje náklady a podporuje korupci. Tato praxe způsobuje celou řadu narušení rovnováhy na vnitřním trhu a odporuje normám EU vztahujícím se na konkurenci, založených na zásadě rovnosti zacházení a nediskriminace.

1.3 Proto byl tento problém během posledních let středem obav dárcovských zemí a zkonkretizoval se v březnu r. 2001, kdy Výbor pro rozvojovou pomoc Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj schválil „Doporučení o uvolnění státní pomoci pro rozvoj pro nejméně rozvinuté země“, na které se od té doby všichni v této oblasti odvolávají. Doporučení Výboru pro rozvojovou pomoc vychází ze snahy snížit transakční náklady na pomoc od 15 do 30 %. Podle údajů Světové banky by celkové uvolnění pomoci umožnilo snížit transakční náklady o 25 %.

1.4 V komunitární oblasti se tento přístup konkretizoval v březnu 2002 na zasedání Rady pro všeobecné záležitosti, které se konalo souběžně se zasedáním Evropské rady v Barceloně jako příprava na mezinárodní konferenci o financování rozvoje organizované v Monterrey. Rada pro

všeobecné záležitosti prohlásila, že EU se rozhodla aplikovat doporučení Výboru pro rozvojovou pomoc o uvolnění pomoci na nejméně rozvinuté země při zachování stávajícího systému preferenčních cen v rámci vztahů mezi EU a africkými, karibskými a tichomořskými zeměmi. Rada a později Parlament (Zpráva o sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu pod názvem „Uvolnění prostředků: posílení účinnosti pomoci“ COM(2002) 639 – 2002/2284 (INI) A5-0190/2003) se zaslali za uvolnění pomoci na základě dodržení tří kritérií: regionální a meziregionální integrace, rozvoje institucí a kapacit zemí přijímajících pomoc a zrušení porušování pravidel soutěže mezi dárcovskými a přijímajícími zeměmi. K tomu je třeba připojit zásadu reciprocity a spolupráce s mezinárodními organizacemi.

1.5 Toto stanovisko bylo rozpracováno v pozdějších sděleních orgánů Společenství, která jsou zmiňována v projednávaném návrhu nařízení. Zbývá stanovit a upřesnit podmínky přístupu k různým nástrojům vnější pomoci Společenství, což je účelem tohoto návrhu.

1.6 Vzhledem k dosud odlišné právní povaze nástrojů Evropského fondu pro rozvoj a nástrojů rozpočtu Společenství se zdá logické, aby byly vytvořeny dva souběžné procesy. Nedávné sdělení Komise s názvem „Budování společné budoucnosti – Výzva pro politiku a rozpočtové prostředky rozšířené EU 2007-2013“⁽¹⁾ vytváří rámec, do kterého spadá tento návrh nařízení. Je třeba však mít na paměti, že rozpočtový proces Evropského fondu pro rozvoj bude mít dopad do budoucna, pokud bude zařazen do rozpočtu Společenství. Avšak v každém případě se tento návrh nařízení aplikuje pouze v rámci nástrojů, které jsou součástí rozpočtu Společenství. Jakmile bude Evropský fond pro rozvoj zahrnut do rozpočtu Společenství, bude se na něj též vztahovat nařízení projednávané v tomto stanovisku⁽²⁾.

⁽¹⁾ COM(2004) 101 final z 10.02.2004.

⁽²⁾ V současné době není snadné určit, kdy bude završen proces začlenění Evropského fondu pro rozvoj do rozpočtu Společenství.

1.7 Návrh nařízení o přístupu k vnější pomoci Společenství se tedy zdá užitečným a naprosto oprávněným jak z dříve uvedených důvodů o závazcích institucí Společenství, tak v souladu s kritériem subsidiarity a proporcionality, na které odkazuje důvodová zpráva návrhu nařízení.

2. Připomínky k jednotlivým článkům

Článek 1 – Rozsah uplatnění

2.1 EHSV v tomto směru nevznáší žádné námitky a považuje rozsah uplatnění za přiměřený, přičemž je jasné, že se nevztahuje na některé nástroje, jako je např. rozpočtová podpora. Seznam uvedený v příloze I je vhodný.

Článek 2 – Definice

2.2 EHSV sdílí názor vyjádřený v nařízení, že výklad tohoto nařízení závisí na finančních předpisech a ostatních nástrojích uplatnitelných v rámci obecného rozpočtu Evropských společenství.

Článek 3 – Pravidla týkající se přístupu

2.3 Zdá se logické stanovit odlišné kategorie v závislosti na různých nástrojích. Je též vhodné, aby existovaly specifické nástroje v souvislosti s geografickou charakteristikou, jejichž cílem je zejména posílit regionální kapacitu a integraci. Vzhledem k trendu vázané pomoci, který převažoval desítky let a působil jako brzda, si EHSV přeje zdůraznit, že je nezbytné podporovat účast fyzických a právnických osob z rozvojových zemí nebo zemí v přechodné fázi, které se nacházejí na seznamu Výboru pro rozvojovou pomoc OECD. Uplatnění zásady uvolnění pomoci a umožnění přístupu k veřejným zakázkám musí být prospěšné zemím, které dostávají pomoc Společenství.

Článek 4 – Pravidla týkající se původu

2.4 EHSV vychází ze smyslu předchozího článku a proto vítá veškerá vyjasnění v souvislosti se získanými dodávkami a pravidly týkajícími se původu. EHSV si přeje zdůraznit, že je nezbytné být velice náročný na dodržování norem a veškerých mezinárodně platných předpisů týkajících se práce, životního prostředí a lidských práv. V tomto smyslu se již ostatně vyjádřil v minulosti⁽¹⁾. Uvolnění pomoci a otevření trhů se bude muset slučovat s dodržováním vysokých norem pro sociální ochranu a ochranu životního prostředí.

Článek 5 – Reciprocita s třetími zeměmi

2.5 EHSV je pevně přesvědčen o opodstatněnosti přístupu zvoleného v tomto článku, kde je oceněna nejen oficiální, ale také skutečná reciprocita. Tato základní opatrnost vyplývá ze

zkušenosti v této záležitosti a doporučuje se, aby reciprocita byla udělena na základě kritéria transparentnosti, koherence a proporcionality. Použití výrazu „v největší možné míře“ v 5. odstavci v souvislosti se zeměmi přijímajícími pomoc ubírá tomuto odstavci na významu. EHSV navrhuje, aby byl zmíněn princip partnerství, základní pilíř komunitární politiky rozvojové pomoci, jakož i Výboru pro rozvojovou pomoc, aby se u přijímajících zemí vzbudil větší zájem o účast.

Článek 6 – Výjimky z pravidel týkajících se přístupu a původu

2.6 EHSV považuje za logické stanovit v nařízení tohoto druhu výjimky, aby bylo jeho provádění dostatečně pružné. Případy nutnosti či nedostatku zboží a služeb na trzích daných zemí, které jsou vyjmenované v nařízení, se v řádně odůvodněných případech zdají opodstatněné.

Článek 7 – Činnost s účastí mezinárodních institucí nebo třetích zemí

2.7 Je třeba se výslovně zmínit o tom, že velká část pomoci prochází přes multilaterální nebo jiné mechanismy a velké množství akcí je spolufinancováno, což je z těchto důvodů vhodné uvést. Zejména v těchto případech je třeba dbát na dodržování zásady rovnosti mezi dárci a zásady reciprocity.

Článek 8 – Humanitární pomoc

2.8 Specifická povaha humanitární pomoci, jejíž význam na mezinárodní scéně vzrůstá, vysvětluje skutečnost, že již v nařízení 1257/96 byly uznány některé výjimky z ostatních komunitárních pravidel, a nová rámcová smlouva o partnerství, kterou uzavřel Úřad pro humanitární pomoc (ECHO) s finančními orgány, má tutéž logiku. Tento přístup má své opodstatnění ve snaze o pohotovost a účinnost reakce v krizových situacích. Zdá se též oprávněné, aby se toto nařízení aplikovalo v případech, kdy je nezbytné zadat veřejnou zakázku.

Článek 9 – Mechanismus pro rychlou reakci

2.9 Jak již bylo uvedeno výše, je logické, aby tento druh mechanismu stanovil procedury a kritéria pro výjimečné případy. Pozměnění se týká článku 6(4)(b).

Článek 10 – Implementace nařízení

2.10 V souladu se svými cíli nařízení pozměňuje některé části předešlých nařízení, která jsou uvedena v příloze. Upřesnění změn provedených v každém z nich je odůvodněno vznikem mnoha nových nařízení v 90. letech a rozmanitostí nástrojů, které byly takto vytvořeny. Termín „občas“ se však nezdá příliš vhodný.

⁽¹⁾ Srov. v této souvislosti stanovisko EHSV k „Lidským právům na pracovišti“, zpravodajové: p. PUTZHAMMER a p. GAFO FERNÁNDEZ, Úř. věst. C 260 z 17.9.2001, str. 79-85, jakož i stanovisko EHSV k „Všeobecnému systému preferencí“, zpravodaj: p. PEZZINI, Úř. věst. C 112 z 30.3.2004.

Článek 11 – Vstoupení v platnost

2.11 EHSV k tomuto článku nemá připomínky.

3. Celkové zhodnocení

3.1 Tento návrh nařízení o přístupu k vnější pomoci Společenství odpovídá principu, jenž hlásají dárcovské orgány, a stanoviskům dříve přijatým institucemi Společenství a členskými státy. Proto neobsahuje nic, co by dle názoru EHSV mohlo bránit spolupráci pro rozvoj nebo vnějším akcím Evropské unie či mít na ně negativní vliv. EHSV se naopak domnívá, že přispívá ke zlepšení účinnosti komunitární spolupráce a k dodržování známého „pravidla třech K“ pomoci pro rozvoj: koordinace, komplementarity a koherence.

3.2 EHSV si nicméně přeje zdůraznit jisté hlavní myšlenky a některé prvky, které by bylo možné začlenit s větší důsledností a přesností:

3.3 Je třeba zdůraznit klíčovou úlohu, kterou musí hrát země přijímající pomoc coby nejdůležitější aktéři rozvoje. Uvolnění pomoci nesmí škodit jejich zájmům a v každém případě musí posílit partnerství s těmito zeměmi v souladu s doporučeními výše zmiňovaných mezinárodních textů, jakož i se stanovisky samotných institucí Společenství. EHSV nicméně vyzývá země dostávající pomoc, aby přijaly a uplatňovaly zásadu transparentnosti, rovnosti, vzájemného uznávání a proporcionality při zadávání veřejných zakázek, jakož i metody správné správy, které jim umožní dosáhnout pokroku jako v politické, tak v hospodářské a sociální oblasti.

3.4 Pro účinnější implementaci tohoto nařízení by bylo vhodné provést hloubkovou analýzu procesu komunitární pomoci co do zásobovacích nákladů, reálných dopravních nákladů a mobilizace zdrojů atd., aby se důsledněji poukázalo na brzdy a nedostatky v systému. Ačkoliv nařízení svým smyslem i formulacemi směřuje ke zjednodušení a zlepšení, EHSV se obává, aby nakonec nevytvořilo nové přísné normy, které by zvýšily byrokratické překážky a bránily by rychlému poskytnutí pomoci.

3.5 Dodržování mezinárodních norem v socio-profesních záležitostech a v oblasti životního prostředí musí být základním kamenem všech nařízení a je třeba dbát na to, aby žádné z jeho ustanovení nepodporovalo provádění dumpingu na trhu práce, sociálního dumpingu či dumpingu životního prostředí. Pro respektování klíčové úlohy partnerů zemí přijímajících pomoc Společenství a důraz kladený na zásadu partnerství nesmí být zapomenuto na dodržování dalších pracovních, ekologických a sociálních norem. Článek 4 tohoto návrhu nařízení by se měl o tomto výslovně zmiňovat.

3.6 Přílišné břemeno povinností spojených s přidělením pomoci je obecně považováno za jedno z omezení modelu spolupráce pro rozvoj, jenž doposud převažoval, což bránilo její účinnosti a dokonce i důvěryhodnosti a proto bylo upřednostňováno zboží a služby „dobrodinců“. Uvolnění pomoci jistě není konečným cílem, ale musí být chápáno jako nástroj a způsob zvýšení efektivity pomoci s levnějšími náklady. V tomto smyslu je širší účast zemí přijímajících pomoc klíčovou, pokud se mají stát aktéry vlastního rozvoje tím, že budou podporovat účast různých sociálních, profesních a podnikových organizací v tomto procesu.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: vytvořit pro Evropu udržitelný zemědělský model díky nové společné zemědělské politice (szp) – reforma odvětví cukru

COM(2004) 499 final

(2005/C 157/19)

Dne 15. července 2004 rozhodla Komise v souladu s článkem 262 Smlouvy o ES požádat Evropský hospodářský a sociální výbor o stanovisko k věci výše uvedé.

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“, pověřená přípravou prací v této oblasti, vypracovala své stanovisko dne 16. listopadu 2004 (zpravodaj: pan BASTIAN, spolupřizpovodaj: pan STRASSER).

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (zasedání dne 15. prosince 2004) přijal Evropský hospodářský a sociální výbor toto stanovisko počtem 137 hlasů pro, 21 hlasů proti a 11 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

vání nákladů na skladování převedeného cukru, snížení kvót o 115 000 tun a převzetí všech produkčních náhrad příznahých chemickému průmyslu pěstiteli cukrové řepy a výrobcí cukru.

1.1 Dvacet jedna zemí Evropské unie produkuje řepný cukr. Francouzské zámořské departmenty a Španělsko produkují v malé míře třtinový cukr (280 000 tun). Celkem se evropská produkce cukru pohybuje dle jednotlivých hospodářských roků v rozmezí 17 až 20 milionů tun, přičemž evropská spotřeba je odhadována na 16 milionů tun.

1.5 Dne 14. července 2004 předložila Komise sdělení o reformě odvětví cukru s cílem doplnit svůj model udržitelného evropského zemědělství [COM(2004) 499 final].

1.2 Cukrovou řepu, jež je součástí osevního postupu, pěstuje na 2,2 milionech hektarů 350 000 zemědělců (něco více než 6 ha cukrové řepy na jednoho pěstitele). Cukrová řepa je zpracovávána asi ve 200 cukrovarech, které přímo zaměstnávají téměř 60 000 lidí.

1.6 Komise v tomto dokumentu navrhuje počínaje 1. červencem 2005 zásadně změnit nařízení o cukru, ceny a kvóty a plánuje vypracovat v případě potřeby nové návrhy týkající se kvót a cen pro rok 2008. Komise chce zároveň režim cukru zahrnout do reformy SZP, učinit evropský trh s cukrem méně přitažlivým pro dovozy, citelně snížit kvóty cukru, jenž lze vyvézt s náhradou, a zrušit produkční náhrady u cukru prodávaného chemickému průmyslu.

1.3 K tomu je nutno v Evropské unii připočíst ještě výrobu 500 000 tun isoglukosy a 250 000 tun inulinového sirupu a průmysl rafinace surového třtinového cukru (kde se většina surovin, představující 1,5 MT, dováží ze zemí AKT⁽¹⁾).

1.7 Komise navrhuje sloučit kvóty A a B do jediné kvóty a snížit kvóty na cukr o 1,3 milionů tun a dále pak ročně o dalších 500 000 tun v průběhu 3 následujících hospodářských let (tedy celkové snížení o 2,8 milionů tun neboli o 16 %).

1.4 V oblasti cukru, isoglukosy a inulinu byl režim produkčních kvót vyplývající z nařízení 1785/81 několikrát prodloužen. Poslední prodloužení je z roku 2001. Týká se pěti hospodářských let 2001/2002 až 2005/2006. Toto nařízení má číslo 1260/2001 a v porovnání s předchozím nařízením zaznamenalo několik důležitých změn, jako stanovení cen do 30. června 2006, zrušení režimu skladování, zrušení financování

1.8 Paralelně s tímto snížením kvót cukru navrhuje Komise zvýšit kvóty u isoglukosy o 100 000 tun ročně po dobu 3 let (tedy navýšení o 60 %) a zachovat kvóty na inulin.

⁽¹⁾ AKT : rozvojové země Afriky, karibské a tichomořské oblasti, jež podepsaly protokol o cukru v rámci dohody z Cotonou.

1.9 Za účelem zajištění restrukturalizace odvětví cukru, již považuje za nutnou, navrhuje Komise umožnit volnou převoditelnost kvót na evropské úrovni. Zároveň uvádí možnost spolufinancování se členskými státy týkající se poskytnutí podpory ve výši 250 EUR na jednu tunu kvótovaného cukru těm výrobcům cukru, jimž by se nepodařilo převést své kvóty a kteří by upustili od výroby cukru. Cílem této podpory by bylo usnadnit výrobcům cukru dodržování jejich povinností v sociální oblasti a v oblasti obnovy životního prostředí.

1.10 Komise navrhuje nahradit intervenční režim a vyřazovací mechanismus, které slouží k zaručení cen na základě rovnováhy trhu a k dodržování závazků vůči WTO, soukromým skladováním⁽¹⁾ a povinným převodem kvótovaného cukru.

1.11 V oblasti cen navrhuje Komise nahradit intervenční cenu cukru referenční cenou, jež by sloužila pro výpočet minimální ceny cukru, kterou bude nutno dodržet u dovozů ze zemí AKT a nejméně rozvinutých zemí, jakož i u zavádění opatření týkajících se soukromého skladování a převádění přebytečného množství na příští hospodářský rok. Úřední podpurné ceny by byly sníženy ve dvou etapách. Proto Komise navrhuje pro hospodářské roky 2005/2006 a 2006/2007 referenční cenu 506 EUR za jednu tunu bílého cukru a pro hospodářský rok 2007/2008 421 EUR za tunu, když stávající intervenční cena představuje 631,9 EUR za tunu a váženou tržní cenu A+B Komise hodnotí na 655 EUR.

1.11.1 Současně by se vážená minimální cena za cukrovou řepu kvóty A+B snížila ze stávajících 43,6 EUR za tunu na 32,8 EUR za tunu v hospodářských letech 2005/2006 a 2006/2007 (-25 %) a na 27,4 EUR za tunu v hospodářském roce 2007/2008 (-37 %). Základní cena cukrové řepy představuje v současné době 47,67 EUR za tunu. Výbor chápe, že snížení cen je v některých členských státech větší než v jiných z důvodu různých proporcí kvóty A a kvóty B.

1.11.2 Ztráta příjmů způsobená snížením vážené ceny kvótovaného cukrové řepy by podle Komise měla být kompenzována ze 60 % přímou podporou příjmů, oddělenou od výroby (v souladu s pravidly reformy SZP z roku 2003).

1.11.3 Komise hodnotí rozpočtové náklady na oddělené přímé podpory příjmů na 895 miliónů EUR v hospodářských letech 2005/2006 a 2006/2007 a na 1,340 miliard EUR ročně od hospodářského roku 2007/2008.

⁽¹⁾ Soukromé skladování umožňuje dočasně stáhnout z trhu určitého množství cukru bez snížení kvóty. Povinný převod znamená skladování a převod určitého množství cukru z hospodářského roku *n* do hospodářského roku *n+1* s odpovídajícím snížením kvót v hospodářském roce *n+1*.

1.12 Komise navrhuje zrušit režim produkčních náhrad pro chemický a farmaceutický průmysl⁽²⁾ a umožnit těmto odvětvím zásobovat se cukrem C, jak je tomu v odvětví alkoholu a kvasnic.

1.13 Pokud jde o vztahy s dodavateli preferenčního cukru AKT, Komise navrhuje postupovat dle „protokolu o cukru“ AKT v oblasti dovozních kvót, ale snížit zaručenou cenu a současně snížit cenu řepy. Abychom zemím AKT pomohli adaptovat se na nové podmínky, navrhuje Komise zahájení dialogu s těmito státy na základě akčního plánu, který by byl předložen do konce roku 2004.

1.13.1 Navrhuje zrušit podporu rafinaci cukru ze zemí AKT a zámořských departmentů a termínově zrušit pojem „maximální potřeby zásobování“.

1.14 U nejméně rozvinutých zemí nečiní Komise žádné návrhy týkající se množstevního řízení dovozů. V oblasti dovozní ceny cukru z nejméně rozvinutých zemí žádá dodržování minimální ceny AKT. Pokud jde o balkánské země, Komise počítá s jednáním o dovozní kvótě. Podle dohody EBA (Everything But Arms, vše kromě zbraní) bude cukr ze 49 nejméně rozvinutých zemí od roku 2009 vpuštěn na evropský trh bez cla a bez kvót.

2. Obecné připomínky

2.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) uznává, že z důvodu:

- iniciativy „Vše kromě zbraní“ z roku 2001 určené méně rozvinutým zemím, jejíž dopady na cukr nebyly tehdy Komisí náležitě zhodnoceny;
- obecných tendencí ohledně většího otevření evropského zemědělského trhu v důsledku jednání se Světovou obchodní organizací;
- hrozeb, které zatěžují evropský vývoz cukru následkem panelu WTO v oblasti cukru a obchodních jednání v Doha;

⁽²⁾ Nařízení 1265/2001 stanoví vyplacení produkční náhrady (podpora na snížení rozdílu mezi intervenční cenou cukru a světovou cenou) u objemu kvótovaného cukru a isoglukosy používaného v chemickém a farmaceutickém průmyslu (přibližně 400 000 tun ročně).

— a reformy společné zemědělské politiky,

je nyní nutné provést změny a úpravy společné organizace trhu s cukrem. Nejedná se tedy o to, jestli je nutné provést reformu, nýbrž o to, jaká reforma je potřeba, jaký bude její rozsah a datum její aplikace.

2.2 Komise je pro „radikální reorganizaci nařízení v odvětví cukru“ a odůvodňuje svůj návrh tvrzením, že stávajícímu režimu je vyčítáno, že **„nepodporuje hospodářskou soutěž, z hlediska spotřebitelů a uživatelů udržuje vysoké ceny a ovlivňuje světový trh, zejména rozvojové země“**. Evropský hospodářský a sociální výbor lituje, že se Komise opírá o tento typ obecných kritik, aniž by se je snažila ověřit prostřednictvím spolehlivých studií. Výbor v tomto smyslu připomíná své stanovisko ze dne 30. listopadu 2000 ⁽¹⁾.

2.3 EHSV shledává, že návrh Komise značně překračuje mezinárodní závazky a ohrožuje jednání s WTO, což je neopatrné a škodlivé z hlediska ochrany oprávněných zájmů cukrovarského hospodářství Evropské unie a jeho preferenčních dodavatelů. Tento postoj navíc Komisi neumožňuje řešit otázku cukru mimo kvóty.

2.4 EHSV je znepokojen dopadem navrhovaného snížení cen a kvót v oblasti řepné a cukrovarnické produkce Evropské unie na příjmy početných rodinných zemědělských podniků, na udržitelnost průmyslových a obchodních činností v odvětví cukru, na zaměstnanost v cukrovarnickém průmyslu a na venkově a na multifunkčnost, zejména v méně příznivých či vzdálenějších regionech, jakož i v nových členských státech, kde jsou na restrukturalizaci potřebné značné investice. Pochybuje, zda návrhy reformy předložené Komisí respektují evropský zemědělský model, multifunkčnost a princip udržitelnosti tak, jak to bylo jednomyslně stanoveno Evropskou radou v Lucemburku v prosinci 1997 ⁽²⁾. Zároveň se domnívá, že jsou tyto návrhy reformy v rozporu s lisabonskou strategií, která mimo jiné výslovně usiluje o tvorbu pracovních příležitostí.

2.5 EHSV žádá Komisi, aby detailně a prokazatelně prostudovala, v kterých regionech by to znamenalo nebezpečí pro produkci řepy a cukrovarnický průmysl a kolik přímých a nepřímých pracovních míst by bylo v zemědělství a průmyslu celkově ohroženo. Odhad dopadu, který předložila Komise loňský rok, v podstatě neposkytuje potřebné informace.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 116 ze dne 20.4.2001, s. 113-115, stanovisko Výboru k návrhu nařízení Rady o společné organizaci trhů v odvětví cukru „Výbor kromě jiného žádá, aby byl zapojen do studií, které chce Komise zahájit s cílem analyzovat zejména kritiky společné organizace trhů v odvětví cukru, koncentrace v zemědělsko-potravinářském průmyslu a převoditelnosti cenových změn mezi výrobcem a spotřebitelem“.

⁽²⁾ Závěr předsednictví: SN 400/97, strana 14 ze dne 13.12.1997.

2.6 EHSV nevěří, že by podoba reformy zvolená Komisí, která spočívá v hledání rovnováhy trhu prostřednictvím snížení cen, mohla dosáhnout svého cíle. Navíc tato volba nezajišťuje dlouhodobé udržení kvalitního evropského řepařského a cukrovarnického odvětví a nedodržuje evropské závazky vůči rozvojovým zemím dodávajícím preferenční cukr. Ve skutečnosti tato snížení povedou k likvidaci velkého množství producentů z evropských i rozvojových zemí a zbylé výrobce značně oslabí. Současně budou nové podíly na světovém trhu nabídnuty Brazílii, která zároveň bude moci od roku 2008/2009 do Evropy nepřímo vyvážet neustále rostoucí množství cukru prostřednictvím swapů ⁽³⁾ (třístranných obchodů) s nejméně rozvinutými zeměmi, aniž by tyto dosáhly jakéhokoliv zisku ve prospěch svého zemědělského a sociálního rozvoje.

2.7 EHSV se domnívá, že z takovéto reformy společné organizace trhů s cukrem bude mít prospěch pouze několik zemí, a to zejména Brazílie. V tomto kontextu zdůrazňuje, že produkce cukru v Brazílii, do velké míry podporovaná politikou bio etanolu a měnovou politikou, probíhá v takových sociálních podmínkách a podmínkách týkajících se životního prostředí a vlastnictví půdy, jež jsou zcela nepřijatelné, avšak lze jimi vysvětlit velmi nízké výrobní náklady v Brazílii a tudíž nízké ceny na světovém trhu.

2.8 EHSV tedy nerozumí tomu, proč Komise upustila od myšlenky jednat o kvótách preferenčního dovozu s nejméně rozvinutými zeměmi, které o to vlastně žádají. Toto by umožnilo cíleně uspokojit zájmy nejchudších rozvojových zemí a docílit vyváženého zásobování trhu a za pro Evropu udržitelnou cenu. EHSV upozorňuje na základní protiklad, kterého se Komise dopouští, když na jedné straně odůvodňuje radikálního reformu společné organizace trhů s cukrem iniciativou „Vše kromě zbraní“ a na druhé straně odmítá pokračovat ve výslovném přání nejméně rozvinutých zemí získat systém preferenčních kvót. EHSV se domnívá, že je nezbytné nutné stanovit dovozní kvóty pro balkánské země.

2.9 EHSV se domnívá, že navrhovaná snížení cen a omezení kvót značně přesahují mandát WTO a jsou důležitým krokem směrem k úplné liberalizaci trhu s cukrem. Tato skutečnost nemůže nabídnout pěstitelům řepy, zaměstnancům v odvětví cukru a spotřebitelům evropských zemí udržitelné perspektivy, což je zcela v protikladu s tím, co se tvrdí v tomto sdělení.

⁽³⁾ Ve tomto případě „prodej brazilského cukru jedné z nejméně rozvinutých zemí, spotřeba tohoto brazilského cukru v této nejméně rozvinuté zemi namísto místního cukru a prodej takto nahrazeného množství cukru Evropské unii“.

2.10 EHSV nemůže sdílet názor Komise, podle kterého by z významného snížení cen cukru měli těžit hlavně spotřebitelé⁽¹⁾. Stejně jako u předchozích reforem se snížení cen surovin téměř nebo vůbec nepromítne. To platí především pro zpracované výrobky, jakou jsou limonády a slazené výrobky (75 % cukru se v Evropě spotřebovává ve formě zpracovaných výrobků). EHSV se domnívá, že by Komise měla pozorně sledovat dopad reformy na ceny zboží obsahující cukr.

2.11 EHSV sdílí obavu zemí AKT ohledně negativního dopadu návrhů reformy na příjmy a zaměstnanost v přímo dotčených hospodářských odvětvích, jakož i na jejich sociální rovnováhu a perspektivu rozvoje.

2.12 EHSV neopomíná nebezpečí hrožící evropským vývozem cukru. Nemůže tedy pochopit skutečnost, že by snížení kvót plánované na období 2005 až 2009 mělo vést k více než potřebnému snížení vývozu s náhradou za předpokladu, že by Evropská unie prohrála panel, který ji staví proti Brazílii, Austrálii a Thajsku. Naopak se mu zdá, že by se Evropská unie měla prostřednictvím úpravy nařízení snažit zachovat si všechny možnosti vývozu, které požaduje a které jí přiznávají mezinárodní dohody, a tedy navrhnout menší snížení kvót.

2.13 Navíc se domnívá, že oproti těmto iniciativám v oblasti vývozu a dovozu, které vedou ke zmenšení odbytišť pro evropské výrobce, přísluší Komisi navrhnout taková opatření, jež by zajistila rozvoj alternativních odbytišť, zejména v oblasti biologických pohonných látek.

2.14 EHSV je obecně toho názoru, že Komise správně nezávázala dopad svého návrhu, který vede v Evropě i v rozvojových zemích k masivnímu odlivu zdrojů z oblasti venkova (zemědělství a první zpracování) do velkých mezinárodních potravinářských a distribučních společností a který zároveň odkrývá značnou část cukrovarnického průmyslu evropských zemí a zemí AKT téměř výhradně ve prospěch latifundíí, které ovládají brazilskou produkci cukru a velmi často nerespektují základní práva pracujícího člověka (prohlášení konference Mezinárodní organizace práce konané v roce 1998⁽²⁾) a princip udržitelnosti (vykloučení amazonského pralesa). Domnívá se, že přístup na trh Společenství by měl být podmíněn dodržováním určitých sociálních a environmentálních norem.

⁽¹⁾ Viz sdělení COM(2004) 499 final, začátek bodu 3.2 „Hospodářské důsledky“.

⁽²⁾ „Prohlášení Mezinárodní organizace práce týkající se základních principů a práv na pracovišti“, Mezinárodní konference práce, 86. zasedání v Ženevě v červnu 1998

3. Zvláštní připomínky

3.1 EHSV zdůrazňuje, že nařízení 1260/2001, jednomyslně přijaté Radou, je platné do 1. července 2006 a sloužilo jako základ pro přístupová jednání s 10 novými členskými státy. Nemůže tedy pochopit, proč Komise navrhuje provedení reformy již k 1. červenci 2005, když to není nutné. Kromě toho mají již zemědělci připravené své plány střídání plodin pro hospodářský rok 2005/2006 a v současné době probíhá v některých evropských zemích podzimní výsev cukrové řepy. Navíc bylo od roku 2001 vzhledem k použití nařízení 1260/2001 až do konce jeho platnosti realizováno v oblasti zemědělství a průmyslu velké množství investic.

3.2 EHSV tedy žádá, aby se nové nařízení týkající se odvětví cukru nepoužívalo dříve než od 1. července 2006. Jiný postup by byl dotčenými profesními skupinami a novými členskými státy odůvodněně považován za porušení principu oprávněného očekávání.

3.3 EHSV konstatuje, že návrh Komise vlastně neřeší pokračování společné organizace trhů po roce 2008, zatímco odvětví cukrové řepy-cukru potřebuje z důvodu nutné restrukturalizace a investic jistý výhled do budoucna. Žádá tedy Komisi, aby navrhla nařízení pokrývající období od 1. července 2006 do 30. června 2012, což odpovídá době platnosti nové SZP.

3.4 EHSV je toho názoru, že Komise neodůvodnila značné snížení úředních cen (o 33 % u cukru a o 37 % u cukrové řepy, ve dvou fázích). Z prokazatelných výpočtů ovšem vyplývá, že snížení v maximální výši 20 % by bylo z hlediska dosažení nových omezení ze strany WTO dostatečné. EHSV si přeje, aby Komise vzala tento údaj na vědomí. Kromě toho Komisi žádá, aby vycházela z přání nejméně rozvinutých zemí jednat o preferenčních kvótách, neboť tímto by se v následujících letech značně snížil tlak na evropský trh s cukrem a nejméně rozvinutým zemím by se dostalo uspokojivých vývozních podmínek.

3.5 EHSV pranýřuje nedostatečnost nástrojů pro řízení trhu navržených Komisí jako náhrada za intervenci. Dokonce se dá předpovědět, že soukromé skladování a povinné převody neumožní zajistit, aby tržní cena respektovala cenu referenční.

3.6 EHSV zaznamenalo návrh Komise kompenzovat část ztrát na zemědělských příjmech prostřednictvím kompenzační podpory. Nicméně zdůrazňuje, že by menší snížení ceny nebo omezení snížení pouze na první etapu umožnilo kombinovat rozpočtové úspory a vyšší míru kompenzace a přitom setrvat v rámci finančních možností. Ptá se na formu spravedlivého a praktického rozdělení národních obálék, aby bylo jisté, že se podpora skutečně dostane těm zemědělcům, kteří se potýkají se snížením či ztrátou příjmů z cukrové řepy. Po vzoru toho, co je hlášáno v odvětví mléka v rámci reformy SZP rozhodnuté v roce 2003, by bylo u přidělování kompenzačních podpor vhodné vycházet z reference přidělené zemědělci v posledních dvou letech před vstupem nového nařízení v platnost. Trvá na nutnosti zajistit udržitelnost těchto podpor a zachovat rozpočet v odvětví cukru.

3.7 EHSV se domnívá, že pokud by bylo nutné snížit kvóty, mělo by se toto snížení omezit na nezbytně nutnou míru a stejnou měrou použít na cukr a jeho přímé náhražky podléhající režimu kvót. Navýšení kvóty isoglukosy navrhované Komisí je z tohoto pohledu nespravedlivé, neboť Komisi přiměje ke zvýšení svého návrhu na snížení kvót cukru na úkor pěstitelů cukrové řepy a cukrovarnického průmyslu.

3.7.1 EHSV si myslí, že rozhodnutí o potřebném rozsahu každého eventuálního snížení kvóty by mělo být přijato po detailní studii realizované Komisí, přičemž by byly vzaty do úvahy strukturální deficity a eventuální zastavení výroby kvótovaného cukru, jakož i dopad očekávané dohody WTO a výsledku odvolání panelu WTO na výrobu kvótovaného cukru i cukru mimo kvóty a na obchodní toky cukru mezi Evropskou unií a třetími zeměmi.

3.7.2 EHSV je toho názoru, že členské státy mají mít k dispozici dostatečnou marži, aby měly dostatečný manévrovací prostor pro interní správu snižování kvót jak cukru, tak cukrové řepy, za respektování zájmů všech zúčastněných stran a v souladu s kritérii jako je nestrannost a společenský prospěch. Proto žádá Komisi, aby bděla nad tím, aby se tato možnost specifikovala v návrzích reformy a v textech nařízení.

3.8 Opuštění od produkčních náhrad u dodávek kvótovaného cukru do chemického a farmaceutického průmyslu by rovněž mělo negativní dopad na úroveň kvót v oblasti cukru a představovalo by rizikový faktor z hlediska budoucích podmínek zásobování těchto průmyslových odvětví cukrem. EHSV tedy žádá, aby se vycházelo ze stávajících platných nařízení.

3.9 EHSV se domnívá, že by převody kvót, zejména přeshraničních, mohly v mnoha regionech vést k nemožnosti pokračovat

v rentabilním pěstování cukrové řepy, s hospodářskými následky poškozujícími rodiny pěstitelů cukrové řepy a příslušná pracovní místa, s negativním ekologickým dopadem na osevnický postup, jakož i s negativním dopadem na zemědělské trhy s náhradními plodinami. EHSV žádá, aby řízení kvót zůstalo pod kontrolou členských států a aby všechna rozhodnutí o restrukturalizaci byla nejdříve předmětem mezioborové dohody.

3.9.1 Spíše než obchod s kvótami měla Komise prostudovat vytvoření evropského fondu pro restrukturalizaci cukrovarnického průmyslu, který by především na základě potřeb zemědělců na přizpůsobení a potřeb zaměstnanců průmyslu odškodnil na začátku nařízení kvóty, jež byly dány k dispozici po mezioborové dohodě mezi dotčenými výrobci cukru a pěstiteli řepy, a snížil by tak potřebu snižování kvót.

4. Závěry

4.1 EHSV si uvědomuje nutnost adaptovat společnou organizaci trhů s cukrem, ale domnívá se, že návrhy reformy jdou příliš daleko a že jejich provedení by mělo značný dopad na evropské odvětví cukru, zvláště pak na zaměstnanost. S politováním konstatuje, že návrhy nejsou dostatečně odůvodněny a že jejich dopad nebyl předmětem dostatečného a potřebného hodnocení.

4.2 Žádá, aby datum vstoupení v platnost nového nařízení bylo odloženo na 1. červenec 2006 a aby o něm byli rychle informováni zemědělci za účelem potvrzení osevních postupů na rok 2005.

4.3 Domnívá se, že nařízení má pokrývat období minimálně 6 let a zajistit tak tomuto odvětví dostatečnou perspektivu.

4.4 V souladu s přáním nejméně rozvinutých zemí žádá, aby Unie jednala o dovozních kvótách cukru z nejméně rozvinutých zemí. V každém případě je nutné zakázat praktiky swap a stanovit kritéria sociální a environmentální udržitelnosti a potravinové soběstačnosti, která je nutno z hlediska přístupu na trh Společenství dodržovat.

4.5 Žádá rychlé stanovení dovozních kvót pro balkánské země.

4.6 Domnívá se, že by měl být rozsah úpravy cen a produkčních kvót omezen na mezinárodní závazky a stejnou měrou použit na všechna sladidla (cukr a všechny přímé náhražky podléhající režimu kvót). Cukr, jakožto citlivý výrobek, musí být posuzován v rámci dohod Rozvojové agendy z Dohy (DDA).

4.7 Doporučuje zachovat intervenční režim jako nástroj cenové záruky.

4.8 EHSV prohlašuje, že cena výrobku (cukrové řepy) musí zohlednit výrobní náklady, které nesou zemědělci. Zaznamenává návrhy na částečné odškodnění pěstitelů za ztráty na příjmech způsobené snížením cen cukrové řepy. Žádá, aby toto odškodnění bylo pokud možno zvýšeno. Trvá na nutnosti zajistit udržitelnost podpor a zachovat rozpočet v odvětví cukru.

4.9 Požaduje, aby se dodávky kvótovaného cukru do chemického a farmaceutického průmyslu i nadále řídily platným ustanovením.

4.10 Domnívá se, že se Komise nemá vyhýbat své odpovědnosti, nýbrž má vytvořit skutečný plán restrukturalizace evropského cukrovarnického průmyslu, kde by byly respektovány zájmy výrobců cukru, pěstitelů cukrové řepy i dotčených zaměstnanců.

4.11 Ptá se Komise na její záměry ohledně produkce cukru mimo kvóty.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko evropského hospodářského a sociálního výboru ke sdělení komise – věda a technologie, klíč k budoucnosti evropy – směry pro budoucí politiku evropské unie k podpoře výzkumu

COM(2004) 353 final

(2005/C 157/20)

Dne 17. června 2004 se Evropská komise rozhodla v souladu s článkem 262 Smlouvy zakládající Evropské společenství požádat Evropský hospodářský a sociální výbor o vypracování stanoviska k věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Jednotný trh, výroba a spotřeba“, která byla pověřena přípravou práce Výboru v této věci, zaujala stanovisko dne 10. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan WOLF.

Evropský hospodářský a sociální výbor přijal na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (zasedání ze dne 15. prosince 2004) 83 hlasy pro, 3 hlasy proti a 1 člen se zdržel hlasování, toto stanovisko:

1. Úvod

1.1 Hospodářská, sociální a kulturní budoucnost Evropy. Budoucí vývoj Evropy a její postavení ve světě budou určovány především nevyhnutelnou konkurencí na světovém trhu, pro níž jsou typické změny v průmyslu, v hospodářské struktuře, na trhu práce a v oblasti surovin. Navíc je stále více jasné, že růst, úspěch a hospodářská síla (záruky trvalého poskytování sociálních služeb a kulturního rozvoje) ve velké míře závisejí na získaných znalostech a investicích v oblasti výzkumu a technologického rozvoje.

1.2 Globální konkurence. Evropa nicméně již nemá konkurenční vztahy pouze s tradičními průmyslovými zeměmi jako jsou Spojené státy, Japonsko nebo Rusko, ale také s nastupujícími hospodářskými mocnostmi jako je Čína, Indie

či Jižní Korea, tedy s celým hospodářským prostorem jihovýchodní Asie. Vědecká a technická výkonnost nejen určuje makroekonomickou konkurenceschopnost a přitažlivost pro investory, vědce a inženýry, ale také kulturní a politickou vážnost a vliv. Dostatečné investice do výzkumu a vývoje mohou a musí přispívat k upevnění postavení Evropy a k záruce trvale udržitelného vývoje.

1.3 Evropský výzkumný prostor (EVP) ⁽¹⁾. Jako odpověď na tuto výzvu vznikl pojem „Evropského výzkumného prostoru“. Po rozhodnutích Rady přijatých v Lisabonu v březnu 2000 se EVP stal klíčovým slovem a rámcem pro politiku výzkumu Evropských společenství, zejména vzhledem

⁽¹⁾ ERA: Evropský výzkumný prostor, viz zejména Úř. Věst. C 110 z 30.4. 2004 (CEŠ 319/2004) a CESE 288/2003 a Úř. Věst. C 95 z 23.4. 2003 (CESE 288/2003).

k vysokým lisabonským, göteborgským a barcelonským cílům. Komunitární výzkum a vývoj musí přinášet evropskou přidanou hodnotu, brát na sebe v souladu se zásadou subsidiarity úkoly, které přesahují možnosti členských států a sjednotit, posílit a zhodnotit evropský potenciál. Slouží cíli konkurenceschopnosti a trvalého vývoje. Věda a výzkum jsou základními stavebními kameny evropské kultury.

1.4 Organizace EVP. Všechna další sdělení, rozhodnutí a iniciativy ohledně evropské politiky výzkumu se při svém vzniku opíraly o velmi užitečný pojem Evropského výzkumného prostoru. Především je třeba se zmínit o šestém rámcovém programu, programu EURATOM a o nástrojích podpory výzkumu, iniciativě 3 % ⁽¹⁾ a dalších aspektech, které se týkají například povolání výzkumného pracovníka, významu základního výzkumu, zásobování elektrickou energií, výzkumu vesmíru a biotechnologie, ale také veškerých vztahů mezi vědou, občany a společností.

1.5 Předchozí stanoviska výboru. V předchozích stanoviscích ⁽²⁾ Výbor systematicky a jasně vyjádřil svou podporu iniciativám Komise, jež jsou uvedeny dále, a zdůraznil klíčovou úlohu výzkumu a vývoje pro hospodářskou, sociální, ekologickou a kulturní prosperitu EU, jakož i pro lisabonské a později také göteborgské a barcelonské cíle, jakož i pro trvalou prosperitu EU v hospodářské, sociální a kulturní oblasti. Výbor vyslovil podněty k mnoha důležitým detailům a vznesl návrhy. Dokonce často nabádal k významnému posílení, nicméně několikrát požádal o opravu a vyjádřil obavy ohledně trendu neefektivnosti, chaosu a obtíží vyvolaných přemírou zákonů, restriktivních cílů a byrokratických postupů, jakož i příliš rychlých a prudkých změn ve stávajících postupech.

2. Sdělení Komise

2.1. Projednávané sdělení komise je logickým pokračováním tohoto výjimečně pozitivního vývoje. Shrnuje cíle a úvahy týkající se přípravy návrhů pro 7. rámcový program pro výzkum a vývoj a program EURATOM vzhledem k tomu, že EU nyní čítá 25 členských států, a také s cílem využít zkušenosti načerpané prostřednictvím 6. rámcového programu.

2.2. V první řadě znovu rekapituluje stávající cíle a opatření, zejména „cíl 3 %“, který je z hlediska Evropské unie, jež se

mezitím rozšířila, a ve srovnání s údaji a situací států konkurujících Evropské unii, naprosto oprávněný. Důraz klade především na pákový efekt (leverage effect) výdajů veřejného sektoru na soukromé investice do oblastí výzkumu, jakož i na potřebu atraktivit povolání výzkumných pracovníků, s cílem konkurovat o nejlepší mozky na celém světě.

2.3. To též vysvětluje nezbytnost značně posílit a rozvinout podporu výzkumu v Evropské unii, což musí být prováděno zvýšením úsilí každého členského státu a v žádném případě jeho snížením.

2.4 Proto vzhledem k obsahovým a operativním zkušenostem s vytvářením a prováděním předešlých rámcových programů Komise stanovuje šest hlavních cílů:

- vytváření evropských center excelence ⁽³⁾ prostřednictvím spolupráce mezi laboratořemi;
- zahájení evropských technických iniciativ;
- stimulace soutěživosti na evropské úrovni v oblasti základního výzkumu;
- atraktivnění Evropy pro nejlepší výzkumné pracovníky;
- rozvíjení výzkumných infrastruktur evropského zájmu;
- zlepšení koordinace národních výzkumných programů.

2.5 Mezi ostatními body a návrhy obsaženými ve sdělení Komise je třeba ještě zmínit:

- plné využití potenciálu 25 členských států Evropy;
- co nejlepší využití komplementarity se strukturálními fondy;
- identifikaci témat hlavního evropského zájmu;
- doplnění dvou nových klíčových oblastí: vesmíru a bezpečnosti;
- používání nejefektivnějších prostředků implementace;
- zlepšení fungování rámcového programu.

⁽³⁾ Viz později bod 3.3.

⁽¹⁾ Na barcelonském evropském summitu v březnu 2002 si Evropská unie stanovila cíl zvýšit evropské úsilí pro podporu výzkumu na 3 % HNP do roku 2010. 2/3 investic mají být soukromé a 1/3 má pocházet z veřejného sektoru (z členských států a EU). Viz též Úř. věst. C 95 z 23.4.2003.

⁽²⁾ Úř. věst. C 204 z 18.7.2000, Úř. věst. C 221 z 7.8.2001, Úř. věst. C 260 z 17.9.2001, Úř. věst. C 94 z 18.4.2002, Úř. věst. C 221 z 17.9.2002, Úř. věst. C 61 z 14.3.2003, Úř. věst. C 95 z 23.4.2003, Úř. věst. C 234 z 30.9.2003, Úř. věst. C 32 z 5.2.2004, Úř. věst. C 110 z 30.4.2004, Úř. věst. C 302 z 7.12. 2004.

3. Obecné připomínky

3.1 Lisabonské, göteborgské a barcelonské cíle. Výbor schvaluje a podporuje projekty a iniciativy uvedené ve sdělení Komise a pokládá návrhy Komise za opatření, která jsou důležitá zejména pro vysoké lisabonské, göteborgské a barcelonské cíle. Je potěšen tím, že toto sdělení bere v úvahu mnoho specifických doporučení, která uvedl ve svých předešlých stanoviskách.

3.2 „Cíl 3 %“⁽¹⁾ Výbor klade důraz především na hlavní „cíl 3 %“, jenž odkazuje na současné investice světových konkurentů do výzkumu a vývoje. Na evropské úrovni je nyní nezbytné značně rozšířit zdroje, jež jsou k dispozici pro rámcový program a program Euratom a jež odpovídají lisabonským cílům, ale též novému cíli Evropy rozšířené na 25 členských států.

3.2.1 Zdvoujnásobení komunitárních zdrojů. V souladu s návrhem Komise by se zdroje určené pro všechny tyto činnosti měly zdvojnásobit. To též odpovídá doporučení vysoce postavenému Výborem ve stanovisku k 6. rámcovému programu⁽²⁾.

3.2.2 Členské státy a průmysl. Cíle 3 % nicméně bude možné být dosaženo pouze tehdy, bude-li toto zdvojnásobení provázet obdobné zvýšení národních rozpočtů pro výzkum a vývoj a výdajů průmyslového sektoru na výzkum a vývoj. V obou případech je Výbor velmi znepokojen neexistujícím či nedostatečným zvýšením rozpočtů jak ve veřejném, tak soukromém sektoru. V mnoha případech jsou investice do průmyslového vývoje a výzkumu přesměrovány za hranice EU. Výbor doporučuje prostudovat důvody tohoto politováníhodného trendu, aby bylo možné přijmout opatření, což by v oblasti průmyslového výzkumu a vývoje v Evropě umožnilo dosáhnout cíle 3 %.

3.2.3 Výzva Výboru. Výbor znovu vyzývá Radu, Evropský parlament, vlády členských států a zvláště průmysl, aby začlenili tento cíl do svých rozhodnutí a přizpůsobili se mu v jejich veřejném a/nebo soukromém rozpočtu pro výzkum a vývoj. Výbor si plně uvědomuje skutečnost, že obecná finanční situace v současné době tento úkol neusnadňuje. Nicméně investice navržené Komisí v oblasti výzkumu jsou nejen nízké, ale také značně nedostatečné vzhledem k mezinárodní konkurenci. **Pouhá slova nestačí, nyní jsou zapotřebí činy.**

3.2.4. Dynamický vývoj. Situace se nesmí posuzovat čistě staticky. V kontextu světové konkurence se evropská politika musí přizpůsobit budoucímu vývoji za hranicemi Evropy⁽³⁾. Pokud bude cíl 3 % dosažen se zpožděním, nebude možné splnit lisabonské cíle. Dlouhodobě bude ostatně nutné dále zvyšovat investice do výzkumu a vývoje.

3.3 Evropská centra excellence. Výbor podporuje globální cíl týkající se zřízení a podpory evropských center excellence. Takto se vytváří celoevropská přidaná hodnota, stanovují se kritéria kvality a zvyšuje se přitažlivost evropského výzkumu a vývoje. Transnacionální spolupráce mezi výzkumnými centry, universitami a podniky musí od nynějška představovat díky rámcovému programu pro výzkum a vývoj (a díky Euratomu) základní prvek podpůrné politiky, přičemž prvořadý význam se přikládá tematickým prioritám.

3.3.1 Podmínka. Naplnění tohoto cíle předpokládá existenci vynikajících institucí a výzkumných týmů, díky jejichž spolupráci můžeme doufat v dosažení prvotřídních výsledků⁽⁴⁾.

3.3.2 Žádný nový nástroj. Mimo to musí být jasné, že pojem „evropské centrum excellence“ není novým podpůrným nástrojem (viz níže), ale obecným výrazem pro všechny podpůrné nástroje pro tento cíl, jako jsou například „sítě excellence (SE)“, „integrované projekty (IP)“ či „specifické cílené výzkumné projekty (SCVP)“.

3.4 Nástroje na podporu výzkumu⁽⁵⁾ (Struktura projektů). Ačkoli Výbor podporuje záměr Komise ustanovit efektivní způsoby implementace, opět⁽⁶⁾ vyjadřuje obavy ohledně jasnosti, jednoduchosti, kontinuity a flexibility nástrojů na podporu výzkumu. To konkrétně znamená, že žadatelé musí mít možnost přizpůsobit nástroje nezbytně optimální struktuře a šíři projektů. Pouze takto bude možné zamezit vzniku projektů, jejichž šíře a struktura jsou cíleně přizpůsobené předepsaným nástrojům a nikoli nejvyšším vědeckým a technickým požadavkům. Nástroje musí sloužit pracovním podmínkám a cílům výzkumu a nikoli naopak. Vyřizování žádostí a administrativní práce musejí být návratné.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 112, 30.4.2004.

⁽²⁾ (zde se navrhovalo zvýšení rozpočtu v souvislosti s potřebami Evropy o 15 členských státech, a proto je nezbytné jej přizpůsobit Evropě o 25 členských státech - Úř. věst. C 260 z 17.9.2001).

⁽³⁾ Viz odstavec 1.2.

⁽⁴⁾ Viz též odstavce 4.2 a další.

⁽⁵⁾ Viz též odst. 4.6.

⁽⁶⁾ Viz též odst. 5.4 (Úř. věst. C 95 z 23.4.2003).

3.5 Základní výzkum a evropské soutěžení. Výbor opět zdůrazňuje hlavní poslání nedávného stanoviska ⁽¹⁾ které se soustředilo na toto téma, tedy nutnost podporovat základní výzkum, což je výchozí bod všech budoucích iniciativ v oblasti výzkumu a vývoje na evropské úrovni, a především ponechat výběr tématu na žadateli. Konkurence na evropské úrovni vytváří evropskou přidanou hodnotu.

3.6 Mezinárodní rozměr výzkumu. Mimo to je třeba neztratit ze zřetel význam mezinárodního rozměru výzkumu, který daleko překračuje hranice Evropské unie. Výzkum a vývoj se v současné době rozvíjejí ve světovém a mezinárodním prostředí, ⁽²⁾ které se vyznačuje otevřeností, spoluprací a soutěživostí. Tento aspekt je třeba podporovat a brát na něj zřetel a přijímat odpovídající opatření (programy mobility, dohody o spolupráci atd.). Na tento a na další zásadní problémy bylo upozorněno podrobně v části 7. stanoviska (CES 595/2000) výboru pro **Výzkum a technické inovace**

3.7 Propojení vztahů a rovnováha mezi kategoriemi výzkumu. ⁽³⁾ V této souvislosti Výbor opět poukazuje na souhru sil nezbytných pro inovaci a pokrok, na nutnost propojení vzájemných vztahů těchto kategorií a na spojovací články mezi jednotlivými kategoriemi výzkumu: základního výzkumu, aplikovaného výzkumu (někdy též nazývaného přípravný výzkum) a vývoje (produktů a metod). Toto propojení, nezbytně nutné pro konkurenceschopnost Společenství a pro lisabonské cíle, se též týká spolupráce a vzájemné komplementarity mezi průmyslovým výzkumem a vývojem na jedné straně a mezi universitním výzkumem a výzkumnými ústavů financovanými státem na straně druhé. Toto se musí odrážet nejen ve vyvážené pomoci jednotlivým kategoriím výzkumu, ale též v oblastech výzkumu, prioritních tématech a tematické činnosti. Zmiňované kategorie výzkumu musí mít též přístup ke všem odpovídajícím charakteristikám rámcového programu. Právě takto se totiž vytváří onen pákový efekt mezi úsilím veřejného a soukromého sektoru vyvíjeným v oblasti výzkumu a vývoje.

3.8 Účinné způsoby provádění. V neposlední řadě Výbor podporuje záměr využívat nejúčinnější způsoby provádění a zlepšit praktické fungování rámcového programu. Výbor považuje za nutné stanovit opatření s méně byrokratickými metodami, lépe přizpůsobené vědecké a průmyslové obci a v souladu s jejich vlastními předpisy, zkušenostmi a pracovními podmínkami. Hlavní aktéři evropského výzkumného prostoru jsou výzkumní pracovníci se svým nadšením. Potřebují prostor, v němž by se mohli rozvíjet, a optimální

rámcové podmínky. Na to je třeba brát zřetel.

4. Konkrétní poznámky Výboru

4.1 Nedávno přijatá stanoviska. Většina následujících poznámek již byla uvedena v nedávno přijatých stanoviscích k evropské politice výzkumu. ⁽⁴⁾

4.2 Rozhodující kritérium. Rozhodujícím kritériem při výběru projektů a podpoře výzkumu by měla být vědecká a technologická excelence, aby EU mohla dosáhnout či udržet vedoucí postavení v celosvětové konkurenci. To je jediný způsob, jak dosáhnout cílů formulovaných ve sdělení Komise, tj. vytvářet *Excelenci a inovaci: klíč k evropské konkurenceschopnosti* a „stimulovat“ kreativitu základního výzkumu prostřednictvím konkurence mezi týmy na evropské úrovni.

4.2.1 Excellence. Excellence a výjimečný úspěch jsou výsledkem komplexního, pracného a dlouhodobého vývoje a výběrového procesu. Pravidla řídící tento proces, stanovená samotnou vědeckou společností, musí brát v úvahu mnoho významných a vzájemně propojených okolností.

4.2.2 Společnost a politika. Společnost a politika musí zajistit, aby existovaly nebo byly vytvořeny podmínky pro dosažení a zachování excelence.

4.2.3 Vedlejší kritéria. Ostatní vedlejší nebo spekulativní vlivy mají za následek větší byrokracii a chybné řízení s nežádoucími důsledky nejen pro lisabonské cíle, ale pro evropský výzkum celkově.

4.3 Potenciál pětadvacetičlenné Evropy. Současně je důležité rozvíjet a plně využívat potenciálu rozšířené Evropy. Výbor v tomto ohledu plně podporuje cíle Komise. Proto je třeba vytvořit, pokud již neexistují, vhodné podmínky ve výzkumných institutech rozšířené EU a v regionech s nedostatečnými výzkumnými zařízeními.

4.3.1 Subsidiarita. V souladu s principem subsidiarity je rozvoj národních výzkumných a technologických kapacit, spolu se základním financováním podpory excelence, v odpovědnosti jednotlivých členských států.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 110 z 30.4.2004.

⁽²⁾ Např. Kanada, Čína, Indie, Japonsko, Korea, Rusko a USA

⁽³⁾ Na tento a na další zásadní problémy bylo upozorněno podrobně v části 7. stanoviska výboru pro **Výzkum a technické inovace**

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 95 z 23.4.2003, Úř. věst. C 110 z 30.4.2004

4.3.2 Strukturální fondy a Evropský investiční fond.

Tyto činnosti však mohou získat efektivní a cílenou podporu ze strukturálních fondů EU a Evropského investičního fondu, je-li to nezbytné a vhodné. Výbor z tohoto důvodu a se zřetelem na zájmy politiky soudržnosti podporuje záměr Komise plně využít komplementarity rámcového programu a strukturálních fondů, ale rovněž doporučuje, aby zahrnovala i Evropský investiční fond. Část prostředků z těchto fondů může být použita na výstavbu výzkumných kapacit a infrastruktury.

4.3.3. K tomuto účelu je nutné zajistit dostatečné počáteční finanční prostředky na opatření pro výzkum a rozvoj v nových členských státech, protože v nich vědecké instituce ještě nejsou schopny samy předfinancovat projekty, které podporuje Evropská unie. Současně by se měly zřídit příslušné národní podporovací systémy.

4.4 **Infrastruktura výzkumu.** Se zřetelem na infrastrukturu výzkumu Výbor rovněž vítá návrh Komise na rozvoj infrastruktury⁽¹⁾ výzkumu v evropském měřítku. Významné financování velkých zařízení vybraných na základě „variabilní geometrie“ fungovalo až do současné doby dobře a mělo by se v něm tudíž pokračovat. Evropské strategické fórum pro infrastrukturu výzkumu (ESFIV) je díky své poradní úloze klíčovým partnerem v tomto procesu. Mělo by sloužit jako základna pro vývoj evropského konceptu v oblasti infrastruktury.

4.4.1 **Středně velké infrastruktury.** Takováto opatření, v závislosti na dostupných zdrojích a podle jejich užitečnosti pro projekty na úrovni Společenství, by se neměla výlučně omezit na financování velkých zařízení, jelikož středně velké komplexy výzkumných infrastruktur jsou v mnoha výzkumných oblastech rovněž zapotřebí. Zároveň mohou napomoci řadě členských států, aby dosáhly svých výzkumných cílů.

4.5 Posilování tématických priorit a zvyšování mobility.

Jak již bylo zmíněno, Výbor podporuje návrh Komise na zdvojnásobení finančních prostředků dostupných pro 7. rámcový program a program EURATOM (vzhledem k současnému rozpočtu pro 6. rámcový program). Tento nárůst by měl zejména⁽²⁾ podporovat tématické priority/aktivity/projekty (včetně těch, které zahrnuje EURATOM) a program mobility⁽³⁾ (včetně podpory začínajících výzkumných pracovníků i špičkových odborníků).

⁽¹⁾ K tomu viz též odst. 5.4 (Úř. věst. C 95 z 23.4.2003).

⁽²⁾ Viz též doporučení v odst. 3.5.

⁽³⁾ Obzvláště důležitou roli zde sehrává Program Marie-Curie, jehož posílení se doporučuje

4.6 **Nástroje na podporu výzkumu.** Za účelem jednoznačného výkladu doporučení, které již Výbor předložil, by měly být aplikovány tyto zásady:

— Počet nástrojů by měl být omezený.

— Nástroje musí být dobře definovány, s jednoznačnými cíli.

— Jejich použití by mělo být co nejjednodušší.

— Měly by se zaměřit na přímou podporu činností výzkumu a vývoje a měly by zahrnovat výzkumné pracovníky.

— Volbu jednoho nebo více nástrojů by měli určovat pro příslušný plán nebo projekt žadatelé. Výběr nástroje by tedy neměl být vázán aspekty tématických priorit⁽⁴⁾. Komise by zároveň měla žadatelům poskytnout radu a vysvětlit jim, proč jsou příslušné nástroje pro příslušná témata vhodnější.

— Je třeba zajistit, aby všechny nástroje měly dostatečnou kontinuitu a zamezit tak neočekávané „změně paradigmat“. Dále je nutné omezit administrativní náklady všech zúčastněných.

— Je třeba klást prioritu na udělení grantů nebo na Specifické cílené výzkumné projekty (SCVP) s důrazem na snadno přehledné a snadno říditelné výzkumné projekty. V této souvislosti Výbor odkazuje na své dřívější návrhy a následné poznámky k malým a středním podnikům.

Jedno doporučení, které je možné s ohledem na tyto zásady udělat, je rozšíření podpory sítě excelence od asistence při koordinačních činnostech až po přímou účast na výdajích na výzkum a vývoj (což je například již případ sdružení účastníků se Programu fúze Euroatomu).

4.6.1 **Marimonova zpráva⁽⁵⁾** Výbor s velkým potěšením konstatuje, že existuje velmi úzká shoda mezi doporučeními v nedávno vydané Marimonově zprávě a jeho vlastními doporučeními k tomuto tématu. Výbor se plně hlásí k závěrům této zprávy.

⁽⁴⁾ Výbor opět lituje, že stejným doporučením, která již jednou dal, nebyla věnována pozornost

⁽⁵⁾ Report of an Expert Panel chaired by Prof. Marimon, 21 June 2004, Sixth Framework Programme

4.6.2 Kontinuita. Ještě jednou je třeba zdůraznit, že je třeba věnovat zvláštní pozornost tomuto aspektu. Obecně řečeno, měla by existovat co největší kontinuita při přechodu z 6. na 7. rámcový program. Změny týkající se kritérií způsobilosti, aplikačních procedur, hodnotících kritérií, právních podmínek, nástrojů a nákladových modelů, které dříve doprovázely přechody mezi jednotlivými rámcovými programy, byly spíše překážkou pro vědeckou a průmyslovou činnost, zejména u malých a středních podniků. Mělo by se proto vyhnout radikálním inovacím v nástrojích a procedurách, aby bylo možné zajistit kontinuitu. Naopak, existující nástroje a procedury by měly být zjednodušeny a upraveny na základě předchozích zkušeností a doporučení. Hlavními cíli by proto měly být kontinuita, zjednodušení, srozumitelnost a flexibilita pro žadatele při výběru nástrojů.

4.7 Technologické platformy. Výbor plně podporuje iniciativy Komise a průmyslového odvětví ohledně zřízení „technologických platform“ spojujících společnosti, výzkumné instituce, finanční svět a regulační úřady na evropské úrovni. Budou sloužit ke stanovení společného výzkumného programu, který umožní zmobilizovat kritické množství veřejných a soukromých zdrojů na národní a evropské úrovni.

4.7.1 Rozvojové projekty na úrovni Společenství. Výbor se domnívá, že přístup na úrovni Společenství je vhodným prostředkem pro dosažení společných činností pro partnery v případě extensivních a nákladných vědeckých a technických rozvojových projektů s dobře definovanými cíli, jako je např. projekt GALILEO. Tyto projekty mohou mít formu „integrovaných projektů“ nebo „společných podniků“ v souladu s ustanoveními článku 171 Smlouvy o založení ES ⁽¹⁾ Jedná se nicméně o další oblast, kde je nutno pečlivě prověřit ⁽²⁾ jak zamezit nadměrné byrokratické a organizační složitosti a zajistit, aby byly malé a střední podniky a menší výzkumné instituty a skupiny výzkumných pracovníků schopné se vhodně účastnit projektu.

4.7.2 Administrativní a organizační otázky. Vzhledem ke složitosti organizačních administrativních právních otázek (např. problematika duševního vlastnictví) je důležité používat „technologické platformy“, které jsou v současnosti ve fázi rozvoje, jakožto prostředků pro získávání zkušeností před zřízením nových platform, pravděpodobně na základě „variabilní geometrie“. Cíle musí být jasně definovány a procedury by měly být přezkoumány a, je-li to nutné, zjednodušeny nebo doplněny jednoduššími procedurami, aby se zamezilo dalším zmatkům a nadměrné koordinaci, což je důsledkem pokračující

čího růstu částečně se překrývajících nástrojů. Pokud to je možné, měly by být použity jednodušší nástroje.

4.8 Malé a střední podniky (MSP). MSP buď již významně přispívají k procesu inovace nebo mají potenciál, aby k němu přispívaly v budoucnu. Podmínky účasti MSP na tematických prioritách by proto měly být zjednodušeny a měly by být flexibilnější. Toho je možné dosáhnout např. prostřednictvím flexibilní klasifikace a výběru témat a nástrojů (CRAFT, kolektivní výzkum, EUREKA). Obecně řečeno, programování a úprava nástrojů podpory by měly být v oblastech vysokých i nízkých technologií vyváženější než dříve, aby byla umožněna způsobným MSP účast na procesu inovace. Nástroje podpory, jako jsou specifické cílené výzkumné projekty (SCVP), jsou zvláště vhodnými prostředky, jak toho dosáhnout. Tyto nástroje jsou totiž přístupnější malým skupinám a projektům a přispívají k přístupu „zezdola nahoru“.

4.8.1 MSP a přenos znalostí. Další klíčovou problematikou, kterou je třeba se zabývat samostatně, je zabezpečení přístupu k novým a potenciálně relevantním základním výsledkům univerzitního výzkumu a výzkumných institutů financovaných vládou výzkumným pracovníkům a inženýrům pracujícím v tomto odvětví, zejména v MSP. Takto dojde k urychlení procesu přenosu znalostí, což je životně důležité pro průmyslovou inovaci a konkurenceschopnost. Jedná se o problematiku, kterou Výbor rovněž projednával při několika příležitostech ⁽³⁾, a to zejména s ohledem na přemísťování (mobilitu) výzkumných pracovníků mezi průmyslovým odvětvím a akademickým světem, oblastí, která si vyžaduje výrazné zlepšení a vytvoření atraktivnějších podmínek.

4.8.2 Podnikání a průmyslová politika. Vytvoření malých společností je hnací silou pro inovaci a hospodářský růst. Problémy, kterým musí nové společnosti čelit, obvykle nesouvisí s nedostatečnou podporou výzkumu a vývoje, ale s problematikou řízení společnosti a s marketingem a zejména s nedostatkem finančních prostředků na vhodné překlenutí počátečního ztrátového období. Jedná se tedy o oblast, kde je nutná koordinace mezi průmyslovou politikou a politikou výzkumu, aby byly stimulovány evropské podnikatelské aktivity a byla jim dána větší šance dosáhnout úspěchu.

4.8.3 Program SBIR v USA. Výbor rovněž doporučuje vycházet ze zkušeností USA s programem Small Business innovation Research (SBIR) ⁽⁴⁾, v jehož rámci podporuje americká vláda za pomoci různých agentur marketingová opatření pro rozvoj a vývoj malých a středních podniků.

⁽¹⁾ Společenství může zakládat společné podniky nebo zřizovat jiné struktury, které jsou nutné pro řádnou realizaci programů společného výzkumu, vývoje technologií a osvěty.

⁽²⁾ Viz též odst. 4.7.2.

⁽³⁾ Viz též odst. 7 a 8 (Úř. věst. C 204 z 18.7.2000)..

⁽⁴⁾ viz <http://sbir.us/pm.html> a <http://www.zyn.com/sbir/funding.htm>

4.9 Otevřená koordinace. Výbor již při mnoha příležitostech vyzval Komisi, aby uplatňovala metodu otevřené koordinace; zároveň zdůrazňuje, že k tomu může docházet pouze na dobrovolné bázi, se souhlasem členských států.

4.10 Sebeorganizace a sebekoordinace. Jak již Výbor při mnoha příležitostech uvedl, existuje autonomní přístup „zezdola nahoru“ k organizaci a koordinaci v evropských vědeckých a technologických kruzích. Aktéři se v rámci svých konkrétních problematik vzájemně poznávají prostřednictvím publikací, konferencí a workshopů, stávají se z vlastní iniciativy součástí programového vývoje a tím přispívají ke koordinaci, což je proces, který je ovlivněn souhrou spolupráce a konkurence (viz níže). Takto vznikly hlavní výzkumné iniciativy, programy a instituty při dosažení mezinárodního postavení a přípravě konceptu Evropského výzkumného prostoru. Tento proces by měl být uznán a plně využit.

4.11 Podpora soutěžení. V této souvislosti Výbor vítá skutečnost, že si Komise zvolila soutěžení jako jeden ze svých šesti hlavních cílů. Výbor sdílí očekávání Komise, že prostřednictvím soutěžení je možné vytvořit přidanou hodnotu na evropské úrovni. Výbor znovu opakuje⁽¹⁾ svá předchozí prohlášení, že věda a výzkum jsou závislé na soutěžení za účelem dosažení nejlepších nápadů, procedur a výsledků, na nezávislém ověření (nebo vyvrácení) – tj. „certifikaci“ – nových zjištění a na jejich šíření, prohlubování a rozvíjení. Proto je nezbytné usnadnit a podporovat různé interdisciplinární přístupy a struktury ve výzkumu za účelem stimulování a využívání výsledné konkurence k nejlepším nápadům a výsledkům.

4.12 Konkurence, kooperace a koordinace. Cíle konkurence, kooperace a koordinace nejsou vždy vzájemně v souladu; pravděpodobný je vznik konfliktů zejména v oblasti vývoje produktů. Měl by být definován optimální rozsah každého cíle a měly by pro něj být vybrány odpovídající nástroje. Principem by mělo být co nejvíce konkurence a jen nezbytná míra kooperace.

4.13 Kritické množství a globální konkurence. Některé výzkumné a vývojové činnosti, jako například rozsáhlé infrastruktury a určité velké technologické projekty, přesahují kapacitu jednotlivých členských států, i když probíhají odděleně od jiných a jsou tedy všeobecně proveditelné jen spojenou evropskou akcí; tyto činnosti jsou částečně vystaveny globální konkurenci (srv. část o mezinárodním rozměru) a musí vyhovovat mezinárodním standardům. Rovněž zde platí předcházející poznámky o technologických platformách.

⁽¹⁾ odst. 4.2.2, a 4.2.4 (Úř. věst. C 95 z 23.4.2003)

4.14 Evropská rada pro výzkum, European Research Council (ERC). Jak bylo zmíněno v nedávném stanovisku⁽²⁾, Výbor podporuje plán Komise na založení Evropské rady pro výzkum (ERC) pro koordinování a podporování základního výzkumu, což má podporu vědecké komunity. Rada by měla být naprosto nezávislá a měla by působit ve shodě s úspěšnými partnery z členských států a USA. Aby byla využita souhra výzkumných kategorií, Výbor doporučuje, aby byli do rady přizváni vedoucí výzkumní pracovníci z průmyslu.

4.15 Peer Review. Hlavní hodnotící metodou používanou v Radě by mělo být peer review, recenze pracovníků působících v příslušném oboru. Aby bylo možné vyvážit známé a neodmyslitelné nedostatky této metody (např. konflikty zájmů), měli by být v ERC (a ve všech podpůrných organizacích⁽³⁾) všeobecně zaměstnávání zkušení vědci, kteří prokázali vědecké úspěchy a hlubokou znalost specializovaných předmětů, které by jim byly svěřeny.

4.16 Kariérní podpora. Výbor zcela podporuje myšlenku, že věda, výzkum a vývoj se musí stát přitažlivější kariérní volbou, že je třeba stimulovat zájem potenciálních nadaných pracovníků a že se jim musí dostat odpovídající kariérní podpory. Nedávné stanovisko⁽⁴⁾ EHSV se touto otázkou podrobně zabývá a podporuje práci Komise v této oblasti.

4.16.1 Neuspokojivé platy a podmínky vědecké práce. Jednou z nesnází vědecké kariéry je to, že platové a pracovní podmínky jsou zvláště v případě mladých vědců méně výhodné, než jim nabízí soukromý sektor, nebo dokonce i srovnatelné zaměstnání ve veřejném sektoru. Výbor znovu vyzývá k neprodlené akci, zejména v jednotlivých členských státech.

4.17 Zamezování překrývání a duplicity. Výzkumná činnost zahrnuje plánovací, podnikatelské, administrativní a hodnotící úkoly, které mohou provádět pouze zkušení výzkumníci. S ohledem na očekávané rozšíření aplikačních, hodnotících a monitorovacích procesů Výbor znovu doporučuje⁽⁵⁾, aby Komise přihlédla k této otázce a pracovala na účinných a koordinovaných postupech (vyvíjených ve spolupráci národních orgánů a Komise), které by zamezily příliš velkému nárůstu různých vertikálních (stejně i horizontálních a souběžných) orgánů a procedur v oblasti schvalování, řízení a monitorování výzkumu a zabránila tak neproduktivní činností.

⁽²⁾ Úř. věst. C 110, 30.4.2004

⁽³⁾ Proto Výbor již opakovaně doporučoval postupovat stejným způsobem i v oblastech Komise, které se zabývají podporou výzkumu

⁽⁴⁾ Úř. věst. C 110 z 0.4.2004 (CESE 305/2004) a CESE 1086/2004

⁽⁵⁾ CESE 305/2004, odst. 5.18 (Úř. věst. C 110 z 30.4.2004)

4.18 Výběr expertů. Se zřetelem na nezbytné omezení současného využívání expertů je zároveň důležité snižovat nebezpečí chybného hodnocení zajištěním zkušených a význačných specialistů pro práci expertů. V současnosti úspěšné vědce od práce expertů odrážejí zejména neúměrně rigidní a byrokratické postupy výběru; aby se tato situace změnila, je třeba odstranit administrativní překážky, které výběr provádějí.

4.19 Metody hodnocení. Zřejmě jsou některé metody, se kterými byly stávající postupy vytvořeny a které jsou předmětem kritiky vědecké obce, výsledkem dobře míněného záměru zavést a uplatnit standardizovaná hodnotící kritéria v příliš komplexní a citlivé oblasti, místo aby posuzování opíraly o zkušenostní základ. Výbor uznává záměr ochránit postupy před zneužitím a možnými půtkami tím, že se hodnocení stane objektivnější a transparentnější a ponechá se tak co nejmenší prostor subjektivitě, přesto však situace ústí v neřešitelné dilema. Hodnocení výsledků vědecké práce a tvůrčího přínosu nelze provádět jako automatický proces a nemělo by být svěřeno nezkušeným jednotlivcům.

4.20 Nová výzkumná témata: vesmír a bezpečnost. Sdělení Komise nezmiňuje tematické priority. Jedinou výjimku představuje základní výzkum⁽¹⁾ a dvě nová témata, vesmír a bezpečnost. Výbor vítá návrh Komise, aby se tyto oblasti řešily na evropské úrovni, a tímto postojem potvrzuje svá předchozí doporučení k vesmírné strategii⁽²⁾. Výbor nicméně doporučuje, aby s ohledem na zvláštní povahu těchto oblastí a jejich nekompatibilitu s postupy rámcového programu byly obě oblasti řešeny odděleně od tematických priorit a mimo navrhovaný rozpočet 7. rámcového programu.

4.20.1 V případě výzkumu vesmíru již jeden velmi silný a úspěšný program existuje. Tento program zahrnuje spolupráci Evropské kosmické agentury (European Space Agency: ESA) a evropského vesmírného a leteckého průmyslu s podstatným přispěním výzkumných ústavů členských států. Spoluúčast Komise, kterou Výbor naléhavě doporučuje, by se tedy měla stát součástí existující dohody o spolupráci mezi ESA a Komisí, měla by však probíhat a být financována odděleně od rámcového programu. Výbor by uvítal podrobnější údaje o této tématice.

4.20.2 V případě výzkumu bezpečnosti spočívá evropský přístup z velké části ve společných zájmech členských států, tak jak to bylo ve Výboru opětovně projednáváno a zdůrazňováno. Výbor tedy naprosto podporuje akci v této oblasti. Přístup se však bude lišit od tematických priorit rámcového programu

(které například vyžadují transparentnost), protože se jedná o důvěrné záležitosti, v některých případech zahrnující vnitřní a vnější obranné aktivity. S ohledem na tyto skutečnosti by se měly financování a nástroje v této oblasti plánovat odděleně od rámcového programu.

5. Shrnutí

5.1 Výbor zdůrazňuje, že výzkum a vývoj mají zásadní důležitost pro evropskou konkurenceschopnost a následně pro dosažení lisabonských cílů. Výbor tedy podporuje cíle a opatření navržená ve sdělení Komise.

5.2 To se týká zejména cíle 3 %, stejně jako zdvojnásobení rozpočtu EU věnovaného výzkumu a vývoji (cestou rámcového programu a programu EURATOM), které bylo navrženo jako prostředek k jeho dosažení. Výbor vyzývá Radu a Parlament, aby jednali podle tohoto návrhu. Kromě toho je třeba odpovídajícím způsobem zvýšit vládní výdaje a soukromé investice do vývoje a výzkumu v Evropě.

5.3 Výbor poukazuje na to, že cíl 3 % je ve shodě se stávajícími výdaji konkurence a v budoucnosti bude muset být revidován, aby držel krok s růstovou tendencí, například v USA a jihovýchodní Asii.

5.4 Výbor podporuje plán Komise, m.j. použít část prostředků ze strukturálních fondů na výstavbu výzkumné kapacity a tvorbu výzkumných infrastruktur, aby se plně využil potenciál rozšířené Evropy a zohlednilo přechodné období v nových členských státech.

5.5 Výbor podporuje záměr Komise zlepšit praktické zavádění programu a optimalizovat implementační postupy. Doporučuje tedy zjednodušit nástroje, které by se měly stát pružnější, za současného zachování kontinuity. Žadatelé musí být schopni upravit nástroje tak, aby struktura a rozměry projektů odpovídaly příslušným úkolům. To platí i pro zakládání „technologických platforem“. Výbor podporuje Marimovnu zprávu.

5.6 Výbor doporučuje užší spoluúčast vhodných malých a středních podniků na výzkumu, vývoji a inovaci, než tomu bylo dosud. V tomto ohledu se odvolává na program SBIR ve Spojených státech. Výbor také doporučuje užší koordinaci politik na poli podnikání a výzkumu, aby se potenciál malých a středních podniků a podniků nově vznikajících mohl plně využít ke stimulaci inovace a hospodářského růstu.

⁽¹⁾ viz odst. 3.5

⁽²⁾ (Úř. věst. C 112 z 30.4.2004)

5.7 Výbor podporuje plán Komise na přijetí výzkumu vesmíru a bezpečnosti jako nových tematických priorit a vysvětluje, proč by měly být financovány a prováděny odděleně od rámcového programu.

5.8 Výbor podporuje plán Komise, aby se základní výzkum jako takový upravoval rámcovým programem a stimuloval evropskou soutěživost; Výbor je příznivě nakloněn založení Evropské rady výzkumu.

5.9 Výbor zdůrazňuje zásadní důležitost souhry mezi oblastmi základního výzkumu, aplikovaného výzkumu a vývoje. Podpora těchto oblastí by proto měla být vyvážená.

5.10 Výbor podporuje plán Komise na zvýšení přitažlivosti Evropy pro špičkové vědce a plán na získávání talentovaných mladých lidí, aby se věnovali vědecké dráze, která se bude těšit kariérní podpoře. Zde by měli být aktivní především členské státy.

Pokud se jedná o mnohé další klíčové argumenty, doporučení a výhrady, Výbor odkazuje na podrobné připomínky ve 3. a 4. části.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady o zákonném auditu ročních účetních závěrek a konsolidovaných účetních závěrek, kterou se mění směrnice Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS

COM(2004) 177 final – 2004/0065 (COD)

(2005/C 157/21)

V souladu s článkem 44, odstavec 2, písmeno (g) smlouvy ustavující Evropské společenství rozhodla 21. dubna 2004 Rada, že požádá Evropský hospodářský a sociální výbor o stanovisko ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Jednotný trh, výroba a spotřeba“ pověřená přípravou prací Výboru v této věci zaujala své stanovisko dne 8. září 2004. (Zpravodaj: p. FRANK VON FÜRSTENWERTH).

Toto stanovisko přijal Evropský hospodářský a sociální výbor na svém 413. plenárním shromáždění konaném ve dnech 15. až 16. prosince 2004 (zasedání dne 15. prosince 2004) 86 hlasy pro, 3 hlasy proti a 1 člen se zdržel hlasování.

1. Úvod

1.1 Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o auditu ročních účetních závěrek a konsolidovaných účetních závěrek, kterou se mění směrnice Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS, je chápán v širším kontextu opatření přijatých Evropskou unií v rámci jejího akčního plánu pro finanční služby. V tomto směru byly již učiněny významné kroky, zejména to bylo sdělení Komise „Modernizace práva společností a posílení podnikového řízení v Evropské unii – plán na další vývoj“ (COM(2003) 284), přechod na mezinárodní účetní standardy počínaje rokem 2005, a směrnice týkající se zneužívání trhu a prodejních nabídek.

1.2 Od roku 1996 je cílem Evropské komise zlepšení a harmonizace kvality auditu účetnictví. Předložení desetibodo-

vého akčního programu v květnu 2003 (sdělení Evropské komise: „Posílit zákonný účetní audit v Evropské unii“; COM/2003/286) představuje další prozatímní výsledek. Jeden z bodů akčního programu se týká modernizace 8. směrnice ve věci práva společností (84/253/EHS). Návrh směrnice předložený k diskusi má nahradit 8. směrnici ve věci práva společností.

1.3 Tato opatření musejí umožnit znovunastolení důvěryhodnosti finančních informací a důvěru ve finanční trhy. Návrh směrnice zdaleka nepředstavuje pouhou reakci na nedávné finanční skandály, ke kterým je přesto v úvahách přihlíženo, ale odpovídá přímo politické linii vytčené v roce 1996 pro oblast účetního auditu.

2. Návrhy Komise

2.1 Návrh Komise obsahuje ustanovení vztahující se k souhlasu s výkonem profese auditorů a auditorských společností, jejich průběžnému vzdělávání a jejich vzájemnému uznávání na mezinárodní úrovni.

2.2 Všichni auditori a auditorské společnosti jsou povinni dodržovat profesionální etiku. Tyto zásady zahrnují odpovědnost auditorů a auditorských společností vůči veřejnosti, jejich bezúhonnost a objektivnost, jakož i jejich profesionální kompetence a pečlivost.

2.3 Členské státy musejí dbát na zajišťování zápisu auditorů a auditorských společností do úředního seznamu.

2.4 Auditor nebo auditorská společnost musejí být nezávislí na účetní jednotce, jejíž účetnictví kontrolují, a v žádném případě nesmějí být spojeni s rozhodnutími, která přijímá vedení této účetní jednotky. Auditor nebo auditorská společnost nesmějí provádět audit účetnictví jednotky, s níž jsou ve finančním, obchodním, zaměstnaneckém či jakémkoliv jiném vztahu, jenž by mohl ohrozit jejich nezávislost.

2.5 Je nutné povinně zavést používání mezinárodních auditních standardů pro všechny audity Evropské unie, jakmile budou tyto standardy zapsány do komunitárního práva.

2.6 Členské státy musejí vypracovat účinný systém veřejné kontroly auditorské profese, jemuž budou podléhat všichni auditori a auditorské společnosti. Tato kontrola se řídí určitými zásadami, které se týkají jmenovitě složení příslušného orgánu, jeho práv a transparentnosti kontroly.

2.7 Auditora nebo auditorskou společnost musí jmenovat valná hromada akcionářů kontrolované účetní jednotky. Členské státy však mohou stanovit, že toto jmenování má být předloženo k předchozímu schválení příslušným kontrolním úřadem nebo provedeno soudem či jiným orgánem podle vnitrostátního práva k tomu oprávněným.

2.8 Auditor nebo auditorská společnost mohou být odvoláni pouze ze závažných důvodů. Rozdílnost názorů na zpracování účetnictví nebo kontrolní postup nepředstavuje závažný důvod k odvolání.

2.9 Komise navrhuje, aby členské státy dbaly na stanovení vhodných pravidel, aby byla zaručena skutečná komunikace mezi auditorem nebo auditorskou společností a kontrolovanou účetní jednotkou. Tato komunikace musí být kontrolovanou účetní jednotkou řádně zaznamenána.

2.10 Návrh směrnice obsahuje zvláštní ustanovení o auditu veřejně prospěšných účetních jednotek. Veřejně prospěšné účetní jednotky jsou takové účetní jednotky, které jsou značně veřejně prospěšné z důvodu povahy své činnosti, velikosti nebo počtu zaměstnanců, jmenovitě společnosti, jejich cenné papíry jsou obchodovány na oficiálním trhu každého členského státu, jakož i banky, další finanční instituce a pojišťovací společnosti. Takovéto účetní jednotky musejí například ustavit auditní výbor složený ze členů správního orgánu, kteří nemají výkonnou funkci, nebo ze členů dozorčího orgánu kontrolované účetní jednotky, mezi nimiž bude alespoň jeden nezávislý člen, odborník v oblasti účetnictví a/nebo auditu. Dále jsou posíleny předpisy, které se vztahují na nezávislost, zajištění kvality, veřejnou kontrolu a jmenování auditorů a auditorských společností.

2.11 Členské státy mohou na základě reciprocity dát souhlas s výkonem profese auditorovi ze třetí země pod podmínkou, že tato osoba doloží, že již získala souhlas s výkonem profese auditora, že má teoretické znalosti, praktické kompetence a bezúhonnost stejné jako požaduje předložená direktiva, jakož i právnické znalosti nezbytné k výkonu auditu v tomto členském státě. Navrženy jsou i základní zásady upravující mezinárodní spolupráci a výměnu informací.

2.12 Bude zřízen výbor pro právní úpravy auditu složený ze zástupců členských států a pověřený asistencí Komisi při vypracovávání prováděcích opatření.

2.13 Změna směrnic 78/660/EHS a 83/349/EHS zavádí povinnost zveřejnit honoráře vyplacené v průběhu účetního roku auditorovi nebo auditorské společnosti za audit účetnictví, jiné auditorské služby, daňové poradenství a všechny další služby jiné než auditorské.

2.14 Členské státy musejí do 1. ledna 2006 přijmout a zveřejnit ustanovení nezbytná pro dosažení souladu s diskutovanou směrnicí.

3. Všeobecné poznámky

3.1 Hospodářský a sociální výbor těší tento návrh směrnice umožňující investorům a dalším zúčastněným stranám ujistit se o spolehlivosti auditu účetnictví společností.

3.2 Výbor vítá skutečnost, že nová směrnice vytváří jednotný evropský právní rámec pro účetní audit.

3.3 Výbor bere na vědomí skutečnost, že v souvislosti se skandálem Parmalat dá Komise další podněty. Tyto podněty budou zahrnovat rychlejší zavedení opatření, která byla oznámena v akčním programu z května 2003 o modernizaci práva společností a posílení podnikového řízení. Tato opatření se týkají: (1) definování úlohy externích správců, (2) upřesnění odpovědnosti členů správní rady v oblasti finančních i nefinančních informací, (3) zlepšení veřejného charakteru transakcí prováděných v rámci koncernů a transakcí prováděných s přidruženými jednotkami, jakož i (4) zveřejňování veškerých informací týkajících se společností off-shore v účetnictví, a podstatné posílení kontroly jejich obsahu prováděné auditorem koncernu.

3.4 Výbor přejímá postoj, který vyjádřila Komise ve svém sdělení, o posílení auditu účetnictví, podle něhož představuje odpovědnost auditorů jeden z faktorů kvality auditu účetnictví⁽¹⁾. Přesto se však domnívá⁽²⁾, že tato odpovědnost musí být v přiměřeném poměru k auditované společnosti a jejich akcionářů příp.vzniklým škodám a vítá, že Komise hodlá zkoumat zvýšený hospodářský dopad těchto režimů na odpovědnost auditorů. Výbor podporuje Komisi ve snaze urychlit realizaci studií, které v tomto směru zahájila.

4. Specifické poznámky

4.1 Právní předpisy navrhované v oblasti schvalování jmenování a průběžného vzdělávání auditorů nebo auditorských společností jsou mimo jiné zaměřeny i na to, aby auditori měli specializované znalosti nezbytné k výkonu své profese. Tato skutečnost Výbor těší.

4.2 Návrhy týkající se profesionální etiky jsou v zásadě považovány za pozitivní. Komise navrhuje, aby jí byla dána možnost přijmout prováděcí opatření v oblasti profesionální etiky. Podle Výboru je třeba, aby tato opatření odpovídala špičkovým standardům kvality a aby byla v souladu s uznávanými mezinárodními (etický kód mezinárodní federace účetních znalců) nebo evropskými (doporučení Komise o nezávislosti auditorů v EU ze 16.května 2002⁽³⁾) ustanoveními.

4.3 Výbor se domnívá, že nezávislost auditora nebo auditorské společnosti je velice důležitá. Výbor tudíž v zásadě podporuje návrh Komise o stanovení principů k zajištění nezávislosti auditora nebo auditorské společnosti. Tyto zásady musí platit pro všechny auditované společnosti a obzvláště pro podniky veřejného zájmu, protože tyto podniky se rovněž musí vykazovat transparentností vůči svým akcionářům a případným investorům.

⁽¹⁾ Úř.věst. C 236/2-8 z 2.10. 2003, odst. 3.10.

⁽²⁾ Viz stanovisko Hospodářského a sociálního výboru z 10.12.2003 ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Posílit audit účetnictví v EU“(COM(2003) 286 final) (2004/C 80/06); Úř.věst. C 80/17-19 z 30.3.2004, odst. 4.7.

⁽³⁾ Úř.věst. L 191 z 19.7.2002.

4.4 Výbor těší pozornost, kterou Komise věnuje mezinárodním standardům kontroly, a tedy i ISA (mezinárodní standardy pro audit). Vzhledem k tomu, že počínaje rokem 2005 budou podniky zaměřené na kapitálové trhy povinny vypracovávat svou konsolidovanou závěrku na základě ISA (mezinárodní účetní standardy) nebo IFRS (mezinárodní standardy v oblasti finančních informací)⁽⁴⁾, je používání mezinárodních standardů kontroly považováno za vhodné. Mezinárodní standardy kontroly budou vypracovávány v souladu s určitými zásadami, a tyto standardy budou muset vyhovovat velice náročným kritériím kvality. Z toho důvodu Výbor v zásadě podporuje návrh Komise vztahující se na uznávání standardů. Vypracování standardů kvality uznávaných na mezinárodní úrovni ovšem předpokládá zvážení zainteresovanosti všech zúčastněných stran i veřejnosti v rámci transparentního procesu standardizace („due process“). Proto musí Komise tyto návrhy do procesu standardizace výslovně a pokud možno co nejdříve začlenit.

4.5 Výbor v zásadě souhlasí s návrhem Komise, podle něhož musejí členské státy zavést veřejnou kontrolu všech auditorů a auditorských společností, přičemž tato kontrola samotná musí odpovídat určitým principům.

4.6 Pokud jde o odvolání auditora nebo auditorské společnosti, Komise navrhuje, aby rozdíly v názorech na zpracování účetnictví nebo kontrolní postupy nepředstavovaly závažný důvod k odvolání. Může se ovšem stát, že některý podnik použije obecně přijímané zpracování účetnictví, s nímž však auditor nebude souhlasit. V takovýchto případech vzniká otázka, jak postupovat, pokud odvolání auditora nebo auditorské společnosti není možné.

4.7 Výbor vítá navrhovanou právní úpravu týkající se komunikace mezi kontrolovanou účetní jednotkou a auditorem nebo auditorskou společností.

4.8 Výbor vítá návrh Komise týkající se zavádění zvláštních ustanovení pro audit účetnictví veřejně prospěšných účetních jednotek. Bylo by však vhodné, kdyby zvláštní požadavky, které jsou vyžadovány, byly úměrné dalším nákladům, které tímto vzniknou. Tyto další náklady totiž v konečném stadiu ponesou klienti a vlastníci podniků.

4.9 Komise navrhuje zveřejnění honorářů vyplacených v průběhu účetního roku auditorovi nebo auditorské společnosti za audit účetnictví, jiné auditorské služby, daňové poradenství a všechny další služby jiné než auditorské. Výbor těší větší transparentnost. Klade si nicméně otázku, zda toto povinné zveřejňování skutečně přinese zlepšení kvality auditu účetnictví. Výbor považuje za možné, že vyšší transparentnost vyvolá silnější tlak na úpravu auditorských služeb.

⁽⁴⁾ Výbor je přesvědčen, že společná interpretace ISA a IFRS je zásadní podmínkou záruky vysoké kvality auditů.

4.10 Komise navrhuje, aby každý členský stát stanovil taková pravidla, aby honoráře vyplácené za účetní audit garantovaly audit v příslušné kvalitě, a aby nebyly ovlivňovány poskytováním dalších služeb na účet kontrolované společnosti ani spojovány s jakýmkoliv druhem podmínek. Výbor poznamenává, že toto ustanovení je zformulováno tak, aby se zamezilo dumpingu v oblasti cen za auditorské služby. Přesto si však Výbor klade otázku, jak bude toto ustanovení používáno v praxi. Výbor se domnívá, že by ve svém důsledku tato právní úprava neměla vést k situaci, kdy by ceny za účetní audit stanovaly členské státy.

4.11 Výbor vítá postup navržený Komisí pro přijímání prováděcích opatření a zřízení výboru pro právní úpravy auditu, pokud tato prováděcí opatření nejsou v rozporu s evropskými a mezinárodními prohlášeními zmíněnými v odstavci 4.2.

5. Mezinárodní aspekty

5.1 Výbor vítá předpisy týkající se mezinárodní spolupráce, které navrhuje Komise. Tato spolupráce se vztahuje především na Spojené státy. V tomto směru Výbor zdůrazňuje, že je třeba přihlídnout k platným národním nařízením ve věci důvěrného charakteru a ochrany údajů.

5.2 Návrh směrnice stanoví, že auditoři ze třetích zemí mohou získat souhlas k výkonu auditorské činnosti na základě reciprocity pod podmínkou, že předloží určité doklady. Spolu-

práce se třetími státy vyžaduje předem ekvivalentnost systému veřejné kontroly třetího státu a systému evropské kontroly. Za tímto účelem by bylo vhodné, aby Komise tuto ekvivalentnost ve spolupráci s členskými státy ohodnotila, a k tomu rozhodla podle postupu stanoveného k přijímání prováděcích opatření. V této věci se Výbor domnívá, že by auditoři třetích zemí měli podléhat stejným podmínkám pro udělení souhlasu s výkonem profese jako auditoři členských států.

5.3 Je obtížné s jistotou určit, zda navrhovaný způsob mezinárodní spolupráce dostatečně přihlíží ke všem aspektům dané otázky. Výbor tedy považuje za nezbytné, aby se Komise hlouběji zabývala tím, jak je přijímán navrhovaný model, a to zejména ze strany příslušných úřadů Spojených států.

6. Závěry

6.1 Výbor schvaluje návrh směrnice o zákonném auditu ročních účetních závěrek a konsolidovaných účetních závěrek, kterou se mění směrnice Rady 78/660/EHS a 83/349/EHS. Domnívá se, že tato směrnice pokrývá téměř všechny důležité oblasti zákonného auditu. Po svém úplném provedení směrnice přispěje zásadním způsobem k posílení a k většímu sjednocení účetních auditů v souladu s cílem Komise.

6.2 Výbor se zabýval některými aspekty návrhu směrnice s cílem poskytnout Komisi konkrétní náměty a návrhy ve věci hlubších úvah a analýz. Výbor zdůrazňuje význam návrhu směrnice a je pro rychlý legislativní proces.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Anne-Marie SIGMUND

DODATEK

ke stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru

Následující část textu stanoviska specializované sekce, kterou žádala více než čtvrtina hlasů, byla odmítnuta na základě pozměňovacího návrhu, který byl přijat v plénu:

Odst. 4.3.

„Výbor však přesto míní, že zavedení externí rotace auditorských společností v případě auditu veřejně prospěšných účetních jednotek neumožní zlepšit kvalitu auditu. Předání specifických znalostí vztahujících se k určitému klientovi dalšímu auditorovi totiž nevyhnutelně doprovází ztráta know-how a snížení kvality auditu v porovnání s kvalitou, kterou umožňuje několikaletá zkušenost s jedním a týmž klientem. Dále se lze obávat, že by takováto právní úprava mohla vést ke koncentraci trhu kolem velkých auditorských společností na úkor auditorů náležejících k menším a středním společnostem.“

Výsledky hlasování:

Pro: 50 hlasů

Proti: 21 hlasů

Zdrželi se hlasování: 4 členové

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru Ke sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru pro regiony, s názvem: Zvýšit zaměstnanost starších pracovníků a oddálit odchod z trhu práce

(COM(2004) 146 final)

NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/22)

Procedurální postup

Dne 3. března 2004 rozhodla Komise v souladu s článkem 262 Smlouvy o konzultaci Evropského hospodářského a sociálního výboru ohledně věci výše uvedené.

Sekce pro zaměstnanost, sociální záležitosti a občanství, pověřená přípravou prací Výboru v dané věci, zpracovala své stanovisko dne 24. listopadu 2004 (zpravodaj: p. DANTIN).

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (zasedání dne 15. prosince 2004), Evropský hospodářský a sociální výbor přijal toto stanovisko: 125 hlasů pro, 1 hlas proti a 5 členů se zdrželo hlasování.

Preambule

I. Od října r. 2000 se uvádí ve stanovisku zpracovaném z vlastní iniciativy EHSV toto: „Výbor shledal, že téma starších pracovníků je natolik důležité, že ze své vlastní iniciativy vydává stanovisko, kde se tato otázka posuzuje z různých hledisek. Tímto iniciativním stanoviskem chtěl Výbor rovněž zdůraznit nezbytnost pozitivního přístupu vůči starším pracovníkům vzhledem k tomu, že způsob, jak je s nimi zacházeno, vychází nejen z koncepce málo solidární až diskriminační společnosti, ale v mnoha zemích způsobuje v četných případech ztrátu vysoce kvalifikovaných zaměstnanců a tím pádem i pokles celkové úrovně konkurenceschopnosti. Kromě toho soudí, že pokud technický pokrok dnes umožňuje dát životu čas, je namístě, aby se organizace v naší společnosti odpovídajícím způsobem snažily dát „čas životu“⁽¹⁾“.

II. Obsah tohoto iniciativního stanoviska, přijatého takřka jednomyslně na plenárním zasedání, představuje jakési „acquis“ Výboru. Odráží stav jeho úvah a názorů, které k projednávanému tématu zaujímá.

III. Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru pro regiony, s názvem „Zvýšit zaměstnanost starších pracovníků a oddálit odchod z trhu práce“, je námětem tohoto stanoviska, bude posouzeno ve světle očekávání, analýz, doporučení a závěrů zmíněného iniciativního stanoviska. Bude zahrnovat vše, co lze pokládat za nové přístupy.

1. Úvod

1.1 Na Evropské radě v Lisabonu byl Evropské unii vytýčen náročný úkol v oblasti míry zaměstnanosti. Měla by být

zvýšena na „úroveň, co možná nejbližší 70 % do r. 2010“ a u žen 60 %. Tento cíl je opodstatněný jak z důvodů sociálních, tak ekonomických. Zaměstnanost je skutečně nejlepší obranou proti vyloučení ze společnosti. Poněvadž jde o podniky a o ekonomiku v celém souhrnu, je zvýšení míry zaměstnanosti starších pracovníků rozhodující, aby se odstranil či snížil nedostatek pracovní síly a využilo se plně jejího potenciálu. Jde rovněž o to, aby se podpořil hospodářský růst, příjmy z daní a systémy sociální ochrany, vzhledem k očekávanému snižování počtu populace v aktivním věku.

1.2 Postupné uskutečňování tohoto úkolu staví většinu členských států před nevyhnutelnou výzvu nezbytného zvýšení míry zaměstnanosti především u starších pracovníků.

1.2.1 Zejména z tohoto důvodu podpora aktivního stárnutí figuruje v obou doplňujících úkolech, ke kterým se Evropská unie zavázala. Evropská rada v r. 2001 ve Stockholmu stanovila, že polovina evropské populace z věkové skupiny v rozpětí od 55 do 64 let musí být do r. 2010 zaměstnána. Evropská rada z r. 2002 v Barceloně dospěla k závěru, „že bude nutno snažit se do r. 2010 dosáhnout alespoň o 5 let postupného zvýšení skutečného průměrného věku, kdy lidé v Evropské unii přestávají pracovat.“

1.3 Ve své souhrnné zprávě Evropské radě z jara r. 2004⁽²⁾ označila Komise aktivní stárnutí za jednu ze tří oblastí prioritních akcí, které vyžadují rychlé kroky za účelem realizace lisabonské strategie.

⁽¹⁾ Iniciativní stanovisko „Starší pracovníci“, článek 1.5, Úř. věst. C 14, 16.1.2001, zpravodaj: p. DANTIN.

⁽²⁾ COM(2004) 29 „Uskutečňeme Lisabon - Reformy pro rozšířenou Unii“, zpráva Komise pro jarní Evropskou radu.

1.4 Posuzované Sdělení má tedy oživit debatu o pokroku, jehož bylo dosaženo při naplňování úkolů ze Stockholmu a z Barcelony a při ozřejmování úlohy vlád a sociálních partnerů při prosazování aktivního stárnutí. Rovněž je odpovědí na žádost Evropské rady z Barcelony, aby se pokrok v této oblasti vyhodnocoval každoročně, vždy před každým jarním zasedáním Rady.

1.5 Obsah tohoto stanoviska je příspěvkem Evropského hospodářského a sociálního výboru k diskusi kolem „míry zaměstnanosti starších pracovníků“, která je oživena posuzovaným Sdělením a má předběžně vyvrcholit v prosinci tohoto roku.

2. Sdělení

2.1 Ve Sdělení se potvrzuje, že vzhledem ke stárnutí a očekávanému snížení počtu aktivního obyvatelstva se starším pracovníkům musí dostat uznání toho, čím jsou: hlavní součástí nabídky pracovní síly a klíčovým faktorem pro udržitelný rozvoj Evropské unie.

2.2 Podle něj je proto hlavní, aby byly uplatněny strategie vedoucí k udržení nabídky pracovní síly a zaručilo se zaměstnávání této věkové skupiny, a to i během období stagnace růstu zaměstnanosti.

2.3 Za tímto účelem se uvádí, že se preventivní přístup, založený na mobilizaci úplného potenciálu obyvatelstva všech věkových skupin v perspektivě životního cyklu, musí stát hlavním směrem dalšího působení.

2.3.1 V tomto směru Sdělení navrhuje, aby členské státy vypracovaly a zavedly globální strategie aktivního stárnutí, které by mohly zahrnovat:

- finanční pobídky, které by odrazovaly od předčasného odchodu do důchodu, a lepší finanční atraktivní práce;
- dostupnost vzdělávacích a školicích strategií po celou dobu života;
- účinné aktivní politiky na trhu práce;
- dobré pracovní podmínky, podporující udržení si pracovního místa, zejména pokud jde o bezpečnost a ochranu zdraví při práci, a pružné pracovní úvazky.

2.3.2 Rovněž se uvádí, že je nezbytná vyšší účast a nasazení sociálních partnerů při koncipování a zavádění globálních strategií aktivního stárnutí. Upřesňuje se, že právě oni mají zvlášť významnou úlohu, kterou plní prostřednictvím kolektivních smluv.

2.4 Za povšimnutí stojí – až se k tomu vrátíme v dalším textu stanoviska – že se sdělení nevěnuje analýze příčin, které vedou k těm situacím a jejich vývoji, jež jsou ostatně popsány podrobným a precizním způsobem, a že se málo šíří o rozhodnutích Rady z Barcelony.

3. Situace

3.1 Do r. 2030 bude v 25 zemích Evropské unie 110 milionů osob starších 65 let, zatímco v r. 2000 byl jejich počet jen 71 milionů, a aktivní populaci bude tvořit 280 milionů osob, oproti dnešním 303 milionům, čímž se změní poměr z 4,27 na 2,55.

3.2 Paralelně s tímto vývojem zaznamenalo i rozložení práce v průběhu životního cyklu za posledních dvacet let velké a převratné změny.

3.2.1 Mladí lidé vstupují na pracovní trh později, a to kvůli prodloužení školní docházky, vzdělávání a obtížím, s nimiž se setkávají při hledání odpovídajícího zaměstnání⁽³⁾.

3.2.2 Míra zaměstnanosti celé populace po dosažení věku 55 let se v Evropě podstatně snížila během posledních tří desetiletí, ale v menší míře také za Atlantikem: ve věkové skupině 55-64 let činila 37 % v r. 1999 v Evropské unii a 55 % ve Spojených státech⁽⁴⁾. V r. 2002, zaznamenáváme v Evropě výrazný rozdíl mezi muži (50,1 %) a ženami (30,25 %), což dohromady činí 40,1 %.

3.2.3 Míra zaměstnanosti neustále klesala od 70. let až do nedávné doby, přičemž výrazně a soustavně, se zvýrazněním tendence mezi r. 1980 a 1985⁽⁵⁾. Takto došlo k propadu mezi r. 1971 a 1999 o 47,4 % ve Francii, 45,8 % v Nizozemsku, 39 % ve Španělsku, 38,7 % v Německu, 30 % v Irsku, 29 % v Portugalsku a ve Spojeném Království. V r. 2002 činila pro věkovou skupinu 55 – 64 let 40,1 % v EU15 a 38,7 % v EU25. V příloze jsou uvedeny globální vývojové směry v jednotlivých členských státech od r. 1997 do r. 2002⁽⁶⁾. Dalo by se jistě hovořit o individualizaci tohoto vývoje věkových skupin. Avšak neodráží to vždy rozšíření možnosti individuálního volby. Předčasný odchod je obecně vzato v některých členských státech častěji vynucený než zvolený dobrovolně. Flexibilita konce životního cyklu v práci vyjadřuje spíše tlak, kterým na trhu práce působí strategie podniků v oblasti pracovní síly a orgánů veřejné moci, které jsou s nimi v korelaci⁽⁷⁾, jakožto často i koncepce důchodových režimů.

⁽³⁾ Stanovisko EHSV „Nezaměstnanost mladých“, ÚV C 18 z 22. ledna 96, zpravodaj p. RUPP.

⁽⁴⁾ Příspěvek Evropské komise Sociální radě v Lisabonu, zdroj Eurostat.

⁽⁵⁾ Zdroj Eurostat „Studie aktivní populace“, r.1999.

⁽⁶⁾ Viz příloha 1.

⁽⁷⁾ Guillemard r. 1986; Casey a Laczo, r.1989.

3.3 Život v práci měl takto tendenci zkracovat se z obou konců, dnes je tedy hlavně záležitostí středových věkových skupin.

3.4 Věková skupina 50 – 64 let má zvlášť velký význam pro politiku zaměstnanosti. V Evropské unii patnáctky zemí její podíl vzroste z 25 % v r. 1995 na 34,40 % v r. 2025 z celkové populace. Tento nárůst bude výrazně rychlejší ve skandinávských zemích⁽⁸⁾.

3.5 Tento vývoj je obzvlášť znepokojivý z hlediska perspektivy zvýrazněného demografického stárnutí, které postihne Evropskou unii⁽⁹⁾. Konec první dekády století by měl být poznamenán událostí, jejíž symbolika nedokáže zakrýt znepokojivou skutečnost: počet osob mladších 20 let se sníží oproti počtu osob nad 60 let. Jde jen o jednu etapu ve vývoji, která by mohla v příštích padesáti letech zaznamenat zdvojnásobení poměru mezi populací odcházející z pracovního trhu a populací v aktivním věku (ze 4 ku 10 na 8 ku 10)⁽¹⁰⁾.

3.6 Z projednávaného sdělení nicméně vyplývá, že bylo nedávno dosaženo pokroku při uskutečňování cílů ze Stockholmu a z Barcelony. Takže v r. 2002 se zaměstnanost starších pracovníků zvýšila o 5,4 %, což zvýšilo míru zaměstnanosti o 1,3 bodu, takže činí 40,1 %. Nárůst průměrného věku při odchodu z pracovního procesu změnil hodnotu 60,4 let v r. 2001 na 60,8 let v r. 2002.

3.6.1 Nicméně, bylo by předčasné, jak se upřesňuje ve Sdělení, interpretovat zvyšování věku odchodu z práce jako silný signál pozitivní tendence, protože údaje se týkají pouze dvou let.

3.6.2 Nehledě na obtíže, spojené s nedávným zavedením některých reforem, bylo by přesto užitečné provést analýzu, přičemž lépe, než jak činí Sdělení, a to co nejpodrobnější ohledně důvodů, které vedly k tomuto obrátu, aby se z ní vytěžily případné praktické kroky.

3.6.3 Jako nezbytné se v celém tomto rámci jeví zjistit, jaký podíl na takovém obrátu má zavedení opatření, jejichž primárním, ne-li jediným cílem, je právě zvýšení míry zaměstnanosti starších pracovníků, a jaký podíl mají dopady, nepřímo vyplývající ze změn, které byly učiněny v sociálních systémech, jejichž cílem bylo především zajištění jejich další ekonomické životnosti, jež je destabilizována celou situací a demografickými prognózami.

⁽⁸⁾ Eurostat. Demografické projekce, r. 1997 (základní scénář).

⁽⁹⁾ „Situace a demografické perspektivy EU“, zpravodaj p. BURNEL.

⁽¹⁰⁾ „Věk a zaměstnanost v horizontu r. 2010“ Francouzská hospodářská a sociální rada, říjen 2001, zpravodaj p. QUINTREAU.

3.7 Nicméně z toho rovněž vyplývá, že ve věkové skupině 55-64 let a v průměru za období let 1995-2002 pouze 35 % zaměstnanců opouští trh práce v zákonem stanoveném důchodovém věku; 22 % odchází do předčasného důchodu; 17 % do invalidního; 13 % kvůli individuálnímu či kolektivnímu propouštění a 13 % rovněž z dalších různých důvodů⁽¹¹⁾.

3.7.1 I když se tato čísla zlepšila v průběhu posledních let, zůstávají nadále poučná. Zatímco v 80. letech jsme se mohli domnívat, že výrazný počet předčasných odchodů do důchodu – a odchodů do invalidního důchodu, což lze někdy pokládat za náhradu předčasného odchodu do důchodu – souvisel s výraznou průmyslovou restrukturalizací v dané době, dnes se zdá, že takovéto vysvětlení je nedostačující, vzhledem k přetrvávání této situace, jelikož stále pouze 35 % zaměstnanců opouští trh práce v zákonem stanoveném důchodovém věku.

4. Nástin řešení, návrhy obsažené ve Sdělení

4.1 Nová rovnováha poměru mezi aktivními a neaktivními, vývoj průměrného věku odchodu z pracovního trhu, udržení optimálního objemu pracovních sil vzhledem k demografickým prognózám Evropské unie půjde nejprve skrze zvýšení míry aktivního zapojení zaměstnanců ve věku přes 55 let. Samozřejmě se to musí vměstnat do rámce žádoucí rovnováhy mezi prací a důchodem, volnem a prací, což jsou vzorové hodnoty evropského sociálního modelu.

4.2 Takováto konverze se musí plánovat ve střednědobém horizontu při současném uplatňování politiky zaměstnatelnosti během celého aktivního pracovního života a rekvalifikace zaměstnanců starších 40 let, jak v případě žen, tak i mužů. Je vskutku obtížné uvěřit v daném ohledu scénáři o spontánní harmonii, kde by stačilo obrátit tendenci na trhu práce k tomu, aby si podniky ponechaly své starší zaměstnance.

4.2.1 Kromě konkrétních akcí, které je třeba podniknout, se jako zásadní jeví, aby se na úrovni vnímání učinilo vše pro **dosažení změny mentality a uvědomění, jak u podniků tak i zaměstnanců**. Je třeba, aby bylo zapojení do pracovního procesu po dosažení 55 let považováno za zhodnocující jak zaměstnanci, tak podniky, a aby si veřejné služby uvědomovaly výhody, které jim mohou nabídnout starší pracovníci (nabytá zkušenost, know how, předávání vědomostí...). **Pokud nedojde k tomuto kolektivnímu uvědomění, pak konkrétní opatření, která by byla přijata, nedosáhnou plné účinnosti.**

⁽¹¹⁾ Zdroj: Eurostat „Šetření o pracovní síle“, Výsledek z jara r. 2003.

4.2.2 Za tímto účelem Výbor ve svém iniciativním stanovisku z října r. 2002 ⁽¹²⁾ navrhl Komisi, aby podnikla ve vzájemné součinnosti s členskými státy rozsáhlou informační a osvětovou kampaň, čímž by se přispělo k pozitivnímu vnímání úlohy, kterou mohou hrát zaměstnanci, stárnoucí jak v podnicích, tak ve veřejných službách.

4.2.2.1 EHSV s radostí konstatuje, že „Zpráva Skupiny vysoké úrovně o budoucnosti sociální politiky v rozšířené EU“, vydaná koncem prvního pololetí r. 2004, přebírá návrh Výboru.

4.2.3 Kromě toho je nutné mnohem lépe poznat úlohu, jakou hrají stárnoucí jedinci v sociální ekonomice, jak svou roli, kterou plní v rodině, tak dobrovolnickou činností v občanské společnosti, demokratických institucích, nevládních organizacích a obecněji v asociační činnosti. Pak bude možné z těchto pozorování konkrétně poměřit zdroje dynamiky, inovací a efektivity, které jsou jim vlastní.

4.3 Komise ve svém Sdělení předkládá „Klíčové podmínky pro prosazování zaměstnanosti starších pracovníků“.

4.3.1 Předčasné důchody a finanční pobídky

Poté, co bylo konstatováno, že 20 % zaměstnanců opouští své poslední zaměstnání odchodem do předčasného důchodu, což jsou asi 3 miliony zaměstnanců, navrhuje se ve Sdělení znovu posoudit „finanční pobídky“ k udržení platných řešení na trhu práce.

4.3.1.1 Podle Výboru je třeba na daný návrh, který lze srovnat se Sdělením „Modernizovat sociální ochranu: pracovat musí být výhodnější“, ⁽¹³⁾ nahlížet pozitivně v závislosti na kvalitě a povaze zaváděných prvků. Ovšem ani tato koncepce přes svou užitečnost nedokáže smazat určující váhu objektivních okolností pro situaci zaměstnanců, jako je stupeň jejich zaměstnatelnosti, řízení lidských zdrojů během celé kariéry a zejména v její druhé části, a obecněji vzato i pro situaci, která je dána rámcovou politikou, vedenou podnikem. Vedle toho lze rovněž volit individuální plány zaměstnance, týkající se jeho soukromého života.

4.3.1.2 Skutečně, vzhledem ke stálému a exponenciálnímu vývoji výrobního aparátu a výrobních procesů, vzhledem k ekonomice, která je soustavně v pohybu, a s ohledem na

neustále se rozvíjející trh se podniky musí přizpůsobovat, vyvíjet, restrukturalizovat, aby dosáhly pokroku v globalizovaném prostředí, přičemž musí zároveň dosáhnout rovnováhy mezi tím, co je sociální a co ekonomické, což jim jedině zajistí jejich dynamiku a růst. Hledají proto svůj manévrovací prostor, možnost dýchat.

4.3.1.3 Tento manévrovací prostor často nalézají v množství a kvalitě zaměstnanosti starších pracovníků. Obzvláště to platí v případě „sociálních plánů“, následujících po restrukturalizaci.

4.3.1.4 Kromě toho, „sociální plány“ zavádějící předčasné odchody do důchodu, umožňují podnikům, aby nahradily starší pracovníky, které pokládají za málo produktivní a jejich kompetence za zastaralé, mladšími pracovníky, přičemž často v menším počtu. Domnívají se, že tak mohou zlepšit svou konkurenceschopnost, přičemž zároveň odlehčí objemu mzdových prostředků a vylepší si věkovou strukturu. I když je to obtížné, je tato situace mnohdy vyvolána nedostatečným řízením lidských zdrojů a nedostatečným uplatněním výhledového hospodaření s pracovními místy a kvalifikací. Všechny tyto situace byly obecně vzato umožněny v jednotlivých členských státech opatřeními, která byla přijata orgány veřejné moci anebo systémy sociálního zabezpečení.

4.3.1.5 Toto všechno však nemůže zastříť volbu samotných pracovníků. Mezi těmi, kdo byli posláni do předčasného důchodu, si jen 4 z 10 přáli pokračovat ve své profesní kariéře ⁽¹⁴⁾. Takže vedle pracujících postižených skutečnou pracovní neschopností, nelze přehlížet časté přání dostat se tímto postupem k nové atraktivní formě dělení se o plody růstu, tuto neochotu chodit do práce či nedostatečnost až neexistenci diverzifikace funkcí, valorizace pracovišť, kde nejčastějším pravidlem byla rotace na pracovišti, někdy víc jak čtyřicet let, což všechno vede k touze po jiném způsobu života. A často i s pocitem, že se již „napracovali dost“, dobrovolně odcházejí, často proto, že nedostali žádnou nabídku lépe vyhovujícího místa.

4.3.1.6 Za současných podmínek lze tvrdit, že jsou zájmy zaměstnance a podniku často v souladu, či jinými slovy, že existuje objektivní spojení, které je obvykle vyjádřeno v kolektivních smlouvách, uzavíraných sociálními partnery na různých úrovních vyjednávání, včetně úrovně podnikové.

⁽¹²⁾ „Starší pracovníci“ – Zpravodaj: p. DANTIN – ÚV C 14 z 16.1.2001.

⁽¹³⁾ Viz SOC/162 – Zpravodajka: pí St-HILL.

⁽¹⁴⁾ Evropská nadace pro zkvalitnění životních a pracovních podmínek: „Boj proti věkovým bariérám v zaměstnání“, 1999.

4.3.1.7 Všechna tato konstatování a veškerá výše uvedená problematika leží v centru snahy „odůvodnit“ předčasné důchody. Pokud chceme něco změnit, musíme se zaměřit na celý tento uvedený stav, doplněný o výklad v článku 4.3.2.

4.3.2 Reforma předčasných důchodů

Ve Sdělení se rovněž v obecné poloze poukazuje na nezbytnost reformy systému předčasných důchodů. EHSV může tuto obecnou orientaci hodnotit pozitivně, pokud má vést výhradně k tomu, že si starší pracovníci zachovají svoje zaměstnání, a nikoliv k jejich nezaměstnanosti, neboť cílem je zvýšení míry zaměstnanosti. Je tedy namístě zdůraznit, jak to učinila Komise, „že veškeré pobídky k tomu, aby si starší pracovníci udrželi své zaměstnání, musí samozřejmě odrážet reálné perspektivy zaměstnanosti“, neboť až do této chvíle jsou předčasné důchody hlavně jen prostředkem, který dostal trh práce k dispozici, aby srovnal sociální náklady spojené s dlouhodobou nezaměstnaností a vyražením z pracovního procesu. Jinými slovy, předčasné důchody se využívaly jako nástroj „politiky zaměstnanosti“, anebo přesněji řečeno, jako nástroj politiky vedené proti nezaměstnanosti. Můžeme si povšimnout, že v mnoha členských státech se často staly – a jsou tak i podniky chápány – nástrojem pro řízení stavu zaměstnanců, a zaměstnanci pak jako sociální výhoda a získaný právní nárok.

4.3.2.1 Nicméně, jsou dva případy předčasného důchodu, které zasluhují pozornosti a zejména i opatrnosti:

- odeslání do předčasného důchodu při komplexní restrukturalizaci, jakkoliv platí z hlediska sociální soudržnosti, že je lepší mít „mladého“ důchodce než „starého“ dlouhodobě nezaměstnaného bez perspektivy opětovného zaměstnání. Nutno si uvědomit, že nemáme za sebou všechny průmyslové změny, zejména s ohledem na rozšíření Unie;
- odeslání do předčasného důchodu, úplného či částečného, oproti ekvivalentnímu náboru žadatelů o zaměstnání, jakkoliv i tady platí, že je lepší mít důchodce než nezaměstnaného, jemuž se nenabízí žádná možnost zapojení se do aktivního procesu.

4.3.2.2 Kromě toho mohou být předčasné důchody určitým řešením pro starší pracovníky, kteří pracují v obzvlášť těžkých pracovních podmínkách. I když celkově se prodloužila doba života ve stáří, nejsou na tom všichni úplně stejně. Objevují se výrazné rozdíly podle sociálních skupin, zejména mezi skupinou „řídících pracovníků“ a skupinou „dělníků“. Takto v r. 1999 byla naděje na dožití takového řídícího pracovníka 44,5 roku oproti 35 a 38 letům u dělníka ⁽¹⁵⁾. Jakékoliv úvahy, týkající se délky života prožitého v práci a mimo práci musí tyto údaje brát v úvahu. Snížení těchto nerovností je velkým úkolem.

⁽¹⁵⁾ Idem 9.

4.3.3. Dobré podmínky hygieny a bezpečnosti zdraví při práci

Ve Sdělení se oprávněně zdůrazňuje, že druhým důvodem, který vede pracovníky k opouštění pracovního trhu, je dlouhodobá nemoc nebo invalidita. Týká se to skutečně více jak 15 % příslušné části obyvatelstva.

4.3.3.1. Tento stav je nicméně nutno relativizovat tam, kde se některé členské státy uchýlily k přiznání invalidního důchodu mnoha nezaměstnaným, anebo téhož využili namísto předčasných důchodů ⁽¹⁶⁾.

4.3.3.2. V každém případě je zřejmé, že zlepšení pracovních podmínek, které tak lépe chrání zdraví a fyzickou integritu po celou dobu aktivního života v práci, představuje prvky, přispívající k udržení zaměstnanců na jejich pracovišti. Stejně tak ergonomie, studium pracovišť a jejich namáhavosti, definování úkolů, jejich modifikace a vylepšování, **kvalita pracoviště během celého aktivního života v práci**, je středobodem problematiky udržení zaměstnanosti u starších pracovníků v druhé polovině jejich kariéry.

4.3.3.3. Nicméně, a to zcela obecně, by neměla být trvalá pracovní neschopnost pokládána za stav, který systematicky vede k odchodu z trhu práce. Zaměstnanci, kteří se stávají pracovníky s postižením během svého profesionálního života, totiž představují lidský kapitál velké potencionální hodnoty. Po nezbytných úpravách, readaptaci, doplňujícím vzdělání a doškolení mohou získat velké schopnosti vykonávat jinou práci než tu, kterou by jim jejich postižení normálně zabránilo vykonávat. Z tohoto hlediska i pro větší efektivnost by bylo účelné zjistit, jaký by byl dopad kumulace příjmů, pocházejících z invalidního důchodu a mzdových příjmů.

4.3.4. Flexibilní formy organizace práce

4.3.4.1. Flexibilní formy organizace práce před dosažením zákonem stanoveného věku pro odchod do důchodu jsou dalším skladebným prvkem pracovních podmínek, které mohou podporovat udržení zaměstnanosti starších pracovníků. Sledování na národní úrovni často ukazují, že významná část starších pracovníků by dala přednost postupnému odchodu do důchodu, zejména z důvodu zdravotních problémů spojených se stárnutím, ale také proto, aby se zmírnil přechod z aktivního pracovního zapojení do života mimo pracovní proces. Spíše než „datem odstřížení“ by se předčasný důchod měl stát procesem, skrze který si příslušní pracovníci s plynoucím časem zvolí postupné zkracování délky pracovní doby.

⁽¹⁶⁾ Idem 1 (článek 3.3.3).

4.3.4.2. Ovšem vzhledem k tomu, že se v zásadě prakticky výhradně kalkuluje s ostrou hranicí pro odchod do důchodu, nejsou brány v potaz podmínky zaměstnávání starších pracovníků. Pozitivní opatření upravující konec kariéry, jako jsou postupná předdůchodová opatření, byla nejčastěji „kanibalsky pohlcena“ lpěním na úplném předčasném důchodu, a nedošlo proto k žádoucímu vývoji. Tato situace se musí změnit. Důchod by se měl spíše než událostí, kterou je snaha co možná nejvíc uspišit, stát procesem „zvoleným a postupným“, skrze který si zaměstnanci mohou v rámci souhrnu kolektivních záruk postupně zkracovat svůj pracovní úvazek.

4.3.5. Soustavný přístup ke vzdělávání

Do popředí je třeba dostat následující koncepci: *„Potenciál produktivity starších pracovníků není snižován věkem, ale zastaráváním kvalifikace, což je možné napravit vzděláváním.“* ⁽¹⁷⁾

K tomu, co je uvedeno výše, je namístě upřesnit, že nestačí razit politiku pro věkovou skupinu v rozmezí 40-50 let. Poněvadž, jak oprávněně poznamenala Nejvyšší rada pro zaměstnanost v Belgii *„Politika usilující o změnu problematiky starších pracovníků přichází příliš pozdě, pokud zahrnuje jen tuto kategorii zaměstnanců. Proto je nezbytné řídit stav zaměstnanců s ohledem na věk od okamžiku, kdy tito pracovníci vstupují do pracovního procesu“* ⁽¹⁸⁾.

4.3.5.1. Ačkoliv se „celoživotní výchova a vzdělávání“ staly oběhovou písníčkou i hlavním prvkem evropské politiky zaměstnanosti, je nutno s velkým znepokojením konstatovat procento pracovních sil zapojených do výchovy a vzdělávání. Toto procento činí v průměru pouze 14 % u věkové skupiny 25-29 let, a pak pravidelně postupně klesá, jak dochází ke stárnutí, až se dostává asi na 5 % u věkové skupiny 55-64 let ⁽¹⁹⁾. Tato tendence zaznamenala během posledních let velmi skromné, ne-li přímo nulové zlepšení.

4.3.5.2. Ve výrobním systému, kde pracovní místa vyžadují stále vyšší míru odbornosti a know how, nepřestává tato situace znepokojovat nejen kvůli míře zaměstnanosti starších pracovníků, ale v širším pohledu i kvůli evropské konkurenceschopnosti. Je žádoucí, ne-li přímo nezbytné, aby tato situace byla překonána:

- podniky, které musí zabudovat do své strategie vzdělávání, jakožto středně- a dlouhodobou investici, a nikoliv jen jako akci, odůvodňující rychlou, ne-li okamžitou návratnost investic;
- zaměstnanci, kterým mnohdy činí potíže se vzdělávat, buď kvůli nedostatku nadšení, což je často případ zaměstnanců s malou či žádnou kvalifikací, či proto, že si připadají

neschopní vzhledem ke svým neúspěchům ve škole, anebo proto, že to nepociťují jako nezbytné vzhledem k blížícímu se konci jejich pracovní kariéry.

4.3.5.3. Je zcela zřejmé, že v případě této problematiky může být determinující úloha sociálních partnerů na všech stupních vyjednávání. Za tím účelem může „Akční rámec pro celoživotní rozvoj schopností a kvalifikace“, uzavřený s evropskými sociálními partnery, představovat výrazné úsilí k prosazení celoživotního doškolení všech věkových skupin. Zároveň nabývá rovněž prvořadého významu úloha veřejné moci, která má zaručit vytváření rámce, příznivého pro rozvoj celoživotního vzdělávání.

4.3.5.4. Nicméně, odborné školení, celoživotní výchova a vzdělávání nesmí být posuzovány odděleně. Musí být základem řízení pracovní kariéry zaměstnanců. Jde o to zajistit tímto vzděláváním motivovanost v každém období věku tím, že dojde ke zhodnocení schopnosti a profesionální dráha získá větší dynamiku. Z tohoto pohledu se bilancování schopností, upevnění získaných znalostí stává o to více nástroji, které je nutno rozvíjet v rámci individuálních profesních plánů, sladěných s plány podniku.

4.3.5.5. Evropská unie čelí výzvě, jejíž nároky jsou značné, a na niž zčásti závisí i úspěch lisabonské strategie. Je třeba obecně zvyšovat účast zaměstnanců na odborném vzdělávání, a tím zároveň zlepšovat celkovou úroveň znalostí a schopností starších pracovníků.

4.3.6. Aktivní účinné politiky na trhu práce

4.3.6.1. EHSV sdílí stanovisko, vyjádřené ve Sdělení, kde se uvádí: *„aby se pracovníci udrželi dále v zaměstnání, je nutno předjímat změny a úspěšně řídit hospodářské restrukturalizace“*. Tato analýza se dotýká jedné z příčin situací, analyzovaných v tomto stanovisku v bodě 4.3.1.4, kde se uvádí v podstatě to, že daná situace je dána: *„zejména nedostatečným uplatněním výhledového hospodaření s pracovními místy a kvalifikací.“*

4.3.6.2. EHSV sdílí rovněž myšlenku, podle níž: *„Je obzvláště důležité zavést individualizované přístupy, které odpovídají potřebám jednotlivců, zejména centra pro orientaci, speciální vzdělávání a systémy externí rekvalifikace.“* Za tím účelem může být účelné, jak to činí Sdělení a jak se to i praktikuje v některých členských státech, uvažovat o aktivnější pomoci v nezaměstnanosti tím, že se kvalifikace budou získávat a rozvíjet směrem k usnadnění náboru nezaměstnaných starších pracovníků a zároveň udržení si nároku na podporu v nezaměstnanosti, nabídkou takové orientace, která pomůže k přechodu na jiné místo anebo k samostatné výdělečné činnosti.

⁽¹⁷⁾ Mezinárodní šetření o gramotnosti dospělých v OECD (International Adult Literacy Survey – IALS).

⁽¹⁸⁾ Idem 1 (4.3.2).

⁽¹⁹⁾ Idem 10.

4.3.6.3 Zavádění „Aktivní účinné politiky na trhu práce“ se týká zároveň jak poptávky tak nabídky zaměstnání. Z tohoto pohledu souhrn doporučení, která jsou jádrem sdělení, tento princip sdílí, což je pro Výbor potěšitelné, neboť tato rovnováha je jednou z podmínek pro směřování k hmatatelnému pokroku.

4.3.7. Zlepšení kvality zaměstnání

4.3.7.1. Ve Sdělení se zcela oprávněně zdůrazňuje, že kvalita zaměstnání je obecně vzato rozhodující pro to, aby se na trh pracovních míst vrátili starší pracovníci, anebo se na něm udrželi. Zároveň je odchod z trhu práce u starších zaměstnanců, jejichž pracovní místo je průměrné kvality, až čtyřnásobně vyšší, než u starších pracovníků, jejichž pracovní místo je kvalitnější, ale také dvakrát vyšší, než u mladých pracovníků, kteří mají zaměstnání průměrné kvality⁽²⁰⁾. Tato část Sdělení by nabyla na konkrétnosti a stala se předmětem diskuse, pokud by se pokusila definovat koncepci „kvalitního zaměstnání“ a pokud by předložila nástin řešení, které se má zavést. Přinejmenším by bylo užitečné shrnout, jak k tomu přistupovaly předchozí materiály (COM(2003) 728 z 26.11.2003; Zpráva Zaměstnanost v Evropě r. 2002).

4.4 Další návrhy a úvahy

- Obecně vzato, i pro souhrn směrů z Lisabonu se realizace „Strategie/zvýšení věku odchodu z trhu práce“ prosadí s větší účinností, je-li prováděna nutnou mírou růstu příznivou pro zaměstnanost.
- Otevřená koordinační metoda se používá pro různé aspekty, které souvisejí s důchody. Avšak pokud jde o „aktivní stárnutí“ uvádí Sdělení „paritní hodnotící program“ zavedený v rámci evropské strategie pro zaměstnanost. Je obtížné hodnotit důvody, vedoucí k tomu, že budeme mít co do činění s dvěma různými procesy. Pragmaticky vzato a s ohledem na účinnost se užitečným jeví soustředit se nadále na koncepci „věk odchodu z trhu práce“, tedy globálně na důchod, a v důsledku toho upřednostňovat otevřenou koordinační metodu.
- Pokud jde o směry Evropské rady ze Stockholmu, a s ohledem na předchozí kapitoly, připojuje se EHSV k akčním krokům, uváděným ve Sdělení. A ohledně „Task-force pro zaměstnanost“ odkazujeme na stanovisko Výboru k jeho obsahu.⁽²¹⁾

⁽²⁰⁾ COM(2003) 728 „Zlepšení kvality zaměstnání: studie nedávno dosaženého pokroku“.

⁽²¹⁾ Stanovisko EHSV „Podpůrná opatření pro zaměstnanost“ Zpráva: p. Greif – Ú.V. C 110 z 30.04.2004.

Nicméně lze pokračovat v předkládání dalších návrhů „a úvah“, či v jejich lepší konkretizaci.

4.4.1 Nábor

Nábor je strategickým prvkem míry zaměstnanosti starších pracovníků⁽²²⁾. Tento aspekt byl nicméně v obecných úvahách zcela opominut. Ani pro Sdělení není tento aspekt ústředním prvkem, který by se dotýkal jak psychologického přístupu k problematice, diskriminace, tak i respektování Listiny základních práv Evropské unie.

4.4.1.1. Hlavní však je, aby byly zdolány všechny formy diskriminace v oblasti náboru, i ty, které souvisejí s věkem, což je téma námi posuzovaného sdělení. Metody náboru musí vylučovat, aby se věk stal výběrovým kritériem, naopak, musí se více snažit vypíchnout a ocenit schopnosti nabyté v minulosti každým jedincem na základě získaných profesních zkušeností. Je určité důležité, aby se vzaly v potaz aspirace a volba těchto pracovníků, a zejména požadavky na diferencovanou práci (úvazek, rozvrh, pracovní doba...).

4.4.1.2. Z tohoto hlediska je poučné konstatování, že například u bezpočtu konkursů, dávajících v některých členských státech právo na získání zaměstnání ve veřejné funkci, je časté omezení věkovou hranicí, která je většinou stanovena kolem 40 let. Znamená to, že žadatel o zaměstnání, kterému je přes 40 let a přichází ze soukromého sektoru, se nemůže ucházet o zaměstnání ve veřejném sektoru. Takováto segregace není přípustná: zamezuje, aby se nezaměstnaný, ať už běžně či vysoce kvalifikovaný a odpovídající profilem vypsánému místu, na existující pozici dostal, a zároveň ochuzuje veřejný sektor o zkušenost pracovníka vzešlého z konkurenčního sektoru. V tomto ohledu nesou celou odpovědnost členské státy. Pokud jde o Evropskou unii, zdůrazňujeme, že teprve v dubnu r. 2002 přistoupila Komise na to, že zruší věkové limity pro své náborové procedury, a to na základě připomínek Evropského ombudsmana. Zcela nedávno, v červenci 2004, Ombudsman požádal Komisi na základě jisté stížnosti, aby zrušila věkovou hranici pro nábor stážistů. Shledal, že jde o neoprávněnou diskriminaci, přičemž sám stěžovatel uvedl, že je tato praxe v rozporu s Listinou základních práv EU.

4.4.1.3. Kromě toho nutno uvést, že mnozí se předčasné důchody posílily znehodnocení pozice stárnoucích pracovníků na trhu pracovních míst, a tudíž i jejich přijímání do zaměstnání. Snížení věkové hranice k usnadnění předčasného odchodu mělo velké dopady na tyto pracovníky, poněvadž se v povědomí zaměstnavatelů změnila věková hranice, od které lze pracovníky považovat za „příliš staré“.

⁽²²⁾ Idem 11.

4.4.1.4. Stejně tak z psychologického hlediska, starší či stárnoucí pracovník, znající chování podniku, implicitně cítí, že není prioritně popisován jako někdo, kdo se blíží věku, kdy si zasluhuje odchod do důchodu a odpočinek. Stal se tím, kdo je definován jakožto „práce neschopný“ či „nezaměstnatelný“. Pokud téměř polovina těch, pro které se důchod stává aktuální, je předčasně vyřazena z činného života „invaliditou“, což byl případ některých zemí EU, je tendence považovat období života mimo pracovní proces nikoliv jako dobu čerpání práva na odpočinek, ale jako období neschopnosti pracovat. Podobné vnímání věku, díky nálepkovacím efektu, se neděje bez toho, že by se neměnilo i chování, takže dochází v myslích pracovníků a zejména i v jejich jednání k rozvoji pocitu vytěšňování na okraj trhu práce, tudíž i z nábory, ale také z podniku a in fine ze samotné společnosti.

4.4.1.5. Ve stejném duchu Listiny základních práv Evropské unie, vytvořila směrnice 2000/78/EK obecný rámec ve smyslu podpory rovnosti v oblasti zaměstnanosti a práce. Zakazuje za určitých podmínek diskriminaci, především věkovou. Tato směrnice by měla být implementována nejpozději do prosince r. 2003. Bude užitečné provést v blízké době bilanci jejího uplatnění a zároveň tím změřit dosah její účinnosti.

4.4.2. Flexibilita

Byla posouzena koncepce pružnosti věku pro odchod do důchodu, stejně jako zavedení flexibilní formy organizace práce v oblasti předčasných důchodů (viz 4.3.2). Stejně úvahy platí pro odchod do důchodu v zákonem stanoveném věku. Čtyři zaměstnanci z deseti by si totiž přáli pokračovat ve své činnosti⁽²³⁾ z důvodů profesních, rodinných nebo kvůli osobnímu zájmu⁽²⁴⁾. Je tedy namístě zavést flexibilnější způsoby nástupu do důchodu, aby se dostálo těmto očekáváním.

4.4.2.1. Zaměstnancům se musí umožnit, aby své zaměstnání opouštěli postupně, a nikoliv, jak se ve většině případů dnes děje, v zákonném věku, skokově, což lze nazvat „odstřižení důchodem“. Musí být přijata ustanovení, umožňující, aby na konci pracovního života mohli zaměstnanci pracovat na 3/4, 1/3 či 1/2 úvazek. Za účelem dynamizace tohoto principu by bylo vhodné posoudit dopad případného zavedení mzdy proporcionálně vyšší než procento odpracovaných hodin.

⁽²³⁾ Idem 11.

„Age and Attitudes-Main Results from a Eurobaromètre Survey“-Commission of the EC, 1993.

⁽²⁴⁾ Idem 1 (článek 3.3.5).

4.4.2.2. Čas strávený na pracovišti by se tak mohl využít například k tomu, že úplní nováčci budou přejímat nabyté zkušenosti, zejména skrze zřízený patronát, podporu a spolupráci při školení⁽²⁵⁾ a systém střídavého vzdělávání. Všichni by tím získali: zaměstnanec dobrovolník by mohl pokračovat v hodnotné činnosti, podnik by si zachoval know how a mohl jím nakládat za pomoci školitele, a obecné zájmy pak růstem míry zaměstnávání.

4.4.3. Ženy a rovnost příležitostí

Sdělení podtrhuje rozdíl mezi mírou zaměstnanosti starších žen a mužů. Je výrazný: míry zaměstnanosti jsou v poměru 30,5 % proti 50,1 %. Pokud jde o průměrný věk odchodu z trhu práce, je rozdíl malý.⁽²⁶⁾ (viz tabulka Příloha 3) .

4.4.3.1. Rozdíl v míře zaměstnanosti u této věkové kategorie představuje skupinový efekt, který odráží skladbu pracovního trhu z obecného pohledu. Je vhodné poznamenat, že tento rozdíl nemá dopady, ani se neodráží v průměrném věku odchodu z trhu práce.

4.4.3.2. Zvýšit míru zaměstnanosti žen je hlavní podmínkou pro uskutečnění cílů ze Stockholmu. Míra zaměstnanosti této věkové kategorie vyplývá především z míry zaměstnanosti předchozích věkových skupin. Proto je středobodem dané problematiky obecně míra zaměstnanosti žen a nejen jejich věk odchodu z pracovního trhu.

4.4.3.3. Tato otázka, vedle ekonomických výslednic, které generuje, je dána také důvody rovnosti, které byly mnohokrát vyzdvihovány Výborem do popředí, ať již jde o zaměření ve škole, úroveň vzdělání, rovné odměňování anebo významnost funkcí zastávaných se stejnou kvalifikací.

4.4.3.4. Zvýšení míry zaměstnanosti žen je nutně podmíněno nezbytností zlepšit jejich podmínky přístupu na trh práce. Za tím účelem je třeba spustit opatření, která umožní mužům i ženám, aby sladili svůj soukromý i profesionální život rovnocenným způsobem, skrze rozvoj sítě sociálních služeb tak, aby se uspokojily potřeby dohledu a péče v soukromé sféře: nezletilí (zejména zřízení systému hlídání pro malé děti; viz tabulka Příloha 3), osoby závislé (staří lidé, nemocní ...) atd.

⁽²⁵⁾ Idem 1 (článek 4.3.4).

⁽²⁶⁾ Viz příloha 2.

4.4.4 Kolektivní vyjednávání

Ve Sdělení se uvádí: „nehledě na čerstvý vývoj situace by sociální partneři měli rozšířit a intenzifikovat své úsilí jak na národní úrovni, tak v unijním rozměru, aby vytvořili novou kulturu v oblasti stárnutí a řízení změn. Až příliš často zaměstnavatelé pokračují v upřednostňování režimů předčasných důchodů“.

4.4.1.1 EHSV v tomto ohledu vítá přístup dokumentu, který v podstatě přisuzuje sociálnímu dialogu nevyhnutelnou úlohu při směřování k dosažení významnému pokroku. Výbor schvaluje a podporuje postup a přání Komise, přičemž je dále prohlubuje. Skutečně, sociální dialog a ještě lépe kolektivní vyjednávání musí být zintenzivněno na úrovni národní i unijní, musí být rozšířeno za účelem řešení „na míru“, poněvadž je čím dál méně opatření „konfekčních“ s univerzální platností. Z tohoto pohledu se kolektivní vyjednávání, chce-li zohlednit profesní specifika (namáhavost, podmínky a organizaci práce, úroveň kvalifikace...), musí rovněž týkat profesních odvětví, evropských i národních, a potažmo i podniků. Pouze za těchto podmínek mohou obecná opatření nabýt své plné účinnosti.

5. Zvýšení průměrného věku odchodu z trhu práce

5.1 Bod 32 závěrů Předsednictva Rady z Barcelony stanoví, že pokud jde o současnou politiku v oblasti zaměstnanosti, bude kromě jiného třeba

— „snažit se do r. 2010 postupně zvýšit asi o 5 let skutečný průměrný věk, kdy je v Evropské unii ukončována profesní činnost.“

5.2 Souhrn analýz a opatření, která byla posouzena v předcházejících člancích – a které se konkrétně týkají rozhodnutí Rady ve Stockholmu „dotáhnout na 50 % míru zaměstnanosti starších pracovníků od 55 do 64 let“ – přispívá k uskutečňování směrů z Barcelony. Každý pracovník ve věku v rozmezí od 55 do 64 let, který oddálí svůj odchod z trhu práce, se totiž podílí na zvyšování skutečného průměrného věku, kdy je v EU ukončována profesní činnost.

5.3 Uskutečňování rozhodnutí ze Stockholmu je hlavním motorem pozitivního vývoje orientace Rady z Barcelony. Takto „postupně zvyšování skutečného průměrného věku, kdy je ukončována profesní činnost“, nebude možné ani projednávat, ani hodnotit odděleně od „zvyšování míry zaměstnanosti starších pracovníků od 55 do 64 let“.

5.4 Ovšem s ohledem na těžkosti, pozorované při zvyšování míry aktivity zaměstnanců od 55 do 64 let, by nebylo rozumné

chápat koncepci z Barcelony izolovaně. Mohlo by to vést ke snaze naplnit její realizaci tak, že se navrhne posun zákonného věku, kdy vzniká nárok na důchod.

5.5 Bylo by nedůsledné představovat si podobnou hypotézu, když ani dnes není v podstatě vždy možné, aby zaměstnanci, kteří si to přejí, mohli dojít v současném rámci až na konec své pracovní kariéry.

6. Závěry a doporučení

6.1 Výbor potvrzuje obecnou orientaci svého stanoviska zpracovaného z vlastní iniciativy „Starší pracovníci“ z října r. 2000: „Zdůrazňuje nezbytnost pozitivního přístupu vůči starším pracovníkům, vzhledem k tomu, že způsob, jak je s nimi zacházeno, vychází nejen z koncepce málo solidární až diskriminační společnosti, ale v mnoha zemích způsobuje v četných případech ztrátu vysoce kvalifikovaných zaměstnanců, a tím pádem i pokles celkové úrovně konkurenceschopnosti.“

6.1.1 V rámci této orientace je Výbor rád, že Evropská rada na jaře r. 2004 určila **aktivní stárnutí** za jednu ze tří oblastí prioritních akcí, které vyžadují rychlé kroky k uskutečnění lisabonské strategie. V tomto ohledu si Výbor cení, že si Komise zvolila prostřednictvím posuzovaného sdělení podpoření diskuse o pokroku, realizovanému při dosahování cílů ze Stockholmu a z Barcelony, a že osvětlila úlohu vlád a sociálních partnerů v prosazování aktivního stárnutí.

6.2 EHSV v obecné poloze globálně schvaluje volbu velkých akčních témat, která tvoří jádro Sdělení. Tato velká témata představující koncepci řešení budou pokládána za pozitivní, s výhradou kvality a povahy vybraných realizačních prvků, jakož i připomínek, obsažených v tomto stanovisku. Ať už jde o předčasné důchody a finanční pobídky, reformu předčasných důchodů, flexibilní způsoby organizace práce, podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci anebo dále zkvalitňování zaměstnání.

6.2.1 Výbor se nicméně domnívá, že vedle vybraných velkých témat a konkrétních akcí, které budou podniknuty, je zásadní, aby se na úrovni vnímání **udělalo vše pro dosažení změny mentality a uvědomění, jak u podniků, tak i zaměstnanců.** Je nutné, aby i po dosažení 55 let byla práce považována zaměstnanci za přínosnou a aby si podniky i veřejné složky uvědomovaly výhody, které jim mohou přinést starší pracovníci. **Dokud si to kolektivně neuvědomí, pak konkrétní opatření, která by byla přijata, nedosáhnou plné míry účinnosti.**

6.2.2 Za tím účelem navrhuje Výbor Komisi, jak už to udělal ve svém iniciativním stanovisku z října 2000, rozvinout ve vzájemné součinnosti s členskými státy širokou osvětovou, informační a vysvětlující kampaň, zaměřenou na hlavní aktéry a na společnost obecně, aby se tak přispělo k vytváření pozitivního vnímání úlohy, jakou mohou hrát stárnoucí pracovníci, jak v podnicích, tak ve veřejných službách, a celkově i v celé společnosti.

6.2.2.1 EHSV s radostí konstatuje, že „Zpráva Skupiny vysoké úrovně o budoucnosti sociální politiky v rozšířené EU“, vydaná na konci 1. pololetí 2004, převzala rovněž návrh Výboru.

6.3 Vedle toho se Evropský hospodářský a sociální výbor domnívá, že:

6.3.1 Veškeré akce podniknuté za účelem pokroku při uskutečňování usnesení ze Stockholmu či Barcelony musí vést výhradně k tomu, že si starší zaměstnanci zachovají své zaměstnání anebo do zaměstnání nastoupí. Cílem je zvýšení míry zaměstnanosti a posun věku odchodu z trhu práce, proto musí být vyloučeno, aby změny současné situace, zejména pokud jde o předčasné důchody, vedly k nezaměstnanosti. Obecně vzato lze oprávněně zdůraznit, jak to činí Sdělení, „že samozřejmě všechny pobídky k udržení starších pracovníků v zaměstnání se musí odrazit v reálných perspektivách zaměstnanosti“.

6.3.2 EHSV soudí, že zvýšení celkové míry zaměstnanosti, anebo té, která se týká věkové skupiny 55/64 let, půjde rovněž skrze zvýšení míry zaměstnanosti těch kategorií potenciálních zaměstnanců, kteří jsou nedostatečně zastoupeni. Z tohoto hlediska musí být přijata důležitá opatření, aby se zmobilizovaly všechny nevyužité pracovní síly, které má Unie k dispozici, ať už se jedná zejména o mladé, kteří jsou často zasaženi demotivující nezaměstnaností, což je velice znepokojující pro budoucnost všeobecné výše zaměstnanosti, nebo o ženy a postižené.

6.3.3 Na odborné školení, celoživotní výchovu a vzdělávání nelze nahlížet odděleně. Musí tvořit základ pro řízení pracovní kariéry zaměstnanců. Jde o to, aby se vzděláváním zajistila **motivovanost v každém věku**, zhodnotily se schopnosti a dynamizovala profesní dráha. Jen za této podmínky bude dosaženo adekvátní úrovně schopností, a tedy i zaměstnatelnosti starších pracovníků.

6.3.3.1 Zdůrazněme v obecné rovině, že není možné, aby vedle vzdělávání byly veškeré akce, tvořící strategii směřující ke zvýšení zaměstnanosti starších pracovníků, realizovány pouze počínaje skupinou 40-50 let. Politika, která má změnit problematiku starších pracovníků, přichází pozdě, pokud zahrnuje jen tuto kategorii zaměstnanců. Proto je nezbytná taková personální politika, která bere v úvahu věk od chvíle, kdy zaměstnanci vstupují do pracovního procesu.

6.3.4 Nábor se musí provádět s ohledem na jádro problematiky. Veškeré formy věkové diskriminace musí být potírány. Z tohoto pohledu je namístě provést bilanci uplatňování směrnice 2000/78/EK, která vytvořila obecný rámec ve prospěch rovnosti zacházení v oblasti zaměstnanosti. Za určitých podmínek zakazuje jakoukoliv diskriminaci, zejména věkovou. Týká se to všech věkových kategorií, zejména však starších pracovníků a mládeže.

6.3.5 Ať už jde o předčasné či řádné důchody, musí být umožněn postupný odchod ze zaměstnání. Takže spíše než „datum odstříhnutí“, událostí často co nejvíce urychlovanou, by se ukončení činnosti mělo stát procesem „zvoleným a postupným“, díky němuž by zaměstnanci mohli v rámci souhrnu smluvních záruk postupně zkracovat svůj pracovní úvazek. Toto téma by se mohlo stát prvořadým námětem hledání a postupů v rámci hlavních linií pro zaměstnanost v r. 2005.

6.3.6. Sociální dialog, a ještě lépe kolektivní vyjednávání, musí být zintenzivněny na úrovni Evropské unie i úrovni národní. Musí být rozšířeny za účelem řešení „na míru“, poněvadž je čím dál méně opatření „konfekčních“ s univerzální platností. Z tohoto pohledu se kolektivní vyjednávání, chce-li zohlednit profesní specifika (namáhavost, podmínky a organizaci práce, úroveň kvalifikace...), musí rovněž týkat profesních odvětví, evropských i národních, a potažmo i podniků.

6.3.6.1. Bylo by účelné přiznat aktivnímu stárnutí prioritní místo v nové Agendě sociální politiky po r. 2006.

6.3.7. Výbor se domnívá, že realizace usnesení ze Stockholmu je motorem pozitivního vývoje orientačních směrů Rady z Barcelony. Zároveň s tím shledává, že „*zvýšení skutečného průměrného věku ukončení profesionální činnosti*“ by nemělo být projednáváno ani hodnoceno odděleně od „*zvýšení míry zaměstnanosti pracovníků ve věku od 55 do 64 let*“.

V Bruselu dne 15. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Bílé knize o přezkumu nařízení (EHS) č. 4056/86, které stanovuje možná užití pravidel hospodářské soutěže ES na námořní dopravu

COM(2004) 675 final

NEREVIDOVANÝ PŘEKLAD

(2005/C 157/23)

Dne 13. října 2004 se Komise v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci Bílé knihy o přezkumu nařízení (EHS) č. 4056/86, které stanovuje možná užití pravidel hospodářské soutěže ES na námořní dopravu

Specializovaná sekce „Doprava, energie, infrastruktura, informační společnost“ byla pověřena úkolem vypracovat zprávu o práci Výboru na toto téma.

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (zasedání dne 16. prosince 2004), a vzhledem k naléhavosti této záležitosti, Evropský hospodářský a sociální výbor jmenoval hlavní zpravodajkou paní **Bredima-Savopoulou** a přijal následující stanovisko 148 hlasy pro, 12 hlasy proti a 10 členů se zdrželo hlasování.

1. Úvod

1.1 Námořní doprava, jako mezinárodní a globalizovaná činnost „*par excellence*“, je v zásadě poskytována formou dvou typů služeb: dopravou linkovou či liniovou a trampovou. Od r. 1875 je liniová doprava organizována formou liniových konferencí, tj. asociací námořních dopravců provozujících liniovou dopravu, tj. ohlašovanou dopravu za jednotné nebo obecné sazby na konkrétních zeměpisných trasách. V sektoru trampové dopravy je přeprava velkoobjemových kapalných, sypaných nebo suchých nákladů poskytována formou nepravidelných, neohlašovaných odjezdů a sazby jsou volně, *ad hoc*, vyjednány případ od případu podle nabídky a poptávky. Jak bylo výstižně vyjádřeno, liniové služby fungují jako námořní autobusy, zatímco trampová doprava funguje jako námořní taxi, tj. liniové konference nabízejí ohlašované přepravní služby s pevně stanovenými odjezdy a příjezdy, zatímco trampové dopravní služby nabízejí služby „ušité na míru“ podle specifických požadavků.

1.2 Konference OSN o obchodu a rozvoji (UNCTAD), konaná v r. 1974, přijala Kodex jednání liniových konferencí (dále jen „liniový kodex“) jako odpověď na požadavek rozvojových států na zvýšení účasti jejich dopravců na liniové nákladní dopravě. Tento liniový kodex předpokládá dělení se o přepravu v poměru: 40 % pro státy vyvážející, 40 % pro státy dovážející a 20 % pro liniovou dopravu liniových konferencí dopravců třetích států. Liniový kodex byl ratifikován několika členskými státy EU a dalšími rozvinutými státy (OECD) a rozvojovými státy, a nabyl účinnosti dne 16. října 1983. Liniový kodex se tak stal základním právním nástrojem upravujícím liniovou dopravu ve světě. Evropská unie přijala nařízení (EHS) č. 954/79⁽¹⁾, stanovující podmínky používání liniového kodexu

tak, aby byl slučitelný se Smlouvou o EU. Nařízení (EHS) 954/79⁽²⁾ („bruselský balík“) podle názoru Komise (v době jeho přijetí) zaručovalo rovnováhu mezi přáním rozvojových států mít přístup k liniovým konferencím při zachování obchodních zásad platných mezi členskými státy OECD a respektováním základních zásad Smlouvy o EU.

1.3 EU přijala v r. 1986 nařízení (EHS) č. 4056/86, kterým se stanoví prováděcí pravidla k článkům 85 a 86 Smlouvy v námořní dopravě. Toto nařízení se výslovně odkazuje na nařízení (EHS) č. 954/79 a na liniový kodex UNCTAD; body jeho preambule jsou v tomto ohledu výstižné. Liniové konference se dělí na otevřené a uzavřené, v závislosti na tom, zda pro nově přichozí dopravce byl přístup automatický, nebo zda je nutné, aby o jejich přijetí rozhodovali členové konference. Nařízením (EHS) č. 4056/86 přijala EU systém uzavřených konferencí ve spojení s volným obchodem, čímž byla zajištěna hospodářská soutěž s dopravci mimo konference a jiná omezení hospodářské soutěže liniovými konferencemi nebyla povolena. Nařízení (EHS) č. 4056/86 bylo nařízením Rady, což je pro nařízení týkající se hospodářské soutěže mimořádné. Tím se v zásadě uznává zvláštní charakter námořní dopravy a její mezinárodní charakter.

⁽¹⁾ 15.5.1979 ohledně ratifikace přistoupení k liniovému kodexu UNCTAD členskými státy.

⁽²⁾ viz Bredima-Savopoulou/Tzoannos „Společná dopravní politika ES“, North Holland, Asser Institute 1990; L. Schmidt – O. Seiler „Kodex jednání pro liniové konference UNCTAD“, Hamburg 1979; A. McIntosh „Antimonopolní implikace liniových konferencí“ Lloyds Maritime and Commercial Law Quarterly, May 1980 s.139; Clough/Randolph „Doprava a právo ES upravující hospodářskou soutěž“, Butterworths. 1991, Bellamy/Child „Zákon o hospodářské soutěži společného trhu“, Sweet & Maxwell, 1993, 2001; P. Ruttle „Mezinárodní doprava a právo hospodářské soutěže EHS (1991) 2 ECLR, 5; Kreis „Politika hospodářské soutěže Evropského společenství a mezinárodní doprava“ (1989) Fordham International Law Journal, s. 411, sv. 13; J. Erdmenger, Konference o dopravním právu EHS, 4-5/2/1988, Rotterdam; Bredima „Společná dopravní politika EHS“, 18 Common Market Law Review, 1981, s. 9-32.

1.4 Nařízením (EHS) č. 4056/86 byla liniovým konferencím udělena bloková výjimka za určitých podmínek, spojená s určitými povinnostmi. Konferencím bylo povoleno několik činností (např. rozdělovat náklad a výnosy mezi členy, koordinovat jízdní řády, přidělovat členům odjezdy), slučitelných s komunitárním právem upravujícím hospodářskou soutěž a se dvěma tvrdými konzervativními omezeními hospodářské soutěže: plošně stanovenými pevnými cenami a využitím přepravních kapacit. Bloková výjimka těchto dvou omezení byla odůvodněna stabilizačním účinkem na přepravní sazby liniové dopravy, a tím že poskytla nezbytné a účinné služby dopravcům a zajistila účinnou hospodářskou soutěž s nezávislými. Nařízení 4056/86 je nejkompaktnějším nařízením o blokové výjimce udělené každému průmyslovému sektoru v Evropské unii. Žádný jiný průmyslový sektor není osvobozen od evropských pravidel konkurence pro fixování ceny. Nařízení 4056/86 je rovněž specifické v tom, že uděluje blokovou výjimku, která je časově neomezená.

1.5 Od r. 1986, Komise a Evropský soud první instance v několika případech⁽¹⁾ uznaly rozdílné činnosti liniových konferencí. Pro použití nařízení (EHS) č. 4056/86 přijal Soud několik právních zásad. Tyto zásady byly zavedeny konferencemi operujícími v dopravě EU. Během let se v důsledku změny tržních podmínek dramaticky snížil objem i rozsah činnosti konferencí. Konkrétněji:

- a) Konference nadále nemohou stanovovat ceny pozemní dopravy pro pozemní větev multimodální dopravy.
- b) Sazby za dopravu musí být nejen společné nebo jednotné nejen pro členy konferencí, ale také pro všechny dopravce téže komodity.
- c) Konference nemohou omezovat členy, kteří chtějí uzavírat individuální dohody o přepravě se zasilateli.
- d) Řízení využívání kapacit je povoleno pouze za podmínky, že nebude vytvářena umělá vrcholová sezóna spojená se zvyšováním sazeb.

1.6 Kromě toho nařízení (EHS) č. 4056/86 stanovilo, že činnosti trampové a kobotážní dopravy nespádají do jeho působnosti. Při absenci zvláštního nařízení jsou na tyto druhy dopravy přímo použitelné články 85 a 86 Smlouvy o EU. Trampová doprava byla pokládána za jeden z velmi vzácných příkladů dokonalé hospodářské soutěže celosvětově, a kobotážní doprava byla pokládána za nevýznamnou pokud jde o reálné proti-soutěžní výsledky v rámci obchodu v EU.

⁽¹⁾ Viz revidovaná TACA (14/11/2002 Úř. věst. L 26 ze dne 31.1.2003, s. 53), TAA, FEFC, EATA, Eurocorde; CEWAL, COWAC, UKWAL (Úř. věst. L 34 ze dne 10.2.1993, s. 20), Výbory vlastníků lodí francouzské západní Afriky, Úř. věst. L 134, ze dne 18.5.1992, s. 1.

1.6.1 Základní vlastnosti trampové dopravy lze shrnout do deseti klíčových bodů:

- celosvětově konkurenční trhy;
- téměř dokonalý model hospodářské soutěže;
- různé segmenty dílčích trhů v odezvě na potřeby klientů;
- hospodářská soutěž mezi dílčími trhy o přepravu;
- měnící se a nepředvídatelná poptávka;
- množství malých podnikajících společností;
- celosvětové obchodní vzory;
- snadný vstup a výstup;
- vysoká nákladová účinnost;
- schopnost pružné reakce na vývoj trhů a potřeb zasilatelů.

1.6.2 Celkově je trh služeb trampové dopravy vysoce neuspořádaný a fragmentární⁽²⁾. V posledních třiceti letech vznikla velká sdružení a specializovaní dopravci ke splnění specifických potřeb zasilatelů a nájemců lodí. Proto v naprosté většině případů tento trh vede k uspokojení nájemců lodí či zasilatelů bez větších problémů s dodržováním předpisů hospodářské soutěže jak v mezinárodním kontextu, tak v kontextu EU.

1.7 V současnosti na celém světě existuje 150 liniových konferencí, z nichž 28 působí v oblasti obchodu z a do EU. Ty v podstatě operují na třech hlavních osách obchodu z a do EU, tj. transatlantický obchod, obchod Evropa-Východní Asie a obchod Evropa-Austrálie/Nový Zéland. Členy těchto konferencí jsou evropští i mimo-evropští dopravci liniové námořní dopravy. Kromě toho jiní dopravci zajišťují kyvadlovou námořní dopravu pro obchody EU-Jižní Amerika a EU-západní Afrika a v dalších oblastech.

1.8 Většina států OECD uznává systém lineárních konferencí a udělila jim jistou formu antimonopolní imunity. USA uznávají systém otevřených konferencí zákonem o reformě oceánského zasilatelství⁽³⁾ (Ocean Shipping Reform Act – OSRA z r. 1999). Austrálie uzákonila omezené výjimky liniovým konferencím zákonem z r. 1974 (Část X Australského zákona o obchodních postupech (Australian Trade Practices Act), který byl v r. 1999 revidován, a v současné době je znovu přezkoumáván. Kanada, Japonsko a Čína podobně reorganizují systém liniových konferencí a udělují jim antimonopolní imunitu nebo výjimky spojené s jistými podmínkami.

⁽²⁾ Podle studie Clarksonova výzkumného ústavu „Trh trampové dopravy“ (duben 2004) existuje přibližně 4795 společností vlastních plavidel trampové dopravy, pouze 4 z nich vlastní více než 300 plavidel (tj. 2 % trhu) a průměrný počet vlastních plavidel je 5. (Clarkson Research Studies, „The Tramp Shipping Market“).

⁽³⁾ Novelizující zákon USA o obchodním zasilatelství z r. 1984 (US Merchant Shipping Act).

1.9 Liniový kodex, jako základní mezinárodní nástroj upravující liniovou dopravu mezi rozvinutými a rozvojovými státy, a systém liniových konferencí, jako základní mezinárodní systém pro koordinaci činnosti liniových dopravců, byly mezitím schváleny v několika právních nástrojích přijatých Evropskou unií.

- Evropské dohody (z nichž většina se po rozšíření EU v r. 2004 stala redundantními) obsahují standardní větu, kterou se odkazují na zásady liniového kodexu a na liniové konference jako na normy, které mají být v liniových obchodech dodržovány.
- Dohody EU-Rusko (Čl. 39, odst. 1, písm. a) a dohoda EU-Ukrajina jsou formulovány podobně.
- A nakonec, probíhající jednání WTO o službách „nabídek“ mezi EU a dalšími státy byla založena na pochopení skutečnosti, že liniový kodex představuje použitelný nástroj.

1.10 Poslední vývoj regulace liniové dopravy svědčí o tom, že většina nejrozvinutějších států (USA, Austrálie, Kanada, Japonsko) se přiblížila systému EU a upravuje systém liniových konferencí podobně jako EU. Významný je vývoj trhu: od osmdesátých let se v oblasti hlavních obchodů z a do Evropy zvýšil podíl trhu nezávislých liniových dopravců na úkor konferencí. To lze prokázat rozбором jednotlivých obchodních případů, ovšem celkově zůstává oblast obchodů otevřena účinné hospodářské soutěži. V rámci konferencí jsou zaváděny další postupy, např. členové liniových konferencí nabízí služby na základě smluvních vztahů se zasilateli (smlouvy o přepravě), kterými se zasilatel zavazuje po určitou dobu najímat dotyčného dopravce k přepravě konkrétního množství nákladu za smluvní, individuálně stanovené, sazby.

1.10.1 Praxe smluv o přepravě je upravena právem v EU i legislativou v USA (OSRA 1999) jako služby poskytované zasilatelům. Ve skutečnosti smlouvy o přepravě pokrývají 90 % transatlantických obchodů liniové nákladní dopravy a v obchodu mezi Evropou a Austrálií/Novým Zélandem činí tento podíl 75 až 80 %. Smlouvy o přepravě jsou striktně důvěrným ujednáním mezi přepravcem a zasilatelem.

1.10.2 Kontejnerizace významně ovlivnila vývoj obchodu s liniovou dopravou. Linioví dopravci v rostoucí míře spolupracovali v rámci konsorcií poskytujících několik liniových dopravních služeb, ale v kontextu těchto konsorcií se neúčastní stanovení pevných sazeb. Kontejnerová doprava je kapitálově náročným podnikem, ale skýtá výhody ekonomiky velkého měřítka. Konsorciím byla udělena bloková výjimka, vázaná na určité podmínky, v souladu s nařízením (EHS) č. 479/1992 ⁽¹⁾ a 870/1995 ⁽²⁾, ve znění nařízení (EHS) č. 823/2000 ⁽³⁾, jehož

účinnost vyprší dne 25. dubna 2005. Konsorcia liniových dopravců představují široce využívanou formu spolupráce v oblasti liniové dopravy.

1.10.3 Další formou spolupráce jsou tzv. diskusní dohody, uzavírané od osmdesátých let, které jsou uznávány jinými jurisdikcemi (USA, Asie, Austrálie a Jižní Amerika).

1.11 V r. 2003 Evropská komise zrušila platnost procesní části nařízení (EHS) č. 4056/86 a nahradila ji nařízením (ES) č. 1/2003 ⁽⁴⁾, které je v současnosti prováděcím předpisem použitelným ve všech odvětvích hospodářských činností. V odvětví liniové dopravy se tudíž používají tatáž ustanovení o decentralizaci a hospodářské soutěži, jako je tomu v ostatních odvětvích. Článek 32 nařízení (ES) č. 1/2003 však stanovuje výjimku z rozsahu působnosti nařízení pro trampovou a kabotážní dopravu z a do přístavů EU.

1.12 Mezitím sekretariát OECD ve zprávě z r. 2002 ⁽⁵⁾ dospěl k závěru, že antimonopolní výjimky udělené liniovým konferencím pro činnost stanovení pevných cen musí být přezkoumány s cílem jejich odstranění s výjimkou specifických případů, kdy jsou výjimečně odůvodněny, přičemž jejich udělení je ponecháno na vlastním rozhodnutí členských států. Korektnost této zprávy OECD byla vážně zpochybněna, proto byla publikována pouze jako zpráva sekretariátu. Navíc klíčoví hráči (Kanada, USA, Japonsko, Austrálie) prohlásili, že nemají v úmyslu v této fázi měnit své režimy.

2. Bílá kniha Evropské komise z r. 2004

2.1 Na podnět Lisabonského jednání evropské Rady v r. 2000 se Komise ujala přezkumu nařízení (EHS) č. 4056/86. Lisabonská Rada vyzvala Komisi k „urychlení liberalizace v oblastech jako je plyn, elektřina, poštovní služby a doprava“. Přezkum byl zahájen v březnu r. 2003 publikováním konzultačního článku a podáním 36 odpovědí od zainteresovaných aktérů (zasílatelů, dopravců, členských států, klientů). Komisi při zpracování odpovědí pomáhala Erasmova universita v Rotterdamu. Poté bylo v prosinci r. 2003 uskutečněno veřejné projednání a v květnu r. 2004 byl vydán „diskusní článek“ určený členským státům. Dne 13. října 2004 Komise zveřejnila Bílou knihu s přílohou, v níž zvažuje odnětí blokové výjimky liniovým konferencím. Bílá kniha zahrnuje analýzu otázky, zda má být současné nařízení zachováno, změněno či zrušeno a nahrazeno volitelnými režimy, jako je např. návrh Asociace evropských liniových věcí (ELAA). Pro trampovou dopravu je navržena určitá forma vedení. Komise rovněž vyzývá Výbor, aby do dvou měsíců předložil své připomínky.

⁽¹⁾ Úř. věst. L 55 ze dne 29.2.1992, s. 3.

⁽²⁾ Úř. věst. L 89 ze dne 21.4.1995, s. 7.

⁽³⁾ Úř. věst. L 100 ze dne 20.4.2000, s. 24.

⁽⁴⁾ Úř. věst. L 1 ze dne 4.1.2003, s. 1.

⁽⁵⁾ DSTI/DOT (2002) 2 ze dne 16.4.2002.

2.2 Bílá kniha se dotýká několika základních otázek: zda je stále ještě oprávněno udělení blokové výjimky udělené liniovým konferencím podle čl. 81, odst. 3 Smlouvy o EU pro stanovení pevných sazeb a využívání přepravních kapacit. Komise dospívá k závěru, že za současných tržních podmínek již neexistuje oprávnění k zachování blokové výjimky udělované liniovým konferencím, protože stabilních sazeb lze dosáhnout i jinými a méně restriktivními formami spolupráce a že dotyčné čtyři kumulativní podmínky podle čl. 81, odst. 3 pro ospravedlnění výjimky již nadále splněny nejsou.

2.2.1 Bílá kniha zkoumá, zda je vhodný nějaký jiný právní nástroj upravující nový rámec pro podnikatelskou spolupráci v oblasti liniové dopravy. Bílá kniha končí výzvou k zainteresovaným aktérům k podávání návrhů na vhodný právní nástroj a k alternativnímu rámci spolupráce mezi liniovými dopravci.

2.3 Bílá kniha zkoumá, zda je stále ještě oprávněno vynětí trampové a kabotážní (příbřežní) dopravy z prováděcích předpisů hospodářské soutěže stanovených nařízením (ES) č. 1/2003. Závěrem toho přezkumu je, že nebylo předloženo žádné důvěryhodné zdůvodnění odlišné úpravy těchto služeb od ostatních služeb ve všech odvětvích hospodářství. Bílá kniha proto z důvodu právní jistoty navrhuje vydání určité formy směrnice usnadňující vlastní posouzení poolových dohod dopravci.

2.4 Je pozoruhodné, že nově založená Asociace evropských liniových věcí (v r. 2003) (ELAA) k řešení této záležitosti navrhuje nový rámec podnikání pro spolupráci v oblasti liniové dopravy. Konkrétně navrhuje nový podnikatelský rámec pro diskusi mezi liniovými dopravci ohledně využití kapacit, tržních podílů, obchodního rozvoje nákladní dopravy, veřejně přístupného cenového indexu a diskusi přírůžek a vedlejších poplatků.

3. Všeobecné poznámky

3.1 EHSV pečlivě sleduje vývoj této problematiky od osmdesátých let, a přijal dvě stanoviska v r. 1982⁽¹⁾ a v r. 1985⁽²⁾, jejichž podstatou byla dána pokračováním v nařízení (EHS) č. 4056/86. Proto EHSV vítá Bílou knihu a spontánní diskusní hledání nových nápadů zahájenou Komisí a doufá, že významně přispěje k nalezení smysluplného režimu hospodářské soutěže v EU a celosvětově.

⁽¹⁾ Úř. věst. C 77 ze dne 21.3.1983, s. 13.

⁽²⁾ Úř. věst. C 344 ze dne 31.12.1985, s. 31.

3.1.1 Příloha Bílé knihy zahrnuje rozbor slučitelnosti liniových konferencí se čtyřmi kumulativními kritérii čl. 81, odst. 3 Smlouvy o EU. Je však sporné, zda uvedená čtyři kritéria čl. 81, odst. 3 mohou být stále ještě splněna, jestliže posledních letech využívání kapacity v rámci jurisprudence EU bylo povoleno pouze za podmínky, že tím nebude vyvolána umělá špičková sezóna spojená se zvýšením sazeb a pravomoc konferencí určovat pevné sazby dalekosáhle zanikla.⁽³⁾

3.1.2 EHSV by rád viděl více rozborů rostoucí role dopravců působících mimo konference od osmdesátých let. Dostupné údaje svědčí o tom, že konference nebránily vstupu nečlenů na trh, kde tito získali významné podíly. Lze proto mít za to, že existuje účinná hospodářská soutěž, a že je splněno čtvrté kumulativní kritérium čl. 81, odst. 3 Smlouvy ES (hospodářská soutěž není vyloučena). Podobně svědčí dostupné údaje o podílu přepravních nákladů na konečné ceně zboží o tom, že se tento podíl stal nevýznamným. Proto lze pochybovat o tom, zda konference spotřebitele zatěžují negativní tvorbou cen.

3.1.3 Nařízení (EHS) č. 4056/86 bylo výsledkem tržních podmínek převládajících v osmdesátých letech. Je součástí balíku čtyř nařízení upravujících námořní dopravu přijatých v r. 1986, které stanovují normy společné dopravní politiky Evropské unie. Liniové konference těžily ze skutečnosti, že byly po dobu 18 let právem EU velkoryse upraveny.

3.2 EHSV poznamenává, že ačkoli se Komise odkazuje na mezinárodní postavení liniových konferencí a na kontext regulace v USA a Austrálii, nedotýká se jeho právních implikací. Čtrnáct členských států EU a Norsko podepsalo liniový kodex nebo k němu přistoupilo. Pokud bude nařízení (EHS) č. 4056/86 zrušeno, tyto státy budou muset liniový kodex vypovědět. Je pozoruhodné, že podle čl. 50 liniového kodexu výpověď jeho ustanovení nabývá účinnosti po jednom roce nebo později od data přijetí výpovědi jeho depozitářem. Nařízení (EHS) č. 954/79 bude muset být zrušeno. „Nabídky“ určené pro WTO budou muset být odpovídajícím způsobem změněny. Bílá kniha se nedotýká problémů smluvního práva vzniklých případným zrušením systému liniových konferencí. Evropská unie bude muset přistoupit k novému vyjednání dohod s Ukrajinou a Ruskem.

3.3 Konference stále ještě mohou zůstat zachovány a rozvíjet legitimní činnost místo toho aby byly zrušeny. Konference organizují liniový obchod mezi rozvinutými a rozvojovými státy. Pokud by konference byly zrušeny na straně EU tohoto obchodu, co nastane na jeho druhé straně? Například konference operují mezi Evropskou unií a Jižní Amerikou nebo Západní Afrikou, které uplatňují liniový kodex. Bílá kniha se těmito problémy nezabývá.

⁽³⁾ Říjen 2004.

3.4 Proč by konference měly být zrušeny, jestliže mohou své činnosti provádět způsobem, který neomezuje hospodářskou soutěž? Tato alternativa není v Bílé knize přezkoumána. Příslušnou zkouškou čtyř kumulativních kritérií mohou úspěšně projít činnosti jako je např. přerozdělování nákladů a výnosů, koordinace jízdních řádů a odjezdů. Nizozemská a německá vláda v nedávném diskusním článku⁽¹⁾ zkoumaly možné formy spolupráce a možné právní nástroje. Tato iniciativa by měla být vzata v úvahu. Kromě toho mohou příslušnou zkouškou čtyř kumulativních kritérií úspěšně projít i některé činnosti navrhované asociací ELAA a citovaným diskusním článkem nizozemské a německé vlády. Proto zdrojem znepokojení není odnětí blokové výjimky, ale je jím jednostranné zrušení systému liniových konferencí Evropskou unií bez konzultací s jinými hlavními průmyslově rozvinutými státy (OECD) nebo s rozvojovými státy.

3.5 Z výše uvedeného je zřejmé, že zatímco lze předvídat zrušení blokové výjimky, zrušení liniových konferencí by vyvolalo spoustu právních problémů, které by měly být řešeny v první řadě. Kromě toho musí být nový režim EU slučitelný s mezinárodním regulačním rámcem. Jednostranné opatření Evropské unie je nemyslitelné, neboť liniové konference jsou součástí systému činného v celém světě. Bílá kniha dostatečně neanalyzuje mezinárodní důsledky zrušení liniových konferencí na úrovni regulace (tj. na mezinárodní závazky EU a jejích členských států) ani problémy smluvního práva vyvolané tímto zrušením.

3.6 EHSV trvá na tom, že nehledě na jeho nedostatky a zastaralost, liniový kodex (a systém liniových konferencí, který se jím řídí), nadále představuje normy balíku čtyř nařízení z r. 1986 o námořní dopravě, a představuje fázi I společné dopravní politiky EU. Tři ze čtyř těchto nařízení jsou založeny na liniovém kodexu a přímo se na něj odkazují. Jmenovitě jde o nařízení (EHS) č. 4055/86, nařízení (EHS) č. 4056/86 a nařízení (EHS) č. 4058/86⁽²⁾. Tento balík byl výsledkem několikaletého, velmi pečlivého vyjednávání a vedl k vytvoření křehké rovnováhy vzájemných ústupků a výsad mezi členskými státy. Před jednáním o zrušení nařízení (EHS) č. 4056/86 by také musela být pozměněna zařízení (EHS) č. 4055/86 a 4058/86.

3.7 Systém konferencí je v současnosti předmětem revize také v jiných jurisdikcích, takže by pro EU bylo rozumnější – namísto jednostranného postupu – se spojit s těmito jurisdikcemi, s cílem přijmout nový, celosvětově slučitelný režim regulace. Jinak může dojít k tomu, že zatímco se USA a Austrálie přibližují k systému Evropské unie, EU sama tento systém zruší bez potřebných konzultací a koordinace. Tato otázka by rovněž mohla být vznesena na půdě Mezinárodní sítě hospodářské soutěže (ICN – International Competition Network), jehož zakládajícím členem je Komise (v r. 2001). ICN je vedoucím

fórem pro diskusi mezinárodní politiky hospodářské soutěže na mnohostranné úrovni. Dopad zrušení liniových konferencí by pro evropské dopravce byl škodlivý a penalizoval by je; evropští dopravci, přesto že čelí nelítostné konkurenci mimoevropských dopravních společností (zejména asijských), vedou v celosvětovém pořadí námořních dopravců (první čtyři místa na seznamu zaujímají evropské společnosti). Z výše uvedených důvodů by měla být revize nařízení (EHS) č. 4056/86 diskutována na úrovni ICN.

3.8 EHSV si je vědom skutečnosti, že navrhovaný postup může být časově náročný. Proto EHSV navrhuje – do doby, než bude mezinárodně dohodnut jiný systém nahrazující liniový kodex a než dojde ke koordinaci postupů různých jurisdikcí při nahrazování liniového kodexu v režimu regulace – zrušit nařízení (EHS) č. 4056/86 novým nařízením Komise. Toto nové nařízení by udělilo liniovým konferencím blokovou výjimku za striktních podmínek splnění specifických norem EU jurisprudence (viz případ TACA a další).

3.9 Celkovou deregulaci bez toho, aby byly předem zavedeny nové právní nástroje, nelze doporučit i z dalších důvodů: v rámci nově vytvořené Evropské sítě hospodářské soutěže (ECN – European Competition Network)⁽³⁾ dojde k decentralizovanému projednávání případů týkajících se hospodářské soutěže národními orgány. S rozšířením EU může nastat situace, kdy nové členské státy budou potřebovat konzultovat jak věcnou, tak procesní stránku případů. Jisté období vzdělávání se a seznámení se s tržní ekonomikou bude pro ně nutné, zejména uvažíme-li absenci úřadů pro hospodářskou soutěž v některých z nich. Bude nutno vydat nařízení stanovující specifické normy pro případné proti-soutěžní postupy u různých forem spolupráce v oblasti liniové námořní dopravy. Jinak se dotýčná oblast stane rájem právníků, který jim umožní uplatňovat právo EU v různých členských státech odchylným způsobem.

3.10 EHSV se domnívá, že decentralizace vyřizování případů hospodářské soutěže by neměla časově koincidovat s deregulací systému liniových konferencí. Ze všech těchto důvodů nelze v této fázi deregulaci doporučit. Kromě toho může deregulace vést ke zvýšení koncentrace a snížení počtu dopravců na trhu.

3.11 Návrh Bílé knihy ohledně úpravy trampové a kabotážní dopravy může být přijat. Předpokládá se, že v naprosté většině případů by neměly vznikat problémy ohledně hospodářské soutěže⁽⁴⁾. Z důvodu právní jistoty by však bylo rozumné, aby Komise vydala právní vodítka pro velká sdružení a specializované dopravce, umožňující jim vlastní sebe-posouzení slučitelnosti s článkem 81 Smlouvy, majíce na mysli, že nadále již nejsou povolena oznamování dohod a oponentní řízení.

⁽¹⁾ Říjen 2004.

⁽²⁾ Nařízení (EHS) č. 4055/86 ze dne 22.12.1986 („uplatňující svobodu poskytování služeb na námořní dopravu mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi“) je založeno na liniovém kodexu UNCTAD. Článek 4, odst. 1, písm. a) a b) stanovuje postupné vyřazování stávajících dohod o sdílení nákladů přímým odkazem na liniový kodex; Nařízení (EHS) č. 4058/86 ze dne 22.12.1986 (ohledně „koordinovaného opatření k zajištění volného přístupu k nákladní přepravě v oceánských obchodech“) je založeno na liniovém kodexu. Článek 1 stanovuje opatření v závislosti na tom, zda se jedná o obchod podle kodexu nebo nikoli – Úř. věst. L 378 ze dne 31.12.1986, s. 4.

⁽³⁾ Nařízení (ES) č. 1/2003.

⁽⁴⁾ Vskutku, sektor trampové dopravy byl označen jako modelový sektor dokonalé hospodářské soutěže: William Boyes, Michael Melvin, „Microeconomics“ (Mikroekonomika), 1999 Houghton Mifflin College, 4. vydání.

4. Konkrétní připomínky

4.1 Bílá kniha neřeší regulační zajištění postavení nečlenů. Bílá kniha pokládá za zaručené, že od osmdesátých let jejich podíl na trhu vzrostl a že to poroste i v budoucnu. Přesto by měly být specifické pojistky stanovené nařízením (EHS) č. 4056/86 zachovány v každém novém nařízení, aby bylo vyloučeno okleštění činnosti nečlenů a aby byly zachovány otevřené obchody.

4.2 Bílá kniha přijímá stanovisko, že zrušení antimonopolní imunity může vést k větší koncentraci, tj. k fúzím a akvizicím, které mohou následně vést k jednostrannému zvýšení tržní síly nebo ke zvýšení rizika koluze v důsledku snížení počtu tržních hráčů (viz přílohu Bílé knihy na str. 19, odst. 73 a 74). Jak může stávající nařízení upravující fúze zajistit obchod s námořní dopravou za daných okolností, kde neexistují nově příchozí linioví dopravci, v důsledku potřebných vysokých nákladů a nepředvídatelnosti trhu? Je nerealistické očekávat, že by malí a střední dopravci, bojující o přežití, vstupovali do protahovaných a nákladných právních sporů podle nařízení upravujícího fúze aby předcházeli fúzím vedoucím ke vzniku velkých dopravců. Tomu by měly bránit pojistky v samotném právu.

4.3 Komise argumentuje tím (viz přílohu Bílé knihy na str. 27, odst. 64), že pokud by cyklická povaha kontejnerové dopravy zůstala zachována jejím osvobozením od hromadných opatření, mohlo by dojít ke stálému toku společností vstupujících na a vystupujících z dotyčného trhu. Neúčinní dopravci prodají svá plavidla a nové účinné společnosti vstoupí na trh. To je poněkud zjednodušené posouzení trhu. V současnosti lze stěží najít dopravce nově vstupující na trh liniové dopravy, zejména v oblasti dopravy na širých mořích, v důsledku obrovských potřebných nákladů a nepředvídatelnosti obchodů, které nezaručují návratnost investic. Navíc není korektní ani rozlišování mezi společnostmi účinnými a neúčinnými. Neúčinní dopravci nemohou na vysoce konkurenčním trhu liniové námořní dopravy přežít.

4.4 Z důvodů vysvětlených v kapitole 3 by ustanovení ohledně střetu práv v nařízení (EHS) 4056/86 měla být zachována i v novém nařízení.

5. Závěry

5.1 EHSV vítá iniciativu Bílé knihy a spontánní diskusní hledání nových nápadů zahájenou Komisí ohledně připomínek.

5.2 Každý příští právní rámec musí být slučitelný s článkem 81 Smlouvy o EU a musí být vyvážený, tj. musí splňovat požadavky zasilatelů i dopravců. Musí stejně sloužit straně poptávky jako straně nabídky liniových dopravních služeb. Musí být transparentní a musí umožňovat existenci otevřených obchodů s liniovou dopravou nečlenů.

5.3 EHSV se domnívá, že jakákoli nová úprava by neměla být nařízením Rady ale nařízením Komise s cílem tuto úpravu sjednotit s ostatními předpisy hospodářské soutěže EU. Pokud však tato zásada bude přijata, Komise by měla být pověřena úkolem pečlivěji přezkontrolovat, specifiká námořní dopravy a mezinárodní důsledky příslušného nového právního režimu. EHSV pokládá za pozitivní, že Bílá kniha vybízí k názorům na alternativní systémy.

5.4 Ve všech jurisdikcích byly tradičně udělovány liniovým konferencím jisté formy imunity před hospodářskou soutěží, a žádný příslušných úřadů (např. v USA, Kanadě, Austrálii, Japonsku) při přezkumu dosud tuto imunitu nezrušil. Trh s liniovou dopravou v současnosti prodělává hluboké změny a bude tomu tak i nadále. Tržní podíly konferencí se podstatně snížily a většina uzavřených zakázek představuje individuální dopravní dohody, které jsou upřednostňovány zasilateli a jsou uznávány v jiných jurisdikcích. Kromě toho se celosvětově rozšiřují počty diskusních dohod a konsorcií/spojenectví.

5.5 Pokud by nařízení (EHS) č. 4056/86 bylo zrušeno bez náhrady nějakým novým nařízením udělujícím blokovou výjimku, znamenalo by to herkulovský právní úkol vyjednat a znovu-sjednat dohody s několika třetími stranami a rozsáhlou legislativní práci EU na změnách jejího práva – *acquis communautaire* – (tj. nařízení (EHS) č. 954/79, nařízení (EHS) č. 4055/86, nařízení (EHS) č. 4058/86). Kromě toho by členské státy EU musely vypovědět liniový kodex. EHSV naléhavě žádá Komisi o řešení všech těchto právních problémů před přezkoumáním alternativních systémů pro liniové konference a zrušením stávající blokové výjimky.

5.6 Z hlediska spousty prvních problémů vzniklých zrušením liniových konferencí, EHSV naléhavě žádá Komisi o vypracování právní studie potřebných změn zákonné úpravy pro případ, že v EU budou konference zrušeny, zatímco v ostatním světě zůstanou zachovány. Takováto studie ukáže, že deregulace nemusí přinést žádnou přidanou hodnotu tím spíše, že by koincidovala s okamžikem decentralizace delegováním příslušných pravomocí členským státům. Jinak se ocitneme v situaci právního vakua bez zvláštních pravidel v sektoru liniové dopravy.

5.7 Mezitím se EHSV domnívá, že zachování liniových konferencí v EU je stále ještě odůvodněno do doby, než bude nový režim regulace zaveden celosvětově. Systém konferencí je stále ještě nutný, protože představuje celosvětový základ regulace liniové dopravy. Účinky zrušení blokové výjimky v EU na mezinárodní rámec regulace, *vis-à-vis* rozvojovým státům a dalším státům OECD, by byly významné a složité.

5.8 EHSV má za to, že nařízení (EHS) č. 4056/86 by měl být zrušeno a nahrazeno novým nařízením Komise, které udělí liniovým konferencím blokovou výjimku. Nový režim by se měl striktně držet norem stanovených v rámci jurisprudence Evropského soudu první instance a Komise (např. v případě TACA). Systém konferencí by měl být zachován rovněž z důvodů ochrany konkurenceschopnosti evropských majitelů lodí po celém světě. Zatímco „spojenectví“ a jiné typy dohod o spolupráci mohou být vhodné pro velké dopravce, malí a střední dopravci stále ještě potřebují konference k tomu, aby mohli udržet svůj tržní podíl, zejména v obchodu s rozvojovými státy. Posílení dominantního postavení velkých dopravců v důsledku zrušení uvedené výjimky může mít negativní vliv na konkurenceschopnost těchto malých dopravců.

5.9 Toto dočasné přechodné období by mělo být Komisí využito k monitorování vývoje trhu liniové dopravy včetně

trendů konsolidace. Navíc by Komise měla vést konzultace s dalšími zeměmi (OECD) s cílem dospět k vhodnému alternativnímu systému, slučitelnému celosvětově.

5.10 EHSV schvaluje návrhy Bílé knihy ohledně úpravy dopravních služeb trampových a kabotážních, neboť v převážné většině případů by v těchto sektorech nevznikly žádné problémy týkající se hospodářské soutěže. Z hlediska právní jistoty je však Komise žádána o zajištění právního vodítka pro sebehodnocení velkých sdružení a specializovaných námořních dopravců ohledně jejich slučitelnosti a článkem 81 Smlouvy o EU.

5.11 EHSV doufá, že napomůže ve spontánní diskusi hledání nových nápadů vyvolané Komisí dotyčnou Bílou knihou.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady o založení víceletého programu Společenství pro podporu bezpečnějšího používání internetu a nových on-line technologií

COM(2004) 91 final – 2004/0023 (COD)

(2005/C 157/24)

Dne 26. března 2004 se Rada rozhodla konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor podle článku 153 Smlouvy o založení Evropského společenství ve věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Doprava, energie, infrastruktura informační společnost“, zodpovědná za přípravu práce Výboru v této věci, přijala své stanovisko 5. října 2004 (zpravodaj: pan Retureau, spoluzpravodajka: paní DAVISON).

Na své 413 plenární schůzi 15. a 16. prosince (jednání dne 16. prosince 2004), Evropský hospodářský a sociální výbor přijal následující stanovisko 147 hlasy pro, 1 člen se zdržel.

1. Shrnutí návrhu stanoviska

1.1 Komise navrhuje spustit další program Bezpečnější internet, který však má reagovat na rychlý vývoj informační společnosti v podmínkách komunikačních sítí. Byl tedy pojmenován Bezpečnější internet plus (2005-2008).

1.2 Kromě návrhu rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady podaného Komisí, prostudoval Výbor předběžné vyhodnocení programu Bezpečnější internet plus (2005-2008), podané v pracovním materiálu Komise (SEC(2004) 148) a v

(COM(2004) 91 final). Podporuje rozšíření záběru nového akčního plánu a jeho záměr reagovat na rychlý vývoj a množství variant internetového připojení, včetně velmi prudkého rozvoje širokopásmových připojení. Ve svých všeobecných i specifických připomínkách k tomuto tématu Výbor nabízí některé dodatečné návrhy politických a regulativních opatření, zejména:

— technické a právní standardy (povinné i dobrovolné)

— vzdělávání a školení uživatelů

- povinnosti internetových providerů a jiných operátorů (společností vydávajících kreditní karty, provozovatelů vyhledávačů atd.)
- zodpovědnost autorů softwaru a providerů zabezpečení internetu
- ochrana zranitelných osob před podvody nebo pochybnými informacemi (různé chytáky, „volný“ prodej účinných léků, doporučení léčebných režimů od osob bez lékařské kvalifikace atd.)

2. Návrhy Komise (shrnutí)

2.1 Navrhovaný program si klade za cíl podporu bezpečnějšího používání internetu a on-line technologií z hlediska koncových uživatelů, zejména dětí a mládeže doma i ve školách. K jeho dosažení předpokládá spolufinancování projektů prováděných asociacemi a jinými subjekty (výzkumnými skupinami, softwarovými firmami, školskými ústavy atd.), které umožní vývoj ochranných prostředků, např. hot line pomoci proti spamu a virům nebo „inteligentních“ navigačních filtrů.

2.2 Předchozí akční plán Bezpečnější internet (1999-2002) byl rozšířen na období 2003-2004.

2.3 Webové stránky Evropské komise uvádějí seznam projektů, které již byly dokončeny v rámci programu Bezpečnější internet do konce roku 2003. ⁽¹⁾

2.4 Tento návrh (pro léta 2005-2008) též pokrývá nové formy on-line komunikace, kterým dává podporu v oblasti boje proti protiprávnímu a škodlivému obsahu včetně virů a dalšího škodlivého nebo obtížného obsahu (např. spamu).

2.5 Hlavním důvodem, proč instituce Evropské unie považují akci za potřebnou, jsou následující:

- rychlý nástup užívání vysokorychlostního a širokopásmového připojení individuálními uživateli, podniky, vládní správou a soukromými organizacemi (nevládními organizacemi)
- diverzifikace prostředků a technologií přístupu na internet a nový obsah přístupný on-line, jehož podstatná část je nevyžádaná (e-mail, SMS) a jehož přitažlivost se zvyšuje (multimédia)
- dramatický nárůst nevyžádaného, potenciálně nebezpečného nebo nevhodného obsahu přináší nová nebezpečí

všeobecné veřejnosti (viry: zabírání paměti, zneužití nebo ztráta dat, neautorizované používání komunikačních prostředků napadené oběti; spam: omezení kapacity přenosu i paměti, zaplnění elektronické schránky. Důsledkem je, že efektivní užívání internetu a komunikačních prostředků je buď omezené nebo nemožné a že dochází ke zvýšeným nákladům, které nenesou jejich původci, ale koncoví uživatelé.); některé významné kategorie uživatelů, jako děti, jsou ohroženy sexuálně explicitním spamem, nevhodnými zprávami a zájmem o navázání kontaktu ze strany pedofilů prostřednictvím on-line chatu

- nevhodný obsah je snadno dostupný dětem vzhledem k omezené účinnosti stávajících filtračních systémů, které jsou k dispozici osobám, které o děti pečují

2.6 Hlavním cílem programu je ochrana dětí a podpora osob, které o ně pečují (rodiče, učitelé, pracovníci vzdělávacích institucí) a hájí jejich zájmy a zdravou morálku. Program se tedy týká nevládních organizací pracujících v oblasti sociálních záležitostí, práv dítěte, rasismu, xenofobie ⁽²⁾ a všech jiných forem diskriminace, ochrany spotřebitele, ochrany občanských svobod atd.

2.7 Program se týká i vlád, legislativních, soudních a policejních orgánů a regulativních institucí. Je třeba změnit jak zákony, tak právní postupy, a je nutné připravit a vybavit dostatečné množství pracovníků.

2.8 Dále je třeba vzít v úvahu, že se program týká sektoru, který potřebuje bezpečné prostředí, aby upevnil důvěru zákazníků.

2.9 University a výzkumníci mohou objasnit, jak děti nová média využívají. Nejlepším přístupem k účinné komunikaci v oblasti bezpečnosti je osvětlit veřejnosti, jak pachatelé využívají nová média, hledat nová technologická řešení a poskytovat nezávislou perspektivu při hledání rovnováhy mezi zájmy dotčenými regulativními a samoregulačními postupy.

2.10 Program má dvě dimenze. Na úseku společenského boje se zaměřuje na oblast, kde regulace a trh samy o sobě nepostačují k zaručení uživatelské bezpečnosti. Na hospodářské frontě je cílem podpora bezpečnějšího užívání internetu a on-line technologií vytvořením ovzduší důvěry.

2.11 K vývoji právních a technologických opatření, softwaru a informací k potírání náporu zneužívání sítí a počítačů nevyžádaným obsahem, který může být morálně, společensky nebo ekonomicky škodlivý, se plánují zdroje ve výši 50 milionů euro.

⁽¹⁾ http://www.europa.eu.int/information_society/programmes/iap/index_en.htm

⁽²⁾ Tato témata odpovídají předchozím návrhům Výboru.

3. Všeobecné připomínky Výboru

3.1 Výbor se odvolává na svůj předchozí postoj k ochraně dětí užívajících internet a k prvnímu akčnímu plánu.⁽¹⁾ Vítá návrh nového akčního plánu obrany proti nezákonnému a škodlivému obsahu předávanému on-line (viz první část shrnutí na začátku tohoto dokumentu) a podporuje cíle a priority programu Bezpečnější internet plus jako jednu ze strategií zaměřených k lepšímu zabezpečení internetu. Výbor nicméně zdůrazňuje výjimečnou závažnost problému a potřebu mezinárodních opatření a legislativy k jeho řešení.

3.2 Podle názoru Výboru jsou internet a nové technologie komunikace on-line (například mobilní telefony a palmtopy s internetovým připojením a multimediálními funkcemi, které nyní zaznamenávají prudký rozmach) zásadním způsobem důležité pro rozvoj znalostní ekonomiky, e-hospodářství a e-správy. Je to pružný nástroj v oblasti komunikace, kultury, práce i volného času. Je tedy zcela nezbytné zajistit, aby komunikační sítě mohly fungovat bezpečně a bez poruch, neboť se jedná o základní veřejnou službu, která musí zůstat otevřená a přístupná a která musí budit důvěru všech uživatelů, aby mohla své rozličné funkce plnit co nejlépe. Vložení informací o bezpečnějším internetu do různých evropských „e“ programů a zejména profesní příprava je nejslibnějším směrem postupu a zároveň cenově efektivním prostředkem, jak oslovit co největší množství lidí.

3.3 Poměrně nízké náklady připojení k internetu, včetně připojení širokopásmových, napomáhá svobodě vyjadřování a sdělování. Širokopásmová připojení nabízejí stále rychlejší přístup k multimediálnímu obsahu. Jen několik zemí s výraznými nedostatky v oblasti demokracie se snaží monitorovat zprávy a stránky přístupné jejich občanům za cenu neustálého omezování svobod. Podle mínění Komise je podstatné zaručit zvýšenou bezpečnost za současného zachování a prohloubení svobod informačních, sdělovacích a názorových.

3.4 Internet je však jako globální médium volného vyjadřování a informace využíván i k nelegálním činnostem, jako je pedofilie a šíření rasismu a xenofobie v ještě větším měřítku, než je tomu u jiných forem komunikace. Některá obsahová zaměření mohou být škodlivá určitým skupinám uživatelů, například nezletilým v případě pornografie a hazardu (které jsou v některých zemích zakázané) nebo osobám, které postižuje kriminální chování (zneužívání kapacity připojení, zneužívání dat nebo serverů). Výbor tedy podporuje rozšíření akčního

plánu na všechny formy elektronické komunikace, které se dají využít k nechtěnému nebo nepřátelskému zásahu zvnějšku.

3.5 V této nové a prudce se rozvíjející oblasti se vyvinula komplexní regulace díky skutečnosti, že internet je mezinárodní a otevřená síť, přístupná každému přes kterýkoliv server a přes jakýkoliv osobní počítač, s neomezeným přístupem prakticky ze kterékoliv země světa. Mnohé země však mají dosud nedostatečnou legislativu, která připouští tvorbu a provoz webových stránek, které jsou v EU zakázané. Je důležité, aby EU spolupracovala především se zeměmi Severní Ameriky a Asie, kde je širokopásmové připojení velmi rozšířené, a prosazovala soustředěné mezinárodní opatření k ochraně těch nejzranitelnějších, k účinnému boji proti zasílání nevyžádaného obsahu (spam), který ohrožuje vývoj elektronické pošty, a proti šíření virů jež má za následek podkopání základů digitálního hospodářství. Je nezbytné, aby akce měla evropský komunitární rozměr, zároveň však musí být potřebná opatření přijata jako součást přístupu globálního.

3.6 Vzhledem k nedostatku mezinárodních dohod může být zákaz určitého typu obsahu v některých zemích dokonce zpochybněn stížností WTO ve věci TBT (technických bariér obchodování)⁽²⁾, což je otázka, která musí být diskutována v probíhajícím kole jednání.

3.7 Místní působnost práva a rozdílnosti národní legislativy jsou překážkou úspěšnému řešení problému. Stávající úroveň technologie umožňuje uživatelům zasílání všech druhů souborů přímo (tzv. P2P, peer-to-peer), včetně souborů šifrovaných jejichž obsah není možné kontrolovat. Jakákoliv počítačová síť nebo on-line síť se dá použít k ukládání a zasílání stále důmyslnějšího obsahu a k jakémukoliv serveru je možné se připojit bez prozrazení vlastní identity a bez zanechání stop. Šifrovací technologie jsou odolné proti dešifrování a někdy jsou kódy nerozluštitelné.

3.8 V důsledku módy osobních stránek a blogů, vývoje on-line obchodů, finančních služeb, množství vzdělávacích, informačních, vědeckých a technických stránek, a také on-line pornografie a hazardu vznikly po celém světě stovky milionů webových stránek. Do určité míry je však možné je kontrolovat kompilací klíčových slov pomocí vyhledávačů. Provideři internetových služeb mohou také monitorovat přímé připojení a stránky, které automaticky rozesílají obsah jako např. spam, reklamu nebo jiné nevyžádané zprávy, které mohou být adresátům obecně škodlivé (zahlcení přenosové kapacity, viry) nebo mají účinek na zvláštní skupiny, jako jsou děti (morální a psychologicky škodlivé účinky).

⁽¹⁾ Stanoviska EHSV k Programu ochrany dětí užívajících internet, zpravodajka paní **Davison**, Úř. věst. C 48, 21/02/2002, ke Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů: Síť a zabezpečení informací – návrh evropského přístupu, zpravodaj: pan **Retureau**, Úř. věst. C 48 z 21/02/2002 a k Zelené knize o ochraně nezletilých a lidské důstojnosti v audiovizuálních a informačních službách, zpravodajka: paní **Barrow**, Úř. věst. C 287, 22/09/1997.

⁽²⁾ „Technical Barriers to Trade“, dohody o technických překážkách obchodu a poskytování služeb. Viz například případ USA vs. Antigua a Barbuda ve věci hazardních her provozovaných offshore, odvolání proti rozhodnutí panelu WTO (http://www.wto.org/french/tratop_f/dispu_f/distabase_wto_members1_f.htm) dokument 03-4429 strana WT/DS285/3, 26/08/2003. Kauza není uzavřena.

3.9 Internet používají gangy, vyděrači, autoři virů, piráti, průmysloví špióni a jiní zločinci. Potlačení tohoto typu zločinnosti je obtížné, i když mnohé státy mají zvláštní policejní oddělení ke hledání, sledování a bránění těmto aktivitám. V této oblasti by bylo zapotřebí důrazněji podpořit nezbytnou mezinárodní spolupráci.

3.10 Jak je možné čelit kriminálním aktivitám, jako jsou pedofilní webové stránky? Přestože jejich zákaz pravděpodobně není právně problematický, je důležité nasadit prostředky k rozkrytí kriminální sítě. Také je důležitá ochrana dětí před pedofily hledajícími data na on-line chatových místnostech, které jsou zvláště oblíbené mladými lidmi. Otázka, na kterou musí být nalezena odpověď tedy nezní, zda je legitimní takové aktivity zakázat a potírat, ale jaké prostředky jsou k tomu třeba.

3.11 Provideři internetových služeb nejsou schopni monitorovat a kontrolovat všechny webové stránky na serveru, ani zprávy mezi uživateli (zde se jedná o soukromou korespondenci). Pokud však k tomu dostanou příkaz příslušného soudce, policejního oddělení nebo úřadu zodpovídajícího za ochranu dětí, požaduje se, aby provideři okamžitě reagovali na požadavek nebo příkaz k odstranění takových stránek a k identifikaci osob, které je užívají, což znamená, že provideři musí po určitou dobu schraňovat údaje o publikovaných stránkách a o jejich návštěvách.

3.12 Společnosti dodávající kreditní karty, vyhledávače a provideři internetových služeb by nicméně měly provádět výběrové audity k vyhledání webových stránek nabízejících pedofilní nebo jiný kriminální obsah pomocí sledování klíčových slov a geografických oblastí. Výsledky by měly hlásit policii. Stejně techniky by se měly používat proti „zákazníkům“ odebírajícím „individuální“ dětskou pornografii nebo tzv. snuff movies⁽¹⁾ a platí kreditní kartou. V případě nutnosti by takové audity měly být nařízeny zákonem. Provozovatelé vyhledávačů by také měli zůžít surfujícím vyhledání dětské pornografie pomocí klíčových slov a frází.

3.13 To předpokládá, že ze strany veřejných orgánů budou dostupné potřebné prostředky boje, školený personál, rozsáhlá mezinárodní spolupráce a regulace na národní, evropské i mezinárodní úrovni, která rovněž zachová na jedné straně svobodu uživatelů internetu a na druhé straně zabrání jednotlivcům nebo skupinám v používání internetu k zaslání nezákonného obsahu a umožní uživatelům volitelně zablokovat přístup k nevhodnému nebo škodlivému obsahu.

3.14 Dále, má-li být program efektivní, musí přímo zahrnout všechny uživatele internetu. Uživatelé musí být poučeni a připraveni k potřebným opatřením a musí být sezná-

meni s prostředky, které je třeba použít, aby se chránili před zasíláním škodlivého a nevyžádaného obsahu, nebo aby byli zneužíváni k jeho dalšímu šíření. Podle názoru Výboru je jednou z priorit akčního plánu ve vztahu k informacím a odborné přípravě získat podporu uživatelů a zajistit, aby si uvědomili vlastní zodpovědnost a zodpovědnost za své blízké. Příkladem tohoto problému jsou neregulované zdravotnické webové stránky. Společnosti by se z důvodů vlastní ochrany měly rovněž zaměřit na přípravu zaměstnanců a zajištění bezpečnosti sítí elektronického obchodu a webových stránek. Kromě toho by měly vlády, soukromé instituce a instituce státní správy uplatňovat obdobnou bezpečnostní politiku, aby zajistily naprostou důvěrnost dat, zejména dat osobních. Zvyšování bdělosti by mělo být prováděno podporou kvalitního on-line obsahu a povzbuzením aktivit provozovaných off-line jako alternativy ustavičného „surfování“ a her, v nichž některé role mohou dlouhodobě ovlivnit nezralé jedince.

3.15 Uživatelé by měli být vybaveni prostředky umožňujícími hlášení nezákonného obsahu, na který v síti narazí, pohotovostnímu specializovanému telefonickému centru, pověřeným organizacím nebo specializovaným policejním oddělením, aby uvedli do pohotovosti příslušný orgán a umožnili mu v případě nutnosti přijmout odpovídající opatření. Rodiče by měli být varováni před situací v zemích, kde jsou děti často zneužívány k pornografickým účelům, a to prostředky on-line, ale i jinými, například na vnějších hranicích Evropské unie, což by se mohlo stát součástí určitých programů spolupráce RELEX.

3.16 Výbor sice vyslovuje podporu specifickým cílům programu, tj. umožnit uživatelům hlášení nezákonného obsahu (na tel. čísla hotline), vyvinout technologie na filtrování nevyžádaného obsahu, klasifikovat obsah, bojovat proti spamu, podněcovat samoregulaci v odvětví a zvyšovat znalosti bezpečného používání internetu, přesto však ve svých specifických připomínkách navrhuje některé další cíle, které stojí za zvážení.

4. Specifické připomínky Výboru

4.1 Již v minulosti Výbor vyzýval Komisi k omezení byrokracie v programech Evropské unie, zejména aby se mikroprojektům a místním nevládním organizacím usnadnil přístup k financování. Výbor podporuje monitorování, které se soustředí na konkrétní výsledky dosažené v rámci programu a na efektivnost navrhovaných řešení. Šíření těchto řešení by mělo být méně důvěrné.

4.2 Výbor věří, že stojí za zvážení legislativní kroky, které by přispěly k ochraně koncového uživatele, pokud možno v rámci tohoto programu nebo, nebude-li to možné, formou nové iniciativy Komise.

⁽¹⁾ Filmy, u kterých se jedná o záznamy skutečného brutálního násilí, mučení a vražd.

4.3 Autoři softwaru pro připojení k internetu, autoři operačních systémů serverů a autoři firewallů by měli nést plnou zodpovědnost za své produkty. Autoři by měli uživatelům zaručit, že použili pro vývoj nejlepší známé technologie a že produkt bude pravidelně aktualizován. Záruky dané uživatelům by měly být podpořeny samoregulací nebo, v případě že nebude existovat, legislativou na evropské úrovni.

4.4 Provideři internetového připojení by měli v oblasti elektronické pošty a přiložených souborů nabízet (jak se tomu v mnoha případech děje) snadno použitelné nástroje na ochranu proti viry a odfiltrování spamu. To by mohlo přinést obchodní výhody provideřům, kteří berou vážně ochranu svých zákazníků. Vzhledem k tomu, že děti často jsou v oblasti internetu poučenější než rodiče, měly by být filtry spamu, antivirová ochrana, firewally a systémy rodičovského monitorování předem nainstalované a měly by být dostatečně uživatelsky přátelské, aby nevyžadovaly žádné odborné znalosti.

4.5 Program by měl také podporovat výzkum v oblasti specializovaného softwaru a jiných prostředků kontroly, jak je kód jiného bezpečnostního nebo ochranného softwaru odolný proti napadení. Výrobci by měli být pobídnuti, případně zavázáni k okamžité produkci záplat na všechny zjištěné nebo hlášené závady zabezpečení. Měla by se rozvinout účinnost hardwarových a softwarových firewallů a účinnost metod filtrování a zjišťování skutečného původu obsahu.

4.6 Výbor by rád viděl rozsáhleji publikované vyhodnocení účinnosti a výsledků, dosažených v předchozím programu Bezpečnější internet, seřazených podle typu problému, kterým se projekty zabývaly. Všechna propojení k uhrazeným projektům by měla zůstat aktivní a měly by o nich být lépe informováni jejich příjemci. Stránky Komise by též měly informovat o iniciativách a zkušenostech členských států i třetích zemí, které by napomáhaly šíření a výměně znalostí a užitečné spolupráci.

4.7 Je zcela dobře možné podniknout právní opatření. Provideři internetových služeb, společnosti vydávající kreditní karty a vyhledávače je možné regulovat, a někteří již samoregulaci zavedli. Přísné trestní sazby by měly pracovat jako účinný prostředek proti webovým stránkám podporujícím terorismus, rasismus, sebevraždy nebo dětskou pornografii. Je třeba nasadit významné mezinárodní úsilí, aby bylo možné takové stránky identifikovat a zajistit všemi prostředky jejich zrušení; pokud to nebude možné, tak zahájit jednání o jejich zrušení se státem, na jehož území se provozují.

5. Závěry

Výbor podporuje rozšíření programu Bezpečnější internet plus a byl to sám Výbor, který původně jeho přijetí požadoval. Výbor se však domnívá, že ohrožení zneužitím, zejména v případě dětí, je tak rozsáhlé a závažné, že naléhavě vyvolává nutnost doplňujících legislativních opatření a praktických kroků v následujících oblastech:

- na všechny operátory by měla být vztažena všeobecná povinnost ochrany dětí a uživatelů obecně, zejména těch nezranitelnějších
- filtrační systémy by měly být součástí instalace
- na všech domovských stránkách a portálech umožňujících vstup do chatovacích místností by mělo být zřetelně uvedeno bezpečnostní varování
- organizace provozující telefonní linky hotline pro hlášení webových stránek a on-line aktivit škodlivých dětem by měly získat podporu
- mělo by se zabránit objednávání dětské pornografie a jiného nezákonného obsahu za použití platební karty a zabránit internetovým operacím, při které dochází k praní špinavých peněz
- rodiče, vychovatelé a instituce zemí, kde zneužívání dětí k pornografickým účelům nabývá znepokojivých rozměrů, by měly být varovány cílenými opatřeními
- je třeba účinněji zakročit proti propojení zneužívání dětí k pornografickým účelům s organizovaným zločinem
- měly by se zřídit systémy, které by identifikovaly a poskytovaly informace o škodlivém obsahu a odstraňovaly rasistický obsah, informace o případech pokusů o podvod on-line prostředky a o pokusech o prodej přípravků, které mohou škodit zdraví, by měly být publikovány, aby se chránila zranitelná nebo neinformovaná jednotlivci
- mezinárodní spolupráce a společná regulace v oblasti potírání spamu by měla být účinnější
- je nutná mezinárodní spolupráce (zlepšení systémů včasného varování) a odstraňující trestní sazby za tvorbu počítačových virů a za nezákonné zneužívání soukromých a veřejných sítí ke kriminálním účelům (pronikání do sítě za účelem průmyslové špionáže, zneužívání přenosové kapacity a jiné formy zneužívání).

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Budoucí přístupnost Evropy námořní cestou: vývoj a jak jej předvídat

(2005/C 157/25)

Dne 1. července 2004 se Evropská hospodářský a sociální výbor v souladu s článkem 29, odst. 2 jednacího řádu rozhodl vypracovat stanovisko k: Budoucí přístupnost Evropy námořní cestou: vývoj a jak jej předvídat.

Specializovaná sekce „Doprava, energie, infrastruktura a informační společnost“, která byla pověřena přípravou podkladů pro Výbor k tomuto tématu, přijala toto stanovisko dne 24. listopadu 2004. Zpravodajem byl **pan SIMONS**.

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (jednání dne 16. prosince 2004), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 124 hlasy pro a 2 členové se zdrželi hlasování.

1. Úvod

1.1 Námořní přeprava do zemí Evropské unie, z těchto zemí do třetích států i mezi státy Evropské unie navzájem má zásadní důležitost. Každým rokem přesahuje import a export z více než tisíce přístavů Evropské unie 3 500 milionů tun nákladu. Dále se každý rok plaví trajekty nebo okružními plavbami okolo 350 milionů cestujících.

1.2 Více než 90 % evropského obchodu se zbytkem světa prochází přístavy Evropy. Kromě toho se po moři přepravuje i 40 % zboží dopravovaného uvnitř Evropy. Z hlediska energetické náročnosti a životního prostředí je námořní doprava vysoce ceněna. Ve srovnání se silniční dopravou může být třináctkrát čistší z hlediska emisí CO₂ a emisí pevných částic a dokonce devatenáctkrát čistší z hlediska emisí CH_x (¹).

1.3 V přístavech Evropy a v přímo souvisejícím sektoru služeb je zaměstnáno na 250 000 lidí. Celý námořní sektor dává práci asi 2,5 milionu lidí v Evropě a vytváří přibližně 111 miliard EUR přidané hodnoty. Význam námořní dopravy pro Evropu by tedy měl být zřejmý.

1.4 Objem námořní dopravy do Evropy, z Evropy i po Evropě každoročně narůstá. Z toho vyplývá velká důležitost pozorného sledování tohoto nárůstu Evropskou unií, která musí podporovat – a v případě nutnosti sama provádět – odpovídající opatření s předstihem, aby mohla řídit tento růst.

1.5 Námořní doprava může být rozdělena do různých typů a kategorií – podle účelu plavby (zábava nebo komerční účely),

podle organizace (trampová doprava nebo doprava podle plavebního řádu), podle působnosti (zaoceánská nebo příbřežní) a přepravovaného nákladu (osobní nebo nákladní doprava). Obchodní doprava a výše uvedené čtyři kategorie mají zvláštní význam pro jednotný trh a jsou předmětem tohoto stanoviska.

1.6 V osobní dopravě je nejvýraznější rozdíl mezi okružními plavbami a trajekty s přímým nájezdem vozidel. Námořní přeprava zboží se může dále dělit podle typu nákladu:

- Sypký objemový náklad. Sypká hmota se přepravuje ve zvláštních lodích pro tyto materiály, např. rudy, uhlí, obilí.
- Kapalný objemový náklad. Přepravuje se v tankerech, např. surová ropa, ropné produkty a chemikálie.
- Smíšený náklad. Rozděluje se na náklad v najetých vozidlech, jiný smíšený náklad a kontejnery.

2. Přehled situace na trhu pro jednotlivé kategorie

2.1 Okružní plavby a trajekty pro přímý nájezd vozidel jsou dva radikálně odlišné typy osobní dopravy. Okružní plavby jsou svým způsobem lodní turistikou. Na druhé straně trajekty umožňují přepravu z místa A do místa B a formou služeb roll-on/roll-off (nájezdu vozidel) se mohou využít k přepravě zboží. V Evropské unii se po moři přepravuje okolo 350 milionů cestujících, včetně zhruba 4 milionů cestujících na okružních plavbách.

(¹) Zdroj: brožura European Sea Ports Organisation: Ports creating opportunities by connecting people; products and business – by connecting EURpe

2.2 Hlavními evropskými přístavy pro okružní plavby jsou Barcelona (832 000 cestujících), Palma de Majorca (665 000), Benátky (634 000), Neapol (534 000), Southampton (533 000) a Civitavecchia (520 000). Největší zájezdní loď je Queen Mary 2, spuštěná letos na vodu. Je dlouhá 345 metrů, 41 metrů široká a má ponor 10,3 metru.

Queen Mary 2 je zhruba stejně dlouhá jako největší loď na přepravu sypkých hmot nebo kontejnerů. Loď pro okružní plavby však mají menší ponor než kontejnerové a nákladní lodě. Větší přístavy obvykle nemají s poskytováním žádné potíže, protože se jedná o menší počet plavidel.

2.3 Trajekty obvykle umožňují také přímý nájezd nákladních vozidel a kombinují tak osobní i nákladní dopravu. V EU trajekty spojují evropskou pevninskou část s UK, Irskem, Skandinávií, pobaltskými státy a Kanárskými ostrovy. Zejména středomoří má rozsáhlou síť trajektů včetně destinací mimo EU. Největšími plavidly s nájezdem vozidel jsou sesterské lodě Pride of Rotterdam a Pride of Hull flotily P&O North Sea Ferries. Tyto lodě jsou 215 metrů dlouhé a 32 metrů široké, ale jejich ponor je pouze 6,3 metru.

2.4 Kromě občasných a místních potíží, není fyzicky přístup této kategorie plavidel do evropských přístavů důvodem k dalším strukturálním opatřením na evropské úrovni. Tyto kategorie mají tedy zajištěný budoucí přístup do Evropy, což zároveň umožňuje další růst v tomto sektoru.

2.5 Pro zásobování evropského průmyslu mají velký význam lodě na přepravu sypkých a kapalných hmot. Přeprava sypkých a kapalných hmot prošla zejména v šedesátých a sedmdesátých letech v Evropě obdobím neobyčejného růstu z hlediska přepravovaných objemů i velikosti lodí.

2.6 V případě hromadně přepravovaného kapalného nákladu mělo uzavření Suezského průplavu po šestidenní válce a neustálý růst poptávky po ropě za následek růst maximální velikosti lodí z 85 000 DWT⁽²⁾ (hrubá nosnost lodí v tunách) v roce 1968 na 560 000 DWT v roce 1976. Řada evropských přístavů přijala opatření, aby tyto lodě mohly zajet do doku. Když v roce 1973 vypukla první ropná krize, tyto lodě přestaly být ziskové a nakonec byly sešrotovány. Nově postavené tankery z 80. a 90. let nepokračovaly v trendu stále větších lodí. Velikost velkých tankerů se ustálila přibližně na

300 000 DWT. Teprve od roku 2002 bylo postaveno několik Ultra Large Crude Carriers (ULCC), lodí pro přepravu ropy o kapacitě 400 000 DWT; kapacita přístavů je však pro jejich obsluhu stále ještě dostatečná.

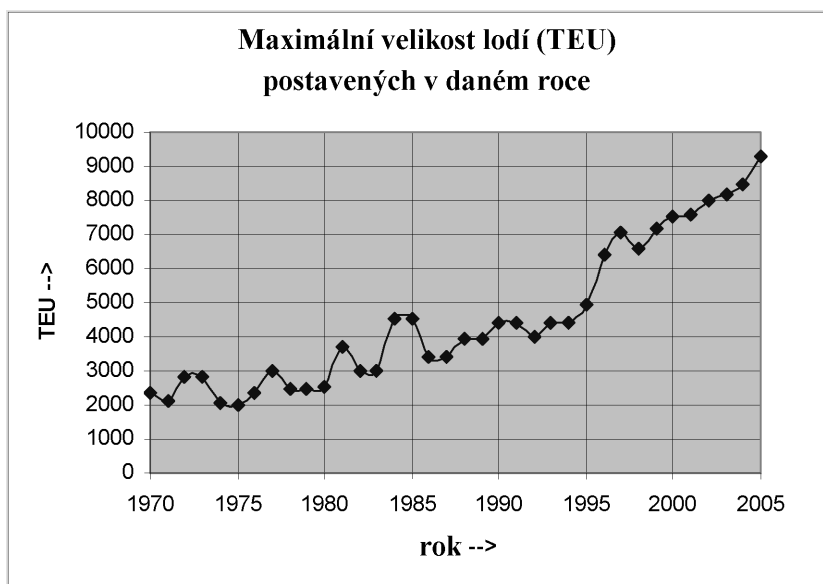
2.7 K podobnému vývoji došlo od konce 60. let u dopravy volně loženého suchého nákladu. Loď v této kategorii co do velikosti rostly a vrcholu dosáhly u Berge Stahl s kapacitou 365 000 DWT, která v posledních osmnácti letech přepravovala železnou rudu z Brazílie do Rotterdamu a která se svým ponorem 23 metrů (76 stop) nemá přístup nikde jinde na světě. Od 80. let však měla velká většina nových lodí přepravujících volně ložený náklad kapacitu mezi 150 000 a 175 000 DWT. Dopravní operace týkající se volně loženého suchého a kapalného nákladu se tedy staly plně rozvinutými trhy a evropské mořské přístavy, které jsou využívány, se již přizpůsobily – dokonce i největší lodě na světě přepravující volně ložený suchý náklad. V současné době nelze očekávat žádný významný růst objemu nákladu nebo velikosti lodí. Tyto kategorie tedy již rovněž zajistily budoucí dostupnost Evropy.

2.8 Smíšený náklad se přepravuje loděmi pro přepravu obecného nákladu a víceúčelovými loděmi. Od nástupu kontejneru trh se smíšeným nákladem prudce poklesl a je omezen na vedlejší trhy jako Afrika a chladírenské lodě ve specializovaném obchodu s ovocem. Kapacita lodí se omezuje přibližně na 40 000 DWT a velikost lodí se nezvětšuje.

2.9 Na druhé straně kontejnerová doprava prochází v současné době obdobím nebývalého strukturálního růstu, a to co do objemu i velikosti lodí. V roce 1966 byla Fairland první loď pro přepravu interkontinentálních kontejnerů z USA do Evropy. Fairland – součást flotily Sea-Land – byla s to převážet 266 kontejnerů o velikosti 35 stop. Nyní je největší kontejnerovou loď na světě CSCL EURpe s kapacitou 8 500 TEU (ekvivalentní jednotka 20 stop), ačkoli se již stavějí lodě s kapacitou 9 200 TEU. CSCL EURpe je dlouhá 334 metrů, široká 42,8 metrů a má maximální ponor 14,5 metru.

(2) DWT= Deadweight Tonnage, hrubá nosnost lodí (nosnost nákladu včetně pohonných hmot, vody, výstroje a zásob v tunách) U kontejnerových lodí se jako měřítko kapacity udává počet TEU (jednotek ekvivalentních dvaceti stopám) To znamená maximální počet kontejnerů měřený v TEU, který loď může přepravit. Protože prázdný kontejner zaujímá stejný prostor jako plný, nepoužívá se u kontejnerových lodí DWT.

Níže uvedený graf ukazuje největší kontejnerovou loď postavenou v daném roce. Pozoruhodný růst – zejména od roku 1995 – je ohromující. Nyní byly zadány objednávky na 156 lodí s kapacitou více než 7 000 TEU.

2.10 Brzy se očekávají objednávky loděnic na loď s kapacitou 10 000 TEU a dokonce 12 000 TEU, které budou stále potřebovat jen jeden motor. Dokonce byly provedeny výpočty ⁽³⁾, pokud jde o potenciální horní mez. Kvůli skalním útvarům v Malacké úžině – důležité části obchodní cesty do Asie – se dospělo k číslu 18 000 TEU, ačkoli dotyčná plavidla by měla dva motory, což by významně zvýšilo cenu dopravy za kontejner. *Přeprava kontejnerovými loděmi mezi kontinenty až na technickou a geografickou hranici neroste automaticky. I vývoj zpět k poněkud menším velikostem lodí, jak probíhal u lodí pro interkontinentální přepravu velkého množství sypkého a kapalného nákladu v posledních desetiletích, je myslitelný. Důvodem pro takový vývoj může být celkově cenově výhodnější přepravní řetězec. Může k němu dojít, jestliže má interkontinentální přeprava kontejnerů možnost naložení a vylovení ve více přístavech.*

2.11 Zvláště rychle v posledních několika letech rosla přeprava interkontinentálních kontejnerů z/do evropských přístavů. Jedním z důsledků rostoucí globalizace a souvisejícího nástupu Číny jako producentské země je to, že severozápadní evropské kontejnerové přístavy mezi Hamburgem – Le Havrem zažily v posledních několika letech strukturální růst o více než 10 % ročně. Rovněž středomořské přístavy velmi rychle expandovaly.

2.12 Velké kontejnerové lodě, např. z Dálného východu, zastavují pouze v omezeném počtu evropských přístavů. Je tomu tak jednak proto, že pro mnoho přístavů jsou příliš velké, a také proto, že tyto lodě jsou tak drahé, že nechtějí v přístavu ztrácet příliš mnoho času. V Evropě zastavují největší lodě obvykle ve dvou nebo třech středomořských přístavech a přibližně ve čtyřech přístavech na severozápadě kontinentu. Kontejnery jsou pak z těchto velkých kontejnerových přístavů expedovány po celé Evropě – po moři, s využitím rozsáhlé sítě sběrných služeb, nebo po souši, ve stále větší míře po železnici nebo vnitrozemských vodních cestách.

⁽³⁾ Niko Wijnolst et al.: Malacca Max, The Ultimate Container Carrier, Technická univerzita Delft, 1999

2.13 V hlavních evropských kontejnerových přístavech ⁽⁴⁾ se v každém případě problémem stále více stává přetížení při odbavování rostoucích toků kontejnerů v přístavních terminálech a při následném tranzitu. Kromě opatření týkajících se terminálů, která mají napravit situaci v samotném přístavu (včetně expanze), jsou zapotřebí rovněž efektivní postupy před dopravou a po ní, a to jak na moři, tak i na souši.

2.14 Pro kontejnerové přístavy znamenají velkou potíž rovněž nové bezpečnostní požadavky, co se týče udržení pokud možno hladkého procesu překládky a dopravy, a to navzdory vyššímu počtu kontrol.

2.15 Vzhledem k růstu velikosti popsanému v bodech 2.9 a 2.10 výše, toky zámořských kontejnerů se nebudou nutně rozšiřovat do ostatních evropských přístavů prostřednictvím lodního dopravního trhu. Je tomu tak převážně z důvodu fyzických charakteristik jako nedostatečný ponor, neodpovídající zařízení, nadměrné doby jízdy a nedostatečný náklad, aby byla dodatečná zastávka v přístavu ekonomicky schůdná ⁽⁵⁾. To však není trvalým stavem v této záležitosti, protože hospodářská dynamika může dát menším přístavům impuls k větší aktivitě.

3. Spojení s pobřežím a vnitrozemím

3.1 Většina kontejnerů zasílaných do evropských přístavů z nich musí být opět odvezena k další přepravě. Některé jsou přepravovány do jiných přístavů po moři na malých plavidlech. Většina z nich se dostává do evropského vnitrozemí po silnici,

⁽⁴⁾ Pokud jde o tabulku a mapu hlavních evropských kontejnerových přístavů, viz dodatek.

⁽⁵⁾ To jsou například důvody, proč největší kontejnerové lodě nezastavují v přístavech v severním Jaderském moři, na severu Spojeného království, v Irsku a v Baltském moři. Náklad z těchto oblastí se těmito loděmi přepravuje prostřednictvím sběrné služby z/do přístavů, které je mohou obsluhovat.

vnitrozemskými vodními cestami nebo po železnici. To znamená, že kapacita spojení s vnitrozemím musí držet krok s růstem kontejnerové dopravy. I když se v případě potřeby nevylučuje silniční doprava, je třeba v souladu s politikou EU učinit vše, co je možné, aby se podněcovalo využívání vnitrozemských vodních cest, železnice a lodí pro dopravu na krátké vzdálenosti/sběrných lodí.

3.2 Zejména proto se vnitroeurovské námořní dopravě na krátké vzdálenosti dostává silné podpory z EU. Jako součást nových transevropských dopravních sítí to zahrnuje rovněž program dálnice na moři, kterému je však ještě třeba dát konkrétní podobu. Zejména podle nových návrhů (16/07/2004) má rozpočet TEN-T vzrůst na 20,35 mld EUR, program Marco Polo II má zahrnout dálnice na moři a opatření k zamezení nelegálního obchodu. Jeho rozpočet dosáhne až 740 mil. EUR.

3.3 Koncept „mořských dálnic“ rozvinula Evropská komise jako doplněk jiných modalit, které jsou podporovány v rámci programu transevropských sítí. Mořské dálnice v Evropě představují silnou alternativu silniční dopravě, a to na stejném základě a s vyloučením zbytečných postupů, umožňující efektivní intermodální spojení. Program se zaměřuje na omezení zatížení na evropských tranzitních trasách a na spojení se vzdálenými regiony a ostrovními státy.

3.4 K prosazení námořní dopravy na krátké vzdálenosti lze provést zlepšení v přístavech i při spolupráci mezi přístavy. Klíčem k úspěchu je vysoká četnost služeb, a tedy velký objem. Pro realizovatelnost spojení pro námořní dopravu na krátké vzdálenosti je proto důležitý potenciál trhu a komerční prozkoumání.

3.5 Velkou pozornost zasluhuje rovněž vnitřní doprava v rámci EU. To je zřejmé z evropské dopravní politiky, která v této souvislosti zahrnuje rovněž příslušnou infrastrukturu, jelikož se snaží posílit účinnost a efektivnost vytvořením – v rámci určitých parametrů – volného trhu, který odráží také další sociální hodnoty jako udržitelnost.

3.6 Aby toho bylo dosaženo, v silniční dopravě a vnitrozemské vodní dopravě již existují a uplatňují se patřičná pravidla, a nyní se konečně tento proces začíná rozvíjet v celé evropské železniční síti. Byl by vítán rychlejší proces na tomto poli, nejen vzhledem k výše popsaným trendům v oblasti kontejnerové dopravy.

4. Kategorie přístavů

4.1 V rozhodovacím procesu EU ⁽⁶⁾ se rozlišují pouze tři kategorie přístavů TEN:

a: mezinárodní mořské přístavy s ročním objemem překládky nejméně 1,5 milionů tun nebo 200 000 cestujících;

b: mořské přístavy s ročním objemem překládky nejméně 0,5 milionu tun nebo 100 000 až 199 000 cestujících se zařízeníem pro námořní dopravu na krátké vzdálenosti;

c: regionální mořské přístavy, které nesplňují kritéria A a B a které se nacházejí na ostrovech nebo v okrajových regionech.

4.2 Až dosud toto rozlišování nevedlo k přijetí významně odlišných přístupů. Přepřacovaný seznam dopravních priorit TEN se o přístavech nezmiňuje, a to ani v souvislosti s prioritou v oblasti mořských dálnic. Až na některé výjimky dosud orgány ani odvětví nepodporovaly použití podrobnějších kritérií při výběru přístavů pro specifické spolufinancování EU v případě vysokých investic, které vyžadují kontejnerové přístavy pro zámořskou dopravu – z velké části kvůli tranzitnímu nákladu, který přidává samotným přístavům jen malou hodnotu.

EHSV podporuje nedávné výzvy Konference okrajových námořních regionů Evropy (20/7/2004) k vyvážení postupu v oblasti mořských dálnic a dostupnosti, která by v tomto procesu brala v úvahu i menší a střední přístavy.

4.3 Ve světle výše uvedeného EHSV naléhavě žádá Komisi o analýzu problémů přetíženosti přístavů EU a hledání možných cest řešení.

4.4 Trvale udržitelný růst nicméně představuje pro větší evropské kontejnerové přístavy ⁽⁷⁾ řadu konkrétních výzev, které jsou rovnoměrně rozloženy v oblasti Středomoří a na severozápadě kontinentu. K nim patří skutečně velké a střední přístavy, které z velké části nejsou pouze kontejnerovými přístavy, ale často rovněž významnými přístavy pro překládku volně loženého a jiného smíšeného nákladu. K těmto výzvám patří:

— Jak rychle lze vybudovat dodatečná zařízení pro překládku, a to na moři i na souši, při dodržení současných přísných předpisů, co se týče hluku, životního prostředí a vnější bezpečnosti?

⁽⁶⁾ Hlavní směry TEN (rozhodnutí č. 1692/96), které začleňují do TEN mořské přístavy, vnitrozemské přístavy a intermodální terminály.

⁽⁷⁾ Viz dodatek zmíněný rovněž v poznámce pod čarou č. 2.

- Jak mohou přístavy přizpůsobit svou dostupnost po moři, hloubku přístavních hrází a velikost zařízení pro překládku, aby se přizpůsobily nastávajícímu růstu kapacity lodí přes 8.000 TEU?
- Jak lze zajistit, aby spojení mezi přístavem a evropským vnitrozemím mělo dostatečnou kapacitu, aby bylo možno zvládnout rostoucí tok kontejnerové dopravy?
- Jak lze s ohledem na rostoucí bezpečnostní kontroly udržet logistické procesy v přístavech co nejpřužnější?

4.5 K udržení konkurenceschopnosti v celosvětovém měřítku je v zájmu Evropy, aby dotyčné přístavy skutečně učinily patřičná opatření k řešení těchto výzev. Evropská unie by se měla rovněž snažit ovlivňovat tuto oblast, kdykoli to je možné.

4.6 Tyto přístavy jsou rovněž vstupními branami do EU, což má bezpečnostní důsledky, EHSV připomíná svá dřívější stanoviska, ve kterých vyzýval Evropskou komisi k vypracování celkové studie o nákladových dopadech zabezpečení přístavů a k navržení postupů jeho financování EU.

4.7 Zvláštní pozornost, která je věnována velkým kontejnerovým přístavům, je v souladu s prosazováním námořní dopravy na krátké vzdálenosti a konceptem mořských dálnic. Právě významné kontejnerové přístavy sloužící pro zámořskou dopravu jsou v mnoha případech rovněž předními přístavy pro dopravu na krátké vzdálenosti. Kromě toho tyto přístavy mají k dispozici potřebný objem, infrastrukturu a zázemí, aby mohly zajistit dostatečný náklad, a tak díky mořským dálnicím napomáhat růstu ostatních mořských přístavů pro dopravu na krátké vzdálenosti.

5. Praktická opatření EU

5.1 Je nutno přijmout opatření, kterými se zajistí, aby efektivnost a optimální dopad významných investic, které nyní uskutečňují – nebo které v brzké době uskuteční – větší kontejnerové přístavy k řešení problémů nastíněných v bodě 4.3, nebyly ohroženy narušením hospodářské soutěže, nedostatečnou infrastrukturou nebo nedostatečnou dopravní politikou. Vzhledem k úzké vazbě mezi kontejnerovými přístavy a námořní dopravou na krátké vzdálenosti prostřednictvím sběrné služby, mořských dálnic a spojení s vnitrozemím má tento přístup dalekosáhlé důsledky a přináší prospěch pro celý dopravní trh.

5.2 Proto by EU měla především zajistit, aby existovalo zdravé prostředí pro korektní hospodářskou soutěž, což se také někdy nazývá „rovnými podmínkami“. Přístavy – čímž máme

na mysli zejména ekonomické hráče přístavů – musí být s to si navzájem konkurovat na spravedlivém základě; to platí rovněž pro hospodářskou soutěž v rámci mořských přístavů i mezi nimi.

5.3 Na základě zkušeností s ostatními odvětvími přepravy zboží, které již učinily kroky v tomto směru, by byl určitý stupeň liberalizace na trhu mořských přístavů prospěšný a byla by to dobrá cesta, jak co nejlépe využít dostupné možnosti. Na samém konci svého funkčního období odstupující Komise na základě návrhu komisařky pro dopravu paní de Palacio předložila Radě novou směrnici o přístupu na trh přístavních služeb. To opět⁽⁸⁾ poskytne výboru příležitost vydat podrobné stanovisko k liberalizaci. Proto se nyníjší stanovisko touto otázkou nezabývá.

5.4 Musí být mnohem jasnější, co je a co není přípustné, zejména v oblasti státní podpory. Například v jakém rozsahu mohou orgány dotovat přístavní infrastrukturu, která přímo souvisí s růstem velikosti lodí? Národní vlády a manažeři přístavů musí vědět, jaká je situace. Naléhavě potřebujeme jasné hlavní směry v oblasti státní podpory. EHSV bere na vědomí záměr Komise navrhnout směry státní pomoci přístavům a naléhavě ji žádá, aby tak učinila co nejdříve bez ohledu na přijetí nové směrnice o přístavech.

5.5 Bedlivou pozornost vyžaduje rovněž prosazování a provedení předpisů. Existuje velký prostor pro výklad při provádění právních předpisů EU do vnitrostátního práva. EU by měla být mnohem pečlivější, aby se zajistilo jednotné provedení předpisů EU. To lze pozorovat rovněž u prosazování stávajících pravidel a nařízení EU, které je různorodé a nedůsledné. Existují zjevné rozdíly ve výkladu mezi členskými státy, pokud jde o právní předpisy v oblasti životního prostředí, přírody a bezpečnosti. Hospodářská soutěž mezi přístavy v těchto zásadních oblastech není žádoucí.

5.6 Aby se vrhlo více světla na to, jak jsou mořské přístavy financovány, musí být jejich účetnictví transparentní, zejména pokud jde o peněžní toky směrem od jednotlivých vlád a naopak (místní, regionální a národní vlády). EU musí rozvíjet také efektivní nástroje, kterými se toto zajistí. Ve svém stanovisku z roku 2001⁽⁹⁾ výbor vyjádřil pevné přesvědčení, že ve spojení s články Smlouvy o hospodářské soutěži a státní podpoře a příslušným precedenčním právem Evropského soudního dvora je uplatňování směrnice o „transparentnosti“ na všechny přístavy TEN dostatečné, aby Komisi poskytlo efektivní prostředky intervence. Dosud na toto prohlášení nebyla žádná praktická návaznost.

⁽⁸⁾ Výbor vydal stanovisko k návrhu týkajícímu se přístupu na trh s přístavními službami, který byl předložen počátkem roku 2001 a který Evropský parlament nyní jako spoluzákonodárce zamítl, TEN 075, zpravodaj: pan Retureau (Úř. věst. C 48, 21.2.2002, s. 122).

⁽⁹⁾ Odkaz: viz poznámka pod čarou č. 8

6. Shrnutí a závěry

6.1 Objem námořní dopravy v Evropě a z/do Evropy každý rok i nadále roste. Vzhledem k zásadnímu významu tohoto odvětví dopravy pro EU by Unie měla pozorně sledovat růst těchto toků námořní dopravy a podněcovat nebo případně sama přijímat patřičná opatření v rané fázi, aby bylo možno tento růst zvládnout.

6.2 Námořní dopravu lze rozdělit do různých druhů a kategorií v závislosti na účelu cesty (rekreační nebo obchodní), zda se jedná o zámořskou dopravu nebo dopravu na krátké vzdálenosti a druhu nákladu (osobní nebo nákladní doprava). Tyto kategorie a obchodní doprava mají konkrétní dopad na jednotný trh a jsou tématem tohoto stanoviska.

6.3 Osobní přeprava po moři v EU je velmi velkým odvětvím s počtem cestujících dosahujícím 350 milionů. EU si však vzhledem k trendům růstu a velikosti lodí nemusí dělat starosti s infrastrukturou v tomto odvětví. Hlavní pozornost je třeba zaměřit na bezpečnost, zejména na rekreačních lodích.

6.4 Doprava volně loženého suchého a kapalného nákladu v Evropě zažila v 60. a 70. letech období ohromného růstu a v té době byla přijata patřičná opatření k přizpůsobení přístavů na větší lodě. Tyto trhy jsou nyní plně rozvinuté. Tradiční smíšený náklad je zjevně na ústupu. Služby horizontální překládky se někdy poskytují společně s trajekty a rovněž představují významný, plně rozvinutý trh.

6.5 Na druhé straně kontejnerová doprava v současné době zažívá nebývalý strukturální růst, jak co do rozsahu, tak i velikosti lodí.

6.6 Problémem se ve stále větší míře stává přetížení, pokud jde o odbavování rostoucích toků kontejnerové dopravy v přístavních terminálech a při následném tranzitu. Kromě opatření týkajících se terminálů, která mají napravit situaci v samotném přístavu (včetně rozšíření), jsou zapotřebí rovněž efektivní postupy před dopravou a po ní, a to jak na moři, tak i na souši.

6.7 Vzhledem k růstu velikosti se toky zámořských kontejnerů nebudou nutně rozšiřovat do ostatních evropských přístavů prostřednictvím dopravního trhu. To však neznamená, že hospodářské okolnosti nepovedou k růstu menších přístavů.

6.8 Z tohoto hlediska EHSV naléhavě žádá Komisi o analýzu problému přetížení přístavů EU, zejména přístavů kontejnerových, a hledání dalších možných způsobů řešení kromě toho, co se již děje v rámci TEN.

6.9 Poté, co toho bylo úspěšně dosaženo v silniční dopravě, vnitrozemské vodní dopravě a námořním zasílatelství, jsou nyní konečně zahájeny kroky k posílení účinnosti a efektivnosti celé evropské železniční sítě. Rychlejší proces na tomto poli by byl velmi vítán.

6.10 K udržení konkurenceschopnosti v celosvětovém měřítku je v zájmu Evropy, aby větší kontejnerové přístavy skutečně přijaly patřičná opatření k řešení výzev, kterým čelí. Evropská unie by se měla rovněž snažit ovlivňovat tuto oblast, kdykoli to je možné. V současné době však není nutno věnovat pozornost jiným mechanismům finanční podpory EU pro přístavy než jsou ty, které již existují. Ačkoli takovéto návrhy mohou být teoreticky oprávněné, v této chvíli se netěší podpoře, jelikož ani orgány ani odvětví si nepřejí, aby bylo zavedeno další rozlišování evropských přístavů kromě toho, které se již používá v rámci TEN.

6.11 Tyto přístavy jsou rovněž vstupními bránami do EU, což má bezpečnostní důsledky. EHSV připomíná svá dřívější stanoviska, která vyzývají Komisi k vypracování studie o celkových nákladových dopadech zabezpečení přístavů a navržení způsobu jeho financování EU.

6.12 Evropská unie je s to vytvořit rovné podmínky pro korektní hospodářskou soutěž, prosazovat určitý stupeň liberalizace trhu námořní dopravy, vrhnout světlo na otázky státní podpory poskytnutím jasných hlavních směrů, věnovat větší pozornost provedení a prosazování současných předpisů a zajistit transparentnost peněžních toků.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1260/1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech týkajících se prodloužení doby trvání programu PEACE a přidělování nových finančních prostředků

COM(2004) 631 final

(2005/C 157/26)

Dne 9. prosince 2004 se Rada rozhodla v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedené.

Vzhledem k naléhavosti této práce se Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl na svém 413. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 15. a 16. prosince 2004, jmenovat pana SIMPSONA generálním zpravodajem a přijalo následující stanovisko jednomyslně.

1. Úvod

1.1 Evropská unie pomáhá při jednáních o míru a usmíření v Severním Irsku a příhraničních oblastech Irska od roku 1995 prostřednictvím dvou odlišných mírových programů – Zvláštní program na podporu míru a usmíření („PEACE I“) 1995/99 a Program EU pro mír a usmíření („PEACE II“) 2000/04.

1.2 Tyto programy poskytují okolo 100 milionů EUR ročně oprávněným regionům, mezi něž patří celé Severní Irsko a příhraniční oblasti Irska. Oba programy mají stejný cíl – posílit pokrok směřující k mírové a stabilní společnosti a podpořit usmíření; oba přispívají k činnostem hospodářské obnovy a sociální inkluze; a oba jsou poskytovány prostřednictvím místních prováděcích orgánů.

1.3 Nynější hodnota programu PEACE II na pět let činí 531 milionů EUR, což je 106 milionů ročně. Roční hodnota programu pro Severní Irsko činí přibližně 85 milionů EUR a pro příhraniční regiony Irska přibližně 22 milionů EUR. Oba členské státy poskytují 25 % společného financování a zajišťují, aby byly splněny další podmínky programu.

2. Cíl návrhu nařízení Rady

2.1 Doporučujeme dvouleté prodloužení programu PEACE II, protože v Severním Irsku ještě nebylo dosaženo politického pokroku, který byl plánován v roce 1998, a ani politické instituce nejsou stabilní. Budování míru a usmíření jsou stále velmi důležité.

2.2 Zpětné hodnocení programu PEACE I a průběžné hodnocení programu PEACE II bylo provedeno společně v roce 2003. Zpětné hodnocení programu PEACE I dospělo k závěru, že program úspěšně podpořil inkluzivitu a usmíření a rovněž

přinesl jasný a měřitelný prospěch, co se týká tvorby pracovních příležitostí, odborné přípravy a rozvoje podnikání. Průběžné hodnocení programu PEACE II uvádí, že se program při výběru projektů více zaměřil na kritéria míru a usmíření, a dále uvádí, že velká část projektů přesahovala hranice komunit. Oba programy mají významný dopad na tvorbu pracovních příležitostí a rozvoj podnikání.

2.3 Průběžné hodnocení jasně stanovilo potřebu dalších činností pro budování míru a doporučilo, aby byla zaměřena větší pozornost na činnosti, které přímo podporují usmíření. Prodloužení programu do roku 2006, navržené Komisí, uvede v platnost doporučení průběžného hodnocení a podpoří tak již existující opatření programu, která nejvíce vyhovují stávajícím potřebám pro posílení usmíření.

2.4 Dne 18. května 2004 ministerský předseda Velké Británie a Taoiseach (ministerský předseda) Irska napsal předsedovi Evropské komise a připomenul úspěchy dvou programů PEACE, které financovala EU, a podíl, jenž mají na mírovém procesu v Severním Irsku. Požádali také o prodloužení programu PEACE II až do prosince 2006.

2.5 Dne 16. června 2004 předseda Evropské komise odpověděl, že Komise bude ráda pokračovat v dalším úsilí. Dne 17. a 18. června 2004 z iniciativy ministerských předsedů Velké Británie a Irska Evropská rada zaznamenala stávající potíže v mírovém procesu v Severním Irsku a potvrdila svou podporu úsilí obou vlád ve snaze o znovuzaložení politických institucí s převedenými pravomocemi. Aby podpořila toto úsilí, Evropská rada vyzvala Komisi k prošetření možnosti společné intervence programu PEACE II s programy strukturálních fondů, které budou ukončeny v roce 2006.

2.6 To by v podstatě prodloužilo program PEACE II o další dva roky.

3. Návrh nařízení Rady

3.1 Dokument COM (2004) 631 (final) je odpovědí Komise na žádost Rady. Navrhuje prodloužení programu PEACE II o dva roky na hodnotu 60 milionů EUR ročně, z čehož je 41 milionů EUR určeno na výdaje v Severním Irsku a 19 milionů na příhraniční oblasti Irska. Je to v souladu se žádostí těchto dvou členských států ze září 2004 po veřejných konzultacích.

3.2 Aby bylo prodloužení programu PEACE II uvedeno v platnost a aby mu bylo přiděleno potřebné množství dalších finančních prostředků, návrh nařízení Rady změní nařízení (ES) č. 1260/1999, které stanoví obecná ustanovení o strukturálních фондах, včetně doby trvání programu PEACE II a celkové částky ročních finančních prostředků strukturálních fondů až do roku 2006.

3.3 Navrhované nařízení Rady, které umožní, aby toto prodloužení bylo financováno v rámci rozpočtu strukturálních fondů, pozmění ustanovení o celkovém množství finančních prostředků ze strukturálních fondů z 195 mld. EUR na 195,1 mld. EUR. Související změna zvyšuje strop strukturálních fondů, které jsou k dispozici pro Cíl 1 (včetně přechodné podpory) z 135,9 mld EUR na 136 mld. EUR. ⁽¹⁾

3.4 Navrhované nařízení Rady změní dobu trvání programu PEACE II z období 2000-2004 na období 2000-2006.

4. Závěr

4.1 Hospodářský a sociální výbor vítá podíl Evropské unie na posílení míru, stability a usmíření na irských ostrovech.

4.2 Výbor zaznamenal pokrok, jehož bylo dosaženo od roku 1995, kdy byl schválen program PEACE I. Výbor také zaznamenal a vítá doporučení, které Komisi předložila organizace odpovědná za výkon a dohled nad programem PEACE II, zvláštní programový orgán EU, a které by měly zjednodušit operace programu a zaměřit pozornost na činnosti týkající se usmíření.

4.3 Výbor také uznává, že budování míru prostřednictvím zapojení lidí do rozvoje jejich vlastních komunit je kontinuální proces. Výbor proto vítá kladný podíl místních strategických partnerství (MSP), které byly založeny v Severním Irsku v důsledku programu Peace II., na podpoře sociálního partnerství a občanské společnosti. Výbor je spokojen s úspěchem, kterého dosáhla MSP při zakládání partnerství mezi místní samosprávou a veřejnými orgány na jedné straně a sociálními partnery na druhé straně. Tímto způsobem MSP spolu se zprostředkujícími financujícími orgány podpořily usmíření ve všech částech společnosti Severního Irska. Výbor je vděčný za způsob, jakým instituce Evropské unie usnadnily rozvoj takových partnerství, které mohou být modelem pro občanskou společnost v jiných částech EU a pro jiné rozdělené společnosti v EU.

4.4 V souladu s doporučením uvedeným v průběžném hodnocení programu Peace II, které se týká větší pozornosti zaměřené na činnost přímo podporující usmíření, Výbor doufá, že bude prodloužení programu Peace II využito na projekty, které více souvisí s konkrétními cíli míru a usmíření a které jsou méně závislé na čistě ekonomických kritériích, jenž mají malý vliv na ty části komunity, které jsou nejvíce postižené občanskými nepokoji. Výbor také usiluje o to, aby bylo prodloužení programu Peace II využito na projekty, které souvisí s rasismem a jinými problémy migrujících pracovníků, kteří se snaží využít evropské politiky svobody pohybu.

4.5 Výbor proto podporuje přijetí navrhovaného nařízení.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ Technická oprava: návrh nařízení mylně uvádí stávající ustanovení cíle 1 ve výši 135,6 mld. EUR. Původní nařízení 1260/1999, článek 7, uvádí 135,9 mld. EUR.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1059/2003 Evropského parlamentu a Rady o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS) z důvodu přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska k Evropské unii

COM(2004) 592 *final* – 2004/0202 (COD)

(2005/C 157/27)

Dne 10. prosince 2004 se Rada rozhodla v souladu s článkem 262 Smlouvy o založení Evropského společenství konzultovat Evropský hospodářský a sociální výbor ve věci výše uvedené.

Vzhledem k naléhavosti této práce se Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl na svém 413. plenárním zasedání, které se konalo ve dnech 15. a 16. prosince 2004, jmenovat **pana Tótha** generálním zpravodajem a přijalo následující stanovisko jednomyslně.

1. Výbor schvaluje iniciativu Komise změnit nařízení (ES) č. 1059/2003 Evropského parlamentu a Rady o zavedení společné klasifikace územních statistických jednotek (NUTS) z důvodu přistoupení České republiky, Estonska, Kypru, Lotyšska, Litvy, Maďarska, Malty, Polska, Slovinska a Slovenska k Evropské unii.

1.1 Výbor doporučuje Komisi, aby u každé země zkontrolovala Přílohu 1, Přílohu II a Přílohu III nařízení ES č. 1059/2003

a zajistila tak používání příslušné terminologie a jazyků členských států v souvislosti s NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3 a stávajícími samosprávnými celky a menšími samosprávnými celky.

2. Výbor se domnívá, že tento úkol pomůže sjednotit klasifikaci územních celků nových členských států do statistické klasifikace Společenství.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru na téma Mezigenerační vztahy

(2005/C 157/28)

Dne 29. ledna 2004 se Evropský hospodářský a sociální výbor rozhodl, v souladu s článkem 29, odstavec 2 svého jednacího řádu, vypracovat stanovisko z vlastní iniciativy na téma: „Mezigenerační vztahy“.

Specializovaná sekce „Zaměstnanost, sociální věci a občanství“ která je zodpovědná za přípravu prací Výboru k tomuto tématu, přijala své stanovisko dne 25. listopadu 2004. Zpravodajem byl pan BLOCH-LAINÉ.

Na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince (zasedání ze dne 16. prosince), přijal Evropský hospodářský a sociální výbor následující stanovisko 143 hlasy pro, 2 hlasy proti, 9 členů se hlasování zdrželo.

1. PREAMBULE

1.1 Uspořádání mezigeneračních vztahů ⁽¹⁾ je očividně jeden z hlavních faktorů ovlivňující úroveň soudržnosti všech společností, zejména naší vlastní, v důsledku celkového probíhajícího geopolitického vývoje, který představuje jejich **UNIE**.

1.2 Charakteristickým rysem evropských národů je stárnutí jejich populací. Tento fenomén má výrazný dopad na jejich společnosti a staví je před souhrn výzev, které jim ukládají odpovědnost, aby správným způsobem a v dostatečném předstihu tento fenomén odhadly a čelily mu. Mají odpovědnost za definování a provádění toho, čemu je možné říkat „generační politika“ ⁽²⁾; to znamená neupřednostňovat krátkodobá, neúplná a izolovaná opatření, ale provádět souhrnnou, celkovou a systematickou strategii podporující v dlouhodobém měřítku porozumění a solidaritu mezi stále se zvyšujícím počtem generací, které vedle sebe existují.

1.3 Průzkum stavu této situace však, bez ohledu na rozdíly a zvláštnosti jednotlivých národů, vede k odhadům, že je „před námi ještě dlouhá cesta“. Evropský hospodářský a sociální výbor se domnívá, že tento problém je rozhodující pro budoucnost Evropy a má v úmyslu mu trvale věnovat mimořádnou pozornost v diskusích a pracovním programu v průběhu nadcházejícího období.

Toto je odůvodnění pro vypracování tohoto stanoviska, jehož cílem je:

— po připomenutí některých zjištění a úvah (2);

— navrhnout určité směry a doporučení (3).

2. ZJIŠTĚNÍ A ÚVAHY

2.1 Je spravedlivé si říci, že v průběhu posledních padesáti let nevytvořily naše země a jejich společné instituce optimální

část nástrojů a technik pro předpovědi, navzdory nebyvalé zásobě, kterou měly k dispozici, aby definovaly a prováděly politiky související s touto oblastí; to znamená co nejvhodnějším způsobem působit na různé problematiky a složky.

2.1.1 Při formulování tohoto stanoviska existují tři druhy krajností, na které je třeba si dávat pozor:

2.1.1.1 První souvisí s prohlášením, že přesná předpověď v této věci byla velmi jednoduchá, což je chybné: demografická věda díky osvědčeným metodám s jistotou umožňuje objasnit střednědobé a dlouhodobé perspektivy. Dobře však víme, že takto načrtnuté linie se mohou pod vlivem hospodářských, sociologických a politických okolností celkem nečekaně odchýlit. Takto se například stává, že ačkoli porodnost, úmrtnost a migrační toky se mění v závislosti na jejich vlastním rytmu, jsou navíc ovlivněny vnějšími, vedlejšími faktory, jako je např. hospodářský růst nebo jeho zpomalení, sociální nejistota, změna zvyklostí, politické prostředí a stupeň důvěry občanů v budoucnost. Navíc, experti vycházejí z demografických údajů či všeobecné hypotézy založené na průměrných hodnotách. Tyto průměrné hodnoty se však liší podle toho, kteří experti je zjišťují.

2.1.1.2 Další krajností je podceňovat již objasněné programy, jejich stabilitu a výsledky získané za posledních padesát let v oblasti zdraví, sociální ochrany, solidarity, školení, vybavení a infrastruktury, územního plánování, sociálního dialogu, společenského života atd.

2.1.1.3 Třetí krajností by bylo snížit inovační a slibované perspektivy realizované nebo zahájené Radou, Evropským parlamentem a Komisí v mnoha oblastech.

⁽¹⁾ Mezigenerační vztahy zde jsou hodnoceny z hospodářské, sociální, kulturní či politické perspektivy

⁽²⁾ Jedná se o výraz převzatý ze zprávy pana Jeana BILLETA předložené Hospodářské a sociální radě Francie v roce 2004

2.1.2 Od konce druhé světové války však značně chybí prozíravost a předvídavost, pokud jde o sociálně nebezpečné následky stárnutí populací v našich zemích. Tento demografický fenomén je důsledkem spojení dvou předvídaných a signalizovaných tendencí: prodloužení očekávané délky života a pokles porodnosti. Navzdory veškerým nesrovnalostem nebo malým rozdílům v diagnóze předpovědí expertů, nebyla nikdy skutečnost, že se jedná o nevyhnutelný jev, zpochybněna.

2.1.3 Nechceme-li zůstat slepí k realitě, nemůžeme popřít, k jak závažným nedostatkům, opomenutím a chybám došlo při včasné zohledňování současné, naléhavé a přetrvávající situace: stále častěji spolu žijí v zemích Evropské unie tři až čtyři generace, nikoli pouze dvě.

2.1.4 Oblast těchto nedostatků v přizpůsobení se je bohužel početná. Mezi jinými lze uvést tyto příklady:

- financování důchodů: v některých našich státech lze přinejmenším říci, že řešení problému bylo příliš dlouho odlišné, problém se začal řešit pozdě a „za tepla“ v konfliktních podmínkách, kterým se mohlo předejít.
- konkrétní úlohy zvyšujícího se počtu aktivních věkových skupin v chodu podniků a administrativ a jejich příspěvky: narychlo přijatá ustanovení na řešení otázek počtu zaměstnanců a snižování operačních nákladů nebraly dostatečně v potaz „vedlejší ztráty“ a škodlivé účinky krátkodobých prostředků.
- Celoživotní vzdělávání: obavy související s prodloužením aktivního života byly v některých případech příliš často zanedbávány, pokud jde o „starší“ pracovníky
- urbanizace, bydlení a umístění společenských a obchodních zařízení: koncepce, které zvítězily v těchto oblastech, často zapomínaly na specifické potřeby velmi mladých, velmi starých a úplných či neúplných rodin.
- dědictví materiálních hodnot: právní a daňová ustanovení nebyla přezkoumána nebo upravena z hlediska demografického vývoje.

- vztahy mezi výchovou a prací: pouze několik zemí zaznamenalo pokrok v této oblasti, zatímco mnohem více zemí zaostává.
- zachování, zhodnocení, využití a sdílení získaných zkušeností a pamětí: technologický pokrok, inovace v oblasti řízení a určitý kult „omlazování“ nebyly dostatečně předvídaný s ohledem na rizika promarnění znalostí, zkušeností a vzpomínek.
- Kultury: občas jsme možná s příliš velkou servilností vytvářeli kult ⁽¹⁾ kultur objevujících se bez dostatečného rozlišení, co je moderní a co vychází z vynálezů představujících trvalý pokrok. Dovolili jsme, aby docházelo k zapomínání, neúctě, strachu, odmítnutí a tedy propasti mezi generacemi.

2.1.5 **Platnost ukazatelů blahobytu („welfare“):** EHSV pozitivně hodnotí aktivity, které vyvíjí podvýbor „Ukazatelé“ při Koordináčním výboru na sociální ochranu a zejména definování (či upřesnění předcházejících definic) navrhovaných ukazatelů. To dnes umožňuje najít pro každou věkovou skupinu ukazatele, které se týkají zejména rizika chudoby. Trvá na potřebě, aby tato práce pokračovala, zejména za účelem doplnění a upevnění škály ukazatelů, která by mohla vždy lépe hodnotit podmínku různých věkových skupin z kvantitativního i kvalitativního hlediska.

3. SMĚRY A DOPORUČENÍ

3.1 Proč docházelo během posledních desetiletí tak často k přehlížení těchto skutečných a významných otázek? To je jeden z velkých a důležitých předmětů sociologických a politických úvah, o kterém není potřeba v rámci tohoto stanoviska příliš dlouho diskutovat. Jakkoli by tomu bylo, EHSV si stojí pevně za svým přesvědčením: Výbor je poradní instance a jako taková je méně vystavena těžkostem a tlakům současnosti než aktéři dělající rozhodnutí. Pestrost jeho členů, jejich zvyk pracovat svobodně a stále spolu, vzájemně si porovnávat své zkušenosti, znalosti, informace, obavy a sdílet své myšlenky a analýzy, své postoje při vypracovávání metodických návrhů, své zapuštění kořenů a snahy v tom, čemu se říká „participativní demokracie“. Podobné potenciální výhody a schopnosti otevírají Výboru pracovní oblasti, ve kterých má svobodu i zodpovědnost být aktivnější než v současnosti. „Mezigenerační vztahy“ jsou příkladem takovéto oblasti.

3.1.1 Aby bylo možné zasáhnout do této rozsáhlé problematiky, je třeba zůstat opatrným a rozumným:

3.1.1.1 EHSV musí zůstat na svém místě a vyhnout se tomu, aby si stanovil cíle nad rámec svých možností a takové, které neodpovídají jeho poslání.

⁽¹⁾ v některých případech bez postranních, obchodních úmyslů

3.1.1.2 Předčasná úvaha, která se též nazývá „výhledová“, nesmí být zaměňována s plánováním či s futurologií.

3.1.1.3 Nejserióznější vědci rádi připomínají, že jejich poznání je pouze „řadou chyb s odkladem“. Ekonomie není totiž exaktní věda, a sociologie ještě méně. Není proto důvod, aby se socioekonomické předpovědi vyhnuly nebezpečí chyby.

3.1.1.4 V oblasti mezigenerační vztahů dochází k mnoha činnostem. Některé z nich se vztahují k nápravným opatřením, jiné ke změně v řízení a další si vyžadují velkou kapacitu výzkumu a investice. Je důležité správně tyto oblasti identifikovat, správně je rozlišovat a ve všech případech se vyhnout nebezpečným nebo neplodným utopiím.

3.1.2 Pokud jde o metodu, kterou Výbor zamýšlí přijmout, aby tak správně plnil svou úlohu pro dosažení cíle, který si v této oblasti stanovil, rozhodl se EHSV pro co nejužší spolupráci s institucemi Unie: Radou, Parlamentem a Komisí. Toto rozhodnutí mu ukládají výše uvedené důvody, formulované v odstavcích 2.1.1.3 a 3.1.2 a zároveň vůle respektovat jak znění, tak smysl institucionálních textů, a také požadavky, které jednoduše vycházejí z „dobrého úsudku“.

3.1.2.1 Oblast „mezigeneračních vztahů“ je obzvláště rozsáhlá. V této úvodní studii je možné udělat pouze velmi obecný přehled této problematiky.

3.1.2.2 Výbor se rozhodl, že využije tohoto úvodního stanoviska, aby upoutal pozornost institucí Unie na seznam témat, která by mohla být zpracována, budou-li mít podobnou formu, kterou je třeba si stanovit ve snaze vzájemné návaznosti a spolupráce mezi jednotlivými institucemi. Tento seznam je následující, bez prioritního pořadí:

- rozsah, závažnost a hranice úloh a odpovědností, které v budoucnu případnou rodinám ve společenském uspořádání společnosti: děti, dospělí, rodiče, prarodiče.
- Přístup žen na pracovní trh a ke kolektivním zařízením určeným k péči o děti.
- samota a izolovanost v evropských společnostech: starší občané (¹), znevýhodnění mladí lidé: „chudé dětství“.
- mezigenerační smlouvy a solidarita mezi generacemi: jak najít správné řešení z politického a sociálního hlediska, to

(¹) Viz zejména stanovisko EHSV „K 7. rámcovému programu výzkumu: potřeba výzkumu v rámci demografické změny - kvalita života ve stáří a potřeba technologie“, zpráva paní HEINISCH -CESE 1206/2004 z 15. září 2004.

znamená při respektování budoucnosti, s ohledem na úsilí a tlaky současnosti a mlčení těch, kteří se domnívají, že mají právo mlčet, protože tu nebudou?

- urbanizace, bydlení a mezigenerační vztahy: koncepce a modely urbanizace a bydlení, které se zavádějí během posledních let často zapomínají na nově se objevující významné generační potřeby. Jedná se především o problémy, které jsou dány:
- rozvojem (šťastným) zařízením umožňující starším lidem bydlet samostatně a vývojem jejich vztahů s mladšími generacemi, s dětmi a mladistvými;
- nuceným soužitím mladých, svobodných lidí (studenti, pracující) v rodinných bytech, které nebyly stavěny k tomuto účelu;
- potřebou najít pro „složité“ rodiny trvalé, neoddělené ubytování;
- Jaké užitečné úlohy může a musí hrát „participativní demokracie“ v uspořádání mezigeneračních vztahů?

3.2 Výbor se rozhodl, že se bude od nynějška formou doporučení více a dlouhodoběji zaměřovat na dva aspekty obecného charakteru, které by rovněž mohly být předmětem spolupráce s institucemi Unie, budou-li tyto souhlasit.

3.2.1 **Délka aktivního života:** to je jedna z otázek, které nejlépe ilustrují nedostatek rozumného a včasného přístupu evropských zemí, s ohledem na výzvy, které jim již dávno klade stárnutí jejich populací.

3.2.1.1 Zkracování profesních kariér vytváří ztrátu ekonomického, sociálního a kulturního potenciálu. Nedošlo k očekávaným efektům v oblasti sdílení práce a zvýšení zaměstnanosti mladých. Zkrácení profesní kariéry bylo v mnohých zemích považováno a využíváno jako „regulační hodnota“, krátkodobě výhodná.

3.2.1.2 Předsudky a špatné předpoklady, provedené těmi, co vytvářejí rozhodnutí, vedly v politice, podnicích i ve veřejném mínění k názorům, že starší pracovníci jsou méně schopni se adaptovat na změny ve výrobních technikách a metodách řízení, a brzdili by pokrok v produktivitě.

3.2.1.3 Již několik let však vznikají užitečné studie, silná varování a citlivá doporučení. V tomto ohledu je třeba zdůraznit zejména prozíravost, kontinuitu a kvalitu úsilí Komise, které v této obtížné problematice dosáhla. Je třeba rovněž zmínit náležité práce provedené OECD a mnohými výzkumnými instituty, profesními organizacemi a hospodářskými a sociálními radami v různých zemích.

3.2.1.4 Rozsah opatření, které je třeba uskutečnit, aby se tento trend změnil, je v dnešní době dobře určený a známý: zajistit lepší zaměstnatelnost starších lidí zdokonalením metod celoživotního vzdělávání; zlepšit kvalitu práce a zvýšit pružnost pracovní doby, za účelem lepší vyváženosti pracovní doby a soukromého života; rozvíjet v podnicích a administrativách pracovní skupiny „smíšených věkových kategorií“; zvyšovat sebedůvěru starších pracovníků; zvýšit opatření na ochranu jejich zdraví; zabezpečit dlouhodobě lepší plánování kariéry; vytvořit pobídky za využití daňového a penzijního systému atd.

3.2.1.5 Vůli prodlužovat podněcováním svobodného výběru délku aktivního života v Evropě proklamovala Rada Unie zejména v Lisabonu a Stockholmu.

3.2.1.6 Avšak kromě velmi malého počtu zemí je možné konstatovat, že:

— daňové systémy a systémy sociálního zabezpečení, stejně jako kolektivní smlouvy a dohody podniků, mají charakteristiky a ustanovení, které explicitně či implicitně nabádají k předčasnému odchodu do důchodu;

— prohlášení a záměry formulované v průběhu zasedání Rady nejsou ve skutečnosti v jednotlivých členských státech dostatečně přejímány.

3.2.1.7 Existuje shoda v názoru, že změna v tendencích a v současných zvyklostech nebude výsledkem zázračné, rychlé přeměny.

Skutečně, vzhledem k síle zvyklostí, různosti typů, velikostí a „kultur“ podniků a administrativ, kvůli běžným a legitimním problémům v sociálním dialogu na stejné téma, kde jednoduše nelze zastávat zrušení „dosažených sociálních výsledků“, jelikož by to vedlo přímo k pohromě, si vyžadují požadované změny realizaci poměrně komplexních globálních strategií. Přeměna může být dosti dlouhá. To je další důvod, proč neztrácet čas. Je třeba začít vytvářet a uplatňovat tyto strategie.

3.2.2 **Výbor vyzývá ty, co dělají rozhodnutí v Unii**, to znamená Parlament a Radu, aby se zřetelněji, konkrétněji a aktivněji angažovaly ve státech, které je zvolily a daly jim mandát, pro zajištění větší shody mezi tím, co se „řekne“ a tím, co se „udělá“. Toto by je mělo vést, v společném zájmu Evropské unie, která vyhlásila svou ambici stát se nejmocnější ekonomikou světa, aby:

— správně stanovily, v právních nebo smluvních systémech, které jsou v jejich zemích platné, opatření, která se, explicitně či implicitně, staví proti dobrovolnému prodloužení aktivního života;

— lépe a více zvážily, zda není pravý čas se řídit doporučeními Komise a rychleji a rozhodněji aplikovat její směrnice;

— vedly kampaně na informování, podporu a přesvědčení hospodářských a sociálních partnerů a těch, co dělají rozhodnutí, aby zlepšily komunikaci s médii ve svých zemích.

3.2.3 **Znovu vyvážit věkové struktury v Evropě:** zde stačí pouze připomenout velmi alarmující perspektivy, které byly stanoveny v množství studií týkajících se důsledků, jaké bude mít pokles plodnosti a porodnosti na demografii Evropské unie: nedostatečná reprodukce generací, která určitě nebude kompenzována imigrací, může jenom snižovat postavení Evropy ve světě a v samotné Evropě zapříčinit hospodářské a finanční problémy, stejně jako nežádoucí rizika propastí a konfliktů mezi generacemi.

3.2.3.1 Jestliže se domníváme, že opětovné vyvážení věkové struktury evropských zemí musí být dlouhodobým cílem, vyplývá z toho, že Evropská unie by si měla stanovit úkol, aby podpořila zvýšení porodnosti v členských zemích a za tímto účelem věnovala větší pozornost rodinným politikám v těchto zemích. Evropské unii se nedá vytýkat, že by se nezajímala o otázky rodiny: Rada ministrů předložila při různých příležitostech návrhy týkající se rodiny. Směry vytvořené na úrovni Unie však zůstávají pouhým úlomkem a zaměřují se na cíle, které jsou jistě opodstatněné a zajímavé, ale velmi neúplné. ⁽¹⁾

3.2.3.2 Samozřejmě nebude snadné se lépe a víc v této problematice angažovat: politiky vedené členskými státy jsou výrazně odlišné; „politiky porodnosti“ jsou nákladné; konečně a navíc, existují výrazné rozdíly v názorech jak mezi experty, tak mezi těmi, co dělají rozhodnutí o efektivnosti těchto politik. EHSV se však domnívá, že tyto problémy, jakkoli jsou závažné, by neměly ospravedlňovat setrávající zdrženlivost ze strany institucí Unie.

⁽¹⁾ Problémové rodiny; opatrování dětí, mateřská a rodičovská dovolená

3.2.3.3 Výbor považuje za žádoucí, aby instituce definovaly v této oblasti skutečnou strategii, která bude brát v potaz různé aspekty této problematiky. Zejména je třeba, aby podporovaly členské státy, aby vedly rodinné politiky s dlouhodobým cílem znovu vyvážit věkové struktury v členských zemích Unie.

3.2.3.4 EHSV je připraven a žádá pouze aktivní spolupráci, v rámci svých možností, na pracích, které by vyžadovaly podobný postup, jestliže by došlo k jeho zavedení.

4. ZÁVĚR

4.1 Společnosti Evropy a evropská společnost, kterou začaly společně budovat jsou a průběžně budou konfrontovány s riziky sociálních, politických, etnických a kulturních propastí. Především záleží na tom, aby se k nim nepřipojily hrozby mezigeneračních propastí.

4.2 Ve své podstatě problémy, které představují mezigenerační vztahy, mají rámcově dlouhodobý časový horizont. To samé platí pro výzkum a jejich řešení.

4.3 Rozmanitost a komplexnost sektorových složek, které je třeba vzít do úvahy, nejsou výmluvou pro to, aby nedocházelo k rozvoji celkového a systematického předvídavého přístupu; v této oblasti, jako v jiných, tyto problematiky nejsou rozdělitelné ani oddělitelné. Je třeba rovněž zdůraznit, že kvalitní řízení problematiky mezigeneračních vztahů bude mít velmi pozitivní ekonomické dopady.

4.4 Třebaže bychom neměli věci uspěchat a ani samozřejmě porušit princip subsidiarity, je žádoucí, aby Evropská unie a členské státy nezaujaly maximalistický ani minimalistický přístup.

4.5 Evropský hospodářský a sociální výbor považuje tuto formu diskusí za velmi důležitou. Ta zjevně vzbuzuje rostoucí pozornost, která však zatím nezastává místo, jež by si s ohledem na politické snahy států a Unie zasloužovala.

4.6 Toto stanovisko je reakcí na výzvu: přispívat k tomu co se vyvíjí, k budoucnosti, většímu souladu v prvořadých tématech, která si vyžadují koordinovanou a větší intervenci většiny aktérů. Ta si vyžaduje, abychom se vyhnuli nadřazenosti zájmů s krátkým časovým horizontem, a také konstruktivní plán. Jde o postupné vypracovávání **nového mezigeneračního paktu na územích Evropské unie.** ⁽¹⁾

4.7 Toto stanovisko není v žádném případě konečným dokumentem. Nemá v záměru dávat konečná řešení. Navrhuje otevřít cestu, angažovat se v práci dlouhodobého charakteru, která bude ještě nějaký čas pokračovat.

4.8 V této fázi doporučuje Výbor zorganizovat v reálných termínech veřejné zasedání s úvahami k této rozsáhlé problematice. Tato konference by mimo jiné sjednotila ty, co dělají politická rozhodnutí, zástupce evropských institucí, aktéry občanské společnosti a experty. Výbor se považuje za kandidáta na zahájení a zorganizování podobné iniciativy.

4.9 Výbor se chce a musí trvale angažovat v této oblasti a po celou dobu úzce spolupracovat s institucemi Unie.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁾ V tomto ohledu je vhodné zmínit význam Zprávy Skupiny ns vysoké úrovni z května 2004 o budoucnosti sociální politiky v rozšířené Evropské unii.

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Koexistence geneticky modifikovaných zemědělských plodin s konvenčním a ekologickým zemědělstvím

(2005/C 157/29)

Evropský hospodářský a sociální výbor dne 29. ledna 2004 rozhodl dle článku 29 odstavec 2 jednacího řádu vypracovat stanovisko k tomuto tématu: „Koexistence geneticky modifikovaných zemědělských plodin s konvenčním a ekologickým zemědělstvím“.

Odborná skupina Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí pověřená přípravou prací zaujala stanovisko dne 21. září 2004. Zpravodajem byl **pan Voss**.

Výbor přijal na svém 413. plenárním zasedání ve dnech 15. a 16. prosince 2004 (zasedání z 16. prosince 2004) toto stanovisko v poměru 47 hlasů pro, 13 hlasů proti a 4 členové se zdrželi hlasování:

1. Úvod

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor /EHSV/ považuje za nutné vyvinout a stanovit udržitelná, právně bezpečná a v praxi realizovatelná pravidla koexistence pěstování geneticky modifikovaných zemědělských plodin s pěstováním konvenčních a ekologických zemědělských plodin a ochranou přírody pro celé potravinářské hospodářství a zemědělskou, rybářskou a lesnickou produkci včetně pěstování v oblasti farmaceutické a nepotravinářské výroby i výzkumu.

1.2 Jelikož Komise jednak chce ponechat podstatné aspekty koexistence na národních úpravách a jednak zamýšlí stanovit otázku zacházení s náhodnou nebo technicky nezbytnou přítomností GMO v osivu bez GMO, která je ústřední otázkou pro budoucí zajištění koexistence, v rámci schvalovacího řízení dle Směrnice 2001/18 jakož i dle Směrnic o osivu, EHSV se těmito otázkami nezabývá. Proto je smysluplné zapojit se do této diskuse cestou iniciativního stanoviska a přiměřenou formou tak zejména osvětlit hospodářské a sociální otázky v této souvislosti a zaujmout k nim stanovisko vůči Radě, Komisi a Parlamentu.

1.3 Toto iniciativní stanovisko má jak osvětlit nejvýznamnější obsahové aspekty koexistence tak i předložit návrhy k otázce, které z těchto aspektů by z hlediska EHSV měly být

upraveny na základě evropského a které na základě národních zákonodárství a jaká praktická zadání a návody budou potřebovat dotčené hospodářské podniky, zejména podniky zemědělství.

1.4 Jelikož Komise v květnu tohoto roku zrušila moratorium pro povolování uvádění GMO do oběhu jako potraviny, jež platilo od roku 1998, a zamýšlí v brzké době také rozhodovat o povolování pro pěstování GMO ⁽¹⁾, má praktické uspořádání koexistence naléhavý význam.

2. Obecné poznámky a definice pojmů

2.1 Na základě povolování uvádění geneticky modifikovaných organismů (GMO) do oběhu

- za účelem rostlinné a mikrobiologické kultivace a chovu zvířat,
- k výzkumným účelům,
- jako potraviny a krmivo,
- jako surovinu v jiných oblastech použití včetně pěstování pro farmaceutickou výrobu,
- za účelem ovlivňování přírody (např. odstraňování škodlivin) a
- jako pomůcku v zemědělství a lesnictví (např. likvidace škůdců a kontrola plevele),

vzniká nutnost stanovení praktických ustanovení pro provádění takových povolených způsobů užívání a pro zacházení s jejich výrobky v potravinách a krmivech jakož i v přírodě.

2.2 Na evropské úrovni je již zákonně upraveno

- hodnocení rizik a řízení rizik ⁽²⁾,

⁽¹⁾ Sdělení k orientační debatě o geneticky upravených organismech a příbuzných tématech.

http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&-doc=IP/04/118/01RAPID&lg=EN

Povolování GMO dle práva EU – Stav věcí.

http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_stand_GMO_28_01_04.pdf

Otázky a odpovědi k úpravě v oblasti GMO v EU.

http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_fragen_antworten_28_01_04.pdf

⁽²⁾ Směrnice 2001/18/EHS z 12. března 2001 o záměrném uvolňování geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí. Úř. věst. L 106, 17.4.2001, s. 1.

- povolování,
- ustanovení týkající se označování potravin a krmiv ⁽¹⁾,
- zpětná zjištělnost ⁽²⁾ a

- přeshraniční transporty mimo Evropské společenství (implementace Mezinárodního Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti) ⁽³⁾.

2.3 Na evropské úrovni dosud není upraveno

- ustanovení o označování pro osivo a reprodukční materiál; k tomuto tématu v současné době zpracovává Komise návrh ⁽⁴⁾ a
- praktické zacházení s hospodářskými, sociálními a kulturními důsledky využívání GMO ⁽⁵⁾; touto otázkou se v současné době zabývají vlády a parlamenty členských států v rámci provádění Směrnice 2001/18 jakož i v rámci příslušné národní legislativy zejména ve vztahu k předpisům o pěstování a občansko-právní odpovědnosti v této souvislosti.

2.4 Již přijaté zákonodárství EU stanovuje, že GMO vyžadují zvláštní kontroly a hodnocení rizik, řízení rizik a průběžné označování a zpětnou zjištělnost. Vychází z toho, že má být možné upuštění od aktivního i pasivního využívání GMO a kogentně předepisuje úplné upuštění od využívání GMO v biologickém zemědělství a biologickém potravinářství (s výjimkou některých veterinárních léčebných výrobků). Rovněž předpokládá možnost, aby uvolňování GMO v určitých oblastech po kontrole v jednotlivém případě podléhalo zvláštním podmínkám popř. povinnostem nebo aby bylo zcela zakázáno.

⁽¹⁾ Nařízení (ES) Nr. 1829/2003 Evropského parlamentu a Rady z 22. září 2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech. Úř. věst. L 268, 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Nařízení (ES) Nr. 1830/2003 Evropského parlamentu a Rady z 22. září 2003 o zjištělnosti a označování geneticky modifikovaných organismů. Úř. věst. L 268, 18.10.2003, s. 24.

Nařízení (ES) Nr. 65/2004 Komise z 14. ledna 2004 o systému pro vývoj a určení specifických identifikátorů geneticky modifikovaných organismů. Úř. věst. L 10, 16.1.2004, s. 5.

⁽³⁾ Nařízení (ES) Nr. 1946/2003 Evropského parlamentu a Rady z 15. července 2003 o přeshraničním přepravování geneticky modifikovaných organismů. Úř. věst. L 287, 5.11.2003, s. 1.

⁽⁴⁾ Evropská komise, září 2003, Otázky a odpovědi ke GMO v osivech. http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action=getfile&file=MEMO/03/186/01RAPID&lg=DE&type=PDF

⁽⁵⁾ Komisař Fischler, červen 2003, Communication to the Commission on the Co-existence of Genetically Modified, Conventional and Organic Crops (pdf). http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/Communication_Fischler_02_2003.pdf

2.5 U GMO se jedná o živé organismy, které se v rámci přírodního prostředí mohou rozmnožovat a šířit. Biologické systémy, jako jejichž součástí jsou implantovány a z nichž je bez dalšího nelze opět odstranit, nelze ani hermeticky vymezit ani kontrolovat a řídit stejným způsobem, jako je to možné v uzavřených vědeckých, průmyslových nebo provozních zařízeních. Biosféra je v zásadě celosvětově propojená, otevřený systém, jehož zákonitosti a chování jsou dosud známé a ovladatelné pouze v omezené míře.

2.6 Z těchto důvodů stanovil evropský zákonodárce princip prevence a posouzení a úpravy v jednotlivém případě jako měřítko pro zacházení s GMO. Zároveň přisoudil stěžejní význam transparentnosti a svobodě volby ve vztahu k využívání GMO.

2.7 To se děje na pozadí skutečnosti, že většina občanek a občanů Evropského společenství má vůči využívání GMO v zemědělství a lesnictví jakož i v potravinách a krmivech skeptický až odmítavý postoj.

2.8 Koexistence forem hospodaření a užívání půdy s geneticky modifikovanými organismy nebo bez nich se proto týká

- zemědělství a lesnictví a rybářství včetně správy pozemků,
- celého potravinářského hospodářství (zpracování, obchod, gastronomie),
- regionálního a komunálního užívání ploch a hospodářského rozvoje,
- ochrany spotřebitele a
- ochrany přírody

v příslušném úměrném prostorovém a časovém rámci.

2.9 Evropská komise dosud v právně nezávazných stanoviscích redukovala koexistenci na čistě hospodářské aspekty existence různých forem zemědělství vedle sebe. Navrhuje, aby byla právní úprava těchto aspektů v podstatě ponechána na jednotlivých členských státech. Tento postoj je však zpochybňován v Radě ministrů a kritizován Evropským parlamentem ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Usnesení Evropského parlamentu ke koexistenci geneticky modifikovaných zemědělských plodin s konvenčními a ekologickými zemědělskými plodinami (2003/2098 (INI)). Úř. věst. C 91 E, 15.4.2004, s. 680.

3. Podstatné aspekty koexistence (členění)

3.1 Stav vědy

3.1.1 Předpokladem pro právní úpravu koexistence je dostatečný vědecký základ pro posouzení prostorového a časového rozšíření a křížení GMO různých rostlinných druhů (jakož i popř. šíření mikroorganismů a živočichů), jakož i spolehlivé, z praxe vycházející zkušenosti a odhady možných cest šíření při výrobě, skladování, dopravě a zpracování.

3.1.2 Komise si k tomu vyžádala různé znalecké posudky a stanoviska ⁽¹⁾, která však dosud neposkytují koherentní obraz. Byly zadány další studie. Na první vědecké konferenci o koexistenci v listopadu 2003 ⁽²⁾ konstatovali shromáždění vědci, že je zde značná potřeba výzkumu, a byli pouze částečně schopni učinit nosné výpovědi k možnostem koexistence. Stanovisko Vědeckého výboru EU z roku 2001 ⁽³⁾ odkazuje na značné nejistoty a jednoznačně se nevymezuje ve vztahu k mezním hodnotám pro potraviny a krmiva a pro osiva navrhovaným Komisí.

3.1.3 Současný stav znalostí o chování při křížení, šíření a perzistenci genetiky modifikovaných plodin dosud neumožňuje stanovit spolehlivé prognózy o možnosti koexistence.

3.1.4 To platí zejména ve vztahu k dlouhodobým prognózám jakož i rozdílným ekosystémovým podmínkám a podmínkám pěstování.

3.1.5 Posouzení a odhad schopnosti koexistence určitých GMO je nutno provádět samostatně pro jednotlivé druhy plodin s přihlédnutím k regionálním podmínkám a pro různé výrobní systémy. Přitom je třeba mít na zřeteli také s tím spojené změny metod pěstování (např. využití totálních herbicidů, které je umožněno na základě odpovídajících rezistencí).

3.1.6 Zvláštní obtíže prognózy a kontroly vznikají zásadně u takových druhů plodin, u nichž probíhá genetická výměna s příbuznými nekultivovanými plodinami nacházejícími se ve volné přírodě. Raps, genetickým původem z Evropy, má celou řadu přímých a nepřímých odrůd mezi planými rostlinami a pěstěnými plodinami. Hlávkové zelí, řepku olejku, rukolu,

hořčici rolní, ohnící polní, hořčici černou, okrasné zelí. Totéž platí např. i pro řepu.

3.2 Management rizika, monitoring a registrace pěstování

3.2.1 Identifikace a označování GMO je materiálním předpokladem pro provádění registrace pěstování předepsané ve Směrnici 2001/18 a pro monitoring GMO. Kromě toho je také předpokladem pro vyjmutí určitých GMO z oběhu, bude-li to nutné na základě nových vědeckých zkušeností nebo z důvodu uplynutí časově omezeného povolení. Označování GMO se schopností reprodukce je do té míry rozhodující pro efektivní řízení rizika, zejména v případě eventuálních potřebných nouzových opatření. Proto se nemůže orientovat pouze na otázku, zda povede k překročení mezních hodnot pro označování v potravinách a krmivech či ne; zvláště když při odpadnutí povolení automaticky odpadají stanovené mezní hodnoty ve vztahu k informovanosti spotřebitelů.

3.2.2 Posouzení rizik v souvislosti s GMO se provádí dle Směrnice 2001/18 a dle srovnatelných ustanovení v ostatních nařízeních a směrnicích Společenství a je podmínkou pro jejich povolení. Praktické provádění pěstování má však rozhodující vliv na to, zda, jak předpokládá Směrnice, mohou být přijata efektivní opatření za účelem omezení pěstování, omezení a sledování jejich účinků jakož i odebrání povolení nebo ne. Do té míry nelze otázku koexistence omezit pouze na hospodářské aspekty pěstování, nýbrž se jedná o nedílnou součást zákonem stanoveného managementu rizik a prevence.

3.3 Zpětná zjištělnost a kontrola v potravinovém a krmivovém řetězci prostřednictvím odběru vzorků, zkoušek a dokumentace

3.3.1 Opatření pro identifikaci a označování GMO v celém potravinovém řetězci stanovuje Směrnice pro označování a zpětná zjištělnost GMO (zpracováno do obecných zásad a požadavků práva v oblasti potravin ⁽⁴⁾). Tato opatření jsou nad rámec identifikace GMO v konečném výrobku, jelikož nyní podléhají povinnosti označování i takové výrobky, v nichž stopy GMO v konečném výrobku již nejsou prokazatelné.

⁽⁴⁾ Nařízení (ES) Nr. 178/2002 Evropského parlamentu a Rady z 28. ledna 2002 ke stanovení obecných zásad a požadavků práva v oblasti potravin, ke zřízení Evropského orgánu pro bezpečnost potravin a ke stanovení postupů za účelem bezpečnosti potravin.

⁽¹⁾ Joint Research Centre, 2002, Scenarios for co-existence of genetically modified, conventional and organic crops in European agriculture.

http://www.jrc.ec.eu.int/download/gmcrops_coexistence.pdf
Round Table on research results relating to co-existence of GM and non-GM crops.

http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/news_events/news_programme_en.htm

⁽²⁾ First European Conference on Co-existence of Genetically Modified Crops with Conventional and Organic Crops 13th – 14th November, 2003, Helsingør, Denmark.
<http://www.agrsci.dk/gmcc-03/>

⁽³⁾ Opinion of the Scientific Committee on Plants concerning the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

3.3.2 Informace potřebné pro identifikaci GMO budou evidovány v centrálním registru a budou zveřejňovány⁽¹⁾.

3.3.3 Společné výzkumné pracoviště EU v současné době usiluje o standardizaci a ohodnocení postupů zkoušek a odběrů vzorků potřebných v této souvislosti.

3.3.4 Identifikace specifické DNA nebo specifického proteinu geneticky modifikovaného organismu je při současném stavu analytiky technicky možná v oblasti od 0,001 do 0,05 procenta na celku analyzovaného vzorku. Náklady nespecifických, kvalitativních zkoušek na přítomnost GMO činí v současné době mezi 100 a 150 EUR na jednu analýzu. Náklady specifických a kvantitativních zkoušek se pohybují mezi 250 a 500 EUR na jednu analýzu.

3.3.5 U spolehlivosti a celoplošné dostupnosti postupu prokazování a u technických kapacit k jejich provádění existují dosud ve Společenství ještě značné rozdíly. Pouze v několika členských státech Společenství jsou dosud k dispozici v dostatečném množství, v některých členských státech nejsou k dispozici vůbec.

3.3.6 V současné době jsou zejména kvantitativní a specifické analýzy přítomnosti GMO v praxi ještě spojeny se značnými obtížemi, zejména tam, kde vyrábějící podniky neposkytnou žádný vhodný postup prokazování nebo dostatečný referenční materiál. To se týká ve zvláštní míře takových GMO, které nejsou ve Společenství povoleny, jejichž výskyt v dovezeném osivu a dovezených surovinách však nelze vyloučit.

3.4 Dobrá odborná praxe v zemědělství

3.4.1 Dobrou odbornou praxi je třeba dodržovat v celkovém řetězci potravinářské výroby

- při výzkumu a vývoji, zejména také u uvolňování GMO k vědeckým účelům (Část B 2001/18),
- ve vývoji osiv, zejména s ohledem na vlastnosti genetického výchozího materiálu a různých stupňů základního osiva,

- při udržovacím chovu a rozmnožování,
- při rozmnožování, úpravě, zacházení a balení osiva,
- při pěstování, zpracování, sklizni a dopravě rostlinných výrobků,
- při výběru a úpravě osiva získaného ze sklizně pro dodatečnou výsadbu,
- při nákupu, úpravě, skladování a dopravě zemědělských surovin a výrobků,
- při dalším zpracování potravin a krmiv a
- při balení, distribuci a označování hotových výrobků.

3.4.2 Ve většině oblastech je dobrá odborná praxe již v mnoha ohledech upravena. Její doplnění o specifická ustanovení pro zacházení s GMO je rozhodujícím předpokladem pro praktické provádění zákonně stanovených předpisů pro řízení rizika a zpětná zjiitelnost a označování GMO. Zde je velká potřeba zajištění příslušné úpravy v oblastech výroby osiv a zemědělské produkce, ale i ve vztahu k nákupu, skladování a dopravě zemědělských výrobků.

3.4.3 Úspěch, ale i požadavky dobré odborné praxe závisí podstatně na tom, jak úspěšně byla dodržena dobrá odborná praxe v předcházejících výrobních krocích.

3.4.4 Za účelem zabránění nežádoucímu křížení a jinému šíření GMO na zemědělských plochách a v přírodě jakož i za účelem zabránění smísení sklizně obsahující GMO se sklizní neobsahující GMO je třeba (s přihlédnutím k příslušné kultuře a regionálním podmínkám) učinit různá opatření. Komise tato opatření částečně uvedla ve svých zásadách ke koexistenci⁽²⁾ a vyzvala členské státy, aby vydaly příslušné předpisy. Týkají se jak zemědělců, kteří pěstují GMO, tak i těch, kteří se jich chtějí ve svých produktech vyvarovat. Kromě toho se týkají zemědělských mzdových podniků a obchodních společností včetně skladování a dopravy jakož i orgánů příslušných pro zemědělskou praxi a institucí působících v oblasti ochrany krajiny a ochrany přírody.

⁽¹⁾ Rozhodnutí Komise z 23. února 2004 k úpravě modalit fungování registrů pro evidenci informací o genetických změnách u GMO dle Směrnice 2001/18/ES Evropského parlamentu a Rady (vydáno pod číslem jednací K(2004) 540) (2004/204/ES).
Úř. věst. L 65, 3.3.2004, s. 20.

⁽²⁾ Doporučení Komise z 23. července 2003 se zásadami pro vypracování strategií a vhodných postupů jednotlivých států pro koexistenci geneticky modifikovaných, konvenčních a ekologických zemědělských plodin (vyhlášeno pod číslem jednací K(2003) 2624).
Úř. věst. L 189, 29.7.2003, s. 36.

3.5 Vlastnosti, kontrola a označování osiva

3.5.1 Osivo je na začátku výrobního řetězce. Množí se v závislosti na druhu o faktor 40 až 1 000 a částečně může zůstat v půdě po dlouhou dobu. Geneticky modifikované organismy v osivu oplodňují při cizosprašení sousední kulturní plodiny a, pokud rostou v blízkosti, planě rostoucí příbuzné. Osivo a pyl se přitom může přenášet na velké vzdálenosti. Na základě těchto prostorových a časových dimenzí hraje dle souhlasného názoru vědců přítomnost geneticky modifikovaných organismů /GMO/ v osivu rozhodující roli ve vztahu ke koexistenci.

3.5.2 Směrnice 2001/18 předpokládá možnost stanovit pro určité skupiny produktů mezní hodnoty, pod jejichž hranicí není za určitých předpokladů nutné označovat GMO. Pro potraviny a krmiva byla v Nařízení o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech ⁽¹⁾ a o zpětné zjiitelnosti ⁽²⁾ stanovena mezní hodnota 0,9 %.

3.5.3 Komise navrhla, aby byly v rámci Směrnic o plodinách a osivech rovněž stanoveny mezní hodnoty pro označování GMO v osivech, které by se měly pohybovat mezi 0,3 a 0,7 procenty. Na základě právních pochybností Komise tento návrh v říjnu 2003 vzala zpět a vypracovala nový návrh. Tento návrh obsahoval již jen mezní hodnoty pro osivo řepky a kukuřice ve výši 0,3 %. I tento návrh vzala Komise v září 2004 zpět. V současné době se plánuje další hodnocení důsledků, aby se rozhodnutí zakládalo na solidnější vědecké bázi a aby se obzvláště přesněji posoudily ekonomické důsledky. Je jisté, že definice požadavků na čistotu geneticky nemodifikovaného osiva má rozhodující vliv na to, zda bude koexistence u určitých druhů rostlin a forem výroby vůbec možná a s jakými náklady popř. bude spojena.

3.5.4 O otázce, zda a popř. v jaké výši mají být stanoveny mezní hodnoty pro náhodnou a technicky nezbytnou přítomnost GMO v osivu, existují jak u vlád členských států tak i mezi dotčenými organizacemi a podniky rozdílné představy.

3.5.5 U označování osiv se nejedná – jako v případě potravin a krmiv – o informování konečných spotřebitelů ve smyslu jejich svobody volby. Mnohem spíše se jedná o podstatnou informaci pro ty, kteří GMO dle zákonných ustanovení uvolňují do životního prostředí, a pro orgány, které jsou příslušné pro provádění Směrnice o uvolňování. Nedostatečnost informace o přítomnosti GMO v určitém osivu prakticky znemožňuje jeho zákonem předepsanou registraci, sledo-

vání (Post-Market Monitoring) a v případě dodatečného zákazu také jeho vrácení.

3.5.6 Pokud by se například GMO dodatečně prokázal jako alergenní nebo by přenos jeho vlastností na planě rostoucí příbuzné vedl ke konkurenční výhodě a tedy k nežádoucím posunům ekologické rovnováhy, musel by se tento GMO zakázat a stáhnout z oběhu. K tomuto účelu jsou mezní hodnoty v oblasti navrhované Komisí EU zcela nepřijatelné. Mělo-li by se potom vycházet z toho, že je celé osivo dotyčného druhu rostlin znečištěno až do půl procenta tímto GMO, musela by se opatření k vrácení a nouzová opatření vztahovat na celou sklizeň a celé osivo tohoto druhu rostlin.

3.5.7 Praktické zkušenosti s jednou akcí stažení z trhu v USA znázorňují jak obtíže tak i případné náklady. Poté, co americký úřad pro životní prostředí US EPA v roce 2000 zakázal vzhledem k možnému alergennímu účinku nasazení geneticky modifikovaného druhu kukuřice „Starlin“, vznikly v celém výrobním řetězci náklady kolem jedné miliardy USD. Znečištěné osivo a sklizeň byly vykoupeny ve velkém a staženy z trhu. Znečištění se nicméně nepodařilo k dnešnímu dni zcela zlikvidovat. Ještě v roce 2003 byly v USA prokázány ve více než 1 % testovaných vzorků stopy „Starlinku“.

3.5.8 Kromě toho má přítomnost GMO v geneticky nemodifikovaném osivu rozhodující vliv na náklady vznikající v navazující oblasti zemědělství a zpracování. Pokud však musejí být na základě zákonně povolených znečištění veškeré geneticky nemodifikované produkty přesto rutinně prověřovány ohledně stupně jejich znečištění GMO, aby byla dána jistota, že nepřekračují zákonně stanovenou mezní hodnotu pro označování pro potraviny a krmiva ve výši 0,9 % popř. příslušně nižší stupně znečištění u předcházejících produktů, vznikají v této souvislosti značné náklady ve spojení s nákladnými testy a kontrolami.

3.5.9 Znečištění konvenčního a biologického osiva geneticky modifikovanými organismy /GMO/ bude navíc hrát významnou roli při zjišťování původce finančních škod v důsledku překročení mezních hodnot pro označování potravin a krmiv, jakož i z nich odvozených nižších mezních hodnot požadovaných obchodními a zpracovatelskými podniky. Samozřejmě budou možní původci nejprve požadovat prokázání, že tyto škody alespoň částečně vznikly na základě vlastností osiva a ne přenosem GMO na poli.

⁽¹⁾ Nařízení (ES) Nr. 1829/2003 Evropského parlamentu a Rady z 22. září 2003 o geneticky modifikovaných potravinách a krmivech. Úř. věst. L 268, 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Nařízení (ES) Nr.1830/2003 Evropského parlamentu a Rady z 22. září 2003 o zpětné zjiitelnosti a označování geneticky modifikovaných organismů. Úř. věst. L 268, 18.10.2003, s. 24.

3.5.10 Přítomnost GMO v konvenčním a biologickém osivu má konečně negativní účinky na možnosti zemědělců k dodatečné výsadbě a dodatečnému pěstování vlastního osiva. Původní znečištění osiva se může akumulovat v následující generaci, zejména přirozeně tam, pokud se přidají dodatečná znečištění ze sousedních polí. To může nejen vést ke značným finančním ztrátám dotčených zemědělců, nýbrž také mít negativní vliv na rozmanitost a místní přizpůsobivost osiva.

3.6 Odpovědnost za výrobek a životní prostředí

3.6.1 Dle Směrnice (85/374/EHS) o odpovědnosti za vadné výrobky odpovídá výrobce a osoba uvádějící GMO do oběhu za vadné výrobky v případě škod na zdraví, životě a majetku způsobených vlastním zaviněním nebo z hrubé nedbalosti⁽¹⁾. Tato odpovědnost je však omezena na konečné výrobky určené pro soukromou potřebu nebo spotřebu a nezahrnuje proto ani osivo ani finanční škody, na základě snížení hodnoty sklizně a jejich následných výrobků.

3.6.2 Toto komunitární a vyčerpávající omezení odpovědnosti za výrobky ztěžuje národní úpravy ohledně přímé odpovědnosti osob uvádějících GMO do oběhu také za občansko-právní škody a odkazuje celé občansko-právní ručení na uživatele (zemědělce) jako nepřímé výrobce konečného výrobku.

3.6.3 „Každé úmyslné uvolnění geneticky modifikovaných organismů do životního prostředí jakož i přeprava a uvádění těchto organismů do oběhu dle definice ve Směrnici 2001/18/ES“ patří do oblasti použití nové Směrnice 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí, která zmocňuje členské státy (avšak ne jednotlivé občany) k tomu, aby uložily původcům povinnost odstranit škody na životním prostředí a provést jejich nápravu, pokud jednali úmyslně nebo z hrubé nedbalosti a pokud lze zjistit příčinnou souvislost mezi škodou a činnostmi jednotlivých provozovatelů⁽²⁾. Tuto Směrnici mají členské státy převést do národních předpisů a začít provádět do 30. dubna 2007. Skutečnost, že je GMO v rámci Společenství schválen k uvolnění, zpravidla vyloučí skutkovou podstatu hrubé nedbalosti nebo záměru, ledaže by došlo k přestupku vůči specifickým podmínkám pro uvolnění. Ve svém stanovisku ke směrnici Ručení v životním prostředí⁽³⁾ již EHSV žádal, aby se „při definování biodiverzity zohlednily i krátkodobé a dlouhodobé účinky používání GMO.“

(1) Směrnice Rady z 25. července 1985 o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se odpovědnosti za vady výrobků (85/374/EHS).
http://europa.eu.int/eur-lex/de/consleg/main/1985/de_1985L0374_index.html

(2) Směrnice 2004/35/ES Evropského parlamentu a Rady z 21. dubna 2004 o odpovědnosti za životní prostředí, pokud jde o prevenci škod na životním prostředí a jejich nápravu, Úř. věstník L 143 z 30.4.2004, str. 56-75, viz články 3 a 4 jakož i Příloha III.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=32004L0035&model=guicheti

(3) Stanovisko hospodářského a sociálního výboru k „Návrhu na směrnici Evropského parlamentu a Rady o ručení v oblasti životního prostředí týkající se zamezování ekologických škod a asanace životního prostředí“ (COM (2002) 17 def. – 2001/0021 (COD)), CES 868/2002, Úř. věst. C 241 z 7.10.2002, str. 37-45

3.7 Občansko-právní odpovědnost

3.7.1 Nežádoucí přítomnost GMO ve výrobcích, výrobních zařízeních a výrobních plochách může zemědělcům, zpracovatelům a obchodníkům s potravinami a krmivy způsobit finanční škodu, pokud ztěžuje, omezuje nebo znemožňuje výrobu a prodej výrobků bez genetické modifikace nebo pokud vyžaduje zvláštní opatření za účelem kontroly a odstranění. Kromě toho může vést k potřebě opatření za účelem obnovy původního stavu v oblastech, v nichž není uvolňování GMO povoleno ani se nepředpokládá (např. ekologicky citlivé oblasti), spojených s náklady.

3.7.2 Pojišťovnictví v současné době pojištění těchto občansko-právních nároků vylučuje.

3.7.3 Občansko-právní odpovědnost za tyto náklady by dle představ Komise EU měla být upravena členskými státy. Je zjevné, že to bude mít vliv na situaci v oblasti hospodářské soutěže ve Společenství. Rozdílné národní úpravy v této oblasti mohou vést ke značnému roztržštění hospodářské soutěže na společném trhu jakož i k právní nejistotě, kde příčina a účinek přesahují vnitřní hranice Společenství.

3.7.4 Individuální odpovědnost za náklady vzniklé jiným osobám při zabránění škodám (testy, kontroly a jiná opatření k zabránění křížení a znečištění GMO) je právně sotva realizovatelná. Na rozdíl od vyrovnání skutečně vzniklých škod nelze tyto značné náklady, které vzniknou ve všech regionech, ve kterých jsou pěstovány GMO, vyrovnat občansko-právními ustanoveními o odpovědnosti. Mohly by být dotčeným zemědělcům, podnikům a orgánům případně nahrazeny z fondů financovaných podniky a zemědělci, kteří jsou původci.

3.8 Národohospodářské a podnikově-hospodářské náklady

3.8.1 Opatření za účelem kontroly a zabránění nežádoucí přítomnosti GMO jsou v důsledku pěstování GMO potřebná v celkové výrobě potravin a krmiv. Pěstování GMO může kromě toho mít účinky na situaci na trhu v určitých regionech a pro určité produkční formy a typy (např. regionální značky jakosti a biologické zemědělství a výroba). Vedle účastníků trhu jsou tím dotčeny také různé orgány a instituce členských států a Společenství.

3.8.2 Při opatřeních kontroly a omezujících opatřeních potřebných k zajištění koexistence se částečně jedná o hluboké změny zemědělské, řemeslnické a průmyslové praxe a tradice. Příslušné hospodářské, sociální a kulturní důsledky zejména pro zemědělce a řemeslnické potravinářské podniky dosud nebyly systematicky zkoumány a vyhodnoceny. Jeví se to však naléhavě potřebné za účelem zabránění nežádoucím účinkům na jejich schopnost přežít a schopnost konkurence jakož i na strukturu trhu a strukturu cen.

3.8.3 Za účelem posouzení přiměřených a neefektivnějších opatření a předpisů v souvislosti s koexistencí je nutné získat rozsáhlý přehled o těchto nákladech. Dosud jsou však v této souvislosti k dispozici pouze nedostatečné a zlomkovité informace a odhady ⁽¹⁾.

3.8.4 EHSV považuje rozsáhlý přehled a odhad nákladů, které vznikají jednotlivým účastníkům trhu v určitých produkčních formách a regionech jakož i veřejné správě v souvislosti s opatřeními k zajištění koexistence, za bezpodmínečný předpoklad pro perspektivní a trvalou úpravu koexistence. Je nutná jasná, závazná a spolehlivá úprava v souvislosti s tím, kdo má tyto náklady hradit nebo kdo má zabránit jejich vzniku.

3.8.5 S Komisí je třeba souhlasit, když ve svých zásadách pro koexistenci uvádí: „Zásadně by v regionu měli v průběhu zavádění nových produkčních forem nést odpovědnost za provádění podnikových opatření nutných k omezení toku genů ti účastníci trhu (zemědělci), kteří nové produkční formy zavádějí. Zemědělci by měli mít možnost si zvolit typ produkce, kterému dávají přednost, aniž by tím nutili sousední podniky ke změnám zavedeného typu a způsobu produkce.“

3.8.6 Zvýšení výrobních nákladů způsobené v souvislosti s potřebnými opatřeními k zajištění koexistence nesmí být přeneseno na spotřebitelské ceny. To by vedlo k omezení svobody volby zejména sociálně slabších spotřebitelů a spotřebitelů. Zemědělská a řemeslnická výroba potravin bez genetické modifikace nesmí být ohrožena zvyšováním nákladů a cen a nesmí být zatlačena do okrajové výroby.

4. Doporučení EHSV

4.1 Zásady koexistence

4.1.1 Pravidla koexistence by měla vycházet ze zásad prevence a zachovávání přirozené a kultivované biologické rozmanitosti, minimalizace nákladů, maximalizace hospodář-

ských a sociálních možností, podpory regionální rozmanitosti a hospodářské vlastní odpovědnosti a zásady původce a měla by být dlouhodobě trvalá, pevná a blízká praxi a šetrná k chybám.

4.1.2 Potřebná opatření a vzniklé náklady nesou zásadně ty hospodářské subjekty, které je v důsledku uvedení GMO do oběhu a v důsledku využívání GMO vyžadují. Tyto náklady by měly ostatní subjekty, které chtějí vyrábět a konzumovat bez GMO, co nejméně zatěžovat a nesmějí vést ke zvýšení jejich výrobních nákladů a cen. Také by neměly být hrazeny daňovými poplatníky.

4.1.3 Opatření za účelem zabránění výskytu a šíření GMO by měla být prováděna v zásadě na tom stupni, kde způsobují nejmenší náklady a nejmenší výdaje a kde mají optimální efekt.

4.1.4 Kde pěstování jednoho GMO již nedovoluje výrobu rostlin téže plodiny nebo příbuzných plodin bez genetické modifikace nebo ji neúměrně ztěžuje, má být pěstování tohoto GMO zakázáno.

4.2 Vypracování vědeckých podkladů a zacházení se současným stavem vědomostí

4.2.1 Dokud jsou vědecké podklady pouze neúplné nebo vůbec nejsou k dispozici, je nutné při vytváření podmínek koexistence vycházet ze zásad prevence s cílem zabránit nevratným nebo obtížně vratným změnám, jejichž důsledky pro koexistenci nelze dostatečně posoudit. Taková prevence by se měla vztahovat také na hospodářské, sociální nebo kulturní aspekty koexistence.

4.2.2 Komise se vyzývá, aby vypracovala koherentní, interdisciplinární vědecký a na praxi orientovaný výzkumný program, který pokryje značné mezery v oblasti poznatků ve vztahu ke koexistenci.

4.2.3 Stanovisko Vědeckého výboru pro rostliny ⁽²⁾, na které se Komise odvolává při diskusi o mezních hodnotách GMO v osivu, je neuspokojivé. Nedává odpověď na otázku, jaké mezní hodnoty jsou u označování potřebné, aby byly dodrženy předpisy Směrnice 2001/18. Nedostatečně také osvětluje, jaká znečištění osiva v praxi mohou vést k jakým znečištěním ve sklizni a v konečném výrobku. Proto by Komise měla Vědeckému výboru EFSA v této souvislosti znovu položit přesné otázky.

⁽¹⁾ Generální ředitelství /GD/ Zemědělství. „Economic Impacts of Genetically Modified Crops on the Agri-Food Sector“ (2000). <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/gmo/fullrep/index.htm>

⁽²⁾ Opinion of the Scientific Committee on Plants concerning the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds. http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

4.2.4 Kromě toho by měly být vědecké a praktické výzkumy prováděné na národní a regionální úrovni shrnuty Evropským úřadem pro bezpečnost potravin, Evropskou agenturou pro životní prostředí a Společným výzkumným pracovištěm a poskytnuty členským státům.

4.2.5 Komisi se doporučuje, aby společně s různými regiony Evropy provedla praktické zkoušky koexistence ve velkém měřítku a za různých podmínek. Přitom by měly být v praxi všemi účastníky na základě pěstování geneticky nemodifikovaných, avšak od jiných druhů se jednoznačně odlišujících druhů kukuřice, řepky, brambor, řepy a rajčat vyzkoušeny a zkoumány zabránění křížení, různé bezpečnostní vzdálenosti, čištění strojů, oddělení při dopravě, skladování a zpracování jakož i jiná opatření k zajištění koexistence.

4.3 *Prevence a dodržování nejlepších dosažitelných technologií při řízení rizika*

4.3.1 Označování a dobrá odborná praxe musí být zaměřeny na to, aby umožňovaly co nejpřesnější sledování šíření a účinků GMO. Dále by měly umožňovat co nejúplnější eliminaci GMO z životního prostředí, osiva a výrobků.

4.3.2 V žádném případě by stanovením prahových hodnot při označování nebo na základě ustanovení o dobré odborné praxi neměla být omezována nebo znemožňována zadání a cíle Směrnice 2001/18 a Nařízení 1830/2003 a 1829/2003.

4.3.3 Proto je třeba zásadně požadovat, aby při úpravě pěstování, dopravy, zpracování a dovozu a vývozu GMO nacházely použití nejlepší dosažitelné technologie a nejlepší dosažitelná praxe.

4.3.4 V této souvislosti je třeba zejména přihlédnout ke zvláštním požadavkům ochrany přírody a rozmanitosti ekosystémů Evropy.

4.4 *Získávání a obdržení potřebných informací o identifikaci a označování*

4.4.1 Při identifikaci GMO a jejich označování v různých krocích výroby je v zásadě nutno požadovat, aby byly tyto informace co nejpřesněji zachyceny na začátku výrobního řetězce a v co nejúplnějším rozsahu předávány následujícím článkům řetězce.

4.4.2 Zásadně je třeba zamezit ztrátě informací. Jednou získané informace by měly být dokumentovány nezávisle na případně stanovených mezních hodnotách a měly by být předávány dále.

4.4.3 Poskytování a vyhodnocení zkušebních postupů a referenčního materiálu mají zajišťovat podniky a instituce, které určitý GMO uvádějí do oběhu nebo uvolňují k vědeckým pokusným účelům (v rámci Společenství nebo mimo Společenství), a mají je udržovat na úrovni příslušného stavu techniky a poskytovat je všem zainteresovaným stranám za co nejnižších nákladů.

4.4.4 Postupy odběru vzorků by zejména na začátku výrobního řetězce měly být zvoleny tak, aby poskytovaly co nejvyšší jistotu a maximum informací. Proto by se měly orientovat na spolehlivě zajišťovaný stav techniky a ne např. na mezní hodnoty stanovené pro označování.

4.5 *Závazné, v praxi použitelné, kontrolovatelné a pevné standardy dobré odborné praxe na všech stupních výroby jsou rozhodujícím předpokladem koexistence.*

4.5.1 Je třeba je vytvořit tak, aby dlouhodobě splňovaly cíle koexistence a prevence a aby mohly být přizpůsobovány stále se rozvíjejícímu stavu vědy a techniky.

4.5.2 Za účelem zabránění omezování společného trhu potravin a krmiv, komunitárního agrárního uspořádání a pokřivení hospodářské soutěže je třeba pravidla dobré odborné praxe, s pružným přihlédnutím k rozdílným podmínkám pěstování a zpracování, harmonizovat popř. stanovit na komunitární, vysoké úrovni.

4.6 *Předpisy pro označování a zachování čistoty osiva jsou rozhodující pro zajištění koexistence.*

4.6.1 Při stanovování mezních hodnot pro označování GMO v osivu by proto zásadně mělo být vyvíjeno úsilí k dosažení technicky a prakticky nejvyšší dosažitelné úrovně přesnosti a transparency. Zatímco se technicky spolehlivě zjištělná mez detekce u vzorku pohybuje v současné době kolem 0,01 %, vzniká na základě rozumné velikosti a počtu vzorků, které mají být vzaty, realistická úroveň 0,1 %, vztahující se na celou sadu osiva.

4.6.2 Mezní hodnota pro označování GMO v geneticky nemodifikovaném osivu se stanovuje na praktické mezi prokazatelnosti.

4.6.3 V příslušných směrnících o osivu jsou kromě toho stanoveny přísné předpisy ohledně čistoty (horní meze) pro obchodovatelnost s geneticky neupraveným osivem.

4.7 *Občansko-právní ustanovení o odpovědnosti musejí komplexně pokrývat likvidaci finančních škod.*

4.7.1 Rozmnožovací schopnost GMO a skutečnost, že jejich nežádoucí výskyt může dotčeným subjektům způsobit finanční škody, vyžaduje úpravu občansko-právních ustanovení o odpovědnosti v členských státech, která zajistí krytí těchto škod.

4.7.2 Občansko-právní ustanovení o odpovědnosti mají zajistit, že příslušné dotčené subjekty nesou odpovědnost pouze do té míry, do jaké jsou schopny zabránit možné škodě. Za dodržování dobré odborné praxe a případné další podmínky popř. povinnosti spojené s uváděním GMO do oběhu by měli odpovídat uživatelé GMO. Za vznik škod, které vzniknou i přes dodržování dobré obchodní praxe, by naproti tomu měl odpovídat subjekt uvádějící GMO do oběhu. V této souvislosti je případně třeba příslušně upravit komunitární předpisy práva odpovědnosti.

4.7.3 Pro finanční škody, které mohou vzniknout z uvádění GMO do oběhu nebo z používání GMO, je zásadně třeba prokázat krytí prostřednictvím pojištění nebo srovnatelnou schopnost ručení.

4.8 *Je třeba zjistit celkové náklady koexistence, minimalizovat je a rozdělit dle principu původce.*

4.8.1 Komise se vyzývá, aby předložila rozsáhlý a systematický odhad nákladů vzniklých v rámci koexistence, změn tržních podmínek a účinků na různá odvětví a provozní formy zemědělství, a potravinářství, zejména na malé a střední podniky, tradiční zemědělství včetně zemědělců vykonávajících činnost na vedlejší úvazek, tradiční potravinářské řemeslo, biologické zemědělství a potravinářství a na výrobu osiva a reprodukční podniky. Odhad by měl zejména zahrnovat také účinky na situaci zaměstnanosti.

4.8.2 Kromě toho by měla Komise uvést, jaké účinky mají potřebná opatření k zajištění koexistence a oddělení výrobních prostředků a toků zboží na dosažení cílů společné zemědělské politiky a její reformy. Zejména je zde třeba přihlídnout k účinkům na podnikové struktury jakož i na místní a regionální programy pěstování, zpracování, zajištění původu a kvality a jejich označování.

4.8.3 Komise se kromě toho vyzývá, aby uvedla, jak mají být uhrazeny a rozděleny dodatečné náklady koexistence dle principu původce a jaká opatření jsou třeba za účelem spolehlivého zabránění negativním účinkům na ceny potravin bez genetické modifikace na společném vnitřním trhu.

4.8.4 Při stanovení proporcionality určitých opatření je třeba přihlížet k účinkům na celý výrobní řetězec.

4.9 *Doporučení úprav v komunitárním právu a v národních právech*

4.9.1 Na evropské úrovni je třeba upravit tyto aspekty koexistence:

- předpisy upravující označování pro přítomnost GMO v geneticky nemodifikovaném osivu;
- předpisy o čistotě pro geneticky nemodifikovaná osiva ve vztahu k náhodnému výskytu GMO v rámci existujících Směrnic o osivu;
- potřebné cíle, výsledky, právní rámcové podmínky a minimální standardy dobré odborné praxe při pěstování GMO a financování dodatečných nákladů vzniklých jejich dodržováním, jakož i
- občansko-právní odpovědnost jak uživatelů tak subjektů uvádějících GMO do oběhu za škody, které mohou vzniknout v souvislosti s koexistencí.

4.9.2 Na národní a regionální úrovni je třeba upravit tyto aspekty koexistence:

- specifická opatření za účelem zabránění nežádoucímu křížení a zavlečení GMO dle příslušných regionálních podmínek;
- regionální ustanovení k pěstování určitých GMO dle určení hospodářské přiměřenosti a regionálního poměru nákladů a výnosů pěstování a potřebných omezujících opatření; tato ustanovení mohou také obsahovat zákaz pěstování určitých GMO;
- opatření za účelem ochrany přírodních chráněných oblastí dle Směrnice Fauna-Flora-Habitat 92/43 ⁽¹⁾ a ochrany ptáků dle Směrnice 79/409 ⁽²⁾ a jiných ekologicky citlivých oblastí; jakož i
- opatření za účelem ochrany regionálních hospodářských a kulturních zájmů.

⁽¹⁾ Směrnice 92/43/EHS Rady z 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, Úř. věst. L 206 z 22.7.1992, Str. 7-50.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=31992L0043&model=guicheti

⁽²⁾ Směrnice 79/409/EHS Rady z 2. dubna 1979 o ochraně volně žijících ptáků, Úř. věstník L 103 z 25.4.1979, Str. 1-18.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=31979L0409&model=guicheti

5. Praktická a aktuální hlediska koexistence

5.1 Evropský hospodářský a sociální výbor pozval v červenci 2004 odborníky z oblasti dotčeného produkčního řetězce ke slyšení, aby si udělal věcnou představu o skutečné situaci a jejím předpokládaném vývoji. Bylo tak možné objasnit mimo jiné následující prvky.

5.2 Testy a sledování geneticky modifikovaných organismů v celém rozsahu produkčního řetězce budou každopádně příčinou významného zvýšení nákladů. Jednoduché kvalitativní testy stojí v současnosti 100 až 150 euro, ceny diferenčních a kvantitativních testů se pohybují mezi 250 a 400 eur. Za stávajících podmínek se vzorek vždy testuje pouze na přítomnost specifické genetické sekvence. Vzhledem k počtu různých geneticky modifikovaných organismů, které se mohou suspektně objevit, se cena testů zvyšuje.

5.3 První případ, kdy se geneticky modifikovaný organismus musel kvůli pochybnostem o zdravotních vlastnostech stáhnout z oběhu (kukuřice „Starlink“ ve Spojených státech) způsobil do dnešní doby náklady přesahující miliardy amerických dolarů. Přesto se po více než dvou letech od prvních opatření ke stažení z oběhu nepodařilo tento geneticky modifikovaný organismus zcela potlačit.

5.4 Náklady testů a podíly, na které se rozdělí, jsou tedy závislé na tom, zda se kategorie nepřítomnosti geneticky modifikovaných organismů v určitých produktech stane normou obecně přijímanou a dodržovanou na trhu a odchylky se vyskytnou jen výjimečně, nebo jestli doklad nepřítomnosti geneticky modifikovaných organismů v produktu budou muset předložit výrobci, zpracovatelé i dodavatelé v každém jednotlivém případě.

5.5 Po uvedení geneticky modifikovaného organismu na trh není již v podstatě možné zaručit naprostou nepřítomnost tohoto organismu v různých varietách. Je však možné udržet náhodnou a technicky nevyhnutelnou kontaminaci každým geneticky modifikovaným organismem pod prahovou hodnotou 0,1 %, což je praktický limit prokazatelnosti.

5.6 Ochrana osiva před náhodnou kontaminací osivem geneticky modifikovaným představuje pro oševní průmysl další podstatné nároky. Čím níže je stanovený práh přípustnosti, tím vyšší jsou náklady spojené s prevencí a kontrolou v oblasti pěstování a množení osiva.

5.7 Vzhledem ke způsobu množení různých variet rostlinných druhů nebude možné zaručit nepřítomnost geneticky modifikovaných organismů v osivech, nebude-li mezi kulturami dodržena podstatná geografická vzdálenost a nebudou-li zcela odděleny další procesy ošetřování, balení a distribuce. Stejně jako vnější kontroly musí být respektovány i normy ISO

a protokoly systému HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points), které se částečně teprve vyvíjejí.

5.8 Hlavní producent osiv v mezinárodním měřítku zdůraznil, že respektování záruky čistoty pod prahem zjistitelnosti 0,1 % se vyžaduje v USA, kde se pěstují velká množství geneticky modifikovaných organismů, a to i ze strany podniků, které vyrábějí ve stejných zařízeních i osiva geneticky modifikovaná.

5.9 V současnosti neexistují ani v měřítku EU, ani v měřítku mezinárodním limity nebo závazné praktické normy hodnocení znečištění výroby osiv genetickými modifikacemi. Kontrola osiv je nyní ve členských státech EU různým způsobem právně upravená. Rovněž se liší stanovené maximální přípustné hodnoty, které kolísají mezi 0,1 a 0,5 %.

5.10 Přestože výrobci osiv odmítají v současné době výslovně zaručit naprostou nepřítomnost geneticky modifikovaných organismů ve svých produktech, podařilo se v Itálii při přímých jednáních mezi italským zemědělským svazem Coldiretti a hlavními producenty osiv dojít ke shodě v otázce takových záruk kontrolovaných třetí stranou. V Rakousku je od roku 2002 na základě nařízení zákaz komercializace osiva s obsahem GMO, když se prokáže, že obsahuje víc než 0,1 %. Přestože byly provedeny intenzivní kontroly, nezjistily se žádné přestupky proti tomuto nařízení.

5.11 Dodatečné náklady v oblasti výroby a množení se pohybují podle údajů tohoto průmyslu mezi 10 a 50 %.

5.12 V případě obchodního využívání geneticky modifikovaných organismů v oblastech množení osiv bez geneticky modifikovaných organismů je třeba definovat velké pěstební plochy jako chráněné oblasti, jako je tomu již v různých zemích v případě určitých plodin. Zvláště velký odstup je potřebný v případě řepky olejky.

5.13 Všechny tržní subjekty s výjimkou producentů osiv považují dodržování přísných předpisů v oblasti čistoty osiva (označování produktů přesahujících hladinu 0,1 %) za rozhodující podmínku budoucího zaručování nepřítomnosti geneticky modifikovaných organismů v produktu.

5.14 Nákup a zpracování kukuřice při záruce nepřítomnosti geneticky modifikovaných organismů na hladině 0,1 %, kterou požadují výrobci potravin, škrobu a krmení pro domácí zvířata, vyžaduje již nyní dodatečné náklady zhruba 3 eura na tunu. Tyto náklady významně vzrostou, dojde-li v zemědělství k rozsáhlému pěstování produktů obsahujících geneticky modifikované organismy. Další riziko, 150 000 až 7,5 milionu euro podle rozsahu, představuje případná kontaminace přesahující garantovanou toleranci.

5.15 Souběžný nákup plodin obsahujících a neobsahujících geneticky modifikované organismy se jeví jako nemožný. Je nezbytné zcela oddělit nákup, skladování, sušení a dopravu těchto produktů.

5.16 Nakupující podniky a družstva již zaručují nepřítomnost geneticky modifikovaných organismů ve svých produktech smluvními dohodami s dodavatelskými farmami. Mezi jiným se používá pozitivní výčet přijímaných a testovaných druhů osiva a zevrubný kontrolní systém od pěstování do dodání a vstupní kontrole.

5.17 Z hlediska nakupujících společností jsou systémy zaručující nepřítomnost geneticky modifikovaných organismů v produktech pod hranicí, která je v současné době zákazníky akceptovaná, uskutečnitelné jen za předpokladu regionálního oddělení pěstebních ploch s kulturami obsahujícími a neobsahujícími geneticky modifikované organismy. Náklady spojené s takovými územními úpravami se odhadují na 150 až 250 euro na každý hektar. Dodatečné náklady na oddělenou dopravu a skladování se odhadují na 10 až 20 euro na tunu.

5.18 Odpovídající systémy IP (Identity Preservation, zachování identity) a kontrolní systémy kvality existují i v oblasti zpracovatelské, jako jsou například mlýny. Jejich zákazníci v současnosti očekávají zaručenou čistotu od 0,1 % do nejvýše 0,5 %. Uplatňují se zde standardní PCR testy a dodatečné testování všech dodávek. Dále se zde provádí audit dodavatelů, od nichž se obecně požaduje doklad, že nakupují a zpracovávají výlučně produkty bez geneticky modifikovaných organismů. Doprava by se podle možnosti měla vyhýbat místům, kde může dojít ke smíšení a kontaminaci, jako je kamionová doprava a přístavní sklady, ve kterých se vykládají produkty obsahující geneticky modifikované organismy.

5.19 Náklady na udržení zařízení v čistotě před geneticky modifikovanými organismy udávají mlýny ve výši 2,50 euro, dále se k nim připočítávají dodatečné poplatky vyžadované dodavateli. Protože se tyto náklady mohou uplatnit pouze na zboží, u kterého se záruka nepřítomnosti geneticky modifikovaných organismů vyžaduje, ale vznikají při zpracování celkového objemu, jsou pro koncové produkty neobsahující geneticky modifikované organismy podstatně vyšší. Kukuřičná mouka například tvoří pouze 50 % zpracovávaných produktů, což znamená, že dodatečné náklady (2,50 + 3,00 eura, celkem 5,50 euro) vytvoří ve výsledku významný rozdíl 11,00 euro na tunu. Možné škody v případě, že by kontaminace nastala a odběratelům byly dodány produkty překračující stanovené limity, by podle rozsahu a budoucího zpracování produktů představovaly částky v desítkách milionů. V současnosti nejsou tato rizika pojistitelná.

5.20 Opatrná nákupní strategie zákazníků vedla k situaci, kdy se v případě nutnosti vylučují z nákupu celé oblasti s vyšším rizikem kontaminace z důvodu pěstování geneticky modifikovaných organismů bez ohledu na skutečnou místní kontaminaci v jednotlivých lokalitách takové oblasti. Pouhá skutečnost, že se v jedné z německých spolkových zemí zkušebně pěstovala geneticky modifikovaná pšenice, vedla k tomu, že nejsilnější německá skupina mlýnů úplně přestala z této oblasti pšenici odebírat.

5.21 Strategie velkých prodejců a výrobců značkových výrobků v EU směřuje v principu k zaručení nepřítomnosti geneticky modifikovaných organismů v jejich produktech. V posledních několika letech vedla k rozsáhlým systémům kontroly kvality, do kterých každoročně společnosti investují desítky milionů. Takové systémy se skládají z velmi podrobné dokumentace a auditu dodavatelů a pravidelných výběrových kontrol nabízeného zboží. Systematická kvantifikace ve vztahu k jednotlivým produktům a skupinám produktů dosud nevznikla.

5.22 Z regionálního hlediska se požadavky na společné pěstování plodin s geneticky modifikovanými organismy a plodin ostatních velmi liší. Zejména v oblastech s drobným zemědělstvím je souběžné pěstování takových plodin obtížné. Například podle italského pozemkového úřadu se např. v Toskánsku 90 % obdělávané plochy jeví jako pro koexistenci nevyhovující. To platí i pro mnoho dalších regionů Evropy. Dále je třeba brát v úvahu, že technicky náročná opatření pro oddělování plodin, kontrolu a plánování setby bude zpravidla přetěžovat drobné zemědělce a osoby hospodařící při zaměstnání. Totéž se týká místního řemeslného zpracování zemědělských výrobků.

5.23 Regionální značky kvality a záruky původu, které hrají stále podstatnější úlohu při uvádění dražších a kvalitních výrobků na trh, se dosud principiálně neudělovaly produktům s geneticky modifikovanými organismy. Zavedení produktu s geneticky modifikovanými organismy v některém regionu původu by mělo závažný negativní dopad na stávající ceny produktů stejně jako na jejich image. To je jedním z důvodů, proč se v uplynulém období mnohé evropské regiony deklarovaly jako GM-free, tj. regiony bez geneticky modifikovaných organismů, přestože právní rámec pro takové rozhodnutí je kontroverzní a vyžaduje právní objasnění na základě národní a evropské legislativy. Možnost, že by mohli jednotliví zemědělci pěstováním produktů s geneticky modifikovanými organismy podle evropského práva vyvolat obrovské dodatečné náklady a rizika ohrožující mnoho jejich sousedů a podniků v celém regionu, vyvolává u dotčených pocit tísně a je škodlivá pro sociální smír.

5.24 Mimořádné obavy vzbuzuje u místních orgánů, zemědělských organizací a zpracovatelů možnost, že budoucí geneticky modifikované organismy, odlišné od těch stávajících, budou muset být ze zdravotních důvodů též hermeticky odděleny od výroby potravin a krmiva (například takzvané farmaceutické odrůdy). To již způsobilo další velké obtíže a vedlo ke značné nejistotě ve Spojených státech.

5.25 V některých členských státech EU byla již přijata legislativa upravující koexistenci, v některých je legislativní procedura téměř u konce. V těchto zemích již nyní vznikly velmi odlišné právní a procedurální konstrukce. Tyto rozdíly

nemohou být ospravedlněny místními zvláštnostmi. Při úpravě koexistence je možné předpokládat nezbytnou harmonizaci.

5.26 Koexistence pěstebních metod s geneticky modifikovanými organismy a bez nich a možnost vymezení kategorie potravin bez geneticky modifikovaných organismů je formulována jako politická vůle Evropské unie. Ukáže-li se, že tohoto cíle není možné ve stávajícím právním rámci dosáhnout, je v zájmu spotřebitelů, zemědělců a dalších dotčených hospodářských subjektů ve vhodné době upravit příslušná nařízení a směrnice.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND

PŘÍLOHA

ke stanovisku Evropského hospodářského a sociálního výboru

Tyto pozměňovací návrhy nebyly přijaty, ale získaly alespoň čtvrtinu všech platných hlasů:

Odstavec 3.5.10

Zrušit.

Odůvodnění

Vzhledem k tomu, že při stanovování prahových hodnot pro zdrojový materiál se bere v potaz křížení sousedních prostor a že existující ustanovení počítají s neúmyslným znečištěním, jsou obavy vyjádřené v tomto odstavci neoprávněné.

Výsledek hlasování:

Pro: 25

Proti: 55

Zdrželi se hlasování: 10

Odstavec 4.2.1

Zrušit.

Odůvodnění

V rámci povolení přístupu GMO na trh se zkoumají všechny eventuální negativní vlivy těchto organismů na zdraví člověka a zvířat, jakož i jejich dopad na životní prostředí. V této fázi neexistuje žádný důvod uvádět bezpečnostní principy. Není totiž možné ani realistické stoprocentně zaručit, že GMO nepředstavují žádné nebezpečí.

Výsledek hlasování:

Pro: 22

Proti: 60

Zdrželi se hlasování: 5

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: evropský akční plán pro biologické zemědělství a biologicky vypěstované potraviny

(COM(2004) 415 final)

(2005/C 157/30)

Komise se 15. října 2004 rozhodla požádat Evropský sociální a hospodářský výbor podle čl. 262 Smlouvy Společenství o stanovisko k věci výše uvedené.

Specializovaná sekce „Zemědělství, rozvoj venkova, životní prostředí“, která byla pověřena přípravnými pracemi, zaujala stanovisko dne 16. listopadu 2004. Zpravodajem byl **pan VOSS**.

Výbor přijal na svém 413. plenárním shromáždění, které se konalo ve dnech 15. až 16. prosince 2004 (zasedání z 16. prosince 2004), na němž hlasovalo 70 hlasů pro a 2 členové se zdrželi hlasování, následující stanovisko:

1. Úvod

se k akčnímu plánu konalo slavnostní zahájení s rámcovým programem, jehož se široce zúčastnily evropské vlády, organizace a veřejnost.

1.1 Počet biologických zemědělských podniků v Evropské unii během posledních patnácti let značně vzrostl. Od r. 1985 do r. 2002 vzrostly plochy a počet podniků v EU-15 ze 100 000 ha a 6 300 podniků na 4,4 mil. ha a 150 000 podniků. Odpovídá to nárůstu podílu zemědělské plochy z 0,1 na 3,3 %. Obrat z biologických potravin se v Evropě pohybuje kolem 11 mld. EUR a ve světě kolem 23 mld. EUR.

1.5 Akční plán představuje podstatný příspěvek k dalšímu rozvoji společné zemědělské politiky a jasně popisuje zvláštní úlohu této formy zemědělství pro budoucí zemědělskou politiku a politiku životního prostředí. Tento druh posílení je odkázán na spolupráci všech hospodářských činitelů, především pěstitelů, a musí proto zohledňovat hospodářské zájmy podniků. Včasná účast národních a regionálních vládních organizací členských států je podmínkou pro úspěch programu.

1.2 Biologické obdělávání půdy bylo od r. 1920 převážně vyvinuto v praxi zemědělci za podpory zainteresovaných spotřebitelů. Trvalý zájem spotřebitelů na specializovaných trzích se ustálil v 70. letech. V 80. letech došlo k nárůstu, podpoře a kontrole biologické produkce díky různým společenským a hospodářským činitelům.

1.6 EHSV vítá evropský akční plán pro biologické hospodářství a biologicky vyrobené potraviny. Nicméně poukazuje na to, že ve správě EU musí být k dispozici dostačující osobní a hmotné zdroje, aby se s tím spojené úkoly mohly v budoucnu uspokojivě zvládnout. V této souvislosti bere Výbor se zado-
stiučněním bere na vědomí, že Evropský parlament v prvním čtení schválil přijmout akční plán do položky rozpočtu na podporovací opatření, m.j. na opatření pro podporování kvality zemědělských výrobků.

1.3 Vyhláškou Rady (EHS) č. 2092/91 vydala EU na základě dlouholetých přípravných prací rozhodujících svazů, podporovaných biologicky hospodařícími zemědělci, první evropské zákony o biologickém zemědělství. Podpora v EU začala r. 1992 včleněním této formy obdělávání půdy do politiky životního prostředí a zemědělství.

2. K obsahu dokumentu Komise

1.4 Rada „Zemědělství“ požádala Komisi v červnu 2001 a v prosinci 2002 o předložení akčního plánu pro biologické zemědělství a biologické potraviny. Mezitím Komise uskutečnila internetovou konzultaci, které se zúčastnilo 1 136 občanů a organizací. Výsledky byly vpracovány m.j. do pracovního dokumentu složek Komise o proveditelnosti evropského akčního plánu pro biologicky pěstované potraviny. V červenci 2003 se konalo slyšení Evropského parlamentu. V lednu 2004

2.1 Komise zjišťuje, že biologické zemědělství významně přispívá k různým opatřením politiky EU, která chtějí dosáhnout vysoké úrovně ochrany životního prostředí. Jako problémové oblasti jsou jmenovány: pesticidy, rostlinné živiny, ochrana půdy, ochrana druhů, ochrana přírody, ochrana zvířat a bezpečnost potravin.

2.2 Komise se snaží, aby se sektor biologického zemědělství neustále vyvíjel a aby se využíval potenciál trhu. Současně se musí věnovat zvláštní pozornost příjmům zemědělských podniků. Přitom se musí zohlednit oba úkoly biologického zemědělství: a) výroba biologických produktů, které – protože nepoužívají provozní prostředky relevantní z hlediska životního prostředí, mají nižší výnos a proto musí dosáhnout vyšších cen a b) dodávka veřejného zboží, které nemůže dosáhnout tržních cen a tudíž závisí na financování z veřejných prostředků.

2.3 Akční plán plánuje tři těžiště:

- informacemi řízený rozvoj trhu biologických potravin a posílení vědomí spotřebitelů;
- účinnější podpora biologického zemědělství veřejným sektorem a
- vylepšení a posílení standard EU, dovozních a kontrolních předpisů.

2.4 Plán předpokládá celkem 21 akcí, z nichž dvě jsou relevantní pro rozpočet a jejichž financování je podmíněno. Realizace akčního plánu závisí na možnostech lidských zdrojů Komise. Jinak Komise okamžitě podnikne nutné kroky na vyznačené linii. V akčním plánu nejsou žádné pevné zadávací podmínky k cílům a k harmonogramu.

3. Obecné poznámky

3.1 Reforma společné zemědělské politiky

3.1.1 Lucemburská usnesení o zemědělské reformě ze září 2003 počítají se snížením administrativních cenových limit u čtených výrobků a s vyhloubením bezpečnostní sítě. V důsledku dalekosáhlého oddělení přímých plateb od výroby ve smyslu nového jádra usnesení o zemědělské reformě předpokládá Komise stabilizaci cen či dokonce nárůst cen zemědělských výrobků. Vzhledem k závislosti úrovně výrobních cen bioproduktů na všeobecné výši výrobních cen se zde mohou pro ekologické podniky otevřít nové možnosti. Výbor zdůrazňuje, že tato perspektiva bude možná, pouze bude-li prioritou Společenství pro tuto skupinu zemědělských výrobků zachována na dostatečné úrovni.,

3.1.2 Podporování biologického zemědělství závisí take na celkové výši prostředků ve druhém pilíři SZP. Podporování této

formy zemědělství není ve členských státech předepsáno jako povinnost. EHSV zjišťuje, že v evropských zemích a regionech, které podporují biologické zemědělství a ekologické hospodářství, je tento hospodářský sektor obzvláště rozsáhlý a velmi stabilní. Mělo by se pozorně sledovat, k jaké dynamice dochází při vytváření a realizaci nového Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) v členských státech.

3.1.2.1 Výbor sleduje rozhodnutí v souvislosti s finančním plánem Evropské unie s velkými obavami. Krácení hrozí především u prostředků pro rozvoj venkova. EHSV upozorňuje, že tyto prostředky jsou nesmírně důležité pro stabilizaci a inovační rozvoj venkovských regionů Evropy. K tomuto tématu se již Výbor vyjádřil v rámci svého stanoviska z vlastní iniciativy k budoucí politice rozvoje venkova ⁽¹⁾ a v současné době zpracovává stanovisko k návrhu nařízení o Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova ⁽²⁾.

3.1.3 Okruh zájemců o prostředky na rozvoj venkova je čím dál větší a se vstupem deseti nových zemí neustále roste. I když tyto modulační prostředky musí být využity na 80 % v zemích, ze kterých tyto prostředky pocházejí, jsou tyto dodatečné finanční prostředky, které jsou zde k dispozici, velmi omezené.

3.1.4 Biologické zemědělství má, stejně jako další zemědělská praxe, velké možnosti pro dodávku veřejného zboží. Výbor vyzývá Komisi, Radu a Parlament, aby zabezpečily, že změny SZP, na nichž se dohodly v červnu 2003, neohroží dobrou praxi obhospodařování půdy a žádá, pro druhý pilíř a rozvoj venkova byly zajištěny dostatečné finanční prostředky, aby byly splněny priority Společenství.“

4. Zvláštní poznámky

4.1 Trh biologicky vyrobených potravin

4.1.1 Bioprodukty očima spotřebitele

4.1.1.1 Účastníci trhu biologického zemědělství, obzvláště výrobci, již dobyli významnou část trhu potravinářských výrobků, které již podle mínění EHSV nelze v členských státech označit jen jako „mezeru v trhu“. Jak v čtených regionech EU, tak i u některých výrobků je podíl biologických podniků nebo výrobků na trhu velmi vysoký. Např. mnoho surovin pro výrobu dětské výživy pochází z biologické výroby.

⁽¹⁾ Stanovisko z vlastní iniciativy EHSV na téma „2. pilíř Společné zemědělské politiky: priority změn politiky rozvoje venkovských oblastí (závěry konference ze Salcburku),“

⁽²⁾ Stanovisko EHSV, které Výbor zpracovává, týkající se „Návrhu nařízení Rady týkající se podpory rozvoje venkova prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova,“

4.1.1.2 V Evropě existují regionální a výrobně specifická těžiště výroby, zpracování, komercializace a výzkumu, vzdělávání a školení v oblasti biologických potravin. Příčinou mohou být specifické regionální zvláštnosti i dynamická souhra místních hospodářských činitelů. Výbor výzývá Komisi, aby vytváření těchto center („clusters“) biologického zemědělství věnovala v akčním plánu zvláštní pozornost.

4.1.1.3 Obzvláště v zemědělství, ale i v sektorech zpracování a prodeje se pro mnohé podniky projevila oblast biologických potravin jako šance k zajištění existence.

4.1.2 Tržní mechanismy

Vyšší náklady v distribučním řetězci biologických výrobků bezpochyby způsobují vyšší ceny v prodejnám a zpracovatelském sektoru a v oblasti maloobchodních cen. Výbor proto velmi vítá iniciativu k regionálním zpracovatelským a distribučním strukturám, protože to může vést k většímu sblížení mezi výrobcí a spotřebiteli s jasným mechanismem vytváření cen. Na druhé straně se nesmí podceňovat, že v některých členských státech došlo k významným přesunům soustředění v obchodu potravinami, který významně tlačí na výrobní ceny i v oblasti biologického zemědělství.

4.1.3 Poptávka řízená informacemi

EHSV důrazně vítá opatření navržená v akci 1, která podporují podporování odbytu a informací. Tato opatření by ale měla zohlednit zkušenosti jednotlivých členských států, protože v oblasti velkovývařoven, školních a závodních jídelen atp. panuje obzvláště velký tlak na ceny v oblasti nákupu. Důležitý trh představují velkovývařovny, vařící pro děti, nemocné a staší občany.

4.1.4 Problémy na trhu způsobené odchylnými normami

Plánované zřízení internetové databáze pro srovnání rozdílných národních a regionálních předpisů může být užitečným nástrojem pro urychlení výměny zboží na společném trhu. Požadavek úplně odbourat všechny rozdíly by ale šel příliš daleko. Tyto rozdíly mají často regionální, oblastní a kulturní kořeny a jsou motorem pro inovace a další rozvoj norem a kvality výrobků.

4.1.5 Kontrola a analýza nabídky a poptávky

Důslednější sběr statistických údajů o výrobě a trhu biologických výrobků (akce 3) je žádoucí. Při sběru dat a jejich zpracování

se ale musí dávat pozor, aby z tohoto dodatečného sběru dat měli tržní partneři (málo velkých obchodních podniků na straně odběratelů a mnoho malých a středně velkých zemědělských podniků na straně nabídky) rovnoprávný užitek nebo aby z toho přinejmenším nevznikly pro zemědělství žádné závažné nevýhody. Je třeba se snažit o evidenci a rychlé zveřejnění statistických údajů tohoto sektoru v nových členských státech.

4.2 Evropská politika biologického zemědělství

4.2.1 Výbor se ptá, zda je evropský zemědělský model multifunkčního zemědělství, ke kterému významně přispívá svým ekologickým přístupem biologické zemědělství, dostatečně zdůrazněn při mezinárodních jednáních s WTO, aby byla zajištěna životaschopnost společné zemědělské politiky a zejména zachování pomoci z druhého pilíře SZP v green boxu.

4.2.2 Rozvoj venkova

Kromě vypracování online-přehledu všech opatření EU (akce 5) se pro podporu místní produkce biologických potravin navrhuje přizpůsobit standardy v oblasti hygieny a zdraví pro malé a střední podniky v sektoru zpracování a prodeje potravin specifickému rizikovému potenciálu. Standardy vypracované pro zpracovatele velkého množství jsou pro malé, řemeslně pracující podniky s omezeným regionálním množstvím zpracování a komercializace často nerealizovatelné. Často představují bariéru pro investice a zabraňují tak vzniku nových pracovních míst na venkově. Výbor klade důraz na nutnost upravit standardy pro malé řemeslně pracující regionální zpracovatele a prodejce, jak biologických tak konvenčních výrobků. Tito proto musí těžit z předpisů, platících pro zpracovatelské podniky. Pro EHSV zůstává dodržení zásad bezpečnosti potravin, které jsou stanoveny v Bílé knize o zdravotní nezávadnosti potravin a v nových předpisech, samozřejmě absolutní prioritou.

4.2.2.1 U navržené iniciativy v akci č. 6 o upřednostnění biologického zemědělství v ekologicky citlivých oblastech se musí dávat pozor, aby kvůli tomu u nabídky nedošlo k nevyvážené situaci a v důsledku toho nedošlo k politicky podmíněnému zkrácení soutěživosti uvnitř biologického zemědělství. Ztížené podmínky pro obdělávání půdy v těchto oblastech musí být dostatečně popsány.

4.2.2.2 Podle EHSV nezohledňuje akční program důležitý význam, jaký má biologické zemědělství a potravinářský sektor pro zaměstnanost, obzvláště ve venkovských regionech. Průzkum v evropských členských státech ukázal, že k zakládání podniků v oborech zemědělství a s ním souvisejících oborech dochází téměř výlučně v sektorech biologického zemědělství. Výbor by rád zdůraznil, že veškeré zemědělské vysoce kvalitní výrobky s regionálním označením původu, které přispívají k územnímu rozvoji kladně působí i na rozvoj venkova.

4.2.2.3 Odborné vzdělání, školení a poradenství jsou popsány v akci č. 6. Aby se tyto zemědělské výrobní procesy a prodej biologických výrobků posílily, je nutné důrazně zvýraznit zprostředkování informací a vědomostí v rámci rozvoje venkova.

4.3 Výzkum

4.3.1 Biologické zemědělství nám poskytuje takový způsob zemědělství, který cíleně uplatňuje a vyvíjí pouze takové metody, nástroje a technologie, které mají pokud možno co nejmenší dopad na životní prostředí.

4.3.2 Výbor si je vědom specifického úkolu, který představuje pro biologické zemědělství výzkum financovaný z veřejného sektoru. Oblasti výzkumu, do kterých se málo investuje ze soukromého sektoru a které mají celospolečenský význam, se musí stát klíčovými oblastmi státní podpory výzkumu. Biologické zemědělství a evaluace dopadu technologií by měly být v rámcovém programu evropského výzkumu na čelném místě.

4.3.3 Výbor vítá výstavbu výzkumu o biologickém hospodářství. Cíle tohoto výzkumu musí být formulovány diferencovaněji a musí se prověřit jejich souvislost s ostatními oblastmi společné zemědělské politiky. Vzdělání, předávání zkušeností a význam interdisciplinárního vědění by měly být v akčním programu Komise důrazněji podporovány, i ve smyslu finanční podpory.

4.3.4 Velká potřeba je v oblasti ekologicky orientovaného výzkumu pěstění rostlin a domácích zvířat. Zde se jedná také o další rozvoj přizpůsobených ras a druhů za účelem zajištění jejich komercializace.

4.4 Normy a kontroly – zachování integrity

4.4.1 Koncepce vyhlášky

Skutečnost, že i přes existující vyhlášku doposud nebyly stanoveny žádné základní zásady o biologickém zemědělství, se dá vysvětlit jen historicky. Pro některé členské státy s

dlouholetou tradicí této formy zemědělství byly základní zásady stanoveny již dávno. Zde by mělo dojít k dohodě s následnou definicí (akce č. 8), která by vpracovala zkušenosti IFOAM⁽¹⁾. V tomto směru by Výbor velmi uvítal, kdyby se zohlednil i historický vývoj v nových členských státech.

4.4.1.1 Současně je nutno upozornit, že v chápání některých národních organizací biologického zemědělství patří ke koncepci vedle ekologických kritérií i zásady socioekonomické, např. vytváření cenných, sociálně stabilních pracovních míst na venkově. Vyhlášky o biologickém zemědělství by měly být v jednotlivých případech přizpůsobeny, především za současného zohlednění základních zásad a poskytnutá pravidla pro přechodné období s plánovaným konečným datem by měla být vždy postupně prověřována. (akce č. 9).

4.4.2 Pole aplikace norem v oblasti biologické výroby

Kromě upomínky zjednodušených a harmonizovaných pravidel k pěstování rostlin a zvířat je nutno dávat pozor, aby se i nadále udržel vliv malých a středních zemědělských podniků na vývoj pěstování a chovu, aby se zabránilo rozvoji podobných monopolních struktur, např. u mnoha rostlinných kultur a v chovu drůbeže. Zde již je zásobování těchto závodů druhů, které se hodí pro biologické zemědělství, zcela nemožné. Při realizaci dále vyvinutých standard pro ochranu zvířat se musí myslet na doprovodná investiční opatření, která mohou mít často za důsledek finančně náročné stavby chlívků nebo jejich přestavby. Pokud se týče pěstování rostlin, ještě stále chybí pravidla pro tradiční druhy, resp. pro staré rostlinné kultury, které již nejsou na seznamu jednotlivých druhů. Výbor lituje a žádá Komisi, aby podnikla kroky, které jsou k vydání chybějících nařízení nutné.

4.4.2.1 Pokud jde o akci č. 10 (poslední bod), je nutno vysvětlit, zda se pod pojmem „biodiverzita“ chápou kulturní rostliny a užitková zvířata nebo zda je tento pojem pojat obecněji a obsahuje veškerou faunu a flóru. EHSV upozorňuje dále i na skutečnost, že toto udržení nemůže být podle cílů SZP pouze úkolem biologicky hospodařících podniků.

4.4.2.2 I když jsou procesy z hlediska úspor energií a zdrojů jádrem biologického zemědělství, odmítá EHSV zavádět zde vlastní standardy. Zde mají přednost podmínky, platící pro veškeré zemědělství a hospodářství.

4.4.2.3 Obzvláště vítáno je první vydání Evropských směrnic pro výroby jako je víno a akvakultury. Výbor se též velmi těší z pozitivních vlivů na konvenční procesy sektorů.

⁽¹⁾ International Federation of Organic Agricultural Movements (Mezinárodní svaz biologického zemědělského hnutí).

4.5 V akci č. 11 navržené zřízení nezávislého grémia odborníků pro technické poradenství Výbor vítá, jestliže se budou zainteresovaní, t.j. zemědělci, zpracovatelé a spotřebitelé, v přiměřené formě podílet, aby tak získali důvěru občanů v toto grémium. Chybí zatím definice ohledně harmonogramu, cílů a potřebných finančních zdrojů, aby mohla být tato akce úspěšná.

4.6 *Geneticky modifikované organismy (GMO)*

4.6.1 Výbor lituje, že se akční program v tomto bodě věnuje pouze mezním hodnotám a že nepředložil žádnou celkovou koncepci pro zajištění koexistence jako předpokladu pro biologické zemědělství v Evropě.

4.6.2 Zákazu použití GMO v biologickém zemědělství se přisuzuje v aktuální diskusi o pravidlech koexistence zvláštní význam. Doporučení na toto téma lze velkou měrou uskutečnit. Celá zbylá část zemědělství, která GMO nepoužívá (konvenčního i biologického), nesmí být zatížena náklady, vzniklé na základě povolení použití GMO nebo menších příjmů.

4.6.3 Všeobecné prahové hodnoty pro sadbu se musí pro biologické zemědělství pohybovat na mezi detekce (akce č.12). Podle názoru Výboru má mez detekce jako prahová hodnota platit i pro konvenční geneticky nemutovanou sadbu. Jinak by hrozila rychle rostoucí zátěž i u biologických výrobků s částmi GMO, která by ohrozila zásady biologického zemědělství v Evropě. Kvůli rozsáhlým zemědělským plochám na národních hranicích uvnitř EU a svobodné přepravě zboží je i zde žádoucí harmonizace.

4.7 *Kontrolní systémy*

Mělo by se schválit prosazení přístupů zaměřených na rizikovost při zlepšování kontroly u akce č. 13. EHSV poukazuje na to, že v německé verzi akčního plánu se na rozdíl od verze anglické hovoří o tom, že nejvyšší riziko podvodu pochází od zemědělských výrobců. EHSV důrazně žádá o opravu. Spíš by se mělo zaměřit na slabiny v rizikové analýze a řízení rizik kontrolních systémů u souvisejících sektorů jako jsou zpracování a obchod. Zlepšení musí být současně spojeno se sníženou administrativní náročností a nižšími náklady. Účinné vzájemné propojení kontrolních organizací může být prospěšné.

4.8 *Dovoz*

4.8.1 Při příští úpravě předpisů pro dovoz biologických výrobků se musí myslet na rostoucí riziko znečištění GMO.

4.8.2 Výbor doporučuje věnovat pozornost podpoře středozemní hospodářské oblasti a zvláště zohlednit možnosti biologického hospodářství. Měla by se posílit střediska biologického zemědělství a podporovat jejich propojení.

4.8.3 Z důvodů soutěživosti a především proto, aby si biologické zemědělství udrželo svou šanci na trhu, není důvod dělat pro biologické výrobky dalekosáhlejší koncese v mezinárodních obchodních dohodách, než jaké jsou pro konvenční dovoz.

5. *Shrnutí*

5.1 Výbor vítá předlohu akčního plánu pro biologické zemědělství a biologicky vyrobené potraviny. Komise tím plní nejen výzvu Rady „Zemědělství“, ale i očekávání mnoha občanů. Zavedením „Cross Compliance“ a stanovením kritérií pro zemědělské a ekologické osvědčené procesy se nyní kladou vyšší požadavky na trvale udržitelný rozvoj evropské zemědělské politiky.

5.2 EHSV vítá cílené kampaně zaměřené na trh a informace pro spotřebitele. Očekává ale, že se stávající nesouměrnost v potravinářském obchodu a ve zpracování potravin nezmění.

5.3 Sektor, důležitý z hlediska perspektivy na zaměstnanost a výroby veřejného zboží, musí být v programu Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova v rámci opatření, týkajících se kvality zemědělských výrobků, přiměřeně zohledněn.

5.4 Snahy o harmonizaci norem a kontrol nesmí podniky přehánět a musí připouštět regionální zvláštnosti. Logo EU by nemělo bránit v identifikaci původu zboží jak evropského původu tak původu z třetích zemí.

5.5 Na otázku koexistence s GMO chybí odpověď, jak může být biologická výroba v budoucnu zajištěna v celé Evropě. Z tohoto důvodu se musí určit mezní hodnoty na mezi detekce pro veškerou sadbu, kontaminovanou GMO.

5.6 Biologickému zemědělství musí být v rámcovém programu výzkumu EU přisouzena vyšší priorita. Velký celospolečenský zájem a nepatrné prostředky na výzkum tohoto sektoru ze soukromých pramenů tuto prioritu vyžadují.

5.7 Zodpovědní političtí činitelé na evropské úrovni začali na základě rozhodnutí Evropského parlamentu, že by se měly využívat prostředky rozpočtové položky na podporování

kvality zemědělských výrobků pro akční plán, odbourávat jmenované deficity v oblasti osobních a hmotných zdrojů.

5.8 EHSV sleduje diskuzi o finančním plánu s velkými obavami. Omezení prostředků pro rozvoj venkova by se odrazilo i v biologickém zemědělství a v hospodářství biologických potravin.

V Bruselu dne 16. prosince 2004.

Předsedkyně

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Anne-Marie SIGMUND
